

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

Henry Lucas Beane

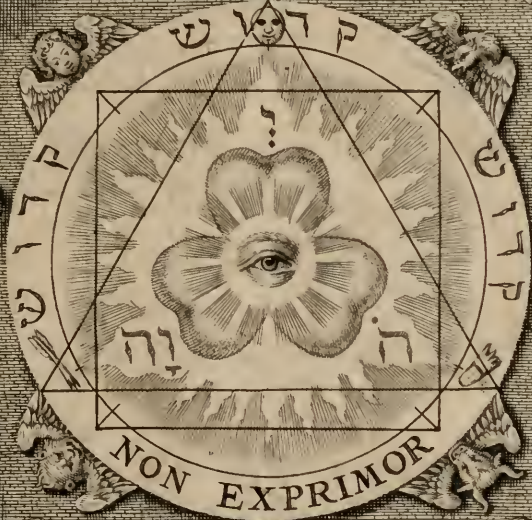

עט
הקדם
CÆLUM
Orientis

Coepit

Servo

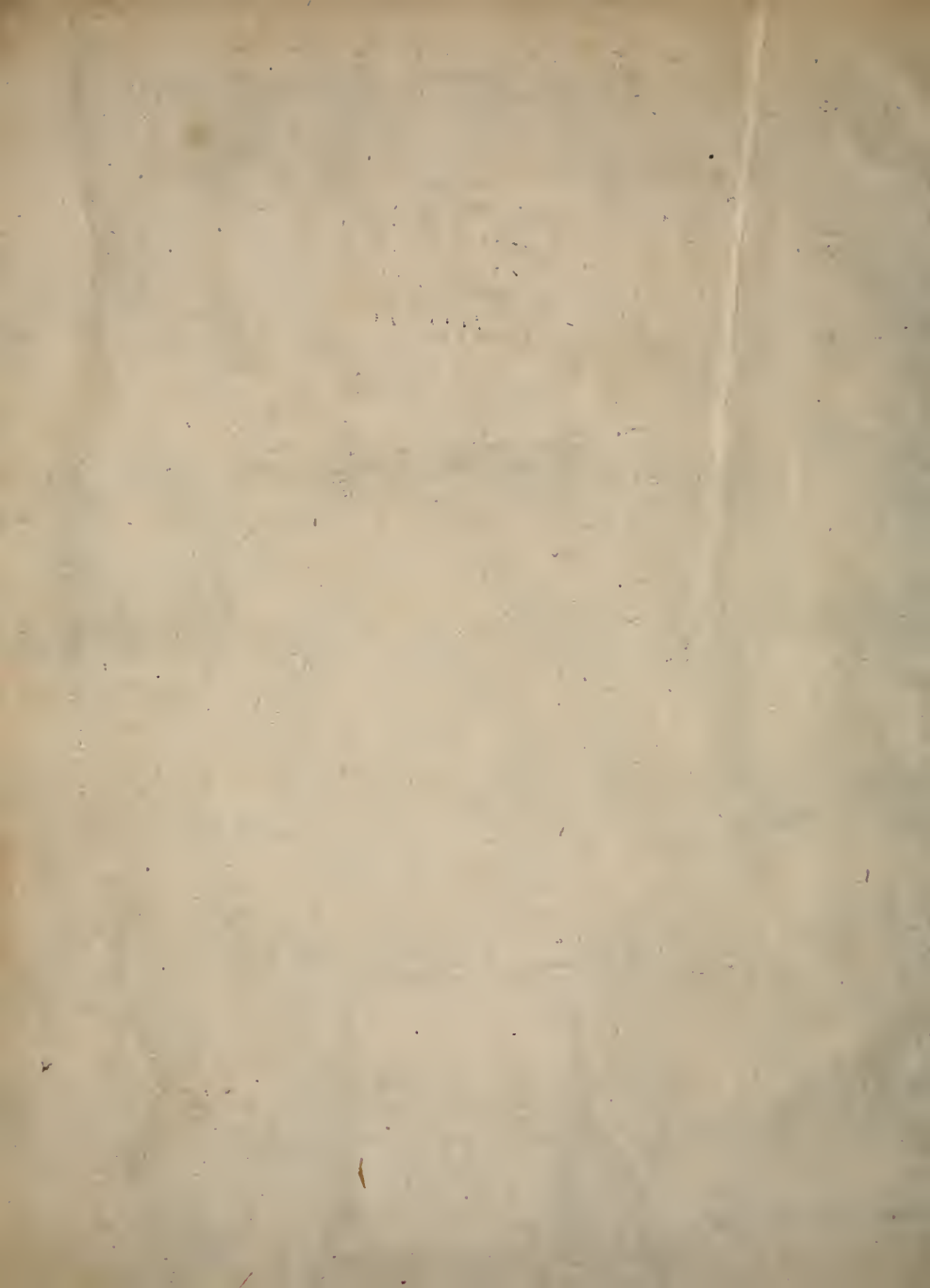
Pergo

Perficio

Curis
JH. BANGLI
D.: et Pr. Hauni,
ensis investigatum
Hauniæ
J 6 57.

Finito

HAGREYS, sculp.

עט
הקד

9-10

CÆLUM

ORIENTIS ET
PRISCI MUNDI
TRIADE

Exercitationum Literariarum

Repræsentatum,

CURISQVE

THOMÆ BANGI D. ET. PR.

Regii Hauniensis investigatum.

Cum

S. R. M. FRIDERICI III

Speciali Privilegio.

H A U N I Æ

Typis **PETRI MORSINGI**, Reg. & Acad. Typogr.

Sumptibus vero **PETRI HAUBOLDI** Bibliop.

M. DC. LVII.

Tr. R.
411
B216C

ET

PRINCIPIO. ET. FINI.

JESU. CHRO.

JUSTITIÆ. NOSTRÆ.

J E H O V A H.

QVI. EST. QVI. ERAT. ET. QVI. VEN-
TURUS. EST.

S C H I L O H.

JESU. CHRISTO.

FILIO. DEI. UNIGENÆ.

REGI. REGUM. ET. DNO. DNANTIUM.

PANTOCRATORI.

LEONI. DE. TRIBU. JUDA.

RADICI. DAVIDIS. ITA. VINCENTI. UT.

APERIAT. LIBRUM. SEPTEM. SIGILLIS.

OBSIGNATUM.

DNO. AC. DEO. NOSTRO.

JESU. CHRISTO.

Apoc.
1, 8.
1, 11.
21, 6.
22, 13.
Apoc.
1, 8.

Jer.
23, 6.

Apoc.
1, 4, 8.
4, 8.
11, 7.
Gen.
49, 10

Joh. 3,
16.

Apoc.
17, 14
19, 18

Apoc.
1, 8.

Apoc.
5, 5, 1.

DEDICATIO.

Col. IMAGINI. INVISIBILIS. DEI. ET. SPLEN-
1, 14. DORI. GLORIÆ. EJUS. ET. CHARACTE-
Hebr. RI. HYPOSTASIS. EJUS.

1, 3.
Num.

STELLÆ. JACOB.

24, 17
Luc.

ORIENTI. EX. ALTO.

1, 28.

JESU. CHRISTO.

1 Joh.

VERBO. VITÆ.

1, 1.

VERO. DEO. ET. VITÆ. ÆTERNÆ.

1 Joh.

H A G G O E L I.

5, 20.

Gen.

D O. D I C O. D E D I C O.

48, 16

PRIMA. HÆC. ANTEDILUVINA-
RUM. LITERARUM. ORSA.

Col.

TENUIA. QUIDEM. ET. INDIGNA.

1, 17.

TANTO. RERUM. CUNCTA-
RUM. STATORI.

TUA. TANTUM. JESU. CHRISTE.
GRATIA. ACCEPTA.

E T E N I M.

I N. T E.

JESU. CHRISTO.

2 Tim.

GRATIA. NOBIS. DATA. EST.
ANTE. TEMPORA. SÆCULARIA.

1, 9.

I N.

DEDICATIO.

IN. TE.

CHRISTO. JESU.

DILECTO.

CARITAS. DEI. A. NOBIS. SEPARA-
RI. NEQVIT.

Rom.
8, 39.

IN. TE.

SERVATORE.

Eph.

JESU. CHRISTO.

1, 7.

GRATIFICATUS. EST. DEUS. NOBIS. RE-
DEMPTIONEM. PER. SANGVINEM.

Eph.
1, 6, 7.

EJUS.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

ELEGIT. NOS. DEUS. ANTE.

Eph.

JACTA. FUNDAMENTA. MUNDI.

1, 4.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

QVÆ. IN. COELIS. ET. QVÆ. IN. TERRIS.

OMNIA. CREATA. SUNT. ET.

Col. 3,
15.

CONSISTUNT.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

PLACUIT. OMNEM. PLENITUDINEM.

Col. 2,

DEITATIS. CORPORALITER. HABITARE.

9.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

OMNIUM. IN. COELIS. ET. IN. TERRA.

Eph.
1, 10.

FACTA. ANACEPHALÆOSIS.

IN.

DEDICATIO.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

2 Cor. DEUS. RECONCILIABAT. SIBI. MUNDUM.

5, 19.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

Col 2,

OMNES. THESAURI. SAPIENTIÆ. ET.

3.

NOTITIÆ. ABSCONDITI.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

Hebr.

LOQVUTUS. EST. NOBIS. DEUS.

3, 1.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

Joh. 1,

VITA. NOBIS. QVÆ. LUX. EST.

4.

IN. TE.

JESU. CHRISTO.

DOMINO.

Eph.

LUX. SUMUS.

5, 6.

IN. TE.

CHRISTO. JESU.

1 Petr.

VOCAT. NOS. DEUS. AD. ÆTERNAM.

5, 10.

SUAM. GLORIAM.

TIBI.

JESU. CHRISTO.

SEDENTI. SUPER. THRONO.

Apoc.

BENEDICTIO. ET. GLORIA. ET. SAPIENTIA.

5, 12,

ET. GRATIARUM. ACTIO. ET. HONOR.

13.

ET. VIRTUS.

7, 12.

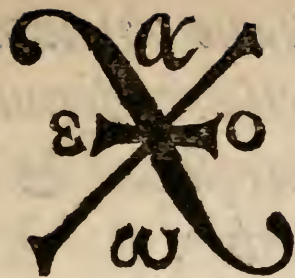
ET. FORTITUDO. DEO. NOSTRO.

Apoc 19,

IN. SÆCULA. SÆCULORUM. AMEN.

4.

ALLELUJA.

L. S.

Votis complurium erudi-
torum, quibus nostrâs ac
exterum solū inclarescit,
diu abalienata a proprii ingenii
fœtu *φιλοσοφία* tandem cessit.

Modò editus in lucem, tuo con-
spectui, Benigne nostrorum co-
natum Interpres, tergeminus
primâ vice sistitur. Fasciis argu-
menti involvitur, quod temporum

(b)

vetu-

*vetustate pæne obsolevit. Tantò
igitur faciliore dignus favore,
quantò antiquiore & angustiore
stirpe oriundus.*

PARENS *ejus* **REGUM** *primus,*
PROPHETA *et* **SACERDOS** *primus.*

CONSERVATOR *verò ejusdem*
facilè princeps ac primus, δις ποτὶ
antediluviani & postdiluviani
mundi incola.

COMES *a latere jam adultiori*
dilectus Deo Mundi hæres.

PERFECTOR, *Nomothetarum*
Caput ac fidus in domo Domini
minister.

RESTAURATOR, *Jerusolymo-*
rum

*rum Secundum decus atq; cœleste
subsidium.*

*APEX summus florentium divi-
narum LITERARUM Mala-
chias Prophetarum postremus.*

*His Natalibus, his Educatori-
bus, his Dominis, his Patronis glo-
riatur alicæ variorum judiciorum
jam nunc exponenda soboles, præ-
sertim verò horum omnium Con-
ditore & surgentis orbis Restitu-
tore. Cujus cœlesti gratiæ & singu-
lari virtuti quicquid rectum sci-
tūmve ostendit, se humillima de-
votione debere fatetur: minùs
perfecta, sua agnoscit.*

*Sicubi verò cuiquam visus fuerit
alienior hic factus ab opinionibus
summorum ingeniorum, quorum
virtutes colit, tuebitur eum jus
Christi divinū, καὶ εὖς διορθώσεως καὶ νόμου
τῆς ἐκδοθεῖσας plenissimus communis
favoris. Cujus particulam si tuo
concessu, Candide Anagnosta, me-
rebitur: propediem nova vetusto-
rum characterum subsidia, divina
obstetricante gratia, orbi sistentur.
Valeat Philalethes Lector, & re-
centes hujus per antiquæ propagi-
nis elementariæ cunas faventiore
manu volvat.*

H A U N I Æ Danorum AN. CLO IOC LVII,
Die Concordiæ, qui Auctori natalis.

EXERCITATIO PRIMA

DE

Pliniana Literarum æternitate, primis Literarum natalibus, Libro Henochi, & Literis cœlestibus.

Ncredibile dictu est, quàm eximium lumen ac columen præstet rebus divinis & humanis rarum Literarum depositum providi Numinis munere hominibus concessum, ad immortalis Dei gloriam propagandam, ad immortalitatem mortalibus conciliandam, & admirabilem vitæ communis atqve cœlestis utilitatem promovendam.

Non satis fuit divinæ Benignitati oppidò eximium volubilis lingvæ organum gulæ pariter ac jugulo inferuisse ad internoscenda varia saporum genera, ad effingendam ac emodulandam blandam sonorum varietatem, nisi unà manum voce velut animâisset, & dextram lingvæ vicariam dexterrimo successu constituisset.

Ne itaqve grande hocce LITERARUM περιίλιον evilescat, in primis apud viles & nihili animas, quibus nihil sublime est, nisi quod ambitionis, avaritiæ & voluptatis idolum humi abjecit: pro virili allaborandum erit, ut prisca ac primi LITERARUM natales, quarum rudimentum abecedario pusionum gregi vulgò relinquitur, excusis pulvere situqve, quem veri ignara plebs affricare solet, magis magisque enitescant. Tantò enim lætius efflorescet LITERARUM decus, quantò antiquiore & illustriore stirpe enatæ adoleverint, imò multiplici varietate prope in immensum creverint. Principiò igitur disquirendum erit,

QVÆST. I,

An æternus sit LITERARUM usus?

EXimius naturæ scrutator C. Plinius Historiæ naturalis lib. 7. cap. 56. Eajenti sententiæ patrocinator, æternum LITERARUM usum asstruens.

A

Grande

Grande certè ἀτέρον (si verba pressè urferis, remotò finitæ æternitatis sipariò) a quo abhorrent omnium eorum mentes, qui Deum solum æternum venerantur. Id quod *Philippus Mornæus* lib. de veritate Religionis Christianæ cap. 7. pag. 107. edit. Herborn. in Plinio ante nos notavit, citariſq; Plinii verbis hanc κελισιν addidit: *Stupor!* inquit Mornæus, æternus concludit Plinius literas unde nove convincuntur. quod si verò constat de origine artium, legum, rerumpubl., de inventione commercii, victus, LITERARUM ipsarum, id est, de civilis & rustica, rudis & polita vitæ initio: an malumus nos in homine, imò in humano genere æternam ignorantiam, æternas tenebras, quàm pueritiam, quàm auroram, quæ tempore profecerit & invaluerit, confiteri, &c. Eandem incudem duriùs tundit *Franciscus Sacchinus* in *Protreptico* cap. 3. & quidem his verbis: *Inventorem Plinius cum inveniret nullum, quò non vetustior proderetur, apparere inde concludit æternum literarum usum. Nequaquam id ego dixerim, quia nec mundus æternus est. Hæc Sacchinus.* Profanam hanc & paganam LITERARUM æternitatem Plinio tanquam Ethnico & Atheo indulſit *Jacobus Salianus* Tom. I. *Annalium Ecclesiasticorum* p. 119: *Ita, inquit, licuerit dicere Mundi ortum & ejus autorem ignoranti, rectius dicturo, si æternam literarum scientiam apud æternum Deum fuisse dixisset, eamq; postea ipsius benignitate communicatam mortalibus.*

Licet verò hæc Pliniana assertio suapte vanitate ruat, & indigna existimetur, in qua operosius aut ventilanda aut refutanda quis operam perdat: tamen nonnullorum mollis in Plinium benignitas effecit, quâ ipsum defensum & excusatum eunt, ac si statim cum condito mundo, primisque incolis orbis, quem tamen Plinius æternum sibi imaginatus est, ortas literas putaret, ut calamum expediremus, & fictam Plinianæ hujus æternitatis larvam LITERIS detraheremus.

Nec est, quòd quisquam profundum demiretur, commentitiæ huic LITERARUM æternitati patrocinari Plinium, cum Ethnicæ vanitati deditus mundum æternum sibi finxerit, imò eundem Numen æternum esse crediderit. Verba ejus hæc sunt lib. 2. sub initium c. 1. descripta: *Mundum & hoc quodcumq; nomine aliò cælum appellare libuit, cujus circumflexu reguntur cuncta, numen esse credi par est, ÆTERNUM, immensum, neque genitum, neque interiturum unquam, hujus extera indagare, nec interest hominum, nec capit humana conjectura mentis. Sacer est, ÆTERNUS, immensus, totus in toto, imò vero ipsum totum, &c.* Quod Plinius generatim de mundi

æternitate modo pronunciare ausus est ; id sigillatim alibi in Cælestibus, jam Terrestribus mundi partibus tribuit. lib. 2. c. 8. asserit Æ T E R N A M esse cælestibus naturam intextibus mundum, intextuq; concretis. Eodem lib. c. 68. tradit, Æ T E R N O gelu premi omne, quicquid est subiectum duabus extremis uring, circa vertices, hunc qui septentrio vocatur, eumq; qui adversus Ali Austrinus vocatur. Perpetua caligo urobis, &c. lib. 2. c. 100 asserere haut reformidat, quod mare sit æternus terra sudor.

Porro Plinius non abhorruit æternitatem certis mundi incolis affingere. Etenim de gente Essenorum differens lib. 5. c. 17. eam æternam pronunciat. Ab occidente, inquit, litora Esseni fugitant, usquequæ nocent: gens sola & in toto orbe præter cetera mira, sine ulla fœmina, omni Venere abdicata, sine pecunia, sociâ palmarum. In diem ex æquo conveniarum turba renascitur, largè frequentantibus, quos vitâ sessos ad mores eorum fortuna fluctus agitât. Ita per seculorum millia (incredibile dictu) gens Æ T E R N A est, in qua nemo nascitur. Idem suis verbis repetit Solinus cap. 35. pag. 65. edit. Salmas. Interiora Iudææ, quæ occidentem conveniunt, Esseni tenent, &c. Nulla ibi fœmina, Venere se penitus abdicârunt, pecuniam nesciunt, palmis victitant: Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo, &c. Ita per immensum spatium seculorum, incredibile dictu, Æ T E R N A gens est cessantibus puerperiis. Sed Salmasius in Plinianis Exercitationibus Solino falsitatis dicam scribit p. 616. Nec Drusio Comment. de tribus Sect. Jud. p. 29. verum videtur, quod scribunt Plinius & Solinus. Utraq; igitur Plinii ac Solini æternitas vanitatis manifestata est. Nec magis certa illa æternitas, quæ literis affingitur, quàm quæ Essenorum genti. Longè rectius sentit Macrobius lib. 2. c. 10. in Somnium Scipionis, asserens non modò Mundum aliquando cœpisse, sed etiam literarum usum. Ita enim argumentatur: Si ab initio, in dæ ante initium fuit mundus, ut Philosophi volunt, cur per innumerabilem seriem seculorum non fuerat cultus, quo nunc utimur, inventus? non literarum usus, quo solo memoriæ fulcitur æternitas? cur denique multarum rerum experientia ad aliquas gentes recente ætate pervenit? Hæc omnia videntur æternitati repugnare, dum opinari nos faciunt certo mundi principio paulatim singula quæque cœpisse.

Neque hili quidem profecerit, qui Judæorum fabulas hæc aucupari & nundinari voluerit, ac in eorum gratiam somniare, legem ante conditum mundum scriptam fuisse literis igneis nigris in dorso ignis candidi: cujus commenti meminit magnus Theologus, Martinus Chemnitius in Examine

Concilii Trident. de sacra Scriptura. Fœdissimum Judæorum commentum est, uti monet beatæ memoriæ Aflacus SS. Theol. quondam D. & Prof. in Hauniensi Danorum Academia, qui in *Christiana Physica* notat ad vers. 9. c. 1. Geneseos, quòd Rabbini fabulentur *septem* ante mundum creata, videlicet, *Paradisum, Legem, Sustos, Israellem, Solium gloria, Hierusalem & Messiam*. R. Elieser in פְּרָקִי capitulis ex Hebr. in Lat. translatis a Vorstio, *septem* quidem nominat, sed *quinque* tantum enumerat, sc: *Legem, Gebennam, Paradisum, Thronum gloria, Resipiscenciam*. Decem verò res creatas esse fingunt in vespera Sabbati inter luces, sc. *Iridem, Mannā, Puteum petreæ, Columnam nubis & ignis, Scripturam, Tabulas, Baculum Abaronis*, teste Munstero in Genes. Eiusdem coloris est, quod in Talmud fingitur, & à Rabbi Abraham refingitur, Librum ab Adamo scriptum fuisse de Divinitate; item Abelis quoddam scriptum fuisse. Confer, Boissardum de Divinat. in Trismegisto, Ambrosii Thesei Introductionem in Lingv. Orient. Schikardi Bechinath Haperusch. Libri Rabbinici, qui inscribitur סֵפֶר יְצִירָה hoc est, *liber Creationis*, & in doctissimo Massi Comment. in Josuam citatur, auctorem Adamum fuisse nugantur Judæi: in quem מִשְׁנָה, Deuterofin scripserunt, hoc est, commentati sunt R. Abraham, & R. Joseph ben Uziel. Sed variat Synagoga in Auctore hujus libri nominatim exprimendo. Video enim, teste Rittangelio, Viro Hebraicarum & Rabbinicarum literarum peritissimo, ab aliis hunc Librum ascribi Abrahamo Patriarchæ. Solent Judæi homines ad fingendum nati libris suis hederam illustrium & Patriarchalium Nominum suspendere, ut ex iis decus ac robur vanis scriptis accedat, licet in eis nonnunquam plus vappæ, quàm vini propinetur. Hæc titulorum signenta malè feriata suos produunt auctores, cujus sint ingenii ac indolis. Etenim dum quidam eorum mentiuntur, fingunt, refingunt, non annus tantum est, sed in hujuscemodi nugis totum vitæ tempus consumitur. Quare haut immeritò in Judæorum nugamenta eò nomine investus est Megalander Lutherus in Tractatu, qui inscribitur: Von den Juden und ihren Eügen! & passim alibi. In hos quadrat illud Mart. lib. 2. Epigr. 86:

Tupe est difficiles habere nugas:

Et stilius labor est ineptiarum.

Explosâ Plinianâ LITERARUM æternitate, & huic affini Judæorum vanitate; jam porrò investigandum erit,

Q V Æ S T . II,

Quinam sint L I T E R A R U M natales, & quibus Inventoribus primam sui originem ipsæ Literæ adscribant?

Tot sententiarum divortia mox in ipso Quæstionis propositæ vestibulo comparent, quot numerantur lineamenta. Quippe tam nobile tamqve utile inventum, ut multi post conditos homines & per orbem diditos participârunt: ita dubiâ Natalium sive Inventorum multitudine veriùs onerârunt, qvàm ornârunt. Primordia Literarum, quæ rebus humanis lucem afferunt, Literatorum variæ opiniones obscurârunt. *Johannes Mattheus Lunensis Etruscus*, cujus libellum de Rerum Inventoribus *Augustinus Justinianus Nebiensis Episcopus* edidit Parafisi 1520, duodecim L I T E R A R U M Inventores numerat.

Hunc numerum *Laurentius Schraderus* duplicans, viginti quatuor recenset in Monumentis Italiæ p. 196. seq. quarum characteres ipse *avrotans* lustravit, & exscripsit ex octo columnis quadratis, quæ Romæ in illustri Vaticana Bibliotheca videntur, reduxq; in Germaniam Helmstadii publicis typis sculpendos & cudendos curavit; an tanto ubiqve successu, quanto conatu, judicent alii. Nam Schraderianus character tanquam rudior & impolitior longiùs abita L I T E R A R U M formâ, quæ spectatur in septuaginta Alphabetis nitidè editis Romæ 1616, a *Jacobo Bonaventura Hepburno*, & in Tabellis Alphabetariis variorum Characterum a variis gentibus usurpatorum Francofurti 1596 eleganti forma æri incisis à *Johanne Theodoro de Bry*, & *Johanne Israele de Bry*. Confer *Gab. Barium Francicanum* lib. 3. de Lingva Latina p. 214. seq. edit. Roman. 1554.

Quod si verò omnes L I T E R A R U M Inventores velut in numero habere discupas, quos *Schraderus* & *Mattheus Lunensis* annotârunt, in promptu sunt hi seqventes: *Adamus, Adami filii, Sethus, Sethi filii, Henochus, Chaldei, Assyrii, Syri, Phœnices, Egyptii, Ethiopes, Moses, Abraham, Mercurius, Menon, Isis, Esdras, Cadmùs, Linus Thebanus, Phœnix, Cecrops Diphyes, Evander, Nicostrata, Saturnus, Pythagoras, Epicharmus Siculus, Simonides Medicus, Palamedes, Claudius Imperator, Hieronymus, Chrysofostomus, Ulphilas, &c.* Atqve hinc nata existimari possunt Alphabetorum varia genera, lineamenta & nomina, quæ *Hepburnus Romæ*, & ante eum quædam eorum

Theodorus & Israel de Bry Francofurti publicârunt, nempe, *Adamæum, Henocheum, Chaldaicum, Assyrium, Mercuriarum, Isiacum, &c.* De quorum vera antiqvitae, auctoritate & veritate quid iudicandum fit, dicturi sumus EXERCITATIONE Secundâ. Non rarò curiosa ingenia fingendi licentiæ plus iustò indulgent, in primis in iis rebus, quæ à nostris temporibus longiùs remotas umbra antiqvitatis obscuravit, ac fingentibus fiduciam fecit. Tutum scilicet putatur apud credulos de ignotis impunè mentiri. Nisi itaque validioribus rerum pedamentis suffulta fuerint dicta Alphabeta, credulis quidem admirationi erunt, sed librantibus rerum pondera non aliter æstimabuntur, quàm vulgò solent pyxides foris quidem aureis & dodrantalibus literis inscriptæ, intus verò rerum vacuæ, quum titulorum tantùm ac lineamentorum cortices visantur, demptò nucleo, usu & ortu verò.

Quicquid sit, cum grano salis hæc accipienda veniunt, quæ de LITERARUM inventoribus allata sunt. Nam nec omnium, nec primarum LITERARUM singuli repertores dici merentur: sed aliis primorum, aliis succedentium Characterum, aliis certæ genti propriorum, nonnullis certorum & paucorum quorundam Characterum inventio assignatur.

Ne verò variarum opinionum nebulis incuriosus discussis veritatis sol obscuretur, monet optatæ *ἱστορίας & φιλαληθείας* studium, ut antiquum & augustum LITERARUM stemma lustrare, & ab ovo, quod dicitur, accersere allaboremus. Initium autem facturi ab eo, qui hominum primus fuit, expendemus,

QVÆST. III,

Num Adamus primus LITERAS invenerit?

Magni nominis Viri non pauci hic ajunt, primi hominis dignitatem atque excellentiam admirantes & æstimantes. *Quem enim alium putemus Deum aut Divinum hominem*, ait Bibliander lib. de communi Ratione Lingvarum p. 43. *qui literas primus invenerit? aut cui potius tribuamus illum divinum animum, ut Ciceroni & Pythagora visum est, qui tot vocum discrimina revocaret ad certas leges, quique elementa sermonis humani aptis notis consignaret,*
quàm

quàm illi ipsi Adamo, qui testimonio sacrae historiae omnibus rebus imposuit aptissima nomina, quæ Deus quoque probavit? Etenim quum vis rationis aptissima sit, eoque se profert, & venit sub sensu tum verbis, tum operibus, mihi nullum apparet opus præstantius humanæ rationis, quàm quod notis & signis L I T E R A R U M sermonem, quo foras se profert, etiam seipsam depingit ac deponit in librorum velut arcas conferrandam, ac transponit se in alios animos, quorum corpora tum locorum, tum etiam temporum intervallis maximis dirempta sunt. Reperitque mens organum suæ naturæ convenientis, quo divina & humana, corporata & corporis expertia, & ut semel dicam, quæcumque homo potest mente comprehendere, instrumento comprehendat, aliisque ad percipiendum & judicandum proponat. Hæc ille.

Svidas in voce Adam ante Bibliandrum consimile elogium Adamo tribuit: Adam, inquit, primus homo Dei manu formatus, & ad imaginem ac similitudinem opificis atque Creatoris conditus, jure primus sapiens appellari potest, & ut primò conditum simulacrum & imago a Deo declinata, ut omnium Charismatum plenus. Et mox: Hic enim est, qui invenit singula, & omnibus rationes & regulas accuratus, ac terminos præscribens, quos non transirent, adaptavit. Hujus sunt artes & literæ, hujus scientiæ rationales, & non astricte legibus rationis, hujus Prophetiæ, sacri ritus, purgationes, leges scriptæ pariter & non scriptæ, hujus denique sunt omnia inventa & disciplinæ & quæcumque ad vitam, atque convictum utilia sunt & necessaria. In eandem sententiam citatur ab Hermanno Hugone in erudito lib. de re literaria pag. 46. Joannes Annius initio libri primi Not. Berofi: Quod, inquit, ab Adamo cæperim literæ & disciplinæ infusa, non est ex fide tantum, sed etiam historia gentilium & traditione Chaldaeorum, qui se Astronomiam & literas habuisse ante Alexandri Monarchiam tribus millibus & DCXXXIV, annis asserunt, &c.

Laurent. Schraderus in Monumentis Ital. p. 197. annotat, quod in Columna Literarum octava, quæ in Bibliotheca Vaticana Romæ visitur, ad effigiem Adami supra ejus caput extent literæ antiquæ, & ad ejusdem pedes inscriptio Latina legatur in hanc verborum formam: Adam divinitus edoctus scientiarum & L I T E R A R U M inventor. Angelus Roccha a Camerino Comm. in Bibl. Vaticanam idem observavit, & his Adamiticæ scripturæ patronis suum quoque calculum adjecit: Ratio, inquit, ipsa persuadet Adamum Characteres aliis demonstrasse. Quo factum est, ut Bonaventura Hepburnus Scotus inter septuaginta Alphabetà Romana, etiam numeret Adamæum, quod caractere & externo lineamentorum habitu a reliquis dissidet, de quo infra.

Hæc

Hæc sunt fundamenta & prima orsa, ex quibus Adamitici Alphabeti telam texunt antiquitatis literariæ scrutatores: quæ si quis pressius pauld excusserit, & sub incudem veritatis revocaverit; tanta ejus vis erit, quantum vix sustinebunt, vel levi, quod dicitur, brachio tacta. Etenim *Bibliandri* ratio petita partim è dignitate & excellentia primi hominis, partim è nominibus bruto animantium generi impositis, tanti momenti non est, ut validè astruere sufficiat Adamæum Characterem. Nam ambabus, quod dicitur, ulnis largiri poteris, primum humani generis progenitorem Adamum, ante commissum peccatum, & amissum eminentium donorum privilegium, ad tantum dignitatis, excellentiæ, & sapientiæ fastigium eventum fuisse, quantum in hominem in his terris cadere potuit. Quia verò Adamo non facile fuit æqvâ tanta commoda mente pati, Apostata factus à Deo ἢ τῷ Θεῷ ἀποστάτης εἰκόνι, relicta sui ipsius tanquam τῷ χοίκεῖ εἰκόνι, quam participamus, semetipsum ac universum genus humanum à summo incomparabilis gloriæ, eminentiæ, scientiæ & perfectionis culmine velut humi præcipitavit in abjectissimum infamiæ, ignorantiæ & imperfectionis cœnum. Quare non est, ut quis felici ἰσομαθεσίᾳ, cujus perfecta scientia & facultate claruit ante lapsum Adamus, imperfectiorem ἀπορείαν ἢ ἀρετικὴν χειμαρῶν δύναμιν Adami post lapsum metiatur. Equidem post lapsum, Dei & sui usque adeo ignarus fuit Adam, ut ficulneâ præsidia & umbracula quæstiverit contra aciem divinorum oculorum, quibus omnia sunt τετραχλισμένα Hebr. 4. 13. Annon, inquit, Lutherus in Gen. cap. 3. p. 39. extrema stultitia est, primum tentare impossibilia, dum conantur Deum fugere Adam & Eva, quem non possunt fugere. Secundò tentare fugam tam stultò modò, ut inter arbores se tutos credant, quos ferrei muri & montium ingentes moles non poterant salvare. Ad hunc modum amissâ sapientiâ & intelligentiâ, pulcherrimis dotibus, sequitur extrema stultitia.

Neque *Svidæ* auctoritate tanquam infallibili steteris, in primis cum *Svidas* LITERARUM inventores expressurus parùm sibi conster, nunc *Abrabanum*, nunc *Sethum*, nunc verò *Adamum* LITERARUM auctorem declarans.

Minor longè *Annio* debetur fides, quem nos cum *Vossio* lib. I. artis Gram. cap. 9. p. 39. totum penè ex mendaciis & fraudibus confutum existimamus.

Columna verò *Vaticana* Adamiticos Characteres exhibens tum demùm plenam

plenam fidem merebitur, ubi eam impetraverit ab infallibili antiquitatis testimonio & veritatis arbitris fallere nesciis.

Ceterum nostram ut adjiciamus symbolam, hæc habe. Quamvis è *Mose*, *Josepho*, aliisque scriptoribus spectatæ fidei exploratius necdum innotuerit, ab Adamo Alphabetum Schraderianum vel Hepburnæum, eodem servato numero, modulo, & caractere, quem nunc representat, primitus inventum fuisse, sartumque tectum ad nostra usque tempora propagatum: tamen primum humani generis progenitorem formandorum characterum profus rudem extitisse, aut nihil planè ad rem L I T E R A R I A M felici auspiciò inchoandam & propagandam adjumenti contulisse, vix dum dixeris. Nam, ut ab ultimo primum ordiamur: quis est, qui longam tractatæ vitæ usuram, quam Deus benignè Adamo indulgit, multijugem diutinæ experientiæ usum intuitus affirmare ausit, Adamum novem sæcula emensum fuisse, ac nongentis triginta annis vixisse tanquam otiosum rerum spectatorem; quippe qui quondam universæ in terris familiæ pater fuit, Rex & Sacerdos, teste *Lubero* in *Genesi* pag. 48. nec non OEconomia, Politia, primævæ sapientiæ, divinæ pariter & humanæ primus auctor, summus moderator & mysta. Quin potius piè sentiendum est, quòd Adamus animadvertens se admisso peccato amisisse incomparabiles animi, ingenii, memoriæ, sagacitatis & sapientiæ dotes, atque in tenebrosam ignorantia, ruditis ac oblivionis ergastulum fuisse conjectum, relictis sibi tantum parietinis quibusdam naturalis cognitionis, in id magnò molimine incubuerit, quomodo residuas physici luminis scintillas jugi mentis agitatione, laboriosa sensuum ope & scrutiniò exsuscitaret: imò necessitate monstrante viam, primam artibus & doctrinis facem præluceret, prima characterum rudimenta juvandæ memoriæ causâ præformaret, quosdamque literarum foetus velut a matre etiamnum rubentes superstiti soboli ac posteritati obstetricanti lambendos daret. Nam nihil simul atque natum est, perfectum extitit. Ætate, usu & experientiâ opus erit, si quid a bruta & lenta mortalitate proficiscetur, quod perfectionis notam merebitur. Verè enim quondam cecinit *Poëta Lucretius* sub finem libri quinti:

*Navigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, vestes, & cetera de genere horum*

B

Præmia,

*Premia, delicias quoque vita funditus omnis,
Carmina, picturas, & Dadala signa polire,
Ufus & impigræ simul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim procedentis.*

Eandem sententiam tuentur Postellus, Sacchinus, Alstedius & Facobus Boul-
duc Parisinus, veluti observavimus aliquot annis post editam hanc no-
stram sententiam. *Quis*, inquit, Postellus Præf. lib. de Phœnicum literis,
tam demens fuerit, ut putet homines illos sanctissimos, & eorum, qui tantum non
mille annos in summâ rerum indagine vivebant, filios alumnos & superstites, post
mille sexcentorum & quinquaginta annorum decursum caruisse literis, & suum
aureum saculum sine literis instituisse? Nulla planè earum rerum, quæ vitam &
exornare & beatiorum reddere solent, sive in Religione, sive moribus, sive in arti-
bus, sive doctrinis & disciplinis sit posita, fuit sacrosancto illi Patriarchæ Noacho
mundi instauratori, quem Fanum vocant, incognita.

Franciscus Sacchinus in Protreptico edit. Diling. 1626: Ipsa, ait, ne-
cessitas, ut tentaret (Adam) aliquid & inchoaret, suggerere potuisset, ipsa non-
gentorum eorû amplius annorum atas, per quam exercitus, eruditus, consummatus,
deniq; maximus veterator effectus est, quemvis hebetem exacuere, & quemvis
torpidum excitare debuisset. Quid enim? an existimabimus cum per novem sæ-
cula in illo vere mundi, eaq; vivacitate ac fecunditate integri sanguinis, dum
gemæ ubiq; populatim germinarent, jamq; profeminatas à se nationes, refertaf-
que natis natorum, seq; in universis & singulis non solum tanquam viris imagi-
nibus expressum, sed etiam propaginibus multiplicatum cerneret, non ipsam natu-
ræ vim & dulcissimum erga sobolem & ingeniosissimum imperum exstimulasse pa-
rentem, quo cara sibi pignora, seq; illis idemidem sisteret. Et postea: Adam
igitur postquam sagaciter vocis sonos absonos & infinitos certis terminârat modis,
& sua nomina rebus imposuerat, insuper rationem adinvenisse censeri potest, quâ
fugacibus ac inaspectabilibus vocibus indumenta quædam & vincula injiceret, per
quæ & oculis tantum non & manibus tenerentur, miraculò sanè, quantum magis
admirere, tamò magis mirabili. Hæc Sacchinus. Alstedius Chronolog. 28.
Originum variarum p. 253. edit. Herbon. 1637. scribit: Adam invenit
nomina rerum fuitque primus agricola. Gen. 2. & 3. &c. Idem invenit Literas
Hebræorum, quas Seth postea incidit duabus columnis, Abraham, Moses, Esdras
excoluerunt. De punctis Hebræorum idem statuendum esse censeo. Fac. Boulduc
lib. 1, cap. 1. de Eccles. ante Mosen, docet Adamum à Deo accepisse idio-

ma Hebræum, quò colloquebatur, & literas, quibus scribi & legi posset, unde Sethi filii nepotibus duarum quidem columnarum, in quibus inventa sua inscripserunt, erectio tribuitur à Josepho: minimè verò Literarum aut scripturæ inventio. Sic ille. Confer Joann. Stephanum Menochium lib. 7. de Rep. Hebræorum cap. 1. p. 619. edit. Paris. Anton. Bertier 1648. nec non Pinedam de Rebus Salomon. lib. 3. c. 27. n. 1. Athanasii Kircheri Pamphilius Obeliscum lib. 1. c. 1. p. 3. seq. Edit. Rom. M. DC. L. Ludovicum S. Francisci Lusitanum in Globo Can. S. Lingvæ l. 1. c. 1.

Deinde, si quis evicerit Adamiticam sobolem etiam Adamo etiamnum superstite, artem ducendi characteres calluisse & usurpasse: rationi consentaneum erit, patrem Adamum longo experientiæ usu venerandum, ejusdem literaturæ non fuisse ignarum, quin potius piè existimandum, liberos ac nepotes non tam inscio & inconsulto parente in L I T E R A R U M investigatione operam ac studium posuisse, quàm paternæ *χερσγωγίας* operâ adjutos ad tam grandia & utilia cœpta molienda accessisse. Sed verò Sacra Chronologia locuples testis est, Seth, Enosch, Kenan, Mahalaleel, Jered, Henoch sive Chanoch, Methuselah, Lamech cum Adamo vixisse. Quòd si itaque beatæ istæ & illustres primi sæculi animæ formandorum characterum gnaræ fuerint, quo de jam despiciemus, rationi congruenter affirmâris, harum progenitorem, moderatorem & doctorem, ætate, auctoritate atque longo rerum usu venerabilem, a scribendi arte & consilio non tam alienum fuisse, quàm nascentis rei literariæ puppim & proram. Quia verò hoc ulterioris disquisitionis indiget; nos à primâ humani generis stirpe ad sobolem descendentes quærimus:

Q V Æ S T. IV,

An Adami liberis aut posteris ante diluvium viventibus cognitæ literaturæ gloria tribuenda sit?

SI antiquitatum Judaicarum conditor Josephus fidem mereatur, omnino antediluvianæ Adami posteritati formandarum L I T E R A R U M rationem exploratam & usurpatam fuisse arbitrari licet.

Etenim *Flavius Josephus* lib. 1. jud. ant. c. 3. tradit geminam columnam, alteram lateritiam, alteram lapideam ab Adæ posteris erectam fuisse, quibus sua inventa inscripserant. Sed ipsum locum emendatum publicis oculis & judiciis subjiciemus: *Σοφίαν*, inquit, *τὴν περὶ τὰ θεῖα καὶ τὴν τῶν Δακρύσμησιν ἐπιπόνησιν. Ὡς ἔρ ἢ τὴ μὴ Δαφουγενῶν ἀνθρώπων τὰ διδρυμένα, μὴ ἢ πρὶν εἰς γῆσιν ἐλθεῖν φθαρῖναι, περιηρησῶν ἀφανισμόν Ἀδάμους ἔλων ἐσεῖδεν, ἢ μὲν κατ' ἰσὺν πυρὸς, ἢ ἕτερον ἢ καὶ βίαν ἐπλήθῳ ὕδατος, σήλας δύο ποιησάμενοι, τὴν μὲν ἐν πλίνθι, τὴν ἢ ἕτερον ἐν λίθων, ἀμφοτέρωσιν, ἐνέγραψαν τὰ διδρυμένα, ἵνα καὶ τὴ πλινθίνης ἀφανισθείσης ὑπο τὴ ἐπομβρίας, ἢ λιθίνῃ μείνασα ἀσάργῃ μαθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἐνέγραμμένα. δηλοῦσα, καὶ πλινθίνην δι' ὧ ἀντῶν ἀναπεθῆναι· μέν δ' ἄρχι τῶ δόξο καὶ τὴν Συραδα.* Vetus interpres *Rufinus* ita vertit: *Disciplinam verò rerum cœlestium & ornatum earum, primitus invenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inventa videbantur, ut antequam ad noticiam venirent, perirent, cum prædixisset Adam exterminationem rerum omnium, unam ignis virtute, alteram verò aquarum vi ac multitudine fore venturam: duas facientes columnas, aliam quidem ex lateribus, aliam verò ex lapidibus, in ambabus, quæ invenerant, inscripserunt, ut & si constructa lateribus exterminaretur ab imbris, lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere: simul & quia lateralem aliam posuissent: quæ tamen lapidea permanet hæctenus in Syria.* Vivaces & sagaces illæ primi sæculi animæ divinæ particulam auræ participantēs, *JOSEPHO* Judice, in rerum investigatione occupatæ, plurima indes in cœlo oculis obvia observaverant, observatæque jugi quodam studio auxerant. Ne verò edax ætas, fœcors posteritas, aut formidandum cunctis viventibus diluvium pulcherrima inventa & observata opinione citiùs e memoria hominum deleret, saxa solertis suæ industriæ monumenta elegerant. Huc referunt antiquitatis indagatores illud, quod olim *Epigenes* gravis auctor judicio *Plinii* lib. 7. cap. 56. memoriæ prodidit, scilicet, apud *Babylonios* septingentorum viginti annorum observationes siderum costilibus laterculis inscriptas extitisse, vel ex supputatione *Berosi* & *Critodemi* quadringentorum octoginta annorum. Quicquid sit, quamdiu memorabile illud stelarum parveritatis fundamento suffultum perfliterit, ac oppugnantium impetum sustinuerit, sua antediluvianæ literaturæ constabit integritas, factæque tecta manebit.

Tantò durabiliorem rerum à se gestarum memoriam fore arbitrati sunt

sunt prisca, quanto duriora iis consignandis destinari quæta sunt monumenta. Quod si Auctori historię scholasticę fidendum putes, vide sis eam ad cap. 39. Genes. Ninus, inquit, vicit Cham, qui adhuc vivebat & regnabat in Bactria, seu in Thracia, ut alii volunt; & vocabatur Zoroaster, inventor artis Magicę, qui & hanc & septem liberales artes in quatuordecim Columnis scripsit, septem aeneis, & septem lateritiis, contra duplex orbis excidium, quod timebatur, unum per aquas, alterum per ignem: Ninus vero libros ejus combussit. Cassianus Collat. 8. cap. 21. ante diluvium filios Seth Caini nepotibus permixtos curiosas maleficorum artes, præstigios ac magicas superstitiones instituisse scribit: Chamum eas artes diversorum metallorum laminis, quæ aquarum non corrumpentur injuriã, & durissimis lapidibus, qui vim ignis non sentirent, insculpisse. Confer Jul. Casarem Bulegerum de licita & vetita Magia lib. 1. c. 1.

Ceterum, fidos antiquarum rerum custodes fuisse characteres durissimis saxi, lapideis columnis, cippis, colossis, stelis, pyramidibus, obeliscis incisos, testantur haut pauca complurium gentium monumenta. Diodorus Siculus lib. 1. Bibl. p. 23. ed. Rhodom. 1604. memorat, in honorem & memoriam Isis columnam sepulchralem erectam fuisse, in quã hac literarum sacrarum inscriptio extabat: Ἐγὼ Ἰσὶς εἰμι ἡ βασιλισσὰ πάσης γῆρας, hoc est, Ego Isis sum Regina totius regionis. Herodotus in Euterpe. lib. 2. de Sesoistre Regē Ægyptiaco testatur, quod, quascunque gentes strenuus & pro libertate acriter pugnavit vicerat, in harum regionibus stelas lapideas statuerit inscriptas suo nomini & patrie. Harum una sacris his Ægyptiorum literis cœlata extabat: HANC EGO REGIONEM MEIS ACQVISIVI HUMERIS. Pyramidum Regiarum literas Ægyptiacas ostentantium passim meminit Herodotus citatò librò. Strabo edit. Casaub. p. 818: mentionem facit variarum inscriptionum celsis obeliscis supra Memnonium insculptarum, quæ Regum stupendas opes & potentiam monstrabant. Vide ejusdem pag. 790. ejusd. edit. de stelis.

Quamvis non nemini augurari licuerit, antediluvianam illam literaturam sive scribendi vel sculpendi rationem primo & prisca illo sæculo non usque ad eò fuisse frequentatam, nec ad illud καλλιγραφίας & perfectionis fastigium perductam fuisse, quam repræsentat hodierna scribendi cudendique ars solertissimorum hominum indagine, curã & industriã elaborata, & jugi usu adaucta: Tamen exinde omnem iis, qui ante fatale diluvium vixerant, scribendi usum adimere velle, fas &

æquum haut fuerit. Sunt sua rebus quædam primordia, quæ usus alit & auget. Ita apud Romanos initio literarum quædam velut infantia fuit & rudimentum, Livio teste, sub initium lib. 7. *Raræ & parvæ per ea tempora literæ fuisse; una custodia fidelis rerum gestarum memoria.* Rudes (inquit Hieronymus Epist. 42. ad Niceam) illi Italici populi, quos Cascos Ennius appellat, qui sibi, ut in Rhetoricis, ait Cicerone, ritu serino victum querebant, ante chartæ & membranarum usum, aut in dedolatis e ligno Codicillis, aut in corticibus arborum mutua epistolarum alloquia missitabant. Unde & portitores earum Tabellarios & Scriptores a libris arborum, Librarios vocavere. Plautus: *Quin hodiè allata sunt tabellæ ad eam, a Stratippode, eum argenteum sumfisse apud Thebas ab Danista fœnore.* Pari modo Adamum quidem ortu primum & rerum usu maximum, longævæ ac operosæ soboli diu superstitem, artium, doctrinarum, & L I T E R A R U M rudia quædam femina sparfisse rationi consentaneum est, quæ postea solertis posteritatis ope subacta & exulta, experientiæ rebus maturandis aptæ rore irrigata, immane quantum in posterum adoleverint, & lætas propagines profeminaverint. Etenim Maniliò auctore,

— longa dies acuit mortalia corda,
 Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
 Advigilare sibi jussit fortuna premedo.
 Seducta in varias certarunt pectora curas:
 Et quodcunque sagax temendo repperit usus
 In commune bonum commentum lata dedere.

Et alibi:

Per varios usus artem experientia fecit
 Exemplo monstrante viam ———

Quò spectat nostrum Hexametrum, quod olim eximiis laboribus viri in nostra patria eruditi edentis Profodiam nostratis gentis, dicatum volumus:

Cum veterum varia gyrarant pectora cura,
 Scabra perita dies acuit præcordia lenta
 Cote rota, & mentes tornans industria crevit.
 Arma, Domos, Urbes, Vestes ac mœnia, Leges,
 Turritas moles, Aras, Carpentæ, Trivemes,
 Templæ, Scholæ, Picturæ, Grammata, Vasa Corinibi

Usus

*Ufus & impigra dedit experientia mentis.
 Prima rudes Charum fœtus emittitur ætas :
 Mox ruditer natum docilis solertia carmen
 Expoluit sensim, non unius edidit omnes
 Sæclorum doctores animus. successibus auctæ
 Succrevit Artes, quas vastus terminat orbis.*

Mercerus Comment. in c. 5. Gen. v. 5. sic scribit: Longâ rerum experien-
 tiâ multa discere & cognoscere potuerunt, quæ posteros docuerunt. Ac sanè vide-
 tur illa quoque non levis causa, ut primi Parentes viva voce traderent & cum illis
 communicarent, quæ ab initio soli viderant, ut Adam qui ad Lamechum usque
 nonum a se pervenit, prope usque ad Noe & diluvium nepotes suos de rebus magnis
 docere potuit multò efficacius vivâ voce, quam si tradidisset ipsi Seth, quod postea
 Seth & post eum Enos reliquis posteris traderent. Adam vixit cum omnibus subse-
 quentibus præterquâ cum Nœ, qui quidem natus est post ejus mortem ann. 26. &c.
 Longitudo itaque vitæ Adamiticæ & paterni convictus cum novem
 posteris veluti non existimari debet caruisse variis inventis, ita neque
 censenda est planè sterilis scripturæ vel sculpturæ literariæ, aut litera-
 rum primigeniarum, quales prima admittebat ætas, & posebat vitæ
 ratio, in qua major procul dubio usus vitæ vocis, quàm scriptionis.
 Quot enim vivebant Patriarchæ, tot viva exstabant volumina. Post-
 quam hæc a nobis scripta fuerant & edita Anno 1638: commodùm ad
 nostras manus hoc anno pervenit Dissertatio Don Josephi Antonii Gonza-
 lez de Salas Equitis Hispani de duplici terra, in cujus Mantissæ Sectio-
 ne 4. p. 159. nostram sententiam his verbis tueri deprehenditur, licet
 nonnullis alterius vitulâ arâsse visus sit: *Nihilominus, licet Mosén, adseram*
etiam ego, primum fuisse sapientem, qui Libros in publicum ediderit; Literarum
tamen Auctorem jure haberi non putem, sed Vindicem. Aliùs quidem autumo,
revocari oportere Litterarum inventionem, & cum D. Augustino Lib. XVIII.
de civitat. Dei, Cap. xxxix. putandum, Hebræas Litteras a Legè non capisse,
quæ data est per Mosén: sed potiùs, per illam successionem Patrum, memoratam
Lingvæ cum suis Litteris custoditam. Mosén autem ipsum, cum accingeret se
condendæ Scripturæ Sacræ, rudès & inconditos characteres antiquos, post diluviùm
fatiscentes, in aptiorem formam & usum concinnâsse, nostra sententia est, & jure
quasi postliminii vindicâsse. Idem sentit Mallinckrot de Nat. Lit. c. 2.

Porrò, antediluvianæ scripturæ patroni haut contenti uno probatio-
 nis

nis genere, novum præsidium quæsitum eunt ex *Henochi*, septimi ab *Adamo* Prophetæ Libro, quem ante diluvium tradunt *Literarum* monumentis fuisse consignatum. Disquirendum igitur erit

QVÆST. V,

*An ex Henochi Libro certò constare queat Literas
ante diluvium viguisse?*

DE *Henochi* Codicis veritate multi incerti certant: aliis agentibus, aliis negantibus, aliis dubitantibus, remque in medio relinquentibus.

Augustinus lib. 15. de civitate Dei cap. 23. pag. 183. edit. Antv. Plant. 1576. affirmanti sententiæ assensum præbere haut dubitavit, his usus verbis: *Scriptis nonnulla divina Henoch illum septimum ab Adamo, negare non possumus, cum hoc in Epistola Canonica Judas Apostolus dicat. Et lib. 18. cap. 38. pag. 233: Quid Henoch septimus ab Adamo? nonne etiam in Canonica Epistola Apostoli Judæ prophetasse prædicatur? quorum Noachi & Henochi scripta ut apud Judæos & apud nos in auctoritate non essent, nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda esse suspecta ne proferrentur falsa pro veris. Sed ea castitas canonis non recipit, non quòd eorum hominum, qui Deo placuerunt, reprobentur auctoritas, sed quòd ista esse non credantur ipsorum: nempe verorum Prophetarum antediluvianorum, Noachi & Enoch, de quibus loquitur, qui ducti à Spiritu Dei scribebant, sive ut ipse Augustinus ibidem scribit, quibus Spiritus Sanctus ea scripta revelabat. Quæ vera ratio est excludendi dicta scripta a Canone, non autem altera, petita à nimia antiquitate. Hæc enim si valeret, neque Mosaicis scriptis fides haberetur, quibus omnium antiquissima rerum conditarum origo continetur. Quam attexit Augustinus, causa verior est, ideo canone indigna judicata esse, ne falsa pro veris scriptis proferrentur. Verissima autem ultima illa, quam sub finem capituli subdit, ideo fidem non esse talibus scriptis adhibitam, quia quædam in iis contra fidem canonicorum scriptorum legebantur, propter quod (inquit) verorum Prophetarum scripta non esse apparebat.*

Tertullianus Libro de habitu mulierum cap. 3. pag. 277. edit. Paris. 1650 etiam hujus scripturæ meminit, atque paulò vehementius ejus auctoritatem urfit, his verbis usus: *Scio Scripturam Henoch, quæ hunc ordi-*

nem Angelis dedit, non recipi a quibusdam, quia nec in armarium Judaicum admittitur. Opinor, non putaverum, illam ante cataclysmum editam, post eum casum orbis omnium abolitorem, salvam esse potuisse. Si ista ratio est: recordentur pronepote[m] ipsius Henoch fuisse superstitem cataclysmi Noe, qui utique domestico nomine & hereditaria[m] traditione[m] audierat, & meminerat de proavi sui apud Deum gratia[m] & de omnibus predicatis ejus, cum Henoch filio suo Mathusala[m] nihil aliud mandaverit, quam ut notitiam eorum posteris suis traderet. Igitur sine dubio potuit Noë in praedicationis delegatione successisse: vel quia & alia[m] non tacuisset tam de Dei conservatoris sui dispositione, quam de ipsa domus suae gloria. Hoc si non tam expedite haberet, illud quoque asseruionem scripturae illius tueretur. Proinde potuit abolefactam eam violentia[m] cataclysmi in spiritu rursus informare: quemadmodum & Hierosolymis Babylonicam expugnatione deletis, omne instrumentum Judaicae literaturae per Esdram constat restauratum. Sed cum Henoch eadem scripturam etiam de Domino predicavit, à nobis quidem nihil omnino rejiciendum est, quod pertinet ad nos. Et legimus omnem scripturam adificationi habilem, divinitus inspirari: A Judaeis potest jam videri propterea a rejecta, sicut & cetera ferè, quae Christum sonant. Nec utique mirum hoc, si scripturas aliquas non receperunt de eo locutas, quem & ipsum coram loquentem non erant recepturi. Eo accedit, quod Henoch apud Judam Apostolum testimonium possidet. Confer Tertulliani Apolog. cap. 22. libro de Idololatria cap. 4. & de cultu Faemin. qui Libri Enochae auctoritate aliquoties uti haut reformidavit, veluti & alii Patres ejusdem libri testimonia ad partes vocare non dubitant. Ratio autem quam addit Tertullianus, eam Henochi Scripturam antediluvianam, si vel maxime cataclysmi aëvis submersa periisset, in Spiritu rursus informari potuisse instar instrumenti Judaicae literaturae restauratae per Esdram, mera conjectura est, solidò veritatis fundamentò destituta. Nam 1, ab esse ad posse non valere consequentiam vera tradit Philosophia. 2. Totam Scripturam deletis Hierosolymis periisse, necdum probatum est; adeoque ab Esdra restaurari opus non erat, in primis, si de integro foret restauranda. 3. Contrarium potius statuendum, servatos fuisse libros sacros, etiam in medio captivitatis Babylonicae descrimine Dan. 9. 2. 11. juxta promissum Esaiae cap. 40. vers. 6. 1 Petr. 1. vers. 25. Luc. 21. v. 33. de verbi divini duratione & juxta mandatum Dei de legis praesentis constanti usu Deut. 6. v. 7. speciali Regis circa legem cura Deut. 17. v. 18. sacerdotali ejusdem

custodiâ, atqve ex illa juris dicundi munere Malach. 2. vers. 7. 4. Conservatas fuisse Scripturas tempore *Antiochi* volentis exemplaria legis comburere I Mach. 1. v. 43, 59. Sed frustra, ut lib. 1. Maccab. 3. v. 48. & lib. 12. v. 9. docetur. Frustraneum igitur est *Tertulliani* acumen in *Enochæi* libri novâ scriptione & auctoritate probanda.

His velut nubem testium adjecit *Jacobus Boulducus* de Ecclesia ante *Mosen*, qui sunt *Irenæus*, *Justinus*, *Clemens Alexandrinus*, *Athenagoras*, *Methodius*, *Martyr*, *Cyprianus*, *Lactantius*, *Severus Sulpicius*, *Proclus* denique & *Psellus*, Philosophi Christiani, quos vide apud eundem lib. 1. c. 14. p. 126. 127. edit. Landr. Paris. 1626.

Verum enimverò non tantùm antiquiorum doctorum Ecclesiæ testimonia hic suppetunt, sed & novitia nostrorum temporum auctoritas eò propendet, aliquid ab *Henocho* *Literarum* monumentis fuisse consignatum. *Salomon Gesnerus* Comment. in Genes. c. 5. quæst. 6. p. 138. tradit, probabiliorem eorum sententiam videri, qui affirmant tempore *Henochi* fuisse *Literarum* usum, eò quòd nec annorum series adeo exquisitè ad tot sæcula observari, neque *Henochi* verba retineri absque *literarum* adminiculo potuisse sentiant. Quibus tamen difficultatibus obviam ieris, ubi ad extraordinariam *Genarum* *Oraculorum*, divina oracula 2 Tim. 3. v. 16. Hebr. 1. v. 1. & antediluvianorum extentum ævum Genes. 5. descriptum oculos converteris. *Georgius Rostius* in Ep. Jud. p. 133. edit. Rostoch. 1627. memorat Librum *Henochi* à *Guilielmo Postello* fuisse inventum, ejusque rei ipsum *Gesnerum* testem cicit. *Joh. Drusus* in Ebraicâ antiquitate versatissimus, Tractatu de Patriarcha *Henocho*, affirmat librum *Henochæum* etiamnum penes *Judæos* delitescere. Verba ejus excerpta e cap. 22. p. 27. allegabimus: Librum hunc hodiè adhuc extare apud *Judæos* dubitare me non patitur *Manachemus Ricinensis*, qui eum aliquoties laudat, ut fol. 30. Col. 1. & 2. Partim *sapientum Cabbale* (hoc est *Cabbalistarum*) posteriorum scripserunt se invenisse in Libro *Henoch filii Jared*, quum abstulisset eum *Deus*, arcanum hoc unà cum reliquis arcanis mirabilibus. Ceterùm mentio illius libri à Doctoribus nostris in *Zohar*, & secundum verba illius Libri scito paradisum inferiorem paratum fuisse à die, quo creati sunt spiritus justorum ad commorandum illic in figurâ suâ. Hujus quoque *Manachemi* operâ se usum esse *Patavii* affirmat *Guilielmus Struchius* in Præfat. Libri de Antiq. Convival. *Rostius* in Epist. *Judææ*, narrat *Campionem* à *Mirandulano* grandi pecuniâ hunc librum emisse. Nos in-

frà voluminis Henochæi fragmentum producemus. *Bibliander* Comment. de communi ratione Lingvarum Drusio quoque suum calculum adjicit, scriptumq; Prophetæ Henochi ante diluvium extitisse affirmat. *Cornelius a Lapide* Comment. in Ep. Jud. docet Prophetiam hanc antiquissimam esse, & ante diluvium editam. Idem affirmat *Boulduc* lib. 1. de Ecclesia ante Mosen cap. 14. pag. 126. edit. cit. qvi pag. 134. magna audacia pronunciat, quòd Noë scripta Henoch diligenter conservavit & reposuerit in arca tempore diluvii non minore sollicitudine, quàm patris Adami & aliorum quorundam Patri. archarum ossa: ut qui ejus, quem Deus rapuerat, ossa, quæ servarentur habere non possët, scripta tanquam sacratissimum pignus, ac depositum sibi & posteritati custodiret. Quorum lectione vel etiam solo intuitu ad tanti Auctoris merita divino jugiter conspectui presentanda moveretur: quibus justè irati Numinis in mortales misericordiam faciliùs impetraret. Hoc namque pacto intelligenda censeo, quæ sic de sanctissimo Patriarcha Noë profert Ecclesiasticus cap. 44. v. 19. Testamenta seculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluviò omnis caro. Hæc *Boulduc*. Verùm Græcus textus collatus cum versu 11. cap. 44. in primis cum vers. 8. c. 4. & 19. ejusd. cap. docet, quòd Sirach loquatur de æterno fœdere, quod Deus pepigit cum eo, quo cautum est, universum genus humanum diluvio haut consumptum iri. Sed *Vulg.* Interpres decepit *Boulducum*. Huc spectant alphabeta, quæ Henocho ascribuntur, partim ab *Hepburnò Bonaventura*, partim à *Joan. Augustino Pambco*, Veneto Sacerdote, qui anno 1530, in Libro, quem miro titulo, VO ARCHADUMIAM inscripsit, Characteres Henocho concessas expressit. *Cedrenus* de Henocho scribit: Ἐστὶν ἡ περὶ τῶν χαρακμάτων μανθάνειν καὶ διδάσκειν καὶ θείων μυστηρίων σκοπεῖν καὶ θεῶν ἀξιῶν; quibus & *Zonaras* astipulatur. *Andreas Hojus* in Hist. Sacra & Profana p. 6. dicit, quòd meritò consecatur Enoch primum omnium aliquid libris sive literis mandasse. Nec non *Ludovicus Ballester* in Onomatographia ad vocem Enoch p. 356. edit. Paris. 1617: Omnium primum videtur libros conscripsisse. Scripsit autem de futuro judicio adversus Hæresin Cainitarum, quæ tum præsertim videtur invaluisse. Scripsit etiam alia, quæ refert *Tertullianus* lib. de Idololat. & lib. de Habitu muliebri. *Tertulliani* autem rigorem in defendendo hoc antediluviano Henochi Libro imitatur ac exaggerat *Jacobus Pamelius* Notis ad locum ejus de Habitu muliebri suprâ allegatum, & *Jacobus Gordonus* in Genesin hunc Prophetam scripsisse affirmat, licet *Comment.* in Epistolam Judæ notet,

Apostolum *Judam* accepisse hanc Prophetiam vel ex libro, qui tempore Judæ extabat, vel certa traditione. *Serarius* in Epist. Jud. simillimum vero fieri, non modò fuisse aliquem ab ipso Enocho Librù conscriptum, adeòq; Canonicum, sed eundem post depravationem factum esse Apocryphum. *Petrus Martyr* Comment. in Genes. conqueritur Scripta Enochii perisse. Horum pulpita alii deseruerunt, & in negantium castra transferunt. *Hieronymus Zanchus* Tom. 8. Operum Theol. de Sacrà Scripturà p. 353, negat ab Henochi aliquid literarum monumentis fuisse consignatum, nec Epistolam Judæ adversa partis patronis favere asserit. *Joh. Scaliger* Not. in Euseb. pag. 245. librum planè esse commentitium censet, & à Judæis confectum, multaque ex eodem cicit, sed non sine rædio & odio. *Andreas Rivetus* Exercit. 49. in Genes. pag. 251. librum hunc suppositum esse, & à quibusdam Judæis conscriptum sibi omnino persuadet, quòd in Ecclesia Dei antè Babylonicam captivitatem in nullis Prophetarum libris fiat mentio tam rari thesauri, quem non credibile est, si in rerum natura esset, Mosen latuisse, qui etiam scriptorum Henochii meminisset in hac historia, si tunc extitissent. *Michaël Medina* de recta in Deum fide l. 6. p. vers. 221. 220. hanc prophetiam solà traditione fuisse contentam credit, nullaq; ratione convinci dicit, Iudam citasse apocryphum librum, sed ea quæ fuerant à prioribus parentibus quasi verissima & certissima traditione suscepta. Rationem addit, quia *Gelasius* in consilio Romano recenset apocryphos libros, hujus Enochii libri non meminit. *Ioannes Marius SCRIBONIUS* Sermone XVII, in Epist. Judæ p. 259. edit. Paris. 1634, arbitratur Prophetiam hanc per Traditionem ab Enoch ad posteros fuisse traductam, & non ex aliquo libro fuisse citatam. His accedit *Paræus* Comment. in Genesim, *Iunius* Tom. 1. operum pag. 1298. Comment. in Epist. Judæ. *Qvistorpius* Not. in eandem. Denique alii sunt, qui neutri parti vel suffragantur, vel adversantur. *Lutherus* in Genesim pag. 78. recitatis verbis Apostoli Judæ, citantis Prophetiam Henochæam, mox subdit: Unde hæc habuerit Iudas ignoro, sed verisimile est, mansisse in hominum memoria, ceu per traditionem Patriarcharum sancte tum dicta, tum facta, fortasse scripserunt quoque. *Christophorus Pelargus* in Genesim proposità utriusque partis sententia, rem in medio relinquit, suamq; non interponit *ἔτιον*. *Georgius Rostius* Comment. in Epist. Judæ pag. 133. edit. cit. scribit, parum referre sive Iudas ex aliquo scripto, sive ex veteri habuerit traditione. In horum castra transit *Beza* Annot. in N. T. nihil certi definiens. *Joh. Prideaux* Exoniensis Collegii Rector, & S. Th.

S. Th. Prof. Regius, in Oratione inaugurali de sapientia Ægyptiorum concione 1. pag. 4. edit. Oxon. 1648. scribit: *Sunt qui Enochi etiam Prophetiam ante diluuium conscriptam & à Nocho in arca conservatam fuisse asserunt, quam quidem vidisse & legisse Tertullianus & alii Patres confitentur, utcumq; in censu Apocryphorum à Gelasio Dist. 15. Can. S. Romana habeatur. Sed his non ulterius immorandum. Lucas Oslander, Cornelius a Lapide, Jac. Gordonus, Tirinus, Menochius dubitant, an Judas e traditione acceperit hanc Prophetiam, an v. ex Libro. Benedictus Justinianus Genuensis etiam in aliorum sententiis afferendis totus occupatus nihil definit, quod & Willetto in Hexap. accidit.*

Nodum hunc tergemino variae auctoritatis nodo constrictum enodaturi tanto majorem adhibebimus industriam, quanto parciores ac inconstantiores in hoc difficili argumento pertractando complures fuisse constat. Nostram vero sententiam paucis Assertionum cancellis includemus.

ASSERTIO PRIMA.

EXtra omnem dubitationis aleam positum est, exititiste aliquando aliquod scriptum Henochæum.

Etenim nisi exitisset, nequiquam illud ad partes vocassent tot Patres Græci pariter ac Latini, *Origenes, Augustinus, Tertullianus, Hieronymus, Clemens Alexandrinus* ἐν τῷ Περὶ Πρωτοβιβλίων Eclogis, quæ Stromatum libro 8. annectuntur, & quidem pag. Græci textus 578. edit. Lugdun. Batavorum 1616, aliiqve complures. In primis autem familiari *Henochi* voluminis auctoritate superbit Liber ille vulgaris, qui vernaculâ Lingvâ apud nos Danos editus Anno 1601 typis Waldkirkianis inscribitur *Testamentum duodecim Patriarcharum Jacobi filiorum*. Hoc licet *Origenes & Procopius Gazæus* citent, tamen nec Jacobi nec duodecim filiorum ejus opus est, sed *Rabbini* cujusdam foetus, Hebræo primum idiomate conceptus. Vertit autem *Robertus Grossetestus, Lincolnensis Episcopus*, & Atheniensi civitate donatum edidit Anno 1242. Hujus Scripti Inventor citat *Librum Henochi* in Testamento *Simeonis, Levi, Zebulonis, Nephthali, Dani, &c.* Sed veri Testamenti nulla vola aut vestigium apparet in hoc Testamento, quod duodecim Patriarcharum nomen ostentat.

tat. Nam Testamentorum post ultima Testatorum fata maximus vi-
 gor. Διαθήκη γὰρ Ἰσραὴλ νεκροῦ Βεεζάα Hebr. 9. 19. In hoc autem Patriarcha-
 li Testamento nihil firmi, nihil rati. Rimarum nugacium plenum est,
 hæc atque illæ perfluit mendacii. Horum unum & alterum modò in-
 digitasse suffecerit, exinde de reliquis facile constabit, ea vix titivillitiò
 redimenda. *Gaddus* inter alia suos filios ita alloquitur: *Natus* ego 40 an-
 nos & in monte *oliveti* constitutus oculos converti in orientem versus *Ierusalem*,
 & ibidem vidi *Solem* ac *Lunam* cursum stitisse. Dixit autem nobis avus noster
Isaacus: Festinate, pro virili quisque vestrum visa apprehendat. Manibus enim
Sol & *Luna* prehendi & teneri possunt. Quanto ocius fieri potuit, accurrimus,
Solem *Levi*, *Iudas* autem *Lunam* apprehendens tenuit, eorumque alis subvecti in
 sublime ferehamur. *Levi* ad instar *Solis* splendenti 12 oleaginos ramos juvenis
 quidam donavit. *Iudas* verò candorem *Lunæ* imitatus duodecim stellis pedibus
 suis habuit subjectas. Concurrentes *Iudas* ac *Levi*, mutuo corporis libramine se
 sustentarant. Mox *ves* e terra ascendit, prograndibus cornibus formidabilis,
 alis aquilinis tergora tectus. Hunc cum cursu assequi & tenere tentaremus, fru-
 strà fuimus. Sed *Ioseph* nos antevertit, illum cepit, & aëra unà cum illo petiit.
 Et mox subdit novam fabulam: Exactò 7 mensium spaciò vidi patrem no-
 strum *Iacobum* in mari *Iamne* stantem, presentibus filiis. Ecce autem *navis* gu-
 bernaculò & malò destituta ac siccatis carnibus onerata plenis velis ferebatur. In
 hac tale extabat epigramma: *NAVIS JACOBI*. Conscensa nave, unà
 eurûsq; notûsq; ruunt, timidîsq; procellis montes volvuntur aquarum. Parens
 autem noster gubernaculum quoddam manu tenens fugâ sibi consuluit, nos verò
 tempestuosis undarum voluminibus sursum deorsum acti tandem in mare precipi-
 tamur, nave jam submersâ aquis & in partes dissiliente. Ceterum in scapham
 descendens *Ioseph* in sola fuga vitæ presidium collocavit. Nos verò decem tabulis
 superinjecti toto dividimur mari, solis in tanto discrimine consociatis *Iuda* & *Levi*.
 Sed ohe! nugarum satiuri sumus, quibus scatet confictum hoc Testamen-
 tum, ad quod confirmandum *Enochi* Liber magnas vires opèsq; con-
 fert. Sed verò hoc 12 filiorum *Iacobi* Testamentum haut majorem me-
 retur auctoritatem, quàm ejusdem *Patriarchæ* *Scala*. Ita enim inscribitur
Volumen Iacobi nomine fucatum, sed familiare quondam *Ebionitis*, in
 quo *Iacobus* fingitur exposuisse insomnium *Scala* a se visæ, atque detor-
 fisse in *Judæos*, *Templum*, & *Judaica* sacrificia, teste *Epiphano* lib. 1. Pa-
 nar. in refutatione *Ebionitarum*. Hoc Scriptum non dignum literis aut
 char-

chartis, nedum sacro Canone. Jure etiam æqvissimo *Gelasius* *Distinct.* 15. *Testamentum Jacobi Patriarchæ*, Scriptum ejusdem farinae Apocryphis adjudicat. Sic uni Patriarchæ non unus fœtus supponitur, sed tergeminus, dignus quò piper amiciatur, aut qui blattis & tineis esca fiat.

ASSERTIO SECUNDA.

HEnochi Scriptum Canonicam auctoritatem neutiquam meretur, dignum quod non tantum ad Apocryphorum Librorum ima subsellia detrudatur, sed etiam inter commentitiarum & mendacium fabularum quisquillas humi abjectum jaceat.

Quoniam hæc *Secunda Assertio* binis membris constat, binis etiam probationum generibus confirmanda erit. Utraque pars *Augustinum* propugnatorem nata est. Hic enim l. 15. c. 23. p. 183. ed. cit. de *Civitate Dei* ad *Matcellinum*: *Omittamus igitur, inquit, earum Scripturarum fabulas, quæ Apocryphæ nuncupantur, eò quòd earum occulta origo non claruit patribus, à quibus usque, ad nos auctoritas veracium Scripturarum certissima & notissima successione pervenit. In his autem Apocryphis etsi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa nulla est Canonica auctoritas. Scripsisse quidem nonnulla divina Enoch illum septimum ab Adam, negare non possumus, cum hoc in Epistola Canonica Judas Apostolus dicat. Sed non frustra non sunt in eo Canone Scripturarum, qui servabatur in templo Hebræi populi succedentium diligentiam Sacerdotum. Cur autem hoc, nisi quia ob antiquitatem spectata fidei Iudicata sum, nec utrum hæc essent, quæ ille scripsisset, poterat inveniri, non talibus proferentibus, qui ea per seriem successionis reperirentur rite servasse. Unde illa, quæ sub ejus (Henochi) nomine proferuntur, & continent istas de Gigantibus fabulas, quòd non habuerint homines patres, rectè à prudentibus judicantur non ipsius esse credenda, sicut multa sub nominibus & aliorum Prophetarum & recentiora sub nominibus Apostolorum ab Hereticis proferuntur, quæ omnia sub nomine Apocryphorum ab auctoritate Canonica diligenti examinatione remota sunt. Duo in primis tradit *Augustinus* nostro instituto apprimè commoda. Alterum, Scripta Henochi non esse in Canone Scripturarum, sed Apocryphorum classi ascribenda non minùs quàm multa alia, quæ sub nominibus aliorum Pro-*

phe-

phetarum & Apostolorum ab Hæreticis proferuntur, institutò diligenti examine, a Canonica auctoritate esse remota. *Alterum*, Scripturas, quæ sub ejus nomine proferuntur, fabulosas esse, & multa falsa continere. Utrumque *Assertioni* nostræ robur conciliat, cujus scopus est ostendere Scriptum *Henochicum* non modò *Apocryphum*, sed etiam *fabulosum* esse.

Hieronymus Comment. in Epist. ad Titum c. 1. pag. versæ 122. ed. Troben. 1516. primam nostræ *Assertionis* partem sic statuminat: *Qui autem putant totum Librum* (Poëtæ profani, *Epimenidis*, *Arati*, *Menandri*, aut *Callimachi*, quos diversis locis nominat *Paulus*) *debere sequi eum, qui Libri parte usus sit: videntur mihi & Apocryphum Enoch, de quo Apostolus Judas in Epistola sua testimonium posuit, inter Ecclesiæ Scripturas recipere. Qvò factum est, ut Origenes Apocryphorum Libellorum nomen Henochi ostentantium auctoritate usurus, adeo sibi timuerit, ut nomina stellarum ex eis promere haut ausus fuerit. De qua re ipsum Originem audiamus loquentem Homil. 28. in lib. Numer. p. 178. edit. Paris. 1519: Qui fecit multitudinem stellarum, ut ait Propheta, omnibus iis nomina vocat: de quibus quidem nominibus plurima in Libellis, qui Enoch secreta continent, & arcana appellantur, sed quia Libelli ipsi non videntur apud Hebræos in auctoritate haberi, interim nunc ea, quæ ibi nominantur, in exemplum vocare differamus. Viden, Originis testimonium deprehenditur cauti plenum timoris animo ejus incussi a veneranda auctoritate Canonis Scripturarum apud Hebræos, quem constituebant Volumina Sacra in templo Jerusolymitano, quamdiu stetit, jugi Sacerdotum in Liturgia sibi ordine succedentium fideli custodia & singulari divinæ Providentiæ munere conservata in perpetuam posteritatis securitatem. Tantâ tamen confidentiâ & ingenuitate hos *Henochi Libellos Apocryphos* pronunciare non audet, quantâ *Hieronymus* & *Augustinus*. Hi enim disertis verbis *Apocryphum* esse *Librum Henochi* confitentur: *Origenes* verò primò quidem non quid ipse sentiat, apertè edicit, sed Hebræorum mentem affert impugnaturus auctoritatem Libellorum Sanctò *Henochi* nomine insolescentium. *Secundò*, non apertò Marte hoc agit, sed velut post principia latens, elabendi rimam indefinitâ voculâ (*videntur*) sibi aperit. Dilucidius tamen, quàm reliqui duo, docet, nomina stellarum, & alia arcana in Libellis *Henochi* fuisse tradita, quæ calamo cautiore prodere differt *Origenes*. Quænam verò fuerint illa arcana, in primis e cœli ac stellarum contemplatione cognita, paucis*

paucis lineis subinnuit *Clemens Alexandrinus* Præceptor *Origenis*, teste *Hieron.* in *Ecclef.* scriptor. Hic enim ex *Eclogis* Ἐπιτομῶν Προφητικῶν, quæ unâ cum *Epitomis Theodoti* & doctrinæ dictæ Orientalis tempore *Valentini*, appendices sunt *VI III* Libri *Stromatum Clementis Alexandrini* hæc verba habet pag. 578. edit. *Heinf. & Commel.* *Lugdun. Batavorum 1616*:
 Ἡδη γὰρ ἡ Ἐνώχ Φησὶν, ὅτι ὡς ἑάντας ἀγγέλους διδάξαι ὅτι ἀνθρώπους ἀστρονομίαν ἢ μαθητικῶν, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας: Nunc verò etiam *Enoch* dicit, quòd *angeli transgressores docuerint homines Astronomiam, Divinatricem, & alias artes.*

Quænam verò & quales illæ sint artes, quòdnam sit uberius argumentum Libri *Henochi*, an sit quantivis pretii Scriptum, cujus *Fragmentum* nunc circumfertur, si scire aveas, necesse est oculò tantùm emissitiò lustres *δοκασισμάτιον*, quòd ex primo *Henochi* Libro *superest*. Nos autem ut curiosorum *Lectorum* desideriiis satisfaciamus: ecce ad vetustum *Fragmentum* primi Libri *Enochi* eos amandatos cupimus, quòd *Scaliger* *Annotationibus* suis in *Euseb.* inseruit, & quòd vastæ eruditionis vir *Athanasius Kircherus* latinitate donatum affert in *splendidi operis, OEdipi Ægyptiaci Gymnal. Hieroglyph. Class. 2. Gram.c.2. § 4.p.69.* Quoniam verò *Eusebium Scaligeri* in *Bibliopoliis* multis frustra jam quæsiveris, atque opus *Kircheri*, quòd ut maximò labore auctori constitit, ita ingenti sumptu nunc prostat, Romæ quippe tribus tomis editum maj. fol. 1652, multorum vota videtur frustrari, qui in remotas septentriónis oras Româ longiùs dissiiti, quàm ut ad eorum manus a Latio ob loci distantiam commodè ac sine magno impendio, cui non est ferendo nonnullorum *ὀλιγοχρυσία*, possit deportari: nos habitâ majorum sumptuum ac distantium locorum ratione, publicis oculis subjungemus aliquam *Codicis Henochæi* partem *Latinam Kircheriani* exemplaris interpretationem in primis sequuti.

FRAGMENTUM EX PRIMO LIBRO ENOCHI,

De Egregoris.

ET factum est, cum multiplicati fuissent filii hominum, nataq; ipsi
 filia pulchræ & decoræ, ut earum amore flagrarent *Egregori* (scilicet

Angeli;) & unus alterum seduceret, inter se ita loquuti: Eligamus nobis uxores è filiabus hominum terræ. Et dicit Semiexas princeps eorum ad ipsos; timeo hoc eas facturas, & ero ego solus reus maximi peccati. Et respondebant omnes dicentes: Jurabimus omnes, & mutuo anathematis jurejurando obligabimus nos a datâ fide non recessuros, donec omnia compleverimus. Tunc omnes juramentò præstitò se obligârunt. Erant autem 20, qui ascendentes in diebus Jared summitatem montis Hermoniim, quem a jurejurando ita appellârunt, ibi fœdere per juramentum inito, se invicem obstrinxerunt. Nomina a. Principum sunt sequentia.

1. <i>Semiexas Princeps eorum.</i>	11. <i>Pharmarus.</i>
2. <i>AtarKuph.</i>	12. <i>Amariel.</i>
3. <i>AraKiel.</i>	13. <i>Anagemas.</i>
4. <i>Chababiel.</i>	14. <i>Tbausael.</i>
5. <i>Oranmame.</i>	15. <i>Samiel.</i>
6. <i>Rhamiel.</i>	16. <i>Sarinas.</i>
7. <i>Sapsich.</i>	17. <i>Eumiel.</i>
8. <i>ZaKiel.</i>	18. <i>Tyriel.</i>
9. <i>BalKiel.</i>	19. <i>Iamiel.</i>
10. <i>Azalzel.</i>	20. <i>Sariel.</i>

Sic & reliqui omnes anno 1170 Mundi, acceperunt sibi ipsi mulieres, & inceperunt contaminari in ipsis usq; ad diluvium, pepereruntq; ipsis tria genera (hominum). Primû genus erant *Gigantes* magni; *Gigantes* autem generabant *Naphilim* & *tois* *Naphilim* nati sunt *Eliud*; & multiplicabantur juxta magnitudinem eorum, & docebant ipsos, & fœminas eorum magiam, & incantationes, sive artem præstigiaticem. Primus *Exaël* decimus Principum docuit facere machæras, & thoraces, sive loricas & omnis generis arma bellica, & metalla, id est, metallicam artem, & usum auri & argenti, quâ ratione videlicet in varios luxus usus adhiberi possent; & fecerunt varia ornamenta mulieribus. Docuerunt quoque eas Cosmeticam artem, id est, fucos & stibii varium usum in condecorando vultu, lapides quoque pretiosos; & faciebant sibi filii hominum, fœminis, & filiabus ipsarum similia; quibus prævaricari, & errare faciebant ipsos sanctos, & extitit impietas multa super terra, & corruptæ sunt

sunt universæ viæ mortalium. Antesignanus quoque; dictorum Principum *Semias* docuit esse iras animi & radices herbarum terræ.

Undecimus autem *Pharmarus* nomine docuit *Magiam*, & *artem incantatricem*, *prestigiarumque*, *expiatoria Sacra*. Nonus autem docuit *artem deducendi Stellas*, quartus *Astrologiam divinatricem*, Octavus docuit *artem divinandi per aërem*, Tertius *signa terræ*, Septimus docuit *signa Lunæ*. Omnes hi incœperunt uxoribus suis, & filiis earum dicta revelare mysteria. Post hæc incœperunt *Gigantes* vesci carnibus humanis, repereruntque; impio hoc exterminio homines decrefcere super terram. Reliqui verò ob detestabilem *Gigantum* malitiam clamabant in cœlum dicentes petentesque; coram eo suscipi memoriam eorum. Audientes autem quatuor e majoribus Archangelis, *Michael* videlicet, & *Raphael*, & *Gabriel* & *Uriel*, e supremo cœlorum habitaculo terram inspiciebant, contemplantesque; sanguinem multum effusum super terram, & omnem impietatem & iniquitatem, quæ fiebat super eam, egredientes ad invicem dixerunt; ecce Spiritus, & animæ hominum afflictione, oppressioneque; suspirantes clamant ad nos ut petitiones perditionemque; ipsarum ad altissimi thronum deferamus; procedentesque; hi quatuor Archangeli dixerunt Domino.

Tu ô Deus Deorum, & Dominus dominantium, & Rex regnantium Deusque; hominum, Thronusque; gloriæ tuæ in omnes sæculorum generationes, & nomen tuum Sanctum & benedictum in omnia sæcula.

Tu enim omnia creasti, in omnibus potestatem possidens, cujus conspectui omnia nuda sunt, & aperta, omnia videns, nec est, qui se a te abscondere possit. Vides quanta mala faciat *Exaël*, quanta introducat, & quanta doceat peccata atque; iniquitates super terram, & quòd nil nisi dolus super arida. Docuit enim mysteria, & manifestavit sæculo ea quæ sunt in cælo, conanturque; omnibus modis ejus instituta & mysteria cognoscere. Filii hominum *Semixæ* potestatem dederunt eorum, qui cum ipso simul erant, & ibant ad filias hominum terræ, & dormiebant cum ipsis, & polluebantur in virginibus puellis, & iis manifestabant omnia peccata, & docebant ipsas facere instrumenta fornicationis. Et nunc vide, filix hominum gignunt ex iis filios *Gigantes*. Adulterinum, suppositumque; genus hominum super terram diffusum, totum universum iniquitate replevit. Et nunc ecce Spiritus animarum defunctorum hominum interpellant, & usque ad cœlos ascendit gemitus eorum, neque; potest

venire & pertingere ob enormes quæ in terra accidunt iniquitates. Et tu hæc scis ab ipsis fieri; & vides ipsos, & finis paterisq; ipsos, neq; dicis quid oporteat facere, aut quod remedium tantorum malorum. Tunc altissimus dixit, & Sanctus magnus locutus est, & misit *Uriel* ad filium *Lamech* dicens: Abi ad *Noë* & dic ipsi meo nomine: Absconde te ipsum, & manifesta ipsi finem rerum omnium instantem, & quod tota terra perdat. Et dices ipsi, quod diluuium universæ terræ futurum omnia quæ super facies aridæ sunt, disperdat. Instrue justum, quid facere oporteat filium *Lamech*. Et anima ipsius in vitam conservabitur, & effugiet mortem per æternum, atque ex illo plantabitur planta, quæ consistet in omnes generationes sæculorum. Et *Raphaëli* dixit: Vade *Raphaël*, & *Exaëlem* manibus & pedibus vinctum projice in tenebras; aperies quoque *Eremum* existentem in *Eremo Dodoël* & illuc vadens projice eum, suppositis ipsi faxis acutis & asperis, operies eum tenebris, & habitet ibi in perpetuum. Et aspectui illius oppones operculum, ne lumen unquam appareat, & in die iudicis revocatus in iudicium, incendio ignis destinabitur: & sanabitur terra, quam corruperant, & labefactaverant *Egregori*; medelam autem terræ manifesta, ut curetur terra à plaga sua, & non pereant omnes filii hominum, quæ dicta sunt in mysterio quod dicebant *Egregori*, & docebant filios hominum; & desolata est universa terra in operibus instructionis *Exaël*, & ex ipsa exarata sunt omnia peccata. Ad *Gabrielem* vero dixit: Vide *Gabriel* ad *Gigantes*, ad adulterinos, & falsarios filios fornicationis, & perdes filios *Ἐχρηζέων* à filiis hominum, committes ipsos ad invicem in bellum, & ultimam perditionem, & exterminium; & longitudo dierum nequaquam attingat dies patrum ipsorum, qui sperabant vivere vitas sempiternam, & quod unusquisque eorum non amplius, quam centum annis victurus sit. Et ad *Michael* dixit: vade *Michael*, alliga *Semixan*, & omnes ascetas ejus, quotquot commisit filiabus hominum polluerunt, contaminaveruntque; eas in immunditia eorum; & cum jugulati fuerint filii eorum, & cognoverint perditionem dilectorum suorum, alligabis eos in 70 generationes in abdita terræ loca usque; ad diem ipsis in iudicium producendis destinatum, diem consummationis rerum omnium, diem quo terminabitur iudicium sæculi sæculorum. Tunc præcipitabitur in Chaos ignis, & in tormentum, & in carcerem conclusionis æternæ; & cum

condemnati fuerint, unà cum ipsis projicientur usque ad consummationem generationis eorum. *Gigantes* autem nati, a Spiritibus & carne, Spiritus maligni in terrâ vocabuntur, ut sit habitatio eorum super terra. Spiritus maligni erunt, Spiritus egressi a corpore & carne ipsorum, partim ab hominibus, partim ab *Egregorais* geniti. Principium creationis eorum & initium fundamenti illorum Spiritus maligni erunt super terra. Spiritus autem *Gigantum* distributi, injusti, destruentes, invadentes, colluctantes, jaculantes super terram, & cursus facientes: neque tamen comedunt; sed cibo abstinentes sunt, & variis phantasmatis illudentes, sitientes & impingentes; & Spiritus resurgent cum filiis hominum, & mulierum, qui processerunt ab eis. A die verò cædis & perditionis, mortisque *Gigantum*, *Naphilim* fortes & robusti super terram, magni & famosi, Spiritus egressi ab animâ eorum, velut ex carne, erunt corruptentes usque ad iudicium magnum. In quò *Æon* sive sæculum magnum simul torminabitur. Circa montem verò in quo jurârunt, etiam juramento & invicem obstrinxerunt, ut in perpetuum non desistat ab eo frigus, nix, pruina, & ros, neque descendat in ipsum nisi in maledictionem descenderit in ipsum, usque ad diem iudicii magni; & in illo tempore comburetur, & terræ adæqvabitur, & contabescet liquecetque; sicut cera a facie ignis, ita consummabitur destrueturque; cum omnibus operibus eorum.

Vobis verò filiis hominum dico, magnâ irâ excandescō in vos & in filios vestros; & perdentur dilecti vestri, & morte morientur chari vestri à facie universæ terræ. Et omnes dies vitæ ipsorum abhinc usque; in futurum non erunt plures quàm 120. anni; neque vobis persuadeatis ultra vivere; nunc vero non erit ipsis via evadendi iram, quâ in vos exarsit Rex omnium sæculorum: ne putetis quod effugietis ea.

EXPLICIT FRAGMENTUM HENOCHÆUM.

Hoc *Fragmentum* fragilius est, quàm ut aut veritatis aut pietatis grave pondus sustineat. Etenim non tantum levissimarum nugarum, putidorum mendaciorum plenum est, sed nocentissimo magicæ impietatis venenò penitus imbutum. Sit igitur

ASSERTIO TERTIA.

A Πρωτοσμυδίων hoc e Libro primo Henochi adhuc re-
 fiduum, neutiq̄am divini Prophetæ Henochi ge-
 nuinum & antiq̄um opus est, nedum Noachiani extem-
 poralis Spiritus adoptivus fœtus, ut Tertullianus opina-
 tur, sed hominis cujusdam audacis & mendacis vel plurium
 postdiluvianus abortus.

Quemadmodum ex ungye tanq̄am particula totum Leonem cog-
 noveris, ita e particulari hoc *Fragmento* de toto *Henochi Libro* judicare fa-
 cile poteris, optime Lector, cujus sit veritatis & quantæ auctoritatis,
 adeoque quodnam robur ad confirmandam Antediluvianorum Scri-
 pturam e tali Scripto collatum iri, haut difficulter cognosces, modò
 nonnulla monstrosi hujus partus vitiosa membra ad vivum refecueris.
 Nos in spem tuæ gratiæ, benigne nostrorum laborum interpres, paucula
 quædam vitia hujus monstri præmonstrabimus, quoad liceat per officii
 publici curas & operarum typographicarum festinationem, sub quarum
 prælo nunc hæc infausta soboles gemit: cetera tacito ac prudenti tuo
 scrutinio relicturi.

PRIMUM & facile princeps vitium hujus supposititii fœtus est,
 quòd *Egregori* seu *Angeli* vel *Principes*, in Græco exemplari Ἐγρέγοροι ἢ
 ἀρχόντες dicti, non modò efflictim deperire cœperint venustas hominum
 filias, sed etiam sollemni juramenti, imò mutui anathematis religione
 se obstrinxerint *tempore Farad* ad exercendas fœdas libidines, & alia fa-
 cinora perpetranda. Etenim, si tale quid commissum fuisset ab ange-
 lis, neutiq̄am id tanq̄am memorabile Scriptura tacuisset. *Moses* autem
 disertis verbis hoc tribuit non *Egregoris* seu *Angelis*, sed בני האלהים
 filii Dei, qui veri Dei cultores habiti sunt tempore primi mundi Gen.
 6. v. 2. *Simpliciter*, inquit Luth. Comment. Genes. p. 83. vers. *Filios Dei*
vocat Patriarcharum filios, quibus data erat promissio seminis benedicti & erant
vera Ecclesia. Id quod clariùs ac fusiùs exponit *David Rungius* Com. in
 Genes. cap. 6: *Dicuntur filii Dei hoc loco cives vere Ecclesiæ ex posteritate Seth*
et Enos nati, quorum initio religiosa in Deum pietas, simplicitas & integritas fuit.
 Deinde

Deinde verò ducti admiratione rerum mundanarum, quibus excellebant Cainita, paulatim cum eis familiaritatem & commercia exercuerunt, donec tandem contractis matrimoniis & confusis familiis ex duplici Ecclesia, hypocritica & vera, facta est una, unusq; cœtus, sed moribus corruptissimis, qui projecto timore Dei impune libidinibus & Tyrannide grassatus fuit. Sed, inquis, LXXII interpretum Codices nonnulli legunt, ἀγγελοι τῶ θεῶ, uti notat Procopius. Sed perperam. Nam non paucarum & rectarum mentium depravata hujus loci lectio obyium extitit decipulum. Equidem Augustinus lib. 15. de Civ. Dei cap. 23. hâc prava lectione aut primùm deceptus aut valde confirmatus hybridos istos fœtus, Gigantes sc. ex Angelis malis & mulieribus procreatos docuit, atqve sic pravæ sententiæ & erroris se etiam participem reddidit, qui complures Patres effascinavit. Verba ejus dictô locô sic sonant: *Verùm movet quosdam, quòd ex illis, qui dicti sunt angeli Dei, & ex mulieribus, quas amaverunt, non quasi homines generis nostri, sed Gigantes legitimus esse natos.* Et postea: *Cum enim præmissum esset, quod videntes Angeli Dei filios hominum, quia bonæ sunt, sumpserunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.* Et Septuaginta quidem Interpretes & angelos Dei dixerunt istos, & filios Dei: quod quidem non omnes Codices habent: nam quidam nisi, filios Dei, non habent. Quæ vera lectio est, & primigenio Hebræorum voluminum textui conveniens. Vitiatam autem & impuram fuisse LXXII Versionem Græcam Hieronymi & Augustini ævò, ipse Hieronymus Præfat. in Paralip. ad Chromatium testatur his verbis: *Si, inquit, pura esset Editio Septuaginta Interpretum, qualis ab illis in lucem edita fuit, superfluum me rogares, ut Hebræica volumina tibi in linguam Latinam transferrem.* Extabant etiam illò sæculò diversorum emendatorum biblicorum Græca exemplaria, puta, Origenis, Luciani Martyris, Hesychie, & ipsius Hieronymi, in quibus describendis facile error incuriâ exseribentis potuit accidere. Ceterum mentem Augustini in hoc Geneleos loco quod spectat, hanc esse existimamus, quòd quidam Codices utramq; lectionem habuerint, ἀγγελοι καὶ υἱοὶ τῶ θεῶ; cujus tamen prima dictio nonnullis Codicibus intorta est, unà cum particula copulativa, uti opinari licet, ab audaci cujusdam calamo, qui hunc errorem, de nefaria Eggegorum seu angelorum cum seqviore sexu corruptæ ætatis antediluvianæ consuetudine atqve inde nata hybrida sobole, partim angelica, partim humana, vanas Judæorum fabulas seqvutus, imbibit. Equidem Judæi primùm quidem

heic cæcutiverunt, in periculosi erroris foveam præcipitati, sed non soli; Christianos mox Doctores tanquam sui sequaces erroneos in mutuum discrimen adduxerunt. Rabbinicæ autem Synagogæ hanc fuisse opinionem, adeoque Scriptum, quod splendidum Sancti Patriarchæ *Heno-chi* nomen mentitur, hypobolimæum fœtum esse Rabbini alicujus vel plurium de facili ei constabit, qui intra Judaicæ Synagogæ adyta admittus ejus monumenta & Peruschica Scripta diligenter evolverit.

Grande robur huic sententiæ accedit e loco, quem invenimus in Commentario *Rabbi Schelomoh Iarchi*, in cap. 13. Num. 7. 34. cujus hæc sunt verba:

הנפילים ענקים מבני שמהואי ועל שנפלו מן השמי בימי דור
אנוש:

Hannephilim (Gigantes) sunt *Anachim* de filii *Samchafai* & *Ufiel*, qui e cælis deciderunt tempore *Enofchi*. Huic jungatur *Jonathan Parapbrastes Chaldeus* in vers. 4. Gen. 61. qui, referente *Drusio*, Gigantes angelos fuisse opinatur, quos a cadendo *Nephilim* dictos putat, quod videlicet e cælo deciderunt. *Samobāfat*, inquit, & *Azael* ceciderunt cælis & erant in terra in diebus illis.

Ecce duo in primis *Angeli* numerantur, quos Judæi fabulantur consuetudine feminei sextus usus esse primâ ætate ante diluvium, quando genus hominum cœptum est multiplicari. Quo factum est, ut הנפילים hoc est, Gigantes isti primi sæculi homines, qui non minùs inusitata corporis vastitate, quàm virium indomito robore formidandi extiterant, judiciò quorundam Magistrorum Judaicorum, hos *Angelos Patres* haberint. Hebræorum alii memorant, ut tradit *R. Aquila* in *Habdala*, & in *Medras Ruth*, *Aza* & *Azael* e cælo delapsos cum filiabus periti ac numerosi sæculi consuevisse, indeq; *Gigantes* natos esse, quæ lectio *Mercero* placuit *Com. cap. 6. Gen. v. 2.* *Drusius* *Not. ad Sulpicium*, tertium *Angelum* e *libr. Iochasim* addit, nempe, *Machasaelem*, qui narratur rem habuisse cum uxore *Chami* sub diluvii temporis: unde natus sit *Sihon*. Et relatum accepimus in *Libro* per vetusto *Hazoar*, dictos *Angelos*, quos *filius Dei* auctor libri vocat, consuetudine usus *Naamæ* sororis *Tubal Cain*, ex ea genuisse dæmones, quos *Sedim* appellant, & spiritus malos, qui nunc in mundo. *R. Eliezer* in *Pirke* cap. 22. p. 49. 50. edit. *Vorst.* idem confirmat his verbis: *Rabbi dicit; Vidcrunt Angeli, qui exciderunt è cælo, loco suo*

suo sancto, filias Caini ambulantes in nuditate carnis, & fucantes oculos suos instar scortorum, atque vagati sunt post illas, atque sumpserunt ex illis uxores, prout dicitur: Viderunt filii Dei filias hominum. R. Fosya filius Karcha ait: Angeli sunt ignis flammarum, juxta illud: Qui facit ministros suos ignem flammantem. Venit autem ex coitu ignis in carnem & sanguinem, neque combussit corpus. Sed tempore illo, quo ceciderunt e caelo loco sanctitatis suae, robur atque statura eorum facta est instar hominum, & vestimentum eorum fuit ramentum pulveris, sicut dicitur: Induit caro mea vermes, & ramenta pulveris. Hæc Eliezer.

Quamvis autem adeo inficeta sint hæc Rabbinarum opinionum commenta, ut sanctiores mentes ab iis merito abhorreere & potuerint & debuerint: sinistro veritatis fatô contigit, ut complures Sanctorum Patrum philtrô recutitæ hujus Fabulæ sint effascinati. Veluti verò unius Palæstinæ finibus contineri haut potuit luxurians error, sed in Græciam, Latium aliasque regiones, noxias suas propagines latius diffudit: ita non uni tantum Patrum sæculo nocuit, verum pluribus eruditorum ætatibus: cum labentibus annis crevit eundo a primis nascentis Ecclesiæ Christianæ antistitibus ad subsequentiū temporum ecclesiasticos Doctores. Id quod propriis ipsorum testimoniis promptum erit docere, ubi prius geminam Judæorum, qui Græcè scripserunt, auctoritatem attulerimus, quæ haut exiguam propagando monstroso errori ansam quondam subministraverat.

Philo lib. de Gigantibus sic scribit: Viderunt Angeli Dei filias hominum, quod essent pulchre, & acceperunt sibi ex omnibus, quas elegerant. Quod alii Philosophi Genios, Moses solet vocare Angelos. Hi sunt animæ volitantes per aërem. Nec est, quod quisquam hoc fabulosum existimet. Josephus libro I. Antiq. c. 4: Multi Angeli Dei cum mulieribus congressi progeniem procreaverant insolentem, & fiducia roboris omne jus ac fas contemnentem; quorum facinora non ab similia his, quæ de Gigantibus Græci memorant, posteritati sunt tradita.

Ostendimus primos fontes hujus Fabulæ de mixta generatione, Judæos fuisse, sed non illimēs, nec limpidis aquis nitentes: nunc turbidos ex iis in Patrum Scripta deductos rivus, atque exinde in nostri sæculi monumenta lutulentos derivatos vanitatum canales, Deo juvante, ostensuri. Ceterum, veluti in multis aliis malè gestis Judæi

אָבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחַיֵּב לָהֶם בְּאֵרַת בְּאֵרַת נְשָׁבְרִים

Dereliquerunt fontem aquarum viventium, & אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם: & foderunt sibi cisternas, cisternas confectas, quæ non continent aquas Jerem. 2. v. 13: pari conatu, sed valde infelici heic missis Fontibus Israelis vivis, quos primigenius sacrorum voluminum textus ostendit, cisternas claræ veritatis vacuas & fabularum plenas elegerunt & imbibierunt, aliisque imbibendas propinârunt. Neque primoribus tantùm labris pitissando id egerunt, sed plenò, imò mutuò quasi gutture hunc cœcutientis Synagogæ errorem hausissè videntur Christianæ Ecclesiæ Doctores. Quos si in numerato habere discupas: adi *Pamelium Tertulliani* Interpretem, qui recitaturus *Paradoxa* ejusdem cum suo antidoto, sic eos recenset, ut *Tertulliano* suo primum in ista classè locum assignet.

Ut confirmet primum *Paradoxon Tertulliani* de Angelis desertoribus, qui duxerunt filias hominum, ex eo citat hos Tomos, Libros, hæc Capita. Tom. 2. lib. de Idolol. c. 2. n. 47. Libr. de Habitu muliebri c. 2. n. 17. lib. de Cultu Femin. c. 10. n. 56. & lib. de Velandis Virgin. c. 7. n. 52. Tom. 3. lib. 5. advers. Marc. c. 18. n. 291. Hunc tamen excusat, quòd nec sit primus, nec postremus hujus Paradoxi Auctor. Nam ante eum hoc erroneum dogma profeminârunt *Josephus, Justinus Martyr* Apol. utraqve, *Athenagorus* in Apol. *Clemens Alexandrinus* libro 3. & 5. Stromat. Post eum *Lactantius* lib. 2. Instit. divin. c. 15. *S. Cyprianus* lib. de Discipl. & Habitu Virg. num. 54. *Eusebius* libro 5. Evang. Præpar. & Method. Serm. de Resurrect. Omisit a. *Pamelius*, cetera industrius, *Irenæum, Ambros. Arnob. Sulpicium, &c.* Nobis suffecerit bina saltem utriusq; nationis testimonia allegare, & a Latinis ad Græcos gradatim ascendere.

Sulpicius Severus lib. 1. Hist. Sacræ pag. 8. Franek. 1607. operâ *Drusii* editæ hæc narrat: *Quâ tempestate cum jam humanum genus abundaret, angeli, quibus cælum sedes erat, speciosarum formâ virginum capiti, illicitas cupiditates appetierunt: ac natura suâ originisq; degeneres, relictis Superioribus, quorum incolæ erant, matrimonii se mortalibus miscuerunt. Hi paulatim mores noxios conferentes, humanam corrumpere progeniem, ex quorum coitu Gigantes editi esse dicuntur, cum diversâ inier se natura permixtio monstra gigneret. Lactantius de ori-*

origine erroris lib. 2. cap. 15. edit. Lugdun. 1541. hanc Camerinam ceteris operosius movet: *Cum numerus hominum cœpisset increfcere, providens Deus, ne fraudibus suis diabolus, cui ab initio terræ dederat potestatem, vel corrumpere, vel dispergeret homines, quos in exordio fecerat, misit angelos ad tutelam cultumq; generis humani: quibus quia liberum arbitrium erat datum, præcepit ante omnia, ne terræ contagione maculati, substantiæ cœlestis amitterent dignitatem: scilicet id eos facere prohibuit, quod sciebat esse facturos, ut veniam sperare non possent. Itaque illos cum hominibus commorantes dominator ille terræ fallacissimus, consuetudine ipsâ paulatim ad vitia pellexit, & mulierum congressibus inquinavit. Tum in cælum ob peccata quibus se immerferant, non recepti, ceciderunt in terram: sic eos diabolus ex angelis Dei suos fecit satellites ac ministros. Qui autem sunt ex his procreati, quia neque angeli neque homines fuerunt, sed mediam quandam naturam gerentes, non sunt ad inferos recepti, sicut in cælum parentes eorum. Ita duo genera dæmonum facta sunt, unum cœleste, alterum terrenum. Hi sunt immundi spiritus, malorum, quæ geruntur, autores: quorum idem Diabolus est princeps. Hæc Latinorum Patrum eximium par: nunc pari fide ac industria binos e Græcis Patribus testes adducemus. Clemens Alexandrinus Strom. lib. v. edit. Heins. Lugd. 1616. p. 401: Ostendimus autem in primo Stromate, Græcorum Philosophos dici fures, quia Mose & Prophetis præcipua dogmata non gratè acceperunt. Quibus illud quoque adjecimus, quod Angeli illi quibus superna fors obtigerat, delapsi ad voluptates, enunciârunt arcana mulieribus, & quæcumque ad eorum venerunt cognitionem, cum alii celerant angeli, vel potius reservarent in adventum Domini. Illinc profuxit doctrina providentiæ, & sublimium rerum revelatio. Idem Strom. lib. 3. pag. 329. ejusd. ed. Continentia est pecuniarum despicere, voluptatem, possessionem, spectaculum magnò & excelsò animò contemnere, os continere, ratione quæ sunt mala vincere. Jam verò Angeli quoque quidam cum fuissent incontinentes, victi cupiditate huc e cælo descenderunt.*

Libri Henochæi fama tam latè olim patuit, ut ad paganos quoque perveniret, qui veritati cœlesti se opposuerunt. Quò factum, ut Celsus quondam, contra quem octo Libros scripsit Origenes, qui religionem Christianam oppugnandam suscepit, ejus testimoniò sua mendacia tueri allaborârit, ad Angelorum & delicta & pœnas provocans. Hunc divinæ veritatis hostem ita loquentem introducit Origenes lib. 5. contra eundem pag. 448, edit. Genebr. Paris. 1619. Ceterum verba Celsi, sic

se habent: Omittamus ea, quibus Magister eorum potest coargui, sinamusq; eum videri verè Angelum. Is primusq; venit & solus, an etiam alii priores. Si solum venisse dicent, in promptu est, quò arguantur mendacii loquentes sibiipsis contraria. Ajunt enim & alios sepe venisse, interdum sexaginta simul aut septuaginta, eosq; malitià corruptos, ob id mulctatos esse vinculis subterraneis: unde promanare fontes calidos, videlicet ex illorum lacrymis. Celsum refutaturus Origenes, his verbis utitur dicto loco: Qui Judæorum literas profabulis habet (Appelles Hæreticus) docens, quòd solus Jesus ad homines missus sit; multò minus admitteret quæ Celsus adducit ex Libro Enochii non intellecto. Nos igitur nemo mendacii coarguet, ut docentes inter se pugnantia, quòd solus venerit Servator noster, & quòd alii multi sepe venerint nuncii. Quamquam bic valde confusè calumniator loquitur in hac disquisitione de Angelis missis ad homines, ut qui obscure inaudivit nescio quid e literis Enochii, quas nec legisse videtur, nec scire, quòd non magna sit earum auctoritas in Ecclesiis: unde fortassis illud sumptum est, sexagenos & septuagenos descendisse, eosq; malos redditos. Hæc Origenes alter Græcorum testis, quem simul ad partes vocatum iri nos recepimus. Visò hoc locò, commodum nobis in mentem venit illius injuriæ, quâ nonnulli Origenem afficiunt, dum hanc erroneam opinionem Origeni ascribunt, qui adversario ejus debetur. Etenim Origenes non angelos, sed filios Dei nominat, neque depravato Mosis loco, quod ex Augustino monitum est, suum calculum apponit, subjungens: Sed interpretemur ejus dictum candidius, quippe qui videmus, quod ille non vidit scriptum in Genesi: Viderunt filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperuntque sibi uxores selectas ex omnibus. Et mox: deinde rursus comminiscens & confundens, quæ undecunq; audivit, aut ibi unq; legit, sive inter Scripturas sacras a Christianis recepta, sive non, ait illos qui sexageni septuageniq; descendebant punire vinculis subterraneis: additq; ut ex Enochii auctoritate, non tamen eum nominans. Hæc Origenes.

Nunc porrò ex occasione hujus Mosaici loci rectè ac fontibus convenienter expositi ab Origene, & sic scævo glossemati Judaizantium Interpretum oppositi, etiam ad aliorum Patrum sinceras mentes purasq; manus in conservandâ veri sensus integritate ac puritate fontis melle & favis dulcius

Qui fluit illimis, nitidis argenteus undis.

Ut illud Ovidii Nasonis Poëtæ elegantissimi e libro Metamorphos.
lim-

limpido illi fonti accomodemus, qui e fonte salutis Servatore Christo primùm scaturiens in vitam æternam salit, Joh. 4. 14.

Chrysofomus Judaicas fabulas perofus ac divinæ veritatis studiò incensus non modò vero interpretamento niveum adjecit calculum, sed pravo nigrum præfigit theta his verbis usus Homil. XXI I. in Genes. c. v. pag. 247. edit. Duceanæ Paris. 1621: Ἰδόντες ἢ υἱοὶ τῆ Θεῶ τὰς θυγατέρας τῶ ἀνθρώπων, ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἅσπερ πατρῶν ἂν ἐξελέξαντο. ἐκάσθη λέξιν τῶ εἰρημένων σαφῶς καλοπιθώσωμεν, ἵνα μηδὲν ἡμᾶς ἀφ᾽ ἑδρόμῃ τῶ ἐν τῶ βαθῆ κεκευμένων. Καὶ γὰρ ἀναγκάων τούτε τῆ χωρείου πολλὴν τῶ ἔξευαν ποιήσασθαι καὶ ἀνατρέψαι τὰς μυθολογίας τῶ ἀπερισκέπως πάντῃ Φθνηζομένων. Καὶ πρῶτον μὲν εἶπεν ἅπερ λέγειν πολῶσι, ἔδ᾽ ἐξαντῶς τῶ ἀποτίαν τῶ παρ᾽ αὐτῶν λεγομένων, οὕτω τῶ ἀληθῆ νόω τῶ γραφῆς διδάξαι τῶ ἡμετέραν ἀγάπην, ὥστε μὴ ἀπλῶς ὑπέχεν τὰς ἀκοὰς τοῖς τὰ βλάσφημα ἐκείνα Φθνηζομένοις, καὶ κατ᾽ ἑαυτῶν κεφαλῆς πολῶσι λέγειν. Φασὶ γὰρ, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπων τῶτο ἔρη, ἀλλὰ ἐπὶ ἀγγέλων. τούτους γὰρ υἱοὺς Θεῶ προσηγορέουσι. Καὶ πρῶτον μὲν δεῖξάτωσαν, πῶ ἀγγελοὶ υἱοὶ Θεῶ προσηγορέθησαν. ἀνθρώποι μὲν γὰρ ἐκλήθησαν υἱοὶ Θεῶ, ἀγγελοὶ ἢ ἑδαμῶς: *Videntes Filii Dei filius hominum, quòd pulchra essent, sumpserunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant. Singulas dictorum dictiones diligenter consideremus, ne quid in profundo latens nos pratereat. Necessum enim est probè hunc locum scrutari, ut evertamus fabulas eorum, qui omnia inconsideratè exponunt. Et primùm quidem dicenda ea, quæ dicere audent, & monstratà eorùm, quæ ab illis dicuntur, absurditate, verus quoque Scripturæ sensus vestræ curati aperendus est, ne simpliciter & faciliè aures præbeat. Blasphemia loquentibus, & adversum capita sua loqui audentibus. Dicunt enim, quòd non de hominibus hoc dictum sit, sed de Angelis: hos enim Filios Dei appellavit. Sed verò, primùm ostendant, ubi Angeli sint appellati Filii Dei? sed hoc monstrare neuiquam possunt. Homines quidem Filii Dei dicti sunt; Angeli autem nequaquam. Ecce quàm gravi oratione magnus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Doctor Chrysofomus seductorum Interpretum opiniones longò usu inveteratas de Angelorum e cœlis lapsu ac ineptis cum seqviore sexu hymenæis refutandas quondam susceperat, dum Fabulus eas vocat, absurda, imò blasphema continentes, dum singularum dictionum sollerti scrutiniò viam sibi aperire studet ad verè sensus investigationem ac necessariam defensionem. Hoc tamen studiosum Chrysofomi scrutinium tantùm abest, ut omnium puncta tulerit, ut potiùs tanquam malè tornatum sub incudem ab eruditis sit vocatum.*

Celeberrimus ille Hebraicarum Literarum Hermes *Drusus*, Not. ad lib. 1. *Sulpicii* p. 23, 24. *Chrysofomum*, ejusque studium sic oppugnare aggreditur. Angeli quibus cœlum sedes erat, &c. quæ supra allegavimus. *Hujus*, inquit, *sententiæ fuerunt ex Hebræis Josephus & Philo: ex Græcis Justinus, Tatianus, Proclus, Athanagoras: ex Latinis Tertullianus, Lactantius, hic noster. Contra eam quinque argumenta proferuntur, quæ nunc, ut potero, refutabo: non quod ita sentiam, sed ut ostendam, in talibus argumentis, si ritè expendantur, parum soliditatis esse. Primum argumentum est Chrysofomi Homil. 22. in Genesin, Homines filii Dei dicuntur; angeli nunquam. Hoc perspicuè falsum est. Nam Angeli sic dicuntur Job 1.6. Vide Miscell. Cent. 1. c. 12. Strigilis certè dentata magis, quàm ut a Drusiani calami crena Homiliis Chrysofomi figuratur, quæ mollior esse confrevit.*

Constantinopolitanum Episcopum benigniùs tractavit SIXTINUS AMAMA, discipulus genuinus *Drusi*, & nostrorum olim studiorum Rabbincorum & Chaldaicorum fidus Mercurius, quod grati agnoscimus. Etenim p. 390. Antibarbari editi Ambstel. 1628, quæ *Drusus* paucis lineis proposuit ac Sancto viro opposuit, ampliori verborum circuitu diducit, e quibus hæc adducenda duximus: *Chrysofomus*, ait, *negat hic de Angelis agi, & rectè negat. Utinam quoque tam rectè & solidè sententiam illam impugnasset!* Et hic vide, *quantam frustrationem ei attulerit minus accurata Versio.* Mox recitatis nonnullis verbis e Chrysofomi Homilia, quæ a nobis modò sunt allata, subjungit: *Angelus nequaquam filius vocatus est, neque filius Dei.* Sed clarus & omni exceptione major locus est Job. 2. 1. Et venerunt בני האלהים Filii Dei, &c.

Quid heic factò opus erit? animus ancipiti cogitatione distractus, ad premenda Magistrî vestigia invitat, innocentiam itidem *Chrysofomi* vix indefensam, nedum desertam patitur. Malim igitur audire pacis inter utramque partem sequester, quàm magnorum nominum insectator: cum utrinque litetur veritati. Quod dum ostendo, Lectores FAVE-TE ANIMIS!

Subtilem illum hallucinantis rationis Epanortheten *Aristotelem* in subfidium vocemus. λέγω ἢ inquit, ἀναιρεῖσθαι τὴν τῶ ἀντὶ καὶ τῶ ἀντὶ, μὴ ἐπινοήματος ἢ, καὶ ὅσα ἄλλα εἰ τῶν τῶν θεοδιοειζόμεθα πρὸς τῶν σοφιστικῶν ἐνοχλήσεις. Dico

Dico autem oppositi eam, quæ est ejusdem de eodem, non æquivocè, & cetera ejusmodi, quæ definivimus adversus sophisticas molestias lib. de Interp. Tract. 3. cap. 6. pag. 39. edit. Paris. Guiliel. Du Val. 1629. Quis autem, quæso, est, cui vel unciola rationis suppetit, qui non animadvertit esse

A N T I K E I M E N A

Τὴν τῷ Δοξασίᾳ καὶ τῷ Σιζπίνῳ	καὶ	Τὴν τῷ Χρυσοφώμῳ
Κατάφασιν		Ἀπίφασιν
οἱ Ἄγγελοι ἐκλήθησαν		οἱ Ἄγγελοι ἔδαμῶς ἐκλήθησαν
ὑοὶ Θεῶ.		οἱ ὑοὶ Θεῶ.

Sed verò, cum alterum horum Pronunciatorum (ita Varro, ita Cicero vocat Enunciationes) affirmet, alterum neget, nemo non concludet, alterum tantum verum, alterum omninò falsum esse, juxta Aristotelem in Hypocategor. sub finem cap. 10. part. 3. p. 33. edit. citatæ, cujus hæc sunt verba: Ὡσε ὅτι μόνων πούτων εἴη ἂν ἰδεῖν, τὸ αἰεὶ ἴτερον αὐτῶν ἀληθές ἢ ψεῦδες εἶναι, ὅσα ὡς κατάφασιν καὶ ἀπίφασιν ἀνέκει: Quamobrem his solis quæ opponuntur ut affirmatio & negatio, proprium est, semper alterum eorum verum aut falsum esse. Adhibeamus jam Heraclium lapidem, quem suprà nobis subministravit emendator vagorum discursuum Stagirus, binis his Axiomatibus, quomodo Stoici vocant Enunciationes: mox clarè patebit, nullum horum adulterinum aut falsum esse. Chrysostomus magnâ contentione docet contra fabularum amasios de fictis Angelorum & formosarum feminarum nuptiis ac liberis, quòd Angeli Dei in Bibliis non vocati sint Filii Dei: id quod verum est de Bibliis Græcis Septuaginta Interpretum, quibus usus fuerat Chrysostomus suò ævò, & quidem tali exemplari, cujus Versus secundus cap. 6. Genes. nullam labem senserat. Nam in loco Job. 1. v. 6. quem pro sua sententia citat Drusus in antiquis LXX Interp. exemplaribus, quibus Græca Ecclesia familiarius utebatur, olim disertis verbis perscriptum extabat: οἱ Ἄγγελοι τῶ Θεῶ, Angeli Dei, non οἱ ὑοὶ τῶ Θεῶ, Filii Dei. Sed regeris; Versio LXXII Interp. quæ inserta est Bibliis Vatabli, non legit dictò Jobi Versu c. 1. οἱ Ἄγγελοι τῶ Θεῶ, sed οἱ ὑοὶ τῶ Θεῶ. Respondebit ipse Drusus pro Chrysostomo ex suis Veterum Græcorum Interpretum Fragmentis in Jobum, & dicet: Græca Ecclesia legit: οἱ Ἄγγελοι τῶ Θεῶ, & quidem cum monito, quòd τῶ Θεῶ adjectum sit

fit Διαιρέτως ἕνα, cum Diabolus etiam suos angelos habeat, qui nusquam vo-
cantur (inquit) Filii Dei, quod sciam. Sed Scholia Græcorum Interpre-
 tum, teste *Drusio*, lectionem, *οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ*, admittunt, e quibus Editores
 Bibliorum ipsi sacro textui hæc inferuerunt. Hanc lectionem *Chryso-*
sti, & inde ortam ejus *δοκίμασι* porro confirmavit *Drusius* Comment. in
Job. in quo LXX Seniorum antiqvam Lectionem allegat, & quidem his
 verbis: LXX. *οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, angeli Dei.* Sic loquendo innuunt angelos
 bonos. Nam etiam Satanas suos angelos habet, qui sunt angeli mali &
 perniciosi. *Hic locus, ait, aperte refellit Chrysostrum, qui negat Angelos usquam*
vocari filios Dei. Sed tantum abest, ut hic locus refellat *Chrysostrum*, ut
 potius absolvat eum a culpa falsitatis, cujus insimulatur a *Drusio*. Quod
 si enim Biblia Græca non tantum hoc loco, sed etiam aliis, quos afferre
 facile fuerit, constanter ostendissent voces, *οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ*, herbam *Drusio* &
Amame porrecturus fuisset *Chrysostrum*, grande veteris Ecclesiæ columen.
 At verò, cum Græca translatio, quam manu diurnâ ac nocturnâ versârat
B. Pater, quæ istâ ætate familiaris fuerat Ecclesiæ, Angelorum Dei aper-
 tam faciat mentionem, teste ipsò *Drusio*, falsitatis nec reus nec damnas
 censendus erit: nihil enim alienum a veritate dixit, quæ ipsi patefacta
 fuerat in divinis monumentis istius sæculi. Imò aliter docere non po-
 tuit, aut retundere fabularum fabros, quam poposcerat Auditorum ra-
 tio. Quippe id urfit necessitas sacri cœtus, quem publicâ voce informa-
 vit, quemque penetrante ac percellente svadâ revocare studuit a do-
 ctrinâ hæreticâ, si *Phylastro* credendum sit, qui veritatis tribunali tes-
 tis jam nunc sistendus erit. Hac enim hæresi quia multorum audito-
 rum animos aut dudum infectos dubiò procul noverat, aut brevi infi-
 ciendos sagaci mente præviderat vigilantissimus animarum Asiaticarum
 Archiepiscopus: antidotum nec tutius nec efficacius huic veneno sive
 expellendo sive præcavendo adhibere potuit alexipharmacò sancti Spi-
 ritus, quod divinæ Scripturæ Græcanicò idiomate perscriptæ, & audi-
 torum manibus teri consuetæ subministrarunt. Quod si enim aliud Bi-
 bliorum genus usurpâset, quam quò Ecclesia Græca suæ vigilantie
 commissa usa fuerat, ardorem veritatis in tantæ multitudinis, quâ cir-
 cumquaque cingebatur, plusquam Pythagoras olim densâ auditorum
 catervâ, animis accensum potius extinxisset, quam excitâset. Equidem
 populus belua multorum capitum facili suæ spontis motu abripitur in
 erro-

errorum avia, sine præviâ docentis voce: quæ si inauspicatò accesserit, immane quantum Ecclesiam turbet. Ne igitur hoc incommodi sequeretur commodam Homiliaistæ operam, commodum ad refellendos errores & confirmandam veritatem adhibuit illud Græcum sacrarum literarum volumen, in quo expressè perscriptum extabat, οἱ ἄγγελοι τῶ Θεῶ, & cui jam assueverat Græcorum Ecclesia, teste *Drusid* in citatis modò Fragmentis Veterum Interpretum Græcorum. Exempla cautiore modi in docendo de non turbanda Ecclesia obvia habuit vir pius in scriptis Evangelistarum & Apostolorum allegantium Veteris T. dicta ad confirmandam τῶ Ὑλαιόντων λόγων ὑπετίπωσιν. E multis unicum hâc vice afferendum duximus, sed faciliè princeps ac primum, ne opinione celebriùs in majorem excreseat molem nostrum IRENICUM, quàm aut Lectoris patientia, aut emptoris crumena ferat.

Sanctus Lucas in divina Stephani Apologia descripta capite 7. Act. Apostolicorum tradit v. 14. septuaginta quinque animas oriundas parente Jacobò cum eodem venisse in Ægyptum, cum tamen Exodi 1, 4. septuaginta tantum memorentur. Sed Lucas sequutus est Versionem Græcam LXXII Interpretum, quæ auget numerum, ne nascentis Ecclesiæ fervorem in Christiana Doctrina amplectenda impediret. Hoc enim Bibliorum genus sub initium plantatæ Ecclesiæ fuit in usu. Veluti autem hæc Apostolica Ecclesia recens nata non erat turbanda: ita auditorium suum Chrysostomus novitate quadam insvetâ sapienter non censuit perturbendam. Verbo dicamus: vere scripsit & dixit *Chrysostomus* quando convenienter suis & auditorum Bibliis Græcis & scribere & loqui aggressus est: quæ tamen N. T. Ἀγγέλων non semper sequitur.

Drusium verò & *Ananiam* quod spectat; uterque etiam vera & dixit & scripsit. Nam veluti ambo Hebraicarum literarum Professores laudatissimi in Academia Franeqverana quondam fuerant: pari Hebraicæ Professionis jure assidui Interpretes extiterant Hebraicorum Voluminum, id quòd testantur Scripta erudita ab utroque edita. Quapropter si Hebræorum Codices cum ipsis evolvamus, vix dubitare licet, quin eorum assertio sit veritati consona. Equidem verè quidem a *Drusio* affirmatur, quòd Jobi 1, 6. in Hebraico textu extent בני האלהים

Filii Dei. Quia verò Græca antiqua Versio legebat, οἱ ἄγγελοι τῶ Θεῶ: Christianis Doctoribus occasio subministrata fuit interpretandi hunc

locum de *sanctis Angelis*. Idem esto iudicium de illis locis, quos allegat *Sixtinus Amama* ex *Job. II, I. & xxxviii, 7*. E dictis igitur efficitur, utrinque veritati litatum fuisse, adeoque litem esse compositam. Id quod ad oculum cuius de perfacili patebit, qui vel umbellam tantum Oppositionis, quæ κατ' ἀνάγκην sic dicta est, emisit id oculo observavit.

Nam ut *Lydius Aristotelis* lapidem admoveamus probandæ adulterimæ contrarietati, animadvertimus non esse τὴν τῶ ἀντὶ καὶ τῶ ἀντὶ veram Oppositionem, sed, ut specialius loquamur, Contradictionem tantum apparentem. Stet ergo sententia non esse

A N T I K E I M E N A

DRUSII & AMAMÆ CHRYSOSTOMI

Affirmationem:
Angeli appellati sunt Filii
Dei
in Hebræis Bibliis.

Negationem:
Angeli neuiquam dicti sunt
Filii Dei
in Græcis Bibliis.

ID QUOD ERAT DEMONSTRANDUM.

Chrystostomo averfanti illicitas & planè enormes tædas cœlestium creaturarum & terrestrium virginum manus auxiliatrices porrigit *Theodoretus* *Quæst. in Genesin XLVII: Quosnam Moses vocavit filios Dei?* pag. 38. edit. Lutet. Anno 1642. *Quidam* inquit, *nimis stupidi & stolidi existimârunt eos Angelos esse, putantes suæ forsan intemperantiæ atrocitium se habituros, si Angelos ejusdem criminis reos tenerent. Oportebat autem eos audisse Deum omnium ita dicentem: Non permanebit Spiritus meus in hominibus illis in æternum, quia carnes sunt. Erunt autem dies illorum centum viginti anni: & inde perspicere naturam incorpoream carnes non habere, neque Angelos vitam habere tempore definitam: immortales enim creati sunt. Et postea pag. 48. in eadem Quæstione: Hi qui ex Seth genus duxerunt, olim quidem ut virtutum studiosi vocabantur filii Dei, verum impurarum mulierum pulchritudine capti confuderunt familias alioqui distinctas, & pro fructu hæreditario commune exitium ceperunt.*

Ecce

Ecce rectà nos ducit *Theodoretus* ad *Secundum Vitium*, quod spectandum proponit oculis acutum cernentibus Scriptum divinissimi *Enochi* nomen mentitum, ut sicco pede præteream aliorum Patrum vindicias pro hoc loco, nimirum, *Hieronymi* L. de Tradit. Hebr. in Gen. *Epiphani*, *Procopii Gazai*, *Ambrosii* Lib. de Noë & Arca cap. 4, venerabilis *Bede*, *H. Hrabani Mauri*, *Haymonis* &c. cum quibus transigant alii, qui dogmata tam notoriæ absurditatis proposuerunt. Ex hoc *Primo Vitio* procul dubio patescit, Judæos primos fuisse seminatores hujus infelicis lolii, ejusdem porrò minùs cautos confitores extitisse *Patres* nonnullos Græcos pariter ac Latinos, quò Ecclesiæ ager in se bonus vitiatuſ est. Quoniam verò magnò verborum inanium apparatu faber hujus adulterinæ monetæ eundem pronubum illegitimi conjugii repræsentat, quem antiqvi Judaicæ Synagogæ antistites designant: consentaneum vero fuerit, ejusdem Scholæ dormitantis alumnum cæcutientem fuisse, qui *Henochæarum* fictarum nugarum audaculus Magister esse gestiit.

SECUNDUM vitium, quò deformatur subdititiuſ factus *Henochi*, ab ipſo auctore his vivis coloribus depingitur: Καὶ νῦν εἰ Γίγαντες εἰ γεννηθέντες, ὁποῦ πνόμεσάντων ἢ σαρκὸς πνόμεσάντων πνευμάτων ἢ τῆς γῆς καλέεσσαν αὐτοὺς, ἐπὶ ἡ κατήκησις αὐτῶν ἐστὶν ἢ τῆς γῆς. Πνόμεσάντων πνευμάτων ἢ τῆς γῆς ἐξελθόντες ἐκ τῆς σάρκα ἢ σαρκὸς αὐτῶν, διότι ὁποῦ ἀνθρώπων ἐγένετο καὶ ἐκ τῆς Ἐρρηγόρων. Ἡ ἀρχὴ τῆς κλήσεως αὐτῶν, ἢ ἀρχὴ θεμελίως πνόμεσάντων πνευμάτων ἢ τῆς γῆς ἐστὶν. Ταῦτα πνόμεσάντων τῶν Γίγαντων νεμίμωα, ἀδικούντων, ἀφανίζοντων, ἐμπόπωντα, ἢ συμπαλαιόντων, καὶ ῥιπίντων ἢ τῆς γῆς, ἢ δρόμους πιῶντων, ἢ μηδὲν ἐοδίωντων ἀλλὰ ἀσιτῶντων, καὶ φάσματὰ ποιῶντων, καὶ διψῶντων, ἢ πρῶσις πόντων, ἢ ἐξανασῆσιν τὰ πνόμεσάντων ἢ τῆς γῆς οὐκ εἰς ἀνθρώπων, ἢ τῶν γυναικῶν, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐξελθόντες. Hæc sub finem Fragmenti e Codice *Henochi* residui totidem verbis in augusto *Oedipi Kircheriani* opere excusa extant. Quorum Latinâ interpretatione, quam suprà attulimus, tempestivè superfedemus, ne actum agere videamur.

Quamquam in hac fabulosa narratione plura nostro conspectui primum se offerant, quam ut horum multiplici deformitati monstrandæ pauxillum temporis sufficiat, quod muniorem publicorum necessitas & prælorû avarus gemitus ex æquo inter se dividunt: tamen nostro scopo satis fore putamus, initio ostendisse ex *Secundi hujus Vitii* de Gigantibus natis a spiritibus & carne, sive egressis e corpore & carne, partim genitis ab

hominibus partim ab *Egrogorais*, institutâ *συγκροσις* cum secretis Judæorum placitis, quòd haud alienum a verò dixerit, qui statuit, hanc adulterinam & mutilatam Henochi sobolem origine quidem & primò ortu Judaicam esse. Deinde monstrâsse, quòd non pauci Patrum, testibus Pontificiæ Scholæ Doctoribus, corpora Angelis tribuerint. Sic proh dolor! a vera & veriorum dogmatum matre SACRA SCRIPTURA degeneres facti, etiam huic nugivenduli ingenii abortui velut obstetricari cœperunt, sed adeò infaustâ Lucinâ, ut complures nostri sæculi Scriptores exinde in societatem infelicis nutricatus ad varia vanarum opinionum divortia pellecti diverterint, & tantùm non infeliciter impegerint. Ut autem constet, fontem hujus vanitatis derivatum esse e Judæis ad Christianos, præviâ observatione Drusii grati utemur.

Joh. Drusus Not. ad. Lib. 1. Sulpitii docet, sermonem non esse Severo in Historia sacra de *Filiis diaboli*, sed de *filiis Dei*, hoc est, *angelis*, qui ad hæc inferiora detrusi humanam induère naturam. Unde in *Medras Ruth*; Facti sum sicut homines. Nam in specie humana versati sunt cum hominibus, corpora terrena gestantes, ex quatuor elementis composita. Itaque legimus in eodem Libro, Inter eos angelos, qui mixti fuerunt hominibus, non fuerunt sicut illi, qui אֱנָשִׁים, id est, viri vocantur, nec sicut illi qui filii Dei vocantur. Nam postquam a Deo dejecti fuerunt, involuti elementis humanis vestierunt se eis. Reliqui angeli cum descenderent, parati fuerunt ad redeundum in locum suum, aërea corpora habentes.

Hoc dogma Apellarum licet suapte vanitate ruat; tamen complures e Patribus Angelos corporeos fuisse statuerunt, teste *Few-ardentiò* in *Ireneum* advers. hæres. pag. 290. edit. 1596. cap. 23. Angelis, inquit, corpora propria tribuunt nonnulli antiquorum, ut ex *Justino*, *Tatiano*, *Tertulliano*, *Cypriano*, *Origine*, & plerisque aliis apertum est. *Dionysius Petavius* Animadv. ad Hæres. LXIV Epiphan. p. 261. edit. Paris. 1622. affirmat fuisse hanc sententiam vetustissimorum Patrum ferè omnium Angelos fuisse filios Dei, qui filias hominum adamâsse dicuntur: plerisque autem Patrum persuasum habuisse, quòd Angeli fuerint corporei.

Origenes de Principiis lib. 1. pag. 421. edit. Genebrard. Paris. 1619: Non est tale corpus, quale habent demones, quod est naturaliter subtile, & velut aura tenue. *Tertullianus* Tom. 3. libro 3. advers. Marc. cap. 9. num. 61. cap. 11. num. 72: Dehinc, inquit, scito, nec illud concedi tibi, ut

ut putativa fuerit *angelis caro*, sed veræ ac solidæ substantiæ humanæ.

Few-ardentiô & *Petaviô* longè mitior est in optimos Patres, benedictæ memoriæ Vir, *D. Balthasar Meisnerus*, quondam in Academ. Wittenb. Professor meritò celeberrimus, qui Philof. Sob. Sect. 4. cap. 8. Quæst. 1. pag. 1113. seq. edit. Lubec. 1613. non unô modò eos excusat. Quoniam autem hæc *Meisneri* excusatio memorabilis est, & singularis erga Patres affectus documentum: eam totidem verbis afferre haud tædebit, quòt ab Autore perscripta invenitur.

Patres, inquit *Meisnerus*, quod spectat, faciunt sanè illi nonnunquam mentionem corporum Angelicorum, ut *Tertullianus* lib. de carne Christi, & contra *Praxeam*: itemq; *Bernardus* in Cant. cant. ser. 5. quod ipsum quoque refert de *Augustino Ludovicus Vives* in lib. 15. de civ. Dei. cap. 23. & *Cælius Rhodiginus* lib. 1. Antiqv. Lect. cap. 20.

Excusari verò illi facile possunt.

1. Quòd vocabulo *σώματα* sint usi in significatione latiori, pro substantia verè subsistente. *Σώμα* enim Græcis sæpe personam significat ut Gen. 34. & 36. & Tob. 10. 10. quo sensu etiam sumitur apud Theognidem.

Σώματα πολλὰ τέλειεν, ἢ δώματα πολλὰ ἀνερείξεν.

Ἐς πένην οἶμός ἐστιν ἐπιμοτάτι.

Sic nonnulli Patres vocabulum *σωματικῶς* Coloss. 2. v. 9. verterunt personaliter. Quando igitur dixerunt, *Angelos esse corpora*, intellexerunt substantias verè subsistentes.

2. Quod sæpè ex aliorum locuti fuerint sententia, quod de *Augustino* certum est, qui etiam lib. 8. de Trinit. cap. 16. *δαίμονας* definivit genere animantia, animo passiva, mente rationalia, corpore aërea, tempore aterna: Verùm non ex sua, sed *Apuleji Madurensis* & *Porphyrrii* opinione.

3. Quòd non locuti sint absolutè, sed respectivè ἐν συγκρίσει πρὸς Θεόν, seu comparatione ad Deum. Quia enim solus ille simplicissimus & purissimus actus est: ideo omnia ad eum collata sunt composita, & hoc sensu *Angelos* quoque dixerunt *corporeos*, hoc est compositos & non simplicissimos.

Distinctionem hanc aperè docet *Damasc.* lib. 2. cap. 3. quando statuit, *Angelos esse incorporeos πρὸς ἑμᾶς*, corporeos tamen respectu Dei. Πᾶν ὃ συγκρινόμενον πρὸς τὸ Θεὸν μόνον ἀσύγκριτον, πικρίτε ἢ ἑλικίν ἀείσκει. Μένον ὃ

ᾧ ὄντως αὐλον τό θεῖόν ἐστι, ἢ ἀσώματον, *Omne collatum ad Deum, qui solus incorporealis est, crassum & materiale comperitur, sola enim verè immaterialis & incorporea divinitus.* Quem locum ita declarat *Thomas de Aquino* part. I. quæst. 50. art. I. *Medium comparatum ad unum extremum, sicut tepidum comparatum calido, videtur frigidum: & hâc ratione dicitur, quòd Angeli Deo comparati sint materiales & corporei, non quòd in eis sit aliquid de natura corporea.*

Ecce Confessionis Augustanæ Theologum, Patrum a clientibus suis accusatorum fidum patronum, hiantium vibicum a filiis refricatorum lenem medicum, errorum manifestatorum benignum interpretem. Vosmetipfos, qui soli bene vivere, Jesumq; propius insequi & comitari vobis videmini, verbis vestri *Aviæ Montani*, iudices ipsa æquitas appellat, uterne horum vobis videatur proximiùs ad Semi & Japheti reverentiam accessisse? *Few-ardemiùsne* an verò *Meisnerus*? Doctòrne Pontificiæ Scholæ *Petavius*, an verò nostræ Ecclesiæ Theologus, verecundior paternorù verendorum tector exlitterit? Id quod velut in nullius contemptum dictum volumus: ita intempestivos osores Patrum, quibus nunc ætas temporibus Apostolorum vicinior, nunc zelus defensæ cœlestis veritatis contra *συν ἀπικροτεωμένους τ̄ πολιτείας τῶ Ἰσραήλ, ἢ ξένους τ̄ Μαθητῶν, τ̄ ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, ἢ ἀθέτους ἐν τῷ κόσμῳ* Ephes. 2. 12, nunc deniq; studium vitæ sanctioris & alienioris a sæculi hujus pravis moribus, ambitione, invidia, avaritia, & id genus aliis, eminentiorem præ aliis humi abjectis animabus auctoritatem conciliavit, monitos cupimus, ne quibusvis Ecclesiasticorum Scriptorum leviculis nævis medium ostendere digitum volupe ducant. *Leviculos* appositè nominamus. Nam non parcitum est mutis erroribus etiam ab ipsis Patribus. Sic *Hieronymus Eusebium, Origenem, Papiam, Tertullianum & Lactantium* castigavit, *Epiphanius Origenem, Augustinus Tertullianum & Cyprianum*. Errores itaque non suppressendi, ne aliis sint offendiculo, sed moderatè culpandi & sine virulentæ lingvæ convitiis. Nemo enim nostrum omne perfectionis punctum tulit. In multis labimur omnes. Nemo omnibus horis sapit, nedum omni ætate.

Horum Patrum ætatem ac studium considerantes, novum, quod non adhibuit *Meisnerus*, malagma recrudescentibus crebrò fricatu vulneribus eorum applicandum duximus. Non memorabimus, quàm obviam
erran-

errandi occasionem Patribus subministraverit antiquorum Græcorum codicum prava lectio loci Gen.6: nec repetemus, quàm cœcâ sæpe sponte ac obedientiâ exoculatos in multis duces Hebræos *Philonem* ac *Josephum* Patres sint sequuti, adeoque in varia errorum præcipitia opinione celerius abrepti. Unum nobis in memoriam revocamus, quod haut exiguam præsentī errorī de corporibus Angelorum seu Dæmonum ansam præbuerit.

Primis Christianisimī sæculis ab incude Philosophica calebant complures Patrūm, in primis dogmata *Platonis* sequuti. Hujus placita, ceu umbræ solida corpora, antiquos Scriptores sequēbantur etiam tunc, cūm sæculi hujus detestandis idolis ac profanæ sapientiæ institutis nuncium remisserant. Nam velut recens servat testa odorem, quò semel est imbuta: pari tenacitate semper sordidæ quædam reliquæ futilis mundanæ scientiæ, contemplationum & idæarum Platoniarum altissimis defixarum radicibus in mentibus remanserant, quarum vestigia obvia sunt iis, quibus lectio Ecclesiasticorum Scriptorum non planè sordet. Nonnunquam in ipsorum monumentis legendis plurimum olei ac operæ consumebant, malaque, quæ subinde bonis sunt vicina, tenaciùs & apprehendebant & retinebant, scripta sua iisdem profanantes. Hinc illæ lacrymæ, & illæ lemæ hæferant oculis eorum, qui aliàs acutum cernere putabantur, quique columna religionis Christianæ & lumina orbis audebant.

Evidenti documento sit *Apulejus* Platoniciæ Philosophiæ sectator, quàm Athenis didicerat. *Platonis* autem opinionem de Dæmonum natura expressurus scribit Lib. de Deo Socratis p. 290. edit. Plant. Antv. 1588: Ceterum inquit, sunt quædam divini mediæ potestates inter summum æthera & infimas terras in isto intersiti aëris spatio, per quas & desideria nostra & merita ad Deos commeant. Hos Græcò nomine *δαίμονες* nuncupant: inter mortales Cælicolâsqve vectores, hinc precum, inde donorum, qui ultrò citròque portant, hinc petitiones, inde supplicias, ceu quidam utrimque interpretes & salutigeri. Per hos eosdem, ut *Plato* in *Symposio* autumat, cuncta denunciata, & Magorum varia miracula, omnesque præfagiorum species reguntur. Et pag. 291: Mediorum ista sortitio est, qui in aëris terræ plagis conterminis, nec minis confinisbus cælo perinde versantur, ut in quacunqve parte naturæ propriâ sint animalia, & in æthere volantia, & in terra gradientia. Hac animalia in aëre gignuntur, inquit,

ut in igni flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta. P. 293: Quid si nubes sublimè volitant, omnisque & exortus & terminus & retrò defluxus earum in terras est: quid tandem futura censes Dæmonum corpora, quæ sunt concreta multò minus & tanò subtiliora? Non enim sunt ex hac facultenta nubecula, tumida caligine conglobata, sicut nubium tenuis est, sed ex illo purissimo aëris liquido & sereno elemento coaluta: eaqvè nemini hominum temerè visibilia, nisi divinitus speciem sui offerant &c. Fila corporis possident rara & splendida & tenuia usq; adeo, ut radios omnis nostri tuoris & raritate transmittant, & splendore reverberent, & subtilitate frustrentur. Pag. 294. Sum inter homines ac Deos, ut locò regionis, ita ingenid mentis intersiti: habentes communem cum Superis immortalitatem, cum Inferis passionem. Nam, perinde ut nos, pati possum omnia animorum placamenta vel incitamenta: ut in ira incitemur, & in misericordia flectantur, & donis invitentur, & precibus leniantur, & contumeliis exasperentur, & honoribus mulceantur, aliisque omnibus ad similem nobis modum varientur. Quippe, ut finem comprehendam: Dæmones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiva, corpore aëria, tempore eterna.

Quod si quis discipulum Apulejum audire detrectet, Præceptorem ejus Platonem adeat, & audiat ipsum sic loquentem in Epinomide: $\mu\kappa\ \delta\ \tau\acute{o}\tau\epsilon\varsigma\ \delta\ \epsilon\iota\ \tau\acute{o}\tau\iota\varsigma\ \epsilon\tilde{\iota}\tilde{\nu}\varsigma,\ \delta\alpha\iota\mu\omicron\upsilon\omicron\alpha\varsigma,\ \acute{\alpha}\epsilon\epsilon\iota\omicron\nu\ \delta\ \gamma\omega\ \&\ \epsilon\chi\omicron\nu\ \epsilon\delta\epsilon\alpha\nu\ \tau\epsilon\lambda\iota\tau\omega\ \kappa\alpha\iota\ \mu\epsilon\iota\sigma\tau\omega,\ \epsilon\epsilon\mu\upsilon\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\nu\ \delta\ \chi\alpha\iota\varsigma\ \tau\iota\mu\acute{\alpha}\nu\ \chi\epsilon\epsilon\delta\upsilon\ \chi\acute{\alpha}\epsilon\lambda\upsilon\ \tau\ \epsilon\upsilon\phi\omicron\upsilon\mu\epsilon\varsigma\ \Delta\alpha\iota\mu\omicron\upsilon\omicron\epsilon\iota\alpha\varsigma$: Post hos, ait, & sub his deinceps censendi Dæmones. Est autem genus aërium, habens tertium, ac medium locum, interpretationum legationumque autor: eosque honorare votis valde operæ precium est, ut fausta sit eorum pro nobis legatio. Hæc Plato locutus subjicit: Horum duorum animalium, alterum ex æthere, alterum ex aëre, prorsus utrumque non cerni, adesse nobis tamen, etiam non perspicuum, persuadere debemus: Esseq; mirabili sapientiâ præditum, utpote genus docile ac memor, cognoscens omnem nostram cogitationem, mirabiliterq; amplectens, qui ex nobis boni probiq; sunt, odio habens incredibiliter malos, ceu qui mæroris sint capaces: Deum enim supremam dignitatis arcem obtinentem, extra dolorem & voluptatem esse, solùm sapere & nosse dicendum. Cùmque mundus animantium sit plenus, eos ad invicem, & supremos Deos omnes, omnia perferre, eò quòd animalia inter jaceant, quæ mirâ celeritate in cælum ac terras omnemque mundum ferantur. Confer Platonis Symposium, sive de Amore pag. 29. edit. Basil. 1571. ubi inter alia sic scribit: Omne dæmonium inter Deum & mortalem medium est: Quam verò, inquam ego, vim habet dæmonium? Interpretatur & transmittit ad Deum

Deum res hominum, & ad homines res deorum: illorum quidem supplicationes & sacrificia, horum verò præcepta & retributiones pro sacrificiis. Quum autem in medio sit amborum, totum ipsum ita complet, ut ipsum sibi ipsi sit connexum. Per hoc etiam omnis vaticinatio procedit, & tota sacerdotum ars de his, quæ ad sacrificia pertinent, & ad pastorum mysteria ac incantationes, & ad omne vaticinium ac expiationem. Deus autem homini non miscetur, sed per hoc omnis conversatio ac colloquium diis ad homines contingit, & vigilantes & dormientes. His adde illa in Phædone, pag. 57. 58. Sic autem narrant, quòd unumquemque mortuum cujusque dæmon, qui viventem forte obtinuit, ad quendam locum ducere aggreditur, Socrates in Platonis Theage ait: Ἐστὶ γὰρ μοι ἐκ παιδὸς ἀρεξαλιῶ θεία μοῖρα ἀγγεγνόμενον δαιμόνιον. σημεῖον τῆτο δὲ ἐστὶ Φωνή, ἢ ὅτ' ἀν γένῃ, ἢ τίς τῆτο, ὁ μέλλων περῶσθαι, ἢ ἔσθ' ἐδέσσει. Contigit mihi apuero incipienti divinâ forte dæmonium, cujus signum est vox, quæ cum fuerit, moratur, & avocatur ab eo, quod facere institueram, nunquam incitat, ut agam. Plato lib. 4. de Legibus, tres Deorum ordines constituit, Deos, Dæmones & Heroes. In Epinomide, inter Deos quosdam statuit Dæmoniis aëriis minores, hominibus majores, quos ἡμίθεοσ vocat, eosq; Heroes esse ait. In Cratylo, Semideos esse vult genitos altero parente Deo, altero mortali, haut ab similes fictis Henochi Nephilim, quos partim Egregoris, partim hominibus natos nugatur Libri Henochæi auctor. Labeo semideum Heroibus anteposuit. Augustinus Lib. 2. cap. 14. de Civit. Platonem Labeo inter Semideos commemorandum putavit, sicut Herculem, sicut Romulum: Semideos autem Heroibus anteposuit, Hesiodus Heroes & Semideos facit eosdem

Ἄνδρων ἡρώων θεῶν ἡμίθεοσ, ἐκ καλέονσ ἡμίθεοσ

Herorum divum genus, qui vocantur Semidei

Hæ sunt impuræ scaturigines Platonis, hæ Platonicorum paludes, e quibus Patres tantam fordium confluentem in sua scripta traxerant, ut alia taceamus, idque facili ductu, cum partim a primæ ætatis florentis annis imbuti Platonicis his fabulis, partim post data Christo nomina legentes Platonis libros hunc fructum ceperint, ut se & alios deceperint, incuriosi monitionis Apostolicæ, Col. 2. v. 8: Videte ne sit, qui vos prædas faciat per Philosophiam & inanem fallaciam juxta traditionem hominum, juxta elementa mundi & non juxta Christum.

Quamvis hæc Pauli admonitio totius Philosophiæ traditæ ab hominibus veræ cognitionis ignaris, ductæ a mundi elementis & Christo oppositæ

positæ abufum pertineat : neutiquam tamen aberrabit, qui dixerit, quòd Apostolus Platoniam Philosophiam figillatim hòc locò cavendam injunxerit. Conferatur modò vers. 18. hujus cap. 2. cum præfenti periochâ: mox id, quòd modò monitum est, manifestum evadet. Nemo, inquit, vos seducat approbans, humilitatem & religionem (ἡλῶν ἐν θεοσεβείᾳ καὶ ἀσφάλῳ) angelorum, ambulans (juxta illa) quæ non vidit, frustra inflatas a mente carnis sue. Quoniam Platonica Philosophia longè crebriùs & audaciùs differit de Angelis, quàm reliquæ Philosophorum sectæ, & Paulus tanquam Doctor & Apostolus Gentium, varios de Deo, angelis seu dæmonibus (quâ voce Platonici bonos pariter ac malos angelos complecti solebant) eorum discursus & opiniones profligaturus, in primis cultui Dæmonum se oppositurus, cavendum præcipit a tali Philosophia, quæ Angelorum humilem ac religiosum cultum homines docet.

Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum: Nimirum cura est Magis, ut Venerere, vinò, esu animantium abstineant. λατρεύειν ἰδὲ ἀγγέλους ἢ δαίμονας, & angelos & demones colunt. Pythagoras:

Τὸς τε κατὰ γένους σέβει δαίμονας.

Cole Dæmones, qui in terra versantur.

Huc spectat Genii cultus sacrificiis aut precibus constans, cui Latium etiam sese submisit. Plaut. Capt. Genio suo quando sacrificat, ad rem divinam quibus opus est, Samiis vasis utitur, ne ipse Genius surripiat. Horat. de Arte Poët.

———— vinòque diurnò

Placari Genius festis impune diebus.

Virgil. lib. 7. Æneid.

———— Geniumque loci, primamque Deorum

Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur

Flumina ———

Genios etiam in nuptiis contrahendis advocandos censuit superstitiosa antiquitas. Arnobius lib. 2. adv. Gentes pag. 91. edit. Lugd. Bat. 1641: Cum in matrimonia convenitis, togâ sternitis lectulos, & maritorum Genios advocatis. Cic. pro Cluentio: Lectulum illum genialem, quem biennidò ante filie sue nubenti straverat, in eadem domo sibi ornari & sterni, expulsâ & exturbatâ filia jubet. Juvenal. Sat. 10. v. 34.

———— Tyriusque palàm Genialis in hortis

Sternitur, & ritu decies centena dabuntur

Antiquò: venit cum signatoribus auspex.

Neque

Neque suâ quondam familiares Genii domus, Lares & Penates yanâ religione caruerunt. *Inven. Sat. 9.*

*O nostri parviqve Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui soleo exorare corona.*

Horat. Od. 23. lib. 3.

*Si thure placaris, & bornâ Parvos coronantem marino
Fruge Lares, avidaqve porcâ: Flore Deos, fragiliqve myrro.
—— te nihil attinet*

Tentare multâ cade bidentium.

Larium superstitiosus cultus inde originem apud ethnicos duxit, quòd domi suos quisqve domesticos, in primis proximi sanguinis, sepeliendos curârit. *Plautus in Mercat. Dii Penates meum parentum, familiaq; Lar Pater, vobis mando meum parentum rem bene ut tutemini. Ego mihi alios Penates persequar, alium Larem. Virgil.*

*Cum sociis, natôqve, Penatibus & magnis Diis
Dii patrii servate domum, servate nepotem
—— patriiqve Penates.*

Hos omnes & singulos, sive fuerint ex *athore* sive *aëre*, sive *publici* ac *patrii* Dii sive *privati*, sive *Lares Viales*, sive *Domestici*, sive *Penates* *publici*, sive *privati*, *Genii* sive *boni* & *tutelares*, sive *mali*, sive *Fauni* silvarum *incolæ*, sive *capripedes Satyri*, aut quocunqve aliò nomine appellati sunt, votis hominum honorandos censet *Plato* in *Epinomide*, ut *suprà* pag. 48. monitum est.

Qui *Dæmonum* cultus intra *Orientis* & *Occidentis*, *Palæstinæ*, *Ægypti*, *Græciæ* ac *Latii* fines se quondam non continuerat, usqve ad ultimam *Thulen* ac *Septentrionis* gentes propagatus. Quò factum arbitramur, ut *arætoæ* quondam *aniculæ* domesticis *Laribus* seu *Penatibus* litârint tanqvam *averruncis* sive *impendentium* *malorum* sive *bonorum* *præsidibus*, in primis *pecudum* *felicibus* *custodibus*. In *angulis* & *secretioribus* *domuum* *partibus* *varia* *esculentorum* *genera* *collocabant*. Et licet *Dæmones* sint *ἀσίδεπτες*, *μηδὲν ἐδιδιωτες*, ut loquitur personatus *Henocho*; nec edant, nec bibant, adeòqve *omni* *esculentorum* ac *potionum* *etiam* *lautissimarum* *apparatu* *abstineant*; *oblatus* *tamen* *ipsis* *cibus*, ac si *consumptus* *fuisse*, *disparuit*, ne *cultrici* *bus* *effascinat* *is* *ocasio* *daretur*, *desistendi* *ab* *hac* *superstitione*. *Reliquiæ* *hæ* *sunt* *veteris* *dæmonolatriciæ*,

triæ, *Platonica* Philosophiæ, & paganæ cæcitatîs, cujus tenebras clara Evangelii lux, Deo sit laus, jam dispulit. Frustra tamen non serviit quondam, qui cunctorum jactabundus possessor, liberalis largitor & summus Dominus audire voluit, Matth. 4. v. 8, 9. Servus in terris apparuerat, ut dominas suas inferno manciparet. Domus custodierat, ut heros ac heras domo cœlesti extruderet. Custodia ejus, æterna perditio; tutela, perpetua tortura. Tantò autem vehementiùs detestabimur *Platonicam* hanc *Angelorum Dæmonumque Θεροσίαν*, & diabolicum *Peccatum* averruncorum commercium, qui nomina Sacrosanctæ Trinitati dedimus, Satanæ cunctisqve ejus machinamentis in Baptismo renunciavimus, quantò longiùs nos a Deo creatore, JESU servatore, & Spiritu Sancto nos sanctificante arcet, quantò certius bonorum Angelorum excubias nobis aufert, atqve in tartara detrudit.

Ecce fructum *Platonica* Philosophiæ, apostasiam a Deo & cœlo ad Satanam & infernum, cui prædam invidet *Apostolus Paulus*. Sed dolenda cum primis præda, quâ ditatur orcus, triumphat perduellis generis humani. Hujus prædæ causa olim haut exigua extiterat *κηνή ἀπίστη* a *Platone* ac *Platonicis* profecta de *Diis*, *Dæmonibus*, rebus divinis, quæ aciem mentis humanæ supernâ luce carentis longè supergressæ sunt, de religiosa *Dæmonum* veneratione, aliisqve superstitionibus paganis. Tantò autem vehementiùs deceptrix illa *Platonicorum* doctrina ab Apostolo fuerat dissuadenda, quantò majus Colossensibus novellis Ecclesiæ succrescentis plantis periculum pertimescendum erat a *Platonica Secta*, quantò majorem ac sublimiorem scientiam rerum divinarum ac subtilium præ aliis humi repentibus homuncionibus sibi ista factio arrogârat, & deniqve quantò ditiorem prædam sæpe fecerat in capiendis imperitis & abducendis incautis a Christo ad Satanam, a luce ad tenebras, ab angelis ad dæmonas, a vita ad mortem.

Evidenti exemplo erit *Julianus IV* in Catalogo Cæsarum, qui Historiæ Ecclesiasticæ *Theodoriti* subjungitur. Etenim hic *Apostata*, quem Græci *Ἐγέρτω* vocârant, a *Maximo Platónico Epirota* *Iambuchi* *Platonica* sectæ addicti auditore vanissimam pravaram opinionum ἀπίστων edoctus, se totum postea ethnicae idolomania, superstitioni & Christianorum persecutioni mancipavit. Erat autem hoc totum posteritatis *Platonica* agmen in tractatione rerum divinarum cuidam eruditæ vanitati

tati vanæq; imposturæ adeo deditum, ut veterum scripta obscuriora de vita & moribus hominum ad numina & Deos referret, humana cum divinis confunderet, animosqve imperitorum superstitioni implicaret, quæ verba sunt ipsius Theodoriti. Quin & Augustinus Platonis nimum addictus esse videtur, dum plurimum eos laudat, doctrinamqve Platoniam ad Christianam quam proximè accedere affirmat lib. de vera relig. cap. 4. item contra Academicos lib. 3. cap. 17. & alibi. Certè Confess. lib. 7. cap. 9. dicit se apud Platonicos in venisse initium Evangelii secundum Johannem, non quidem Evangelistæ verbis, sed æquivalentibus, & plurima alia Evangelica, quorum longam telam texit, teste Ivaro Stubæo, Hebrææ lingvæ quondam Professore in hac Regia Hauniensi Academia, in Disput. XII. Mart. 1608. instituta, Theii 45.

Haud mirum Augustino hoc venisse in mentem, cum nostrâ ætate inveniuntur, qui parabolas Evangelicas nonnullas e scriptis Thalmudicis derivent. In quibus est Robertus Sheringhamius Anglus, qui Præfat. in Codicem Thalmudicum Forma Sacrificia Judaica tractante e Julii Conradi Otthonis, baptizati Judæi, tandemqve Professoris Hebræi in Academia Altorfina גלי רזיח Gali Raziach, hoc est, occultorum Revelatione parabolam de divite epulone & paupere Lazaro, operariis in vineam conductis, & divite apparante nuptias affert, uti narratur Gali Raziach cap. 13. Sed ignoravit Sheringhamius Otthonem multa confinxisse, de suo addidisse, loca Thalmudis interpolasse & mutilasse in gratiam Christianorum, quibus ceu proselytus palpum obtrudere conabatur. Hoc testantur MS^a ipsius Otthonis, quæ apud Altorfinos adhuc servari memorantur. Desinant igitur novi Juliani insultare sanctis Evangeliiis, conspectâ hac συγκεῖσθαι, seu, ut verius dicamus, συγχύσθαι. Nullum enim tutum certumve heic atheis quæritur præsidium, quò freti lucem veritatis Evangelicæ obscurant, & tenebris pagani se involvant. Facessât Platicum & Thalmudicum Evangelium, & ad suos redeat auctores. Dicta sunt indicta, quæ homo dicit, ut verba det. Novitas justo curiosior antiquæ veritatis Scripturis damnosa exsulet. Triumphet Christi Evangelium, ac Dei verbum inconcussum perstet adversus omnes Satanæ clandestinas artes & astus in æternum. His missis ad lineam redeamus.

Licet Patrum dogma de Angelorum & sæminarum nuptiis, & de Angelorum corporibus, quoad ἀφορμῶν Platicam excusari, possit a tanto & tali errore,

rore, neutiq̄vam tamen ab omni liberaveris. Certè *Philastrius Episcopus Briensis* in Catalogo Hæresium pæne omnium, q̄ve *Helmæstad* editus est 1611. eos hæreseos accusat, q̄vi has opiniones fovent. Nam Hæresi 106. pag. 54. sic scribit: *Alia est Hæresis, q̄ve de Gigantibus asserit, q̄vdd Angeli miscuerint se cum sc̄eminis ante diluvium, & inde esse natos Gigantes suspicantur: cum Nemroth non a Spiritu, id est, non ab angelo, sed ab homine Chus, q̄vi filius fuit Cham, natus est postea, q̄vi & in Scriptura primus gigas est appellatus, q̄vdd iste cepit esse venator & fortis homo, ut & Gigas appellaretur in terra: inde dicturi sunt, inquit, Sicut Nemroth Gigas ita fortis est, si q̄vi ei similis in fortitudine postea videretur.*

Conclusuri tandem, hanc dissertationem, vocabimus ad partes *Commentarium Brochmandi* nostri, *Viri de Academia nostra, Ecclesiis & Scholis*, imo de vera religione optimè meriti, in *Geneseos V caput*: q̄vi q̄voniam necdum editus est, e MS^{to} sic allegamus. *Prima sententia* (de filiis Dei & filiabus hominum) est *Patrum, Athenagora, Tatiani, Clementis, Tertulliani, Lactantii, Cypriani, Iustini, & ex Judæis, Iosephi & Philonis, q̄vi nomine filiorum DEI intelligentes Angelos, exposuerunt hunc locum de impuro Demonum cum sc̄eminis congressu. Certè de Angelis bonis accipi non potest locus, quippe q̄vi lege prima creationis alienissimi sunt a sociâ illa vita, teste Christo Math. 22. v. 30. Nec de malis angelis explicari possunt Mosis verba, tum quia nullibi vocantur Filii Dei, quin potius Filii Dei contra distinguntur Job. 1. v. 6. Matth. xxv. v. 41: tum quia, cum sint spirituales substantiæ, conjugali ista conversatione non utuntur.*

Huic succedat $\text{O} \Delta \text{O} \Sigma \text{O} \Phi \text{I} \text{A}$ *Christiana D. Johannis Conradi Danubayeri, Theologi ut magni, ita a magna fecundi ingenii* $\text{δυναμὴ δ' ἐπέλαξῃ, σὺν γὰρ ἐλάξῃ ἢ ἀπέξελάξῃ}$ meritò commendabilis, *Phænom. III. pag. 200, 201, 202. edit. Argentorat. 1649. Angeli, inquit, sunt Spiritus Psal. 104. v. 4. Matth. 8. v. 16. Hebr. 1. v. 14. quorum natura non est corporea, Luc. 24. v. 39. consequenter non generativa, siquidem Scripturæ sacræ non nisi unum modum propagandi genus humanum revelârunt, nimirum Act. 17. v. 26. ex uno humano semine: modus alter, q̄vi sine virili semine contingit, non nisi divinum miraculum est in conceptione Beata Virginis exhibitum: non nutritiva, tamesi enim in assumptis corporibus verè manducant Angeli, uti ostendit Augustinus l. 13. de C. D. cap. 27. Conf. Rivet. ad cap. 18. Gen: tamen non nutriuntur: non loco, tempori, aut corporeæ alicui vi obnoxia, q̄vo de argumento copiosè di-*
sputat

sputat Rainoldus in censur. l. apocr. prælect. 47. seq. omnino legendus. Igitur, cum in corporibus non raro apparuerint Angeli, fuerunt illa assumpta, ac unita, non hypostaticè, cujusmodi unio est inseparabilis, non perichoristicè, quia non informant corpora; sed parachoristicè & assistitivè, quæ assistentia consistebat in duobus; 1. in motu, movent ut motores. 2. in repræsentatione, Angeli a corporibus istis quodammodo repræsentabantur. At qui sic etiam pingi possunt Angeli, non quia corporei ideo pingi possunt, uti volebat olim Tarasius in Synodo VII Nicæna, vid. Rivet. in Genes. p. 205. Sed quia in corporea forma apparuerunt, ideo ista apparitio pingi potest. Confer Brochmanni Epitomen Theologiæ Sect. 2. num. 2. pag. 72. edit. Haun. Meissneri Sobrae Philosoph. Sect. IV. pag. III 6. seq. Gerhard. Comment. in Gen. cap. VI. pag. 174. seq. edit. Jenens. 1637. Et Ilag. Disputat. XII. cap. 6. p. 5 II. edit. Jenens. 1645. Doct. Valtberi, magnæ eruditionis Theologi, Quadrage-nam Miscellaneorum Theologicorum XXIV. pag. 621. edit. Ulm. 1648. Cujus argumenta si rectè expendantur, facilis erit responsio ad contrariam opinionem, quam tuetur Mart. Delrio Disquisitionum Magic. l. II. quæst. 15. pag. 332. edit. Mogunt. 1600. His adde Bodini Confutat. Job. Wieri pag. 723. edit. Francof. 1590. Problemata Jani Matthæi Durastantis, Philosophi ac Medici Sanctojustani, Dæmones an sint, & an morborum sint causæ, edit. Venet. ex officina Stellæ, Jordani Ziletti 1567. a p. 27. ad 41.

Atque sic spectandum proposuimus Secundum Vitium hypobolimæi fœtus, cui falsum Henochi nomen inditum est, atque ostendere conati sumus primò quidem ortu Judaicum esse, nutritu verò partim ethnicum, partim Christianum. Sed illam benignitatem primò Platoni ac Platonicis, deinde hanc credulam fomentationem ut olim compluribus Patrum, ita virilis ætatis novum subinde robur deberi pari conatu monstrare cœpimus: nunc superest, ut Tertium Vitium ex priori natum simili studiò publicis oculis subjiciamus.

TERTIUM vitium demonstraturis occurrit excetra quondam in Lerna Argivorum palude conspecta, cui cum unum caput esset resectum, mox tria resecto succreverant. Error ad instar excetræ Lernææ adeo sui fœcundus existit, ut unò vitiorum amputatò, non tria tantum monstrosa capita, sed complura enascantur, quæ spectatores in sui admirationem tam facili motu rapiunt, ut incautos inficiant. Non aliter atque

Cum spectem lasos oculos, laduntur & ipsi,

Uvaeque conspectâ livorem ducit ab uva.

Vitium itaque TERTIUM e priori jam abscisso enatum & multiplex & trux cum hydræ hujus formidandis monstris hoc vivô colore depinxit personatus Henoeh p. 73: Πνέυματα πονηρά ἐσιν τὰ πνέυματα ἐξεληλυθότα ἀπὸ τῶ σώματι & σαρκὸς ἀνθρώπων, διότι ἀπὸ τῶ ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶ Ἐρηγήρων &c. πνέυματα πονηρά θὰ τῶ γῆς ἐσιν &c. Spiritus maligni erunt Spiritus, qui exierunt e corpore carnibus constante, eò quòd partim ex hominibus partim ex Egrogoris geniti sint &c. Hi Spiritus mali erunt in terra. Spiritus autem Gigantium distributi, injuriam inferentes, destruentes, irruentes, collustantes & cursus facientes &c. variis phantasmatis illudentes, stitientes, & impingentes, &c.

His valde affines sunt Judæorum Dæmones, quos Josephus Hebræus de bello Judaico Dæmonia appellat, quorum incurfibus vexantur homines, & sceleratorum hominum animæ putantur, πνέυματα appellata, quæ sese in aliorum corpora insinuare consueverunt: τὰ γὰ καλῶμεθα δαιμόνια, inquit, πονηρῶν ἐσιν ἀνθρώπων πνέυματα τοῖς Ζῶσιν ἐνδύμεθα ἢ κλείνομεθα ὡς τὸ βοήθειας μὴ πυχχάνοντες. Quæ etiam Justini Martyris fuit sententia Apolog. II. οἱ γὰ ψυχῶς ἀποθανόντων λαμβανόμενοι ἢ ῥιπαίονενοι ἀνθρώποι, οὗς δαιμονιολήπτοις ἢ μαινομήτοις καλεῖσι πάντες. Nec non Platonici illius Apulei opinio Apolog. part. I: At tibi, Emiliane, pro isto mendacio, aut Deus iste Superum & Inferum commeat, quidquid umbrarum est usquam, quicquid Lemurum, quidquid Manium, quidquid Larvarum, oculis tuis oggerat, omnia nocturnum occurfacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulcrorum terriculamenta, a quibus tamen æquo & merito haud abes.

Vix dubitare licet, quin mali Spiritus vestiti parachoristicis corporibus variorum malorum auctores sint ac formidandâ πολυμορφώσι objectorum phantasmatum oculos mortalium subinde perfringant: tamen eosdem ἀνθρωποδαίμονας esse, quod larvatus Enoch sibi imaginatur, omni veritatis cœlestis fundamentò caret: Nam duo tantum substantiarum genera initio condita fuisse certissimum est e Scripturis. Horum alterum corporale & per illud corpus oculos incurrens, alterum autem incorporale ac per se fugiens aciem humani visus.

Liberandæ fidei causâ illustre Sancti Spiritus oraculum producimus. Col. I. v. 16: Ὅτι ἐν ἀσίῳ ἐκλήθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς ἔθνεσις, καὶ τὰ θὰ τῶ γῆς,

τὰ ἰερότα καὶ τὰ ἀγιότα, εἶτε θρόνοι, εἶτε κυριότητες, εἶτε ἀρχαί, εἶτε ἐξουσίαι. Τὰ πάντα δι' αὐτῶν καὶ εἰς αὐτὸν ἐκλήσαν, ἃ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ἐωθέσθη. Nulla sane heic aut ullibi in sacris monumentis vola aut vestigiū comparet. *Ambropodæmonum* geminā constantium naturā, humanā & dæmoniacā, mediā scilicet inter Spiritus & corpora, quorum ope se videndos ac tangendos præbent, nocturnos tumultus excitant, & iter facientibus terrorem incutiunt. Tales fuerunt olim bini isti homines a Diabolo obsessi, qui e monumentis egressi in viatores adeo sævierunt, ut nemo illac transire ausus fuerit Matth. 8. v. 28. Sed πρὸς καιρῶν corpora tantum erant, quibus ad tempus utebantur. Nam iussu Dæmones a Christo exire, iussis actutum parent, & gregem porcorum obsident. Quocirca miramur spissum illud larvati *Henochi* mendacium, quod persuadere orbi conatur hæc φάσματῶν & præstigias committi ab iis Spiritibus, qui geniti sunt e matre homine & patre Spiritu.

Quapropter tantum abest, ut *Menasse Ben-Israel* opinionem approbemus, ut potius Spiritui S. in Scripturis auscultemus. Hic *Problemata*. 23. de Creatione, docet *Dæmonas*, compositos ex aëre, & igne, divinā voluntate præeunte, hominibus dominari instar carnificum, eos sibi subjugatos habere ac pro meritis plectere, si quando peccando eorum potestate se dederint. Illos, inquit, vocant קליפורין *putamina*, & ajunt, quemadmodum dantur nucis interiora, quæ sunt fructus: ita dantur exteriora quædam putamina, nempe Spirituum, qui sunt tanquam quidam mimi aut simiæ, qui pro suo more semper fictione quadam imitantur res ipsas, & similia illis facere videri volunt. De his multa *Plato* disseruit, quæ apprime conveniunt cum doctrinā *Cabalistarum*. Hæc *Menasse*.

Ceterum, ne utique mirandum est, quod *Menasse* ceu *Judæus* probet talia *Platonis* dogmata, cum ex Hebræorum fontibus primum fluxerint, veluti alibi ostensum est, & cum eam ob causam *Ideæ Platonica* non longè abeat an hac cœnosa scaturigine. Majori dignum admiratione, quod Christianorum quidam, quorum oculos sol veritatis cœlestis in singulos dies, imò horas ferit, mediā sacrarum literarum luce circumfusi tenebras *Platonicas*, imò plusquam *Ægyptiacas* heic respectent.

Horum censui haut immeritò accenseri poterit *Henricus Nollus* *Physicæ Hermeticæ* auctor; qui non modò ut *Judæi* & *Platonici* ex aëre & igne tanquam purissimis elementis *Dæmonum* originem ducit, sed etiam ex aqua & terra, imò disertis verbis tradit lib. 3. cap. 1. Axiom. 1. p. 154.

edit. Francof. 1619: Spiritus e subtilioribus Elementorum essentiis creatos esse. Hos autem cap. 2. pag. 156. distingvit in Superiores ac Inferiores. Superiores rursus subdividit in Cælestes & Aëreos. Inferiores ipsi sunt vel Aquei vel Terrestres. Ad illos refert Nymphas & Sirenes. Inter hos numerat Sylphas & Pygmeos, Germanis Schrecklein oder Bergmânlein. Nulla ars inquit, cap. 6. Axiom. 2. ipsos desicit, quantum lumen nature permittit. Pecuniâ & artibus abundant, omnes thesauros auri & argenti, omniâque metalla in suo imperio & dominio habent. Addit Nollus Axiom. IV. Spiritus terrestres redamant homines, qui ipsos amant, & oderunt eos, qui ipsos odio habent. Confirmat hoc e Paracelso, cujus verba ita habent: Wer sich zu ihnen verbindet und verschreibet/ dem geben sie Kunst und Gelds genug. Sie wissen auch unsere Sinn und Gedancken / damit wir sie dan leichtlich bewegen/ das sie zu uns kommen: Quicumque se ipsis scripto obligaverint, eos & artibus instruunt & iisdem pecunias largiuntur. Nörunt etiam nostra sensa & cogitata, unde facile fuerit eos permovere, ut ad nos veniant. Sed axiomata e Paracelso confirmantia Spirituum terrestrium indolem, nihil aliud sunt quàm venena novis venenis cumulata. Qvalis enim Paracelsus fuerit, notavit Johannes Neander Bremanus in Antiquissimæ Medicinæ Natalitiis Bremæ editis 1623. & dedicatis Serenissimo Regi nostro, Frederico III, cujus imperio Benedictus in sæcula Deus benedicat. Quum, inquit Neander pag. 334. Basileæ doceret, de incantationibus quoque & exorcismis morborum magicis agere cœpit: eam rem agrè ferentibus viris doctis atque piis, hac in verba prorupit: Will Gott nicht helfen/ so helffe der Teuffel / imitatione nimirum Maroniane Funonis:

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Et postea: In scriptis e quidem suis passim adserit; Christiano homini, citra pietatis injuriam, Demonis tanquam latronis ope, operâ, consilio uti, divinitus permissum. Imò Magomedicum fuisse Paracelsum docent ille ἑρωδαι καὶ λέγοι θελάχεροι, qui apud Paracelsum reperiuntur, dum ille extra scopum tela mittit, characterumque, pentaculorum, ac imaginum magicarum studiosus cum affectis suis, Agrippa, Tritenhemio, Suario, Henningo, & aliis ejus curationis adfertoribus, programmata syderum gemmis ac metallis insculpere jubet. Non ignorant doctissimi viri, quum signaculis ac incantamentis curatio perficitur, non inde dimanare vires; sed maxime ex persuasionem, cui miscet virus suum mendacii autor ad aucupia animarum. Hæc ille. Nam tales characteres & magica verba sive

scripta

scripta sive prolata, si vim aliquam haberent, aut illa proficeretur ab arte aut natura aut hyperphysica aliqua virtute. Arti hanc nemo attribuerit, cui unciola rectæ rationis suppetit. Neque naturæ: quia characteres quatenus quanti nullius sunt efficaciam. Prolata autem verba mentis tantum sunt ordinaria indicia, non extraordinaria occultæ virtutis vehicula. De supernaturali bona virtute idem omnis pius facile negaverit. Illa enim vis aut esset a Deo aut bonis angelis. Sed nemo horum ludibrii & præstigiis peragendis suam operam locat. Sequitur igitur omnem vim ascribi *πολυτεχνίτη* *Dæmoni*, qui Ephesias quondam literas cultores suos docuit, quarum fit mentio apud *Athenæum* lib. 12. ex *Anaxila Poëta*:

In consuetis sutaris (i. e. minutis coriis) literas Ephesias ferens.

Svidas scribit eas fuisse carmina quædam obscura, quæ & *Cræsus* in rogo recitavit; & in *Olympiæ* pulvere *Milesiô* & *Ephesio* certantibus *Milesium* luctari non potuisse, propterea quod alter juxta talum literas Ephesias haberet, quibus comperitis & demptis concidisse *Ephesium* ferunt. *Cælius Rhodig.* lib. 16. cap. 14. harum damnatarum literarum monstrosa verba recitat.

Sed ut ad auctores harum literarum & aliarum veterarum artium, nec non ad *Nollium Spirituum* ex elementis conflatorum patronum redeamus; in ordine *Dæmonum*, quem concinnavit, inconcinna variorum errorum congeries observatur, quibus refutandis & prolixius memorandis ut immoremur, haut patitur instituti ratio. Satis fuerit indigitasse fontes mali a *Platonicis* esse derivatos per longam annorum & *Scriptorum* seriem ad *Nollium Hermeticorum* & *Platonicorum* nimium admiratorem. Id modò e *Psello* ostendemus.

Psellus *Platonicus* sex *Dæmonum* genera statuit. Horum primum *lelurion*, i. e. *διώπυρον* igneum vocat, quod in superiori æthere versetur. Secundum *ἀέριον*, ærium in aëre inferiore, qui nos ambit. Tertium, *τεχθένιον*, terrestre. Quartum, *τὸ ὑδραῖον τε ἢ ἐνάλιον*, aqueum & marinum. Quintum *τὸ ὑποχθένιον*, subterraneum. Ultimum *τὸ μισοφάες ἢ δυσαίδητον*, lucifugum, vixque sensu præditum. Confer *Bulengerum* de licita & vetita *Magia* c. 24. p. 496. edit. Lugd. 1621. In quatuor prioribus inter *Nollium* & *Psellum* est consensus: additamentum verò duarum ultimarum, specierum in *Nollio* non observatur.

Quam altas radices inveteratus error figat, quam latè & diu luxuriet,

dictu incredibile est. Id quod suò exemplò docet *Nollius*, qui errorem de Spiritibus mutuum a *Platonis* accepit, acceptum speciosis dichotomiis incrustavit. Sed verò cum ipsius de *Spiritibus* opinio in nuda eorundem contemplatione versari videatur, & svadeat cuilibet Christiano, ut suis elementis contentus *Spirituum* terrestrium consortio ne delectetur, imò tutissimum putet a Deo precibus impetrare purissimorum *Spirituum* præsentiam & auxilium: tolerabiliùs errasse censendus *Nollius*, quàm illi, qui *Spiritus* comites adsciscunt, actionum præsidēs, futurorum vates, ablatorum restitutores ac familiares consiliarios cooptant.

Hujus impii ac nefandi vitii *Cardanum* insinulavit *Antonius Rusca Mediolanensis* lib.4. de Inferno Statu Dæmonum cap. 15. p. 377. edit. Mediolani 1621. ex Collegii Ambrosiani typographia. *Facius* (*Hieronimi pater*) *Cardanus*, qui multis annis familiari dæmone usus fuerat, quam leviter hac opinione procul dubio imbutus aures præbuit illi mendaciorum artifici, cum patrono suo insinubatur, nasci dæmones humano more, senescere & interire? Quid? eò dementiæ venit *Facius*, ut conjectasse se scripserit ex juvenili sui Dæmonis aspectu ad ducentos aut trecentos annos Dæmonum aetatem pervenire.

Sed filium *Cardanum* audiamus sic loquentem in Libro de propria vita cap. 47. pag. 261. seq. edit. Naudæanæ Paris. 1643: *Spiritus* assidentes aut præsidentes (*Græci* Angelos appellare soliti erant, quidam minùs Latine *Spiritus*) favisse quibusdam viris, pro constanti, ut dixi, receptum est. *Socrati*, *Plotino*, *Synestio*, *Dioni*, *Fl. Josepho*, sed & mihi. Omnes quidem felices vixere præter *Socratem*, & me, qui ut dixi optima tamen conditione fruor. At *C. Casari* *Dictat*. *Ciceroni*, *Antonio*, *Bruto*, *Cassio*que mali, licet illustres adfuerunt: *Antonio* & *Ciceroni* gloriosi, sed perniciosus uterque: *Josephi* præclarus & rara nobilitatis fuit, bellica virtute, gratia apud *Vespasianum* & filios, ac opibus, monumentis historiarum, triplice sobole & pugna cum calamitate sue gentis, tum providentia futurorum, qua illustratus est in captivitate, liberatus ab insaniam propriorum, & servatus a maris fluctibus. Verùm Dæmones manifestè fuerunt, at nobis, ut credo, bonus & misericors *Spiritus*. Mihi fuisse, diu persuasum est: sed qua ratione me certiore redderet de imminentiibus, non nisi exacto anno viæ LXXIV deprehendere, dum vitam meam conscribere adortus sum, potui. Et pag. 268. Cognitio incorporeorum & immaterialium mihi tota fuit a spiritu per demonstrationem simpliciter. Problemata quoque & linguas tamen si loqui nesciam, ut etiam nec cogitanti occurrant. Amplificationem verò & splendorem partim ab exercitatione,

tionem partim ab eo accepi, nam splendori inhaesi plusquam XL. annis, antequam adeptus sim: ita conscribendi omnem artem, profitendique extemporanee a spiritu & splendore habeo; hoc tamen scientiae genus apud homines, plus invidia, quam nominis, gloriae quam utilitatis hucusque attulit: sed ad voluptatem potius non levem, neque vulgarem, & vitam producendam comulit, solatio in tot calamitatibus, auxilio in adversis, commodo in difficultatibus atque laboribus.

Hæc est ipsius Cardani de suo Spiritu familiari confessio totidem verbis edita a Gabriele Naudæo. Hujus revelationi universam rerum, quæ a corporis concrezione liberæ sunt, cognitionem suam ascribit, amplificandi facultatem ac splendorem, quem 40. annos habuit, hujus Demonis familiari afflatui se debere fatetur, huic illuminatæ mentis splendorem, artem libros conscribendi & extemporalem profitendi facultatem ceu auctori attribuit. Tandem voluptatem haut vulgarem & solatium in adversis rebus ex his Scriptis, quæ talis Spiritus & auxit, & illuminavit, se percepisse impendit lætatur. Sed quodnam quæso verum lumen? quis splendor ab eo expectandus erit, qui est *νοσηρονεστωρ τῶ σκότους τῶ αἰῶνος τῶ σόλης*, mundanus induperator tenebrarum hujus sæculi Eph. 6. 12. Cujus proprium non illuminare, sed occurrere noëmata infidelium 2 Cor. 4. v. 4. Et si vel maxime subinde in angelum lucis se transformet, 2 Cor. 11. v. 14: tamen imaginaria hæc lux, quæ suos videtur perfundere nihil aliud est, quàm certum pignus tenebrarum exteriorum, Matth. 22. v. 13: quæ eos manent, qui sunt sine aqua nubes a turbine agitatae, & quibus caligo tenebrarum in æternum reservata est 2 Petr. 2. v. 17. Jud. v. 13. Optandum foret, ut Cardanus hoc Spiritu tenebrarum familiariter usus longe ab illis tenebris abesset. Idem fatum præoptandum Cornelio Agrippæ, qui teste Paulo Jovio in Elogiis, & Bodinò contra Vierum pag. 693. aluit nigrum canem, nomine Dominum, qui in Xenodochio Gratianopoli vita defunctus, coram omnibus se in fluvium dedit præcipitem, ab eo tempore postea non visus. Hic tamen fatetur se jam consenescentem resipuisse ac nuncium remisisse libris de occulta Philosophia, veluti nos infra EXERCITATIONE II confirmatum ibimus, ipsius Agrippæ verbis adductis.

Huic Magorum eruditorum pari ut non jungeretur novus Fambres, nempe Theophrastus Paracelsus, omnibus bonis in votis erit, modò permiserit motus subinde ab ipso Acheruns, cum cujus larvis jam bene potus

luctatus memoratur. Exercitium iis volupe, qui spretò omnisciò & omnipræsenti adorandò Numine, contèptòqve Angelorum præsidio, se tartareis palæstritis committunt. Ab eorum ore pendent, afflatus affectant, consilia sectantur, artes amplexantur & solamine delectantur. Sed quò quæso pactò *Cardanus* ab ejus Dæmonis familiari suggestu consolationem & veram voluptatem sibi polliceri potuit, qui est ipsissimus \aleph , Deut. xxxi. v. 17. hoc est, perditissimus vastator? aut ab iis Dæmonibus, qui sunt ipsissimi \aleph , *Schedim*, perditissimi vastatores Psal.

cvi. v. 37. quos LXXII Interpretes *δαιμόνια* utrobique nominant, quòsque convenienti idiomate Germanico *schädliche* / & Danico *stædelige* dixeris. Judæi Germani obviam facti Christianis hoc nomine abusi sic salutant: \aleph *Willkom* / Salus diaboli. Danicè *Fandens Welsom* / pro, *feit Willkom* / Bene salutatatus venias. Hi namque officiò hypocriticò efficiunt animabus, & æternæ hominum saluti simulatò juvandi studiò sui seqvaces latenter ad orcum perducunt. Jure igitur merito divinissimus *Johannes* in Apocalypsi huic atrorum ministrorum generi verum nomen indidit, quando *Ἐβραϊστὶ* \aleph & Græcè *Ἀπολλύων*, hoc est, perditorem perditissimum appellavit.

Quod ne gratis dictum putes, adi & audi sapientissimum & perfectissimum *Ὀνομαζέτω*, Servatorem Jesum, qui singulari & emphaticò veriverbiò hoc illustravit Joh. viii. v. 44. dicens: *Ἐκείνῳ* (*Ἀπολλύῳ*) *ἀνθρωποκτίνῳ* *ὡδὸν ἀπὸ ἀρχῆς* : Ille (Diabolus) homicida fuit ab initio. Hicne ille est, qui verò solatiò recreat pectora, calamitarum, ærumnarum & dolorum difficultatibus pressà? Sit hoc solatium penes *Fannem*, *Fambrem*, *Cardanum*, *Paracelsum*, *Agrippam*, aliosq̄ talis solaminis vanissimos aucupes. Nonne *Cardanus* aut ullus mortalium ab illo genere dæmonum consolationem exspectare habuit in difficultatibus & adversis, quos Spiritus veritatis \aleph Esa. xxxiv. v. 14. LXXII *δαιμόνια*, (*καὶ συναντίσσει δαιμόνια κενταύροισι*) *Targumim* \aleph vocat, nos verò *borripilantes Satyros* meritò interpretamur? Hæc occurfacula, (venia sit *Apuleio* audaci verborum fabro) prompta & parata sunt ad horrorem inferendum, quando seriò agunt, non solatium aut gaudium mortalibus afferunt, nisi fucatum & mille sæpius doloribus emptum.

Veluti

Veluti ergo Judæi, in primis Germani quatuor parietibus cubiculi in quo puerpera decumbit, cretâ superstitione inscribunt: אֲדָם הָיָה לִילִית, לִילִית, הוּיָן, *Adam, Eva, foras esto Lilith, hoc est, Strix demonica, sive Lamia nocturna*, a qua Judæi cæcâ credulitate imbuti infantes rapti & occidi opinantur: Sic nos Christiani, qui primo Adamo 1 Cor. 15. v. 44. in Baptismo nomen dedimus, omnesque Evæ sorores, si quando aliquis dæmon se in nostram familiaritatem & amicitiam insinuare studet, officia offert, divitias aut variarum rerum scientiam spondet, religiose dicamus: *Exesto dæmon*, aut cum Christo; *Abi Satana*, Matt. 14. v. 19. & homini diabolicum consortium svadenti, *Abi post me Satana* Matth. XVI. v. 23. Marc. VIII. v. 33. Luc. IV. v. 8.

Etenim quam quæso tibi ab eo eruditionem & solidæ veritatis manifestationem polliceberis? qui operose efficax est ἐν πίστει δυνάμει, καὶ σημείοις, καὶ τέρασιν Ἰησοῦς, quod mendacii crimine ab initio scædatus fuit Johan. 8. v. 44. imò, quomodo docebit alios, qui ipse de DEO, Christo & rebus divinis verè nihil novit, & omnium idiotarum postremus est, veluti Disputatione publicè a nobis habita Anno 1630. demonstratum est.

Quemadmodum ὁ κόσμος ἢ τὸ Λόγον οὐκ ἔγνω, Mundus λόγον filium Dei non novit Joh. 1. v. 10. ita ὁ κόσμος κενώτωρ eundem verè non novit. Notitia angelorum & hominum ad canonam cognitionis illius, quâ DEUS & Christus suos novit, exigenda erit. Christus novit suas oves, Joh. 10. v. 14. sed ita, ut ab illa notitia nunquam absit amor, quod incensus haud recusat profundere vitam pro ovibus, ibid. Firmum stat fundamentum habens hoc sigillum:

DEUS. NOVIT. SUOS.

2 Timoth. 2. v. 19.

DEUS amando suos novit; neque enim in sola contemplatione versatur DEI notitia, sed cum paterno erga suos amore & affectu semper est conjuncta. Satanas autem si vel maximè suæ sapientiæ cuncta πᾶν βάλθη Apoc. 2. v. 14. explicaverit, tamen ejus scientia ad illud perfectionis fastigium assurgere non potest, ut cognitum DEUM & Christum amet. Et hoc modo DEI & Christi ignarus rectè pronunciat.

Juxta

Juxta rectæ rationis dictamen certum est; *Ignori nulla est cupido; at noti permagna.* Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, teste *Cicerone* lib. 1. *Offic.* Nulla autem cogniti Dei cupiditate verâ ducitur is, qui perpetuô Dei, Christi, piorumq̃ hominum odio flagrat. Facessat ergo omnis ejus suggestus de rebus divinis, qui nihil aliud est, quàm mera tentatio. Facessat omnis Dæmonis revelatio.

Bene ac piè in hanc sententiam loquutus est *Lutherus*, teste *Kirchner* in *Thesauro Explication.* Artic. pag. 111. edit. *Francof.* 1566. *His delitiis, omnibus opponatur vox Christi: Habent Mosen & Prophetas. Item; Dominus ipse venit, hic tollantur porta ut intret. Non enim est servus, qualis Moses, aut Spiritus ministrantes sunt, sed Dominus ipse.*

Hæc tradenda & ad posteros quoque propaganda sunt, ut fugiant & detestentur revelationem novarum doctrinarum, & custodiant mandatum illud cæleste: Hunc audite, id est, Evangelistas & Apostolos. Hos legant & audiant. Item V. Testamentum, quod fert de istis omnibus fidele testimonium.

Quod si præter hæc aliquid revelatur, oportet ut habeant Analogiam fidei, & sit revelatio intellectus Scripturæ. - Alioqui Diabolica est. Satan me quidem sæpe tentavit, sicut & Augustinum, qui deprecatur, ne Angelus sibi appareat, ut postularem signum a Deo. Sed absti a me, ut huic tentationi assentiar. Martyres sine Angelorum apparitione solò verbò confirmati, mortem oppetierunt pro nomine Christi. Cur non eodem & nos acquiescamus? Satis evidens & illustris apparitio est Baptismus, Eucharistia, Claves, Ministerium verbi, æquale imò exsuperans omnes omnium Angelorum apparitiones, quorum collatione Abraham guttulas tantum & micæ habuit.

Ego igitur non curo Angelos, & soleo Deum quotidie precari, ne quenquam ad me mittat quacunq̃ de causa. Quod si offerretur aliquis, non audirem.

Hæc de fucatis Angelorum apparitionibus, quas sibi met interdixit Lutherus: nunc paucis ipsius sententiam de Dæmonum ludificantium revelatione audituri. Sic enim ipse memorat Tom. 1. Jenens. fol. 126. in Decalog: Nimiùm credunt, qui vetulas mutari in catos posse credunt, aut quascunq̃ alias formas, & ad convivium vehi nocte. Et ad hoc est expressus textus. 25. q. 6. cap. Nec mirum, ne ullus credat, sunt enim illusiones Diaboli, non autem res vera. Sicut pulchrè patet ex quodam exemplo, quod Johannes Keiserberg recitat. Quod quædam vetula, ut prædicatorem argueret mendacii, qui talia docuit esse falsa, serò eò vocatô

catò & in oculos ejus sese ungens, sedensq; in lintre pistorio, jamq; volens vehi, statim obdormivit, & quibusdam gestibus movebatur, donec caderet de scamno, & vulnus capiti infligeret, tandem reversa ad se, convicta est de illusionibus ex vulnere & casu, quantumlibet vidisse se jactasset mirabilia sua. Hæc Lutherus. Quanti faciendi sint Anthropodæmones commentitii Henochi phantasticis illusionibus perstringentes oculos credulorum homuncionum, hæc vetulæ ludicra, imaginaria itinera & naturalium functionum quasi quædam deliquia somnifera a πολυπεχ-
vitz Diabolo injecta clarè docent. Nunc ad reliquam Lutheri narrationem pertexendam aggrediemur.

Idem (inquit) patet ex vitis patrum, de virgine a parentibus ad S. Macarium ducta, quæ ab eo visa est esse puella, cum aliis vana videretur. Et tales præstigiæ plures hodie quoque fiunt, ut ille qui Judæo debebat, & dormiens passus est sibi crus totum a corpore rapi, ut Judæum confunderet. Idem de Monacho quodam refertur, qui plastrum fœni propè consumpsit. Exemplum primum de Judæi debitore extat in famosissimi istius Magi D. Joh. Fausti Historia, quæ edita est Hamburgi 1699. cum admonitionibus Georgii Rudolphi Widmanni, & quidem cap. 44. pag. 166. & ipsi infamissimo Fausto ascripta, cui crus a se avulsum esse imaginabatur Judæus. Posterius de Monacho in Colloq. Mens. Luth. Talis quoque ludibundus fœni heluo fuisse memoratur ipse Faustus cap. 45. suæ Historiæ: cui novam narratiunculam adjecit Widmannus de Abbate Fuldensi Erlulfo, qui unus omnia hospitis cujusdam fercula & vasa mensæ imposita visus est comedisse, quæ tamen familiaris Abbatis Genius in aliud conclave domus exposuerat, ibiq; novam mensam instruxerat. Liber iste plenus est talium præstigiarum Diabolarum.

Multa, pergit Lutherus, de iis ubique referuntur; potest enim diabolus se mutare de persona in personam, & miris modis ludere sensum, de quo in legenda S. Martini. Ubi unus omnium sensus illi, cælesti quædam veste a Diabolo sub nomine Christi donatus. Simile de quædam montali, quæ in suo cubiculo sedens, visa est ab aliis lacinoso pallio seminuda; & bubulo stercore caput velata, quæ tamen sese credebatur, & fulgentissima veste ac coronâ aureâ sedere, a Christo decorata.

Item & illud in legenda S. Andreæ, quomodo in forma speciosa mulieris tantum virum illi. Item de equestri illo, qui serò in hospitium veniens, jucundo convivio inter puellas, & choreas & epulas sibi visus, mane jacuit in profundo luto, equus ejus ad arborem jejunos ligatus.

Sed omnium efficacissimum est, quod in legenda S. Germani Altisiodorensis Episcopi, (vide catalogum Sanctorum lib. 6. cap. 9.) cum enim aliquando hospitatus fuisset, & jam dormituri adhuc mensam pararent suis (ut requisiti ab eo dicebant) vicinis in nocte futuris. Tandem ille venientes adjuravit, excitato patrefamilias cum suis, percontatus an nossent istos? Illis verò asserentibus, iussit ut ad vicinos irent videre, an domi essent. Et inventi sunt omnes dormientes in lectis suis. Et sic evidenter illusio Dæmonum & patuit & disparuit, eò jubente.

At ut contentiosis quoque satisfaciam. Dicunt enim mulieres in catos fuisse mutatas, eò argumentò verum esse, quòd quidam audaculus in vacua domo dormiens, plures vulneraverit tales catos, mane autem factò, multæ vetulæ sint inventæ sic mutilatæ. Vel enim id fictum est, vel Dæmones verè vetulas ipsi vulneraverunt, ut rei mendaci fidem facerent, ac si verè vetulas ille vulnerasset, qui catos (id est Dæmones) visus est vulnerare. Potest, inquam, fieri, ut vetulæ in somno vel ecstasi discurrere, vulnerari sibi videantur, cum tamen in lecto jaceant quietæ, & verè vulnerentur a Dæmonibus, ut postea credant sese verè discurrisse & ab alio vulneratas.

Tale est quoque de equitando super scopis. De *Herodiade* & Laribus satis manifestum est, scilicet esse Dæmones.

De *Incubis* & *Succubis* tradunt insignes autores, quòd possit Satan in specie mulieris succumbere viro, & acceptò semine rursus incumbere foeminæ, & ita generare, sed monstra, non hominem verum. Sed hoc semen aliunde acceptum. quia nunc paterni nunc materni seminis vices subit, patris aut matris munus in generando obit, Dæmoni incubo vel succubo nequit ascribi, adeoque nec ipse verè generare dici potest. Sed pergit *Lutherus*. Sic enim sollicitavit quendam Eremitam usque ad obicænitatem, & postea evanuit, ut recitat S. Johannes primus Eremitarum apud Hieronymum. Quin dicitur quandoque Diabolus in specie infantis fuisse, & vix quinque nutrices ei satisfacisse. Gen. c. 6. Tom. I. fol. 106. Hactenus *Lutherus*.

Sed quid attinet exera exempla hujus ludionis quærere, cum patria suppetant. Iter noctu suscipientes duo viri fidei spectatæ, ut Sacerdotem periculosius ægrotantem visitarent. Intercurrit nocturnum aliquod occurfaculum porci fictæ specie usum. Subverti cœpit currus a
sub-

subeunte succussatore, virorum alterò sedibus suis excussò humiqve prostratò. Alter curru descendens impetuosum hunc porcum insequitur,prehendit, in vicinum amnem projicit. Is enatando in proximum dumetum se abdidit. En Dæmona fordidissimi animalis simium. Id quod ipse dissimulare nec voluit, nec fortè debuit, ita volente Deò. Accidit enim aliquot annis ab ista elusione, ut homo quidam obsessus ab Episcopo Sædlandiæ Viro ut pietatis ita profundæ variæq; eruditionis laude claro in conclave quoddam suum admitteretur, ut suis precibus malignus dæmon cederet. Intervenit Vir pius prius ab hoc spectro vexatus. Quem conspectum effusis cachinnis excipit obsessus, eiqve in memoriam revocat nocturnæ ludificationis gesta, seq; ejus auctorem fuisse exultim proclamat.

Nobis anno 1625 iter facientibus Roeskildia Snosdorpium, & somno oppressis circa Worsø pontem celebrem nomine structuræ admirandæ solis saxis grandiusculis sine calce ita conferruminatæ, ut æternum sit opus, susebatur eqvorum cursus adeo ut nec aurigæ flagro nec minaci incitamento posset promoveri. Excitati e somno audimus aurigæ diras minas: qui causam rogatus respondet eqvos & currum inhiberi. Diris abstinere jubetur; cumq; nihil exsecrabili & minaci suâ aurigatione proficeret, nos prehensis habenis Deo & אלהינו nostro confidentes dicimus:

ITE. IN. NOMINE. JESU. CHRISTI.

Mox dictò ociùs eqvi prouunt, cursum consuetum accelerant, ac iter prospere succedit. Hæc fiducia læti sanctum hymnum ceu epinicium Deo canimus. Longiùs verò dissitus nocturnus ille ludio in effusum risum solvitur, quem tamen nos ipsi non audivimus, sed finitò hymnò se audissè retulit auriga. Ecce quàm fortissima turris sit nomen JEHOVÆ & Servatoris JESU, ad eam festinabit justus, & in munito loco collocabitur Prov. 18. v. 10. Non est igitur, ut spectrorum terriculamenta subvereamur, qui sanctorum Angelorum excubiis cingimur in viis nostris Psal. 91. v. 11. 4 Reg. 6. v. 15, 16. Dudum enim contritum est caput serpentis Gen. 3. v. 15. ab eo, qui exspoliavit τὰς ἀρχαίαις, τὴν τὰς ἐξουσίαις ἐδειγμάτισε ἐν παρρησίαις triumphans de illis per seipsum Coloss. 11. v. 15.

Sed verò gratis iste Alastor non solet peragere comœdias. Histrio iste Comœdias suas tartareâ quâdam tragœdiâ terminare solet. Quòd si unus visus sit profuisse in iis quæ corpûs spectant, duobus aut pluribus eo ipso obesse, eorumquæ; tam corpora quàm animas in suam potestatem redigere studet. Liberandæ fidei causa *Joannis Georgii Godelmanni F. U. Doctoris* testimonio modò dicta confirmabimus. Nam Tractatu de Magis, Veneficis & Lamiis lib. 1. cap. 1. pag. 9. & 10. edit. Francofurt. sic scribit: Ut Diabolorum sævitiâ & impiorum pœnas accuratiùs consideremus, & in timore Dei vivamus, quatuor histórias adjiciam diligenter omnibus perpendendas.

Joachimo I. Electori Brandeburgico nupta fuit *Joanna Danica, Suecicæ & Norvegicæ Regis filia Elizabetha*, cui, ut alimenta se mortuò, Regina haberet, oppidum Spandaco ad Suevi & Haveli confluentem maritus attribuit, in quo oppidò, ipsâ adhuc vivente, miles quidam per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecuniâ refertam hospitæ asservandam. Post aliquot dies, cum convalescit, repetit saccum. Mulier avara cum ægrè tantam prædam amitteret, deliberat cum viro, utrum reddere debeat. Ineunt consilium, ut mulier neget depositum. Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse, simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit flagitare, cum nihil dederit adservandum. Miles indignitate rei motus, objicit vicissim hospitæ perfidiam. Quare maritus tanquam defensusus suam conjugem, extrudit militem domò. Is ante fores irritatus scelere hospitæ stringit gladium, veluti impetum facturus in virum & ferit januam. Hospes implorat fidem vicinorum, & queritur suas ædes oppugnari. Accurrunt lictores, & militem, quòd vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies Senatus oppidè aliò mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat ædes publicè oppugnatas esse. Quare fertur sententia, ut miles ultimò supplicio afficiatur. Cumquæ; jam instaret dies judicii, venit diabolus in carcerem ad captivum, indicans ei, quàm sententiam judices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberaturum esse, hac conditione, ut se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamvis sit innocens. Cum verò diabolus multis verbis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei

libe-

liberationem sine ulla conditione. Et cum veneris, inquit, in iudicium, dic te imperitum esse forensium negotiorum, & patrono indigere; ibi astabo cœruleo pileo tectus & ornatō pennis. Pete igitur, ut me jubeant causam dicere. Miles qui hoc sine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio usurum esse. Postridie in iudicium ducitur, adest etiam orator tectus cœruleo pileo: ibi cum actor peteret militem propter vim publicam capitali supplicio affici, miles respondit, se imperitum forensium negotiorum petere, ut liceat isti suo advocato pro se dicere; concedunt Judices. Ibi diabolus de jure eruditè disputat, non esse capitali supplicio afficiendum eum, a quo non sit ortum rixæ & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum & spoliatum esse, jubet quæri faccum & locum monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens etiam diras imprecationes, ut ipsum abreptum diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem cum imprecatione diaboli cum aliquoties repetivisset, ibi causidicus omisâ jam disputatione forensi adoritur hospitem, & comprehensum per fenestras & medium forum, omnibus perhorrescentibus, cum fragore abducit, nec postea unquam corpus hospitis inventum est.

Ecce furti, perfidiæ, injuriæ, falsitatis, avaritiæ, mali doli, perjurii, animæ dirâ execratione diabolo devotæ, pro qua Christus mortuus fuit, quam in baptismo & verbo salutari sibi sponsam copulavit, quam spe ad eundæ æternæ in cœlis hæreditatis erexit, erectam ab orco ad cœleste beatorum consortium evchere sponndit, corporis, quod Dei domicilium, pietatis & omnium virtutum Christianarum asylum esse deberet, quippe sanctorum Angelorum præsidio cingendum, tyrannidi avernalis Abaddonis mancipati mercedem æternum dolendam. E diverso, o militem constantissimum Dei cultorem, dati Christo in Baptismo nominis fidelissimum defensorem ac tutorem, o triplex circa pectus militare inexpugnabilis fiduciæ robur! maluit sanguinem fundere quam a sanguine Christi vel latum pilum dimoveri, aut a Christi vexillo ad Satanæ castra transfugere. Sed miles ut laudem constantiæ meretur, ita culpâ haut vacat impatientia & furor ejus militaris sub initium litis de repetundis pecuniis: cujus culpæ pœnas luit in carcere. Quemadmodum hujus ferociam cane & angue pejus odisse oportet: pari studio fidei constantiam imitari convenit.

Godelmannus geminam narrationem huic subjungit: alteram de dæmonum convivio ac comestatione in cujusdam nobilis Silesii ædibus cujus Satanici conventus causa penes ipsum nobilem, qui absentibus convivis irâ percitus prorupit in hæc desperata verba: *Veniant omnes dæmones, si vocati nolint.* Vocanti actutum parent, veniunt, comestantur, bacchantur, vociferantur, & fugientibus domesticis capita urforum, luporum, felium, hominum per fenestras exfertantur, pocula & ferula monstrantur. Cunctis absentibus, unicus domi relinquitur infans, quem servus præviâ precum devotione domum ingressus eripit cuidam dæmoni, patriq; restituit. Hæc spectra paucis elapsis diebus evanuerunt. Alteram addit de sponsa divite, quæ fidem conjugalem sponso dedit additâ hac conditione, ut si alteri nuberet, optaret sollempni nuptiarum die Satanæ tradi. Tandem incuriosa tam nefandi voti Silesia hæc Sponsa nubit alteri, & nuptiali die a duobus hospitibus sub specie duorum equitum exceptis, quorum alter binis cum Sponsa ductis choreis, eam tanquam sibi devotam avexit.

Cavete Christiani ab impiis execrandæ lingvæ verbis, quibus unâ sæpe horâ decies vos Satanæ devovetis, atque sic fidei Deo in Baptismo datæ immemores Christo renunciatis. Quamvis autem Satanus *ὁ ὑποθεσώπῳς* vobis non adesse videatur, vosq; statim impii voti compotes faciat: tamen qui execrabilium horum votorum auctor est, longè a vobis abesse nequit, quorum lingua malefica accensa est ab igne gehennæ Jacob 3. v.6. id quod triste oblessi apud nos hominis exemplum docuit, qui execrandò votò Abaddon aditum patefecit ad subeundum suum corpus, illudq; vexandum. Sed precibus cujusdam Laici seu civis Havnienfis victus cessit.

Neque enim solis sacri ordinis hominibus sub initium nascentis Ecclesiæ a Deo concessa fuit facultas ejiciendi dæmonia, sed etiam aliis credentibus. *Signa, inquit, Christus, eos qui crediderint, hæc sequentur: per nomen meum dæmonia ejicient, novis lingvis loquentur,* Marc. 16. v. 17. Cavete etiam vobis, qui servi Christi auditis, nè unquam dæmonas adsciscatis servos. Nocebit istud servitium non corpori solum sed & animæ liberati, quâ Christus vos donavit.

Exemplum hujus rei non est ut longè arcessamus. Paucis abhinc annis quidam *Sched* seu *Lar* rusticæ alicujus familiaritate uti cœpit, & credulæ

dulæ non nihil officii brevi præstitit, donec morbo affligeretur. Ægrotanti apparet ũltroneus hic dæmon formâ servi adolescentis ascitâ, excusans se morbi causam non esse. Quâ factâ excusatione evanuit ac in posterum servire desiit. Moritur tandem delusâ. Pastor Ecclesiæ Krommendorpiæ *Dn. Janus Friderici Splet* rumore hujus mali tunc primùm manifestati excitatus, & gloriæ divinæ zelô accensus valde detonuit in præstigijs diabolicas, auditores ab illis vehementi adhortatione dehortatus. Quô Legis malleô tustum pectus filii, qui ad eam ætatem accreverat, ut famam matris tueri posset, Pastorem e vestigio ad Præsidentem arcis Andreasilvanæ Nobilissimum *Dn. Wenceslaum Rotkirch* eqvitem auratum, b. m. de vitiatâ & corruptâ materni nominis famâ pravè defert. Quid accidit? Eodem die, quo acciti ambo erant, ut causa apud Præsidentem cognosceretur, cum actor totus irâ excandescens iter ingreditur, in viâ fulmine tactus concidit, & sic cum exhalato spiritu exspiravit furor adversus Dei verbum & ejus Ministrum. Optandum foret, ne fucato brevis temporis servitiô officiosus genius binas orco animas lucratus fuisset.

Vos autem fideles CHRISTI servi in excubiis vigiles state armis spiritualibus stipati, gladiô Spiritus instructi, constantis fidei scuto protecti, suspiriis precum ad Deum fusarum ceu amuletis præmuniti, credite vos Christi meritô & ope adversus Principem tenebrarum victoriam reportaturos, atque ejus insidijs ac laqueis declinatis, de ipso Dracone superato, exterminato sedibus suis cum omni veneficorum & saggarum avernali agmine triumfatuos, licet fremat orbis malignus & orcus, & diabolus instar leonis circumeat ad devorandum mortales 1 Pet. 5. v. 8, 9. Huic pietatis officio religiose & opportunè consecrari potest formula precum, quarum usus fuit olim in Marchia pro obsessis. Hæc autem descripta invenitur in devoto Tractatu, quem concinnavit *Adamus Crato Northusanus Superintendens Coalbyensis*, inscripsit *Exercitium devotionis Christianæ*, & Magdeburgi edidit Latinô & Germanicô idiomate 1595. Nos latinam formulam ex eodem excerptimus, ac nova luce publicè donandam censuimus.

*JESU redemptor unice,
Qui conterendis viribus*

Draco-

Draconis, es DEUS ac HOMO,

Audi preces quas fundimus.

Draco malignus Spiritus

Immanis ceu rugiens leo

Iras truces spirat, serit,

Lites, vomit blasphemias.

Nunc castra fastu turgidus

In cor locat mortalium,

Tuumque plasma turpiter

Deformat, occupat, tenet.

Ah cur files? an non vides?

Oculis quibusve conspicias?

Certe vides, quem nil latet,

Oculoque dextrò conspicias.

Ergo increpato bestiam,

Et pelle jussu hostem tuo,

Tuumque plasma vinculis

Exsolve spiritus trucis.

Tibi sacrato corcula

Quæ dirus expugnat Draco

Sint templa Spiritus Dei,

Sint regni & hæredes tui.

Arce sagas, veneficos,

Citisque pœnis subjice,

Ne carminis culpâ sui

Perdantur æternaliter.

Cedat tuæ potentiæ

Hostis ferus: nostris suas

Fungant preces præconiis

Vinclis soluti averniis.

Hâc formulâ ceu ariete expugnandi Satanae, scutò contra diaboli ingruentem tyrannidem & sacrò *amuleto* adversus occultas Dæmonis deceptoris impressiones piè in vera vivâq; fide utere Christiane, & divinâ tandem manus virtutem prædicabis. Experitor, probatum est.

Huic *ᾠδαίῳ* junge SS. Trinitatis, nec non matutinum & vespertinum *Lutheri Sigillum* :

IN. NOMINE. PATRIS. FILII. ✠ ET.
- SPIRITUS. SANCTI.

Imò Lutheri oppidò commendabile & salutare *Phylacterium* manè & vesperi pectori adhibendum & toti homini devotè applicandum : *Ego corpus meum & animam meam in sanctas & potentes tuas manus commendo; sanctissimus tuus Spiritus, boni tui Angeli nunquam a verè tuis, meis, aut me discedant, ne quid peccatum, caro, mundus aut Satan in verè tuos, meos aut me possint Amen.* Sic diductiùs mentem precantis Lutheri explicandam censuimus.

Qvòd si verò scire aves, pie Christiane, qvòdnam inter omnia *amuleta* primas teneat, ea procul omni dubiò est precù formula conceptis Christi verbis proposita atq; discipulis & primorum temporum & sequentium ætatum commendata Matth. 6. v. 9. seq. Luc. I I. v. 2. seq. *Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, veniat regnum tuum, ut in cælo sic & in terrâ, &c. Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo.* Hoc *amuletum* non modò malorum *averruncum* existit, sed etiam bonorum *phylacterium*.

Sed de *Tertio vitio ficti Henochi* satis dictum est: nunc stilum promovēbimus ad designandum *qvartum* ejusdem *vitium*.

QVARTUM VITIUM personatus Henoch sic indigitat : *Καὶ διὰ τὴν ἡμέραν καιρῶ, σφαγῆς, ἢ δολείας, ἔθανάτε τ Γιγάντων, Ναφθαλιμ ἐι ἰχυροὶ τ γῆς, ἐι μεγάλοι, ὀνομασι τὲ πνόματᾶ τὲ ἐκπορθόμενα διὰ τὴ ψυχῆς αὐτῶν, ὡς ἐν τ σαρκοῦ ἔσονται ἀφανίζοντᾶ χρώεας χερίσως, ἔτ ἀφανισοσι ἔως τ κέσως τ μεγάλης.* Viden', hujus deceptoris maligni spiritus, qvibus *Giganteum* nomen suprâ indidit, occidi, perdi, & mori sustinent? Haut suffecerat huic impostori *Giganteis istis Spiritibus* accersisse genituram e speciosis fæminis matribus & delinquentibus ætate Jared Angelis patribus, nisi eorundum cæde, perditione, & morte monstrificam hanc stirpem & originem coronâsset.

Verùm enim verò hujus monstrifæ opinionis primos natales à Ju-

dæis nostrò more deducere annitemur, ut scopo *Affertionis* sequentis *Quaria* noster labor & serat & metat.

QVARTI *hujus vitii* testem & interpolatorem producimus *Rabbinum Amstelodamensem Menassch Ben-Israel*, qui *Problemate 22. de Creatione* pag. 89. cit. edit. sic scribit: *De hoc genere angelorum antiqui* (Hagviga cap. 2.) *varia narrant; nimirum eos cibis vesci, generare, & mori instar hominum, alis præditos esse, & ex unâ parte mundi volare in aliam, quin & sapius etiam audire quæ futura sunt. Et alibi ajunt, eos cum apparent uni tantum homini, noxios esse & damnum inferre: cum duobus apparent, innoxios esse, tribus autem simul hominibus nunquam apparere. In admirabili autem libro Zoar varia dicuntur de illis, & in specie quidem, quod alii sint Spiritus aëris, alii ignis; idque probant ex Psalmista, fecit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Psalm 104. Confer Buxtorf. Lexicon Talm. & Rabbin. in Rad. 715*

Ut autem hæc meliùs intelligantur, observandum est, quòd eodem *Problemate Menasse Ben-Israel tres Gradus Angelorum* cum suis *Theologis* constituat: quorum est primus *Intelligentiarum a materia separatarum; quales esse statuunt quatuor illos, Michaelem, Gabrielem, Refaelem, & Urielem; qui omnes (verba sunt Menassis) uti in Pirque a R. Eliezer traditur, circumstant thronum divine majestatis. Illi autem, qui sunt ex hoc ordine, non possunt comprehendì corporeis sensibus, sed solum in prophetica visione. Sic angelus apparuit Abrahamò, cum filium vellet immolare: sic apparuit Jacobo pascenti oves Labanis, & in visione scalarum; sic etiam Mofi in rubo, Jehosue in Fericunte, & Fezeckeli & Zachariæ visus est. Nullus istorum angelorum unquam visus est Prophetis: sed tantummodò ab iis, quando in apparitionibus istis intellectus eorum elevabatur ad spiritualem contemplationem, vox angelorum audita est; sicuti etiam a Mose ingrediente tabernaculum, tantum audita vox fuit ex interioribus partibus sacrarii.*

Secundus gradus angelorum est, *מלאכי השרה* angelorum ministerii. *Hi sunt legati & ministri, quos condidit Deus ad regendum mundum. Id est, eos qui sanctimonie & pietati operam dant: idcirco à Psalmista dicitur, angelis suis præcipiet de te, ut te custodiant in omni via Psalm 91. v. 11. Tales nunquam visibiles formas assumpsere, & apparuerunt Prophetis. Ex hoc ordine illi fuerunt, quos Abrahamus hospitio excepit, & ille qui luctatus est cum Jacobo, qui- que visus est Agari, Gideoni, Manoacho, & famulo Propheta Elisai. Cum Abrahamus diceret servo suo, Deus emittit coram te angelum suum Genes. 24. v. 7. in-*
telle-

rellexit aliquem ex angelis: Similiter etiam Daniel, Deus meus emisit angelum suum, qui occlusit os Leonis Dan. 2. Ex hoc ordine etiam fuerunt illi, qui Jacobo obvii fiebant in via sive itinere. Hi verò, quia habitant supra orbem, vocantur exercitus cælorum.

Denique tertius gradus est spirituum sublunarium, qui sunt ministri & executores divine iræ & justitiæ. Hos appellarunt antiqui מלאכי הבלרה angelos damni & alio nomine מלאכי מוות angelos mortis; uti etiam שמונים ומזיקים. i. e. tortores, & carnifices: nam illi sumunt de malis supplicia, & assidue inquirunt in hominum peccata. Hujus ordinis angelus ille fuit, qui maxima clade concidit castra regis Assyriorum. Ex hac classe fuit, quem vidit David tenentem strictum mucronem adversus Hierosolyma. Ex his fuit ille qui tanto damno Fobum affecit, eumque adeò graviter afflixit: uti etiam ille qui visus fuit asine Bileani, & illi sex viri armati, quos vidit Iebazqel.

Complura occurrunt in Rabbini hujus discursu digna severiore animadversione, & indigna tam celebri Legis Doctore.

Primum, ut ex libro Zoar cudat alios igneos alios aërios Angelos, violentâ manu ad illud trahit dictum Psalm 104. v. 4, Faciens angelos suos Spiritus, ministros suos (משרתיו) ignem flagrantem. Quàm improba sit hæc probatio ostendit ex eadem gente Rabbi Ben-Maimon, qui de Fundam. Legis cap. 11. num. 4. & 5. pag. 15. edit. Vorst. 1638. rectè sic sentit: Quidam habent formam absque ullâ omnino materiâ, vid. Angeli: quia non sunt corpora, sed formæ distinctæ ab invicem. Quidnam est istud, quod Prophetæ ajunt, se vidisse angelum ignis & prædictum alis? Hoc omne (dicitur) in visione propheticâ & modò parabolicò; ad indicandum, illos non esse corpora, neque graves instar corporum gravium. Eodem modò dicitur: Dominus Deus ignis consumens: Deut. 4. v. 24. ipse autem non est ignis, nisi metaphoricè: sic quoque dicitur: fecit angelos suos ventos. Psalm 104. v. 5.

Ecce Judæum Judæi castigatorem. Nos huic exegesi duo addimus: Alterum, cùm textus Deuteronomii addat, אלה קניי Deus Zelotes, notat nihil aliud innui ignis consumentis notione, quàm iræ divinæ excandescentiam erga violatores legis & sculptilium cultores, veluti præcedentium & consequentium מרגלים clarè evincit. Alterum: cùm antiqui dierum thronum flammis ignis & rotas ejus ignem ardentem appellat Daniel, & fluvium ignis emanare à facie ejus docet cap. 7. v. 9, 10:

non tam ipsam *flamman* propriè sic dictam aut *ignem* propriè ardentem, quàm clarissimum lumen ab illis resplendens oculis nostræ mentis intuendum proponit. Quæ enim de Deo ἀνθρωποπαθῶς & juxta morem hujus sæculi dicuntur, intelligi debent Θεοπεποιώς, ut divinam decet Majestatem. Sic flamma ignis fulgentissimam & lucidissimam Angelorum indolem denotat.

Secundum, quando Menasse sequutus cœcutientes duces tertio huic Angelorum generi distinctum ordinem tribuit ratione *ministerii*, illòsqve vocat מלאכי השרת *angelos ministerii* seductus a suis Magistris vehementer errat: cum omnes Angeli sint Spiritus *ministerii*, quia Deo ministrant, divino Paulo λειτουργικὰ πνεύματα εἰς Δακρυοίαν Σοφοειδέμενα εἰς τὸ μέλλοντες κληρονομεῖν σωτηρίαν Hebr. I. v. 14.

Ne verò videamur solò novi Testamenti testimoniò pugnare contra Hebræum novi Fœderis osorem: ecce Davidicam ipsius æternitatis δοξολογίαν angelorum *ministerii* testem Psal. 103. v. 18, 19, 20: Dominus paravit in cœlis thronum suum: & regnum ipsius in omnes est dominatum. Benedicite Domino angeli ejus, fortes robore facientes verbum ejus: ad audiendum in voce verbi ejus. Benedicite Domino omnes exercitus ejus: ministri ejus facientes voluntatem ejus. Vident, angeli Domini, omnes exercitus ejus ministri sunt Davidi, & quidem illi Jehovæ fervientes, qui in cœlis paravit thronum suum. Non ergò quatuor solummodò thronum Dei cingunt, sed omnes exercitus ejus: id quod ut distinctiùs ac uberiùs dilucidetur, ad Tertium nostræ animadversïonis momentum accedimus.

Tertium, quòd non quatuor tantùm angeli sc. Michael, Gabriel, Rephael & Uriel circumstant thronum divinæ Majestatis, uti cum R. Elieser in Pirque sentit Menasse, sed innumerabiles myriades Angelorum se sistant Antiquo dierum ac throno ejus, docet nos illuminatæ mentis Prophetæ Daniel, cap. 7. v. 9, 10: Videbam, iuqv̄it, donec throni elati sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum ejus sicut nix candidum, & pilus capitis ejus sicut lana pura, thronus ejus flammæ ignis, rotæ ejus ignis ardens. Fluvius ignis manabat atqve exibat a facie ejus, millia millium ministrabant ei, & myrias myriadum coram eo stabant.

Quartum, quòd quatuor angeli modò nominati non fuerint immunes a muniis circa homines & alia in terris expediunda negotia, aut quòd throno Majestatico quafi alligati semper hæserint, uti Menassi & Elieseri visum

visum est, quibus thronum Majestatis adeo fixi ac perpetui circumstare putantur, ut non illi, sed מלאכי השרת, *angeli ministerii* legatione fungantur ad homines, assertio est, quam ipse *Gabriel Angelus* proprio suo exemplò refutat. Nam *Gabriel Angelus* mittitur ad *Danielom* ceu interpresem visionis, quæ Videntis oculis obversabatur Dan. 8. v. 16. cap. 9. v. 21, 22. Ut nil dicamus de *Gabriele* a legato ad Mariam. Luc. 1. v. 26. de *Michaele Archangelo* dimicante cum Diabolo Jud. v. 9. *Raphaele Tobie* angelo comite, senioris *Tobie* Medico, & *Asmodæi* dæmonii mali domitore Tob. 3. v. 25. De *Uriele* Eisd. lib. 4. cap. 4. v. 1. seq.

Quintum, quando *Ben-Israel* sequutus antiquos, tertio huic igneorum & aëriorum ordini acceptam refert torturam quandam & carnificinam, quâ tanquam executores iræ divinæ sævire tenentur in homines & humani corporis & fortunæ bona, justò celerius judicat, & iniquius angelica munia distribuit. Nam, quid quæso *Menaffes* de duobus angelis dicturus est, qui benefici Lothi hospitio excepti hospitem cum suis Sodomiticæ πνευλαετρία exemerunt, manibus Sodomitarum violentis eripuerunt Gen. 19. v. 10, 17; licet Sodomam devastârint v. 13. Ex quo manifestum evadit, angelos ministerii non tantum iræ divinæ executores esse, sed etiam beneficos piorum conservatores.

Sextum, sequitur e priori quinto nostræ observationis momento, perpetuum non esse illud discrimen, quod constituit inter *angelos throni* Majestatici, *ministerii*, & *damni* seu *mortis*.

Septimum, *angelos ministerii*, quibus secundus gradus assignatur, solos non vocari exercitus cælorum, ex iis quæ attulimus, patet.

Octavum, neque veritati cælesti consonum est hos solos מלאכי השרת evectorum supra orbem habitare; id quod e prioribus responsis liquido constat, si pensiculatus expendantur.

Nonum, neminem istorum angelorum, qui in primo gradu collocantur, visibili formâ vestitum apparuisse hominibus dogma Rabbiorum est & ἀφαντον & ἀνίφαντον, quod superius a nobis demonstratum est.

Decimum, e diverso, solos eos angelos, qui in mediâ classe consistunt visibiles formas assumisise, exclusis primæ sedis angelis, nugamentum Judaicum esse modò tradita, si rectè attendantur, evidentè evincunt.

Undecimum, angelum, qui luctatus est cum Jacobo, in mediis his angelorum subselliis subsistere, nec ad sublimius divinitatis fastigium as-

furgere, adversâ fronte cum ore Domini pugnat, quod ita loquutum est Gen. 32. v. 27. Et dixit ad eum: Quod nomen tuum? Et dixit: *Jacob*. Et dixit: Non *Jacob* dicitur ultra nomen tuum: quin imò *Israel*: quia princeps fuisti cum Deo, & cum hominibus, & prevaluisti. Et interrogavit *Jacob* & dixit: indica nunc nomen tuum. Et dixit: ut quid hoc interrogas de nomine meo? Et benedixit ei ibi. Et vocavit *Jacob* nomen loci *Peniel*: quia vidi Deum facie ad faciem, & liberata est anima mea.

Duodecimum, Cherubimos positos ad custodiendum Paradisum, referendos esse ad secundam hanc angelorum classem, qui antiquis Hebræis dicti sunt כְּלָאֲכִי חַבְלָרָא *angeli damni*, aut מַנְשֵׁי *Menassi* tortores, nobis Ἀγῶνιστῶν *Satanae*, adversarii, hostes; item hos vesci, generari & mori instar hominum, meritò inter consvetas Judæorum nugas refertur. Equidem malos Dæmones ad Cherubimorum summum & gloriosum statum nunquam evertit scriptura Θεόπων & ὁμοίων: veluti testimonia ejusdem fallere nescia clarè evincunt. De angelo mortis confer *D. Danhaeweri* Hodosoph. *Christ. Phænom.* 12. pag. 923.

Decimumtertium, quod omnium turpissimum est, angelum, qui maximâ clade stravit castra regis Assyriorum, quem vidit *David* tenentem strictum mucronem adversus Hierosolyma, qui tantò damnò *Jobum* affecit, eumque adeò graviter afflixit, qui visus fuit asinæ *Bileam*, & illos sex viros armatos, quos vidit *Fehazqvel*, nutrimentis indigere, liberis procreandis operam dare, morti instar hominum obnoxios esse, traditio est Rabbinnica a monumentis Vet. Testamenti aliena ac fide indigna.

Hæc & alia plura unum Problema 22 *Menassis* paucis lineis cumular, quibus temerè assentiendum non putamus sine prævidè examine & scrutiniò, quò usi sumus tanquam *Lydiò* lapide ad explorandam eorum veritatem, quam divina monumenta patefaciunt. Neque enim in *Menassis* contemptum quicquam hic dictum volumus, sed optamus, ut qui instar *Pauli Apostoli* Act. 22. Vir Judæus est eruditus ad pedes Rabbiorum Ἐπιμαρτυροῦν τῆς πατρῴας νόμου, לְתוֹרָה וְלַתְּעוּדָה ad legem & testimonium dicat, verbòque Dei convenientiùs in posterum scribat, si expetat, ut sibi aurora illucescat, juxta *Esaiæ Prophetæ* serium & sanctum mandatum cap. 8. v. 20. perscriptum. Hujus oculos clarum auroræ mane tùm feriet, cùm passus fuerit velamen & oculis & cordi suo priùs subduci ac eidem cordi suo ac noematibus cæcis inveteratam πώρωσιν auferri permiserit

2 Cor. 3. v. 14, 15. ut sic ad Deum toto corde conversus v. 16. *ibid.* revelatâ & ceu speculo oppositâ facie cum suis socienis gloriam Domini speculetur ad eandem imaginem transformatus a gloriâ in gloriam tanquam à Dei Spiritu, v. 18: sic non ampliùs ambulabit in tenebris cum cæcutiente populo suo sed videbit אור נִרוֹר *lucem magnam*: & sic habitantibus in terrâ צְלִמּוֹת *umbræ mortis* lux splendebit Esa. 9. v. 2.

quod vaticinium jam dudum complevit ipse Messias. Matth. 4. v. 12, 13, 14, 15. *Audiens Jesus (Messias) quòd Johannes traditus esset, secessit in Galileam. Et relinquens Nazareth, veniens commigravit in Capharnaum maritimam, in finibus Zabulon & Nephthali: Ut adimpleretur pronunciatum per Esaiam Prophetam, dicentem: Terra Zabulon & terra Nephthali, viam maris, ultra Jordanem, Galilea gentium, populus sedens in tenebris vidit lucem magnam: & sedentibus in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Imitetur divinum exemplum Pauli, qui licet fuerit circumcissus octavo die, ex genere Israel, tribus Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum Zelum persequens Ecclesiam, secundum iustitiam quæ in lege, factus irreprehensibilis: tamen ex eo hominum genere esse noluit, cuius cor adeò pingve factum est, cuius aures adeò graves, oculi tam arctè oclusi ut nec videre nec audire aut corde intelligere sustineant, ut convertantur & sanentur Esa. 6. v. 10. Sed totò corde ad Deum conversus est, veluti veritas conversionis Paulinæ descripta capitibus Actuum Apostolicorum. 9. c. 22, 26. sufficienter docet. Legat centies, in 1000 millies, invocatò Deo religiosè expendat divini Prophetæ Esaiæ c. 53. quod continet claram hypotyposin passionis Messiæ, & huic firmissimo Prophetico λόγῳ piè animum attendat, tanquam lucernæ splendenti in obscuro loco, ut phosphorus veritatis cælestis & plenum meridiei Christiani jubar caliginosò cordi ejus illucescat. Hujus Prophetici vaticinii seu, ut clariùs dicamus, Evangelii Prophetici, quod caput 53. exhibet, frequentissimæ lectioni ac devotissimæ meditationi suam olim conversionem ad Christum & Christianam fidem, quæ unicè vera ac salutaris existit, acceptam retulit, divinâ præeunte & comitante gratiâ, Johannes Isaacus Levita Germanus, Senatus Colonienfis quondam Hebrææ Lingvæ Publicus Professor.*

Ne verò verba dare cuiquam videamur, ipsius Isaaci Levitæ verba produce-

ducemus, quæ descripta extant in libro, cujus titulus: *Defensio veritatis Hebraicae sacrarum scripturarum adversus libros tres Reverendi D. Wilhelmi Lindani S. T. Doctoris, quos de optimo Scripturas interpretandi genere inscripsit.* Etenim sic scribit lib. I. ejusdem defensionis pag. 82. edit. Colon. 1559. *Esaie* cap. 53. citamus, quod Prophetiam juxta & totam Christi passionem in se continet. *Quid hic quæso in Hebræo textu desideratur? num litera mutata vel subtrahita, quæ mysterii sensum violet? Hoc ego ingenuè profiteor, illud ipsum caput ad fidem Christianam me adduxisse: Nam plus millies caput illud perlegi, contuli accuratè cum multis translationibus, deprehendi centies plus de Christo mysterii in textu Hebræo contineri, quàm ullâ aliâ conversione reperiatur.* His proximis Comitibus Franckfordiensibus cum quinq; Rabinis sum congressus, quos ex eodem capite, in eas angustias redegi, quibus illorum obturavi, ut ne verbum quidem adversus argumenta & rationes meas respondere potuerint.

Hujus capituli attentæ ac devotæ lectioni, in quâ tam efficax & lucida vis inerat, ut *Levitam* Judaicis dogmatibus innutritum, ejusqu; animum densâ obsolescentis ac pertinacis ignorantia tenebris circumseptum novâ Evangelicæ veritatis luce perfundere valuerit, jungat *Ben-Israel* concionem *Apostoli Petri* habitam die Pentecostes, e *libris Regum*, *Davide* *Esaia* & *Josue*. Hæc quondam tam divinâ ac cælesti Spiritus Sancti virtute confirmata observatur, ut tria ferè hominum millia cælo sit lucrata *Act. 2. v. 41.* Progrediatur porrò, si quæ adhuc spes superfit effulsuræ in ipso lucis, ad Apostolicam concionem *Sancti Stephani Protomartyris* in Synedrio eâ fide & animositate habitam coram Presbyteris & Scribis e *Genesis*, *Exodo*, *Deuteronomio*, *Libris Regum*, *Psalms*, *Esaia*, *Ezechiele*, *Amos*, &c. ut eandem fusò suò sanguine obsignârit. Hic Protomartyr vitam profundere maluit, quàm agnitam veritatem desertam pati. *Act. 7. v. ult:* *Quod si non obduraverit cor suum cum Pharaone, si adversus stimulum non calcitraverit, si Deo viventi mortalis ipse se non opposuerit, si Spiritui Sancto non resisterit. Act. 7. v. 51: & vitâ aeternâ se indignum reddiderit Act. 13. v. 46. illam consequetur felicitatem præ cæcâ & durâ suâ gente, ut non amplius inter eos sit numerandus, quos caligo operiet* הַחֹשֶׁךְ יִכְפֹּר *Esa. 6. v. 2. quosque rigidos fronte & duros corde* לֵב חֹקֵי-מִצַּח וּקְשֵׁי-לֵב *fuisse conqueritur cap. 3. v. 7. Sequatur pia*

exempla eruditorum virorum gente suâ oriundorum, *Antonii Margaritæ, Pauli Burgensis, Hieronymi de Sanctâ fide; Philippi Wolff, Christiani Gersonis, Julii Cuiradi Otthonis*, qui, renunciatio Judaismô, Christianam fidem amplexi sunt. In primis lectionem ac piam meditationem Epistolæ Paulinæ ad Hebræos quàm maximè sibi commendatam habeat, quæ vinculum ac quasi conjugium quoddam existit doctrinæ Veteris ac Novi Fœderis. Ex ea discat *Abelis Protomartyris* V. Testamenti fidem, beatam *Henochi* *Ἠνοχ* & fidem salvificam, *Noachi* fidem religiosam, *Saræ* fiduciam erga Deum, imò fidem salutiferam omnium horum ac consimilium fidelium, qui fide in *Messiam nostrum* firmâ recumbentes & spe promissionum de vero Messia ac Christo Jesu Servatore Gentiumq; expectato *σωτηρίῳ* confirmati vitam clauserunt. Deus tuo cordi, magne Rabbi, Vir erudite, talem indat fidem & amorem **SCHILOH** dudumq; missum ad mortales verum Messiam. Sic in tenebris neutiquam palpirabis, nec umbras Talmudicas errorum plenas tantopere respectabis. Deus, qui dixit ut e tenebris lux splenderet, benignè efficiat, ut illustratio gloriosæ scientiæ, quam ipse in facie Jesu Christi, interpositio verbi speculô, contemplandâ proposuit, illuceat cordi tuo, ne hujus sæculi Deus *νοήματα* tua ulterius valeat excœcare 2 Cor. 4. v. 4. Tibi tuæq; genti dictum puta: *Esa. 60. v. 1: קוֹמֵי אוֹרֵי פִיר בְּאֵי אוֹרֵךְ וּכְבוֹד יְהוָה עִלְיֶךָ וְרָחֵם*
 Fac nos voti compotes & te oblatae salutis, O SALUS, O ARX, O REFUGIUM, O FORTITUDO, O VITA NOSTRA
 DEUS! Sit *לְךָ לְאוֹר עֲלֵם* *Esa. 60. v. 19.*

Inter alias tenebras, quibus mens hujus Judæi obscurata deprehenditur, haut immerito numeratur error de *morte angelorum*, quos ille Problemate Hujus 22. de Creatione dæmones vocat, larvatus verò noster *Henochus Gigantes*, seu Spiritus egressos ab animâ Gigantum veluti ex carne, quosq; pari audaciâ velsi, generare, *morig;* posse nugatur cum antiquis.

Nos verò instituti nostri memores, docebimus his tenebris non unius Palæstinæ cælum fuisse obscuratum, sed aliarum etiam gentium animos iisdem fuisse circumseptos. *Fanus Mattheus Durastantes* Problematibus 1. l. 3. pag. 37. edit. cit. memorabile hujus rei exemplum affert e *Plutarcho* atq; *Eusebio Pamphilo*, quod ita se habet. *De morte Dæmonum, inquit, audivi ego ab Emilianio Rhetore, viro prudente simul atq; modesto, quem credo multos vestrum cognovisse; quod, cum in Italiam pater suus navigaret circa insulas, quas*

Echinadas appellant, flatu ventorum deficiente noctu prope Paxas devenisse. Cùmque omnes pendè, qui simul navigabant, attentiores vigilarent; repente a Paxas insula vocem magnam auditam fuisse, quâ Thamnus quidam vocabatur. Quæ vox novitate rei omnes magnò percussit miraculò. Thamnus enim ille, qui vocabatur; homo erat Ægyptius, ejus ipsius navis Gubernator. Quibus vocatus nihil respondit. Tertio verò vocatus, morem gessit vocanti, atque respondit. Illum verò multò majori voce sic exclamasse. Quando juxta Palodes fueris, annuncia tunc, magnum PANA mortuum esse. Quâ re auditâ magnò dicebat Epitherses (sic enim Æmilianus pater appellabatur) omnes terrore percussos fuisse. Cùmque dubitarent utrum obtemperandum esset illi voci, an non? hoc Thamni gubernatoris consilium ab omnibus comprobatum fuisse. Si secundi quidem spirarent venti; nihil esse dicendum. Sin verò tranquillitas maris esset, ac ventorum status, cùm in eo loco essent, omnino deficerent; non esse reticenda, quæ audire. Cùm igitur juxta Palodes essent, quia nullus erat status ventorum; tunc Thamnum, in mare prouam respicientem, magnâ voce dixisse, quæ audiverat. Magnus PAN mortuus est. Quâ re nunciatâ, magnus multorum gemitus, imò verò innumerabilium miraculò quodam commissus, subito auditus fuerat. Et quoniam multi fuerant, qui eâ in navi navigabant citò ac facillè, cùm Romam venissent, hujusmodi rei rumores universam urbem repleverunt, et a Tiberio Cesare, qui tunc gubernacula Reipublicæ gerebat, Thamnum accersitum fuisse. Cui rei tantam fidem Tiberius præbuit, ut Philosophis, qui tunc Romæ reperti erant, accitis, diligenter, quisnam esset ille PAN, et curiosè scrutarentur. Omnes autem illos, quibusdam in idem convenisse conjecturis, ac dixisse, de illo sibi videri nunciatum fuisse, qui a Mercurio et Penelope natus fuerat. Hæc ex Eusebii l. 5. c. 17. de Præp. Evang. Durastantes.

Porrò, vanissima hæc de morte Dæmonum opinio non Judaismum solummodò infecit, cui primum embrion debet, non paganorum tantum animis labem affricuit, verum etiam Christianorum mentes, instinctu diaboli, effascinavit. Quò factum est, referente Antonio Ruscâ lib. 4. de Dæmonibus, cap. I. v. 5. ut Facius Cardanus aures præbuerit socieno Dæmoni suo, cujus familiaritate multis annis usus fuerat, qui docuit patronum suum Cardanum, nasci Dæmones humano more, senescere & interire. Quid? eò dementiae venit Facius, ut conjectâsse se scripserit, e juvenili sui Dæmonis aspectu, ad ducentos aut trecentos annos Dæmonum ætatem pervenire. Dæmonas mortales esse docet Plutarch. de Def. Orac. & Pfellus.

Quamvis autem Judaica hæc & pagana opinio ad eò sit absurda, ut vel nomi-

nominâsse eam sit refutâsse: tamen ut de bonis *Angelis* certum est, quod *mori non possint*, teste *Lucâ* cap. 20. v. 35, 36: *Qui digni habitus fuerint, qui uxorem illud consequantur & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur: nec enim mori possunt amplius: pares enim Angelis sunt; & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis.* Nam si ideo sunt similes angelis, quia mori nequeunt; utique nec ipsi *Angeli* morti erunt obnoxii, cum quibus ut verè æternis comparantur. De diabolo verò & damnatis hominibus malis angelis firma stat ultima tremendi iudicis sententia: *discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus* *Matt.* 25. v. 41. *Qui ignis ut αἴσις & pronunciatur a Christo* *Marc.* 9. v. 43. *Matth.* 3. v. 12: ita cum æterno supplicio est perpetuò conjunctus *Matth.* 25. v. 46. *Hisce malis Angelis non pepercit Deus, sed simul ac quondam peccarant, eos vinculis tenebrarum constructos, & in tartara derusos (ταρταρούσας), iudicio reservandos tradidit* 2 *Petr.* 2. v. 4.

Quemadmodum de *Demonum* morte nunc egimus sequuti *Fragmentum Henochianum*: pari quoque industriâ dicendum esset de eorundem *Resurrectione*. Verùm enim verò, quia hæc fragili nimis nititur tibicine, si quis justâ diligentia græca verba examinaverit ac *αἰσίσιον* loci expenderit, non committendum putamus, ut cum larvis pugnare videamur. Textus græcus *Simii Henochiani* ita sonat: *Καὶ ἐξανίστησιν τὰ πνύματα ἔπι σὺν ἡῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν γυναικῶν, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐξελύθησιν*: quæ sic commodè verteris: *E insurgent Spiritus in filios hominum & mulierum, quia ex ipsis processerunt.* Nam primò, structuram quod spectat: *ἐξανίστημι* cum particulâ *ἔπι* motus ad locum indice constructum interpretationem præpositionis latinæ cum vix admittit. Deinde præcedentia de invadentibus & irruentibus *Demonibus* agunt. Denique sequentia effectum horum crudele, nempe, *cadem, perditionem, mortem* designant. Quæ junctim nostro interpretamento robor addunt. Hæc cū ita se habeant, missâ Giganteorū *Spirituum Resurrectione*, rectâ nos ad *Quintum Vitium* propalandū accingimur.

QUINTUM vitium *Henochei fragmenti* auctor sequentibus verbis includit: *Καὶ πρὸς τὸν Μιχαὴλ εἶπεν. πρὸς Μιχαὴλ. δῆσεν Σεμιζῶν, καὶ σὺ ἀλλος σὺν ἀνώ σὺν συμμιγίνεις τοῖς θυγατρῶσι τῶν ἀνθρώπων τῶν μιανθῆναι ἐν ἀντῶ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ αὐτῶν. καὶ ὅταν κάλασφαγῶσιν οἱ υἱοὶ αὐτῶν, δῆσεν ἀνσὺν ἔπι ὁ γενεῶς εἰς τὴν νάπαις τῆς γῆς μεχρὲς ἡμέρας τῆς κείσεως αὐτῶν, μεχρὲς ἡμέρας τελευτώσεως τελευτῆς, ἕως συντελεσθῆναι κείματα τῶν αἰῶν & τῶν αἰῶνων.*

Quosvis deformioris hujus fœtus subdititii nævos in numerato habere, nihil aliud est, quàm ἡ ἀμύμων μετέστιν. In promptu hujus rei documentum est, quod modò oculis subjectum exquisita judicia variorum errorum, vel nobis tacentibus, faciliè convincent. Nobis verò nostròque instituto satis fore putamus, unum ex iis indigitasse: sed ita, ut institutæ & hæctenus observatæ a nobis methodi memores: *Primò* erroris fontes a Judæis ut literarum sacrarum custodibus, ita vanarum opinionum primis fatoribus deducamus. *Deinde* Platonicorum dogmatum rivos ex his fontibus fluere ostendamus. Et *denique* Christianorum calamos etiam hæc esse simios Judaicorum & Platonicorum somniorum modestè ob oculos statuamus.

Error hic est, quòd *Semixas* cum sociis suis, quotquot cœdà filiarum hominum consuetudine se contaminaverant, dicatur ligatus εἰς τὰς νόπτας ἃ γῆς, quas Interpres noster *abditæ terræ loca* exponit, alii *valles nemorosas*. Judæi ab hac opinione non longè abeunt, teste *Menasseh Ben-Israel* Problem. 19. de Creatione, cujus verba hæc sunt: *Quamvis autem nonnulli imperitiè & ineptè putaverint infernum nihil aliud esse, quàm privationem gloriæ: veterum tamen longè alia opinio fuit, dixeruntque revera locum esse, qui exstet in centro terræ. Nam in quibusdam locis Libri Talmudici & Zoar extat ejus specialis descriptio, & inter alia dicuntur esse quatuor portæ.*

Plato Lib. x. de Republ. pag. 700. edit. Basil. 1561. memorat *Eriph Armenium* genere *Pamphylum* aliquando in bello occisum, cum decimò die mortui jam putrefacti tollerentur, sanum & integrum corpore sublatum esse, qui domum delatus, ubi duodecima die sepeliendus esset, in pyra positus revixit. Cum autem revixisset, narrabat ea, quæ istic vidisset. Dixit autem, postquam anima ipsius de corpore excessisset, profectam esse cum multis, & devenisse ipsas ad locum quendam mirabilem, in quo essent duo terræ hiatus inter se contigui; & rursus alii duo ex opposito supernè in cœlo. Inter hos verò sedere iudices, qui postquam dijudicassent, justos quidem ad dextram abire juberent, & sursum per cœlum, alligatis signis judicatorum in anteriore parte: injustos verò ad sinistram & deorsum, ita ut & hi habeant a tergo signa omnium eorum, quæ perpetraverunt. Cum autem ipse accessisset, dixisse illos, oportere ipsum nuncium fieri hominibus eorum, quæ illis essent, & jussisse ut audiret ipse & spectaret omnia, quæ in eo loci fierent. Vidisse itaque hac parte, per alterum quidem hiatus tum cœli tum terræ abeuntes animas, postquam isthic judicatæ fuissent: per alterum verò ex terra quidem

dem ascendisse alias squalore & pulvere oppletas, ex cælo verò descendisse alias puras.

Tertullianus Lib. de Anima cap. 55: *Œobis, inquit, non nuda cavositas, nec subdivalis aliqua mundi sentina creduntur. Sed in fossa terræ, & in alto vastitas, & in ipsis visceribus ejus abstrusa profunditas. Siquidem Christum in corde terræ triduum mortis legimus expunctum, id est, in recessu intimo, & interno, & in ipso terræ operto, & intra ipsam cavato, & in inferioribus adhuc abyssis superstructo.*

Haud mirum aut novum cuiquam accidere debet, *Tertullianum* heic quasi Ἰεραὶζεν ἢ πλάωνιζεν, cum Hieronymus Judæorum Præceptorum suorum, quos diversos habuit, fabulis indulgens, non modò *algoris* incendium sed & *frigoris* rigorem in Gehennæ locis constituerit Commentar. in Job. cap. 24. Verba ejus hæc sunt: *Fortè in ipsa Gehenna talis sensuum cruciatus fiet illis, qui in ea torqvebuntur, ut nunc quasi ignem ardentem sentiant: nunc nimium algoris incendium; & pœnalis commutatio: nunc frigus sentientibus, nunc calor sit: ut quasi de loco ad locum transitus asstiment. Et fortassis inde Dominus ait in Evangelio: Mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Ut hic stridor dentium de rigore frigoris oriatur. Ubi & similitudinem quandam ex nostris corporibus possumus invenire, in quibus rufi abundantia, quod est calidissimum, in typicis motibus intolerabilis rigor precedit, ignem febrium ardentissimum sequutarum: & dicuntur a medicis hæc duo quæ sibi contraria dignoscuntur, ex una fellis materia in homine procreari.*

Simile quid legitur in Libro antiquissimo Zohar in Genesin column. 205. ubi duplex dicitur esse judicium Gehennæ, *Aqua* scilicet & *Ignis*. Dixit R. Joseph, vidit Noah Angelum mortis ad se venientem, ideòque ingressus est in arcam, & abscondit se in ea per duodecim anni menses. *Quare per duodecim menses? Quia hujusmodi est judicium peccatorum.* R. Jehuda dixit, *Sex menses sunt in aqua & sex in igne. Atqui hic tantum aquæ fuerunt: unde itaque sex menses alteri? Dixit ei Rabi Jose, Ambobus judicis Gehennæ judicati fuerunt, Aquâ & Igne; Aquis tis videlicet, quæ descenderunt super eos de super, quæ fuerunt frigidissimæ instar nivis: Igne; aquis nempe subtus proceduntibus, quæ ferventes erant instar ignis. Sic itaque judicio Gehennæ judicati fuerunt, Igne & Aqua, & proinde duodecim fuerunt menses. Dixit enim R. Elieser, Judicium peccatorum in Gehenna durat duodecim menses. Unde omnes peccatores mundi*

duobus istis judiciis judicantur, Igne & Aquâ, donec excindantur e mundo. Hactenus Zobar. Ad duplex hoc iudicium Gehennæ videtur respicere Paraphrastes Chaldæus Jobi 28. v. 5: אֲרֶעָא דְּמִנְרָה נֶפֶק מִזֹּנָה

וְלִדְעָ מִנְרָה גִּהֶנֶם דְּזִנְתָּ תְּלִיָּה מִתְּהַפְּכָה דְּכִמְתָּ אֲשַׁתָּה

Terra ex qua provenit alimentum, & infra quam est Gebenna, cujus nivis frigus convertitur ut fiat sicut ignis.

Virgilius Lib. VI. Æneidos:

— — Facilis descensus Averni

Noctes atque dies patet atri janua Diis,
Sed revocare gradum superâsqve evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est; pauci quos æquus amavit
Jupiter, aut ardens exivit ad aethera virtus,
Diis geniti potuere: tenent media omnia sylvæ
Cocytûsqve sinu labens circumfluit atrû.

Huc fortè digitum intendit idem Maro, qui Turni animam, quem Æneas occiderat, indignabundam ad umbras fugisse fingit, sic claudens lib. 12. Æneidos:

Hoc dicens: ferrum adverso sub pectore condit
Fervidus. ast illi solvuntur frigore membra
Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

Antonius Ruscæ Mediolanensis Collegii Ambrosiani Doctor Lib. 1. de Inferni cavitate cap. 26. auctoritate Tertulliani motus statuit infernum esse amplam ac vastam quandam voraginem in terræ gremio constitutam, recipiendis animabus corporibusque malorum idoneam. Nos autem Ruscam opponimus Ruscæ, & cum eodem sentimus non tam curiosè quærendum esse, ubinam terrarum tartareus carcer, funestumq; damnatorum receptaculum existat, quàm studendum esse in primis, ut ea fugiamus, quantum in nobis est, quæ trahere nos in gehennam possunt. Quid enim refert nôsse ubinam gehenna sit, si opera fiant digna gehenna?

Chrylostomus Homiliâ de Præmiis Sanctorum: Non erit, inquit, quò fuerint hæc locò sita, sed magis quò pacto evitari possint, quærendum. Nihil prodest, quæ maneam peccatores tormenta, aut ubi parata sint cognoscere, nisi ad hoc demus operam, ut possimus evadere, ut integrò capite probat Gregorius Magnus lib. 9. Moral. cap. ultimò. Augustinus lib. 20. de Civ. Dei cap. 16:

Ignis

Ignis infernalis cujusmodi & in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi fortè, cui Spiritus Dei revelarint.

Equidem dogma in sacris literis certò non revelatum aut definitum, tutiùs siletur quàm temerariò calamò proditur. *Infernum* autem, ut cum *Tertulliano* *Rufca* statuit, *vastam quãdam in terra visceribus profunditatem, recessum intimum & internum in ipsa terra opertum & intra ipsam cavatum, & in inferioribus abyssis superstructum, subterraneum ignis thesaurum esse*, Scriptura expressè non definit: quare oportet heic quidem $\Phi\epsilon\omicron\nu\epsilon\iota\nu$ atque recte sentire de *Inferno* cum Scripturis, $\alpha\lambda\lambda\alpha\ \mu\eta\ \psi\alpha\epsilon\epsilon\Phi\epsilon\omicron\nu\epsilon\iota\nu$ supra ea quæ non scripta sunt, nec revelata.

Infernum esse locum tormeni malis Angelis & hominibus, qui èν τῇ ἀπιστία & maligno peccandi studio vitam clauserunt a justo iudice Deo destinatum, ut a facie Dei benigna abjecti, & ab irata ἐλεθεον passi dispari modo æternùm crucientur ad declarandam divinam justitiam, formidandus nimis testis est Ignis æternus Diabolo & Angelis ejus paratus Matth. 25. *Ignis inextinctus* Matth. 3. v. 12. *Fletus & stridor denium in tenebris exterioribus* Matth. 5. v. 12. *Vermis mori nescius* Esa. 66. v. 24. *Dives epulo* Luc. 16. v. 13. *Pharao* Ezech. 31. v. 2. & 32. v. 22. *Dathan, Corach & Abiram* Num. 36. v. 33. Sed *subterraneum æterni tormeni locum esse, & quidem situm in centro terræ, sive, ut personatus Henoch loquitur, eis βάπτει: τὸ γῆς*, neutiquam audemus statuere: quia hanc sententiam firmiter non statuminat Scriptura firmo Prophetarum & Apostolorum fundamento innixa.

Ratio hujus assertionis, quam piorum & Scripturis Sacrosanctis convenienter sentientium judiciis subjicimus, hæc esto: *Cælum & terra Dei verbò ad instar thesauri reservata sunt igni in diem judicii & perditionis impiorum hominum* 2 Petr. 3. v. 7: *cæli quidem cum stridore præteribunt, elementa verò igne consumpta solventur, & terra, nec non omnia in terra opera conflagrabit.* Quocirca, aut nullus *Infernus* erit, post catholicam cæli & terræ & quæ eorum complexu continentur $\pi\alpha\upsilon\lambda\epsilon\theta\epsilon\iota\alpha\upsilon$, quod adversa pars non concedit; aut novus *Ignis & Infernus*, a Deo condendus erit. Sed sic non est *æternus ignis Inferni*, quod Scriptura non permittit, quæ *æternum & ἀσβεστον* ignem & quidem jam dudum paratum a Deo diabolo & angelis ejus assignat, ut non opus sit eum denuo parari aut condi: aut aliquis in terra locus intactus ab universali orbis incendio manebit, quod hic locus Petri aliisque complures neutiquam concedunt; nam a terra
exuren-

exurendâ & cunctis ejus operibus, quod ultimum incendium consumet, subterraneus *Inferni* locus excipi nequit, cum inter ejus opera numeretur, & quidem ipsum terræ centrum constituatur: aut denique longè alius quàm subterraneus & alibi quàm in unum centrum terræ arctatus *ππ* *⊗ βασιλεὺς* damnatis Spiritibus & hominibus erit assignandus.

Ut autem scopum eorum, quæ jam fufus allata sunt velut in compendiosa tabella oculis lectoris contemplandum proponamus; vix commo diùs nos id facturos arbitramur, quàm si novam ASSERTIONEM e modò dictis, tanquam confectarium deducamus. Sit igitur

ASSERTIO QVARTA.

FRAGMENTUM Henochianum Judæi unius aut plurium fœtus est multifariam vitiosus, Platonicis fasciis involutus, Christianorum impuris manibus susceptus, atque vanis eorundem pennis ceu mammis passim & lactatus & altus.

Nolumus in hac ASSERTIONE diducenda prolixius versari, cum singula ejus membra e Judæorum, Platonicorum & Christianorum scriptis *Assertione* proxima *Tertia* sint illustrata. Paucis tantùm testimoniis adductis in ejus confirmationem, ad *Quintam Assertionem* rectâ progrediemur.

R. *Schem Tof* in Amunot. Port. cap. 4. Librum producit, cujus Auctorem facit *Enochum*, de cœli siderumque motibus & magica scientia differentem, teste *Gvilielmò Henricò Vorstid* in Præfat. ad Capit. R. *Elieser*. Unde conjicere licet, Librum hunc Hebraicò idiomate scriptum apud Judæos integrum aliquando fuisse, cujus solummodò *Fragmentum* nunc residuum est, in quo nostra jam versatur opera. *Julius Cæsar Bulengerus* lib. 1. de licita & verita Magia pag. 500: *Risum*, inquit, mibi movet *Zozimus Pañopolites*; qui *δαυμόνων γένος εἶναι φησὶ ὃ χεῖν γυναιξί*, *Dæmonum genus esse ait*, qui sæminis abutantur, unde *Gigantes nati*, a quibus *χημεία*, ars chemica orta. Eos *Angelos* vocant *ἐγχερόρες*, vigiles, apud *Cedrenum* pag. 7. II. 52. de quibus in *Libro apocrypho Enoch*, qui e *Gigantibus* natos esse *Naphelim* ait, quorum filii *Eliud*, e quibus *Φαεμαχός* (*Φαεμαχός*) *ἐδίδαξε Φαεμαχίας*, *ἐπασιδίας*, *σφιδίας* ἢ *ἐπαιδών λυήεια*. Mera *Mapalia*. Judæorum figmenta sunt.

sunt. Sed de Magicis artibus disseruisse commentitium nostrum *Henchum*, sequens nostra ASSERTIO QUINTA prodet.

ASSERTIO QUINTA.

Qui hætenus Angelicarum nuptiarum cum sexu venustiore sollempnis præco ac pronubus esse gestiit: nunc Angelos femineos Magicarum artium Doctores ac nutritios pronunciare haut erubescit.

Parùm adest, quin manum de tabula hæc statim tollamus. Ratio in prodivi. *Q*uia non pedum, ut *Comicus* olim dixit, sed manuum multarum hæc visa est via. *Magia* enim ut multiplex existit, ita multis calamis expressit sudorem. Quò igitur plura calamorum vestigia ante nos cernimus in hoc monstro insequendo, detegendo & fugando: eò majus nobis otium faciunt. Ubi trita multorum pedum vestigia comparent, retrahimus pedem: ubi verò nulla ac rara vestigia, figimus. *Q*uid enim attinet cacoëthes scribendi nonnullis sæculi Scriptoribus familiare imitari, quibus volupe est non propriò Marte scribere, sed benè scripta ab aliis exscribere sine expresso auctoris nomine. Ne a. fucus pelluceat, veteribus ollis novas affigunt ansas, suisque scriptis novum præfigunt titulum alienis laboribus intus superbientem, aut veriùs sordescentem. Sordet semper, quam fucatus labor mentitur, gloria. Intervenit sæpe acutum cernens sollersque *CANDOR*, & unicò ostensi veri halitu difflat fucum, tectumque plagii cum probro nudat nævum. Quò fit, ut qui Scriptorum aquila antè fuerit, mox ad instar *Æsopicæ* cornicis alienis, quibus insolecebat, pennis denudatus appareat talis, qualis est. Ut igitur suus cuique nomini, suus cujusque labori debitus constet honor: nos infrà candidè signabimus eorum nomina, quæ nobis quidem festinantibus observata sunt in *Magiam* aut *calamum* strinxisse, aut ejus arcana denudasse, ubi priùs multiplicia atræ hujus disciplinæ genera oculis subjecerimus.

*Q*ui Angelos veneficarum artium Magistros renunciat, & speciosas formas adificit dociles discipulas, sic partitur operas docendi inter *Egregoros*, ut suum cuique *Anthropodæmoni* magicum diversæ disci-

plinae genus cedit. Sic enim ipse: οἱ ἧ Γίγαντες ἐτέκνωσαν Ναφειλείμ, καὶ πᾶς Ναφειλείμ ἐγεννήθησαν Ἐλιῦδ. ἢ ἦσαν αἰζανόμενοι καὶ πῶν μεγαλειότητι αὐτῶν. καὶ ἐδίδαξαν ἐαυτοὺς Ἐ πᾶς γυναῖκας ἐαυτῶν Φαρμακείας ἢ ἑπασιδίας, (lege ἑπασιδίας.) Mox subjicit: Ὁ ἧ ἰᾶ Φαρμακὸς ἐδίδαξε Φαρμακείας, ἑπασιδίας, σοφίας, καὶ ἑπασιδῶν λυτήρια. Ὁ ἧ ἡ ἐδίδαξαν ἀερεσοπίαν (lege, ἀερεσοπίαν) ὁ ἧ δὲ ἐδίδαξαν ἀερεσορίαν. ὁ ἧ ἦ ἐδίδαξαν ἀερεσοπίαν. ὁ ἧ γ̄ ἐδίδαξε τὰ σημεῖα τῶν γῆς. ὁ ἧ ζ̄ ἐδίδαξαν (lege ἐδίδαξε) τὰ σημεῖα τῶν σελήνης. πάντες ἔπο ἤρξαντο ἀνακαλύπτειν τὰ μυστήρια καὶς γυναικῶν αὐτῶν καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν: Gigantes autem genuerunt Naphilim, e Naphilim nati sunt Eliud, & adauēti sunt juxta magnitudinem suam, & docebant seiplos & feminas suas magiam & incantamenta. Undecimus autem Pharmarus docuit artes veneficas, artem incantandi & arcendi incantamenta. Nonus docuit Astroscopiam, (Kircherus, artem deducendi stellas). Quartus Astrologiam (divinatricem). Octavus docuit artem divinandi per aërem. Tertius signa terræ. Septimus signa Lunæ. Omnes hi sic cœperunt revelare mysteria uxoribus & liberis suis.

Ceterum, veluti ipse Dæmon est polymorphus: ita polytechnites existit, totq; malarum artium Magister, quot numerandis vix sufficit memoriæ angustia. Mirabilem Proteum agit, & ut canit Poëta l.4. Georg.

Tam variæ illudunt species atqve ora ferarum:

Fiet enim subito sus horridus atrâq; tigris,

Squammosusq; draco, & fulvâ cervice leena,

Aut acrem flammis sonitum dabit ———

Omnia transformat sese in miracula rerum,

Iguemq; horribilemq; feram, fluviumq; liquentem.

Parî facilitate format multiplices artes, quibus perstringit occæcatas mentes infidelium, atqve sic sensim fatuas animas in sui obsequium tractas tandem ardenti stagno secum mancipat. Calisthenes in vita Alexandri Magni Nectenabo Ægypto profugum apud Olympiadem ita loquentem introducit, πολυμορφὸς ἐστὶν ἢ τὸ σπέφωος αἰρεσις, multiplex est hujus considerationis secta, ὁ Regina. Alii sunt horoscopi, portentorum ac signorum interpretes, extispices, arioli, ventriloqui, genethiaci, Magi dicti, quibus vaticinia substernuntur. Nos ex harum ubere segete paucas tantum spicas selectas, servatō ordine Alphabeticō, indigitabimus. Inter Magiæ species numeratur Aëromantia, Alectryomantia, Alysromantia, Anthropomantia, Arithmantia, Astromantia, Axiomantia, Botanomantia, Cap-

nomant-

nomantia, Catopromantia, Cephalonomantia, Ceromantia, Chiromantia, Cle-romantia, Cofcinomantia, Crithomantia, Crystallomantia, Dactyliomantia, Gasstromantia, Geomantia, Hydromantia, Ichthyomantia, Lecanomantia, Libanomantia, Lomantia, Logarithmantia, Necyomantia, Onomantia, Onycomantia, Pyromantia, Sticomantia, Sycomantia, Tephromantia, & cætera genera varia ob multitudinem haut paucis lineis qvita includi.

Qvòd si nomina qvorundam, qvi hujusmodi vetitis artibus usi sunt, quisqvam desideret, e multis hæc pauca itidem juxta seriem Alphabeti recensenda duximus: *Agrippa, Alyta Afer, Andreas Italus Præstigiator, Antiochus Tibertus Casenus, Antonius Heliogabalus, Apollonius Tyaneus, Ap- pion Grammaticus, Arnuphis Magus Ægyptiacus, Basilius Monachus, Elymas Magus, Empedocles, Facius Cardanus Hieronymi Pater, Hieron. Cardanus, Jo- hannes Faustus, Jacobus Fodoci de Rosa, Jamblichus Syrus Philosophus, Jambres, Jannes, Michael Sicidites, Maximus Philosophus, Michael Verdunus, Nectena- bo, Numa Pompilius, Oddo, Othinus, Petrus Burgottus, Pythagoras, Theotecnus Magus Antiochiæ, Seibus Magus, Simon Magus, Zedechius Judeus, Zoroastres.* Imò tam latè patuit post conditos & diditos per orbem homines impe- rium Κοσμου ἐπιτελεῖν, qvi mundo maligno imperat 1 Joh. 5. v. 19: ut va- rias nationes, regiones & populos suis præstigiis deditos habuerit, putà, *Babylonios, Chaldeos, Ægyptios, Persas, Græcos, Latinos, non Judæos, non Platonicos tantùm, qvòd prolixè docet Cæsar Bulengerus lib. 1. de licita & vetita Magia: qvem, sodes, consule.*

Qvibus atræ Scholæ artibus & earum obscurissimis Magistris clarissi- mam divini verbi & luculenti interditi lucernam opponimus, qvam Moses nobis in manus tradit Deut. 18. v. 10, 11: *Ne inveniatur in te qvi transmiserit filium suum aut filiam suam per ignem, divinans divinationes, præsti- giator aut augur, aut maleficus aut incantans incantationem, aut interrogans Py- thonem, aut magos, aut interrogans mortuos. Lev. 20. v. 27: Vir sive mulier, in quibus fuerit Spiritus Pythonicus vel divinationis, morte moriatur: lapidibus obruant eos, sanguis eorum sit super illos.*

Porrò contra Magos, Magicas artes, sagas, Diabolica maleficia, Astro- logos judicarios, Sortes veritas, Geomanticas, Onomanticas, &c. lege Systema D. *Cassari Erasmi Brochmandi*; SS. Theologiæ in Regia Acade- mia Hauniensi Professoris summi, Episcopi Sædlandiæ qvondam vigi- lantissimi, Tom. 1. Art. de Creat. cap. 2. qvæst. 10. Tom. 2. Art. de Lege

cap. 18. Casu Conscient. 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20. D. Nicolai Hemmingii in nostra quoque Academia olim Th. Professoris longè celeberrimi Admonitionem de Superstitionibus Magicis vitandis. His junge, quæ de חַרְטוּמִּים & חַשְׁפֵּיִם eruditè & nervosè scripsit Dn. D. Johannes Svaningius SS. Theologiae Doctor, ejusdemque in Academia Haunienfi Prof. multò celeberrimus, Episcopus Sædlandiæ vigilantissimus, Collega honoratissimus Part. I. Commentar. in *Danielis* cap. I. v. 2. pag. 10. edit. Haun. 1654. Nec non ea, quæ Ὁ μαγιστῆρς Joannes Dionysius Fersinus D. SS. Th. & Episcopus Ripensis in Lib. de Miraculis, signis & apparitionibus Danico idiomate edidit 1631. His accedat Christiana Admonitio *Johannis Matthæi Meyfarti*, SS. Theologiae D. & quondam Professoris in Academia Erfurtenfi ad Magistratus sæculares & conscientiosos Verbi Dei Præcones Germanicâ lingua publicata Schleusingæ 1636. Videatur & *Wolfgangi Hildebrandi* Goëtia, sive Præstigiæ magicarum descriptio, revelatio & executio, Germanicè in lucem edita Lipsiæ 1631. *Joannis Georgii Godelmanni* Tractatus de Magis, Veneficis & Lamiis rectè cognoscendis Francof. 1601. Nec prætereantur ea, quæ diffusæ eruditionis Vir *Hermannus Comingius* contra *Paracelsum* & id genus Medicos scripsit cap. 18. *Hermet. Medicin. Responsum Juris* in ardua causa de nocturnis sagarum conventiculis, saltationibus a J. C. Giessensi impertitum Marpurgi edit. 1631. Nec non Magicorum, sive Mirabilium historiarum de spectris & apparitionibus spirituum libri 2. Anonymi ab *Henningo Grotio* Lipsiæ 1597. editi legantur. *Dæmonologia Francisci Torreblance Villalpandi* Mogunt. 1618. *Petri Ostermanni* U. J. D. Commentarius Juridicus ad L. Stigmata C. de Fabricensibus, in quo de variis speciebus characterum & stigmatum, quæ sagis inusta deprehenduntur, Colon. 1629. *Joannis Fordanci* Disputatio Categorica de Proba Stigmatica, opposita *Ostermanni* modò citato Commentario. *Antonii Ruscæ Mediolanensis* lib. 5. de inferno & Statu Dæmonum Mediolani 1621. *Nicolai Remigii* de Idololatria lib. 3. Lugd. 1595. *Magiæ omnifariæ Theatrum Strozzi Cigogne* latinitate donatum a *Cassparo Ens* Colon. 1607. *Bodini* lib. 4. de Magorum dæmonomania Francof. 1590. *Petrus Crespelius* in Summa Catechetica. *Bernardus Basin.* *Georgius Pistoius.* *Hieron. Menghius* in Fustis dæmonum. *Petrus Pomponatius.* *Philippus Ludvigus Elichius* in dæmoniomagia. Libri 3. *Benedict. Pererii* adversus fall-

fallaces & suspiciosas artes Ingolstadii 1591. *Richardus Argentinus*. *Scipio Genilis* in Apuleji apologiam. *Jacobi Sprengeri* & aliorum Auctorum *Mallei maleficarum* Francof. 1600. *Martini Delvii* *Magicarum Disquisitionum* Tomi 3. *Petri Thyrei* Tract. 2. de Apparit. Spirituum. Colon. 1600. Ejusdem *Loca infesta* ob Dæmones & defunctorum Spiritus Colon. 1598. Et *Liber unus* de obsessis Colon. 1598. *Petri Binsfeldii* Tractatus de confessionibus maleficorum & sagarum Colon. 1623. *Buridanus* in Polit. lib. 5. quæst. 13, 14. *Gerson* part 1. *Stapleton*. orat. 1. Acad. *Thomas Gerzonius* in Platon. Univ. Ital. *Alexander Alensis* in Summa Theol. part. 2. quæst. 36. *Rabanus Maurus* ad Bonosum. *Joann. Vieri* de Præstigiis Dæmonum Basileæ 1566. *Lamb. Danaei* Dialogus de Veneficis, quos olim sortilegos, nunc sortiaros vocant, apud *Eustabium Vignon*. impress. 1574. *Joach. Camerarii* Epistola in Plutarch. de Oraculorum defectu. Tractatus *Martini de Arles* S. Th. Prof. de Superstitionibus Quæst. 2. *Joannis Tritheimi* de Reprobis & maleficis. Liber *Erasti* de Strigibus. ΒΑΣΚΑΝΟΛΟΓΙΑ sive Tractatio de nefaria arte venefica *Gvilielmi Perkinsi*, Interpr. *Thomâ Draxo* Hannoveriæ 1610. *Hortingeri* Lex. CCLIV e Jure Hebræorum, quâ interdicatur usus præstigiarum, pag. 388. seq. edit. Tiguri 1655.

Cum tot Auctores defudârint in detegendis & profligandis nefariis artibus veneficis, vix nostrâ opus erit operâ, nisi oceano vellemus aquam affundere. Magno autem hic opus erit pietatis studiô, singulari circumspeditione & diacritico delectu, ut triticum a lolio, aurum & argentum a scoria, impura a puris, noxia ab utilibus, accuratè discernamus: ne dum aperte veneficia fugamus, venena incauti latentius attrahamus. Hactenus ASSERTIO QUINTA.

Cum exploratiùs modò innotuerit veritatis scrutatoribus indoles *Scripti Henochi* e propositis hactenus ASSERTIONIBUS: superest jam ut disquiramus

QVÆST. VI:

An Judas Apostolus affirmet Henochum scripsisse, & an locus, qui in Epistola Judæ citatur, ex Henochi supposito opere seu Fragmento sit excerptus?

Prius affirmat *Augustinus*, posterius *Hieronymus* & *Scaliger* in *Notis ad Eusebium*. *Augustini* hæc est assertio: *Scripsisse quidem nonnulla di-*

vina Enoch illum Septimum ab Adam negare non possumus, cum hoc in Epistola Canonica Judas Apostolus dicat. Vide Assertionis nostræ II. p. 23. Sed pace tanti tamque venerabilis Patris Judas Apostolus non dicit Henochum scripsisse, sed prophetasse. Nam hæc sunt verba Judæ v. 14: *Προφήτῳσε ὁ ἢ τῆς τοῖς ἑξομοῦσιν ἀδάμ, Ἐνώχ λέγων: ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν μυριάσιν ἁγίων ἀνδρῶν*: Prophetavit autem de his Septimus ab Adam, Enoch dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis. v. 15. Facere Judicium contra omnes & arguere omnes impios &c. Initiò adhibuit Judas vocem *Προφήτῳσε*, prophetavit, non autem usus est verbò, *ἔγραψε*, scripsit. Deinde introducit Enoch, a Juda λέγων dicens, non *γράφων*, scribens. Neque enim e nuda Prophetia, quam lingua profert, firmum ducitur argumentum Scriptionis. Sic enim omnes filii Judæorum vaticinia sua scriptò comprehendissent, de quibus concionatur Apostolus Petrus Act. 2. v. 17 ex Joëlis cap. 2. v. 28. & Esa. 44. v. 3. quòd novissimis diebus sint vaticinaturi. Valde itaque auctus fuisset numerus Scriptorum & librorum sub initium plantatæ Christianæ Ecclesiæ, si tot produissent Scripta, quot extraordinaria Prophetiæ dona collata memorantur credentium cœtui, qui unâ auditâ Petri concione, ad tria hominū millia fermè excrevit Act. 2, 41. Neque omnes Prophetæ scripserunt. *Agabus* etiam Prophetæ fuit, nihil tamen scripsisse perhibetur, sed sermone Prophetico usus est, in primis ad Apostolum Paulum ibid. v. 11, 12. *Noach* etiam narratur fuisse *ἠγὼξ τὸ δικαιοσύνης πρὸς justitiam* 2 Petr. 2. v. 5: exinde tamen haut sequitur, *Noachum* præconia sua literarum monumentis consignasse. Idem esto judicium de Henocho, qui quidem prophetasse legitur, non autem scripsisse. *Juda* autem viro ducto a Spiritu Dei non opus fuit ad scripta antediluviana aut traditiones recurrere, quippe qui gaudebat extraordinariâ & extemporalis scribendi & loquendi promptitudine, atque ipse S. Sancti *Ἐπιμονῆς ἢ διδάξῃ* Joh. 14. v. 26. Matth. 10. v. 19, 20.

Hieronymi verò & *Scalgeri* sententiam quod spectat, quòd locus in Epistola *Judæ* ex *Henochi* opere citetur, & quòd seorsum opinatur *Scaliger* sit, e *Fragmento* Henochiani Libri idem locus sit excerptus p. 244. Not. ad *Eusebium*, ejus Apostolici vaticinii ne quidem vola aut vestigium ullum in residuo Henochiani Libelli *Fragmento* apparet. Confer modò, benigne Lector, dictum *Fragmentum* a nobis pag. 25, 26, 27, 28, 29 allatum cum Prophetia Enoch, quæ extat in Epistola *Judæ*: mox, te judi-

ce, sua nostræ sententiæ constabit veritas. Quamobrem in re manifesta & oculis obvia prolixâ probatione haut opus erit.

Ex iis, quæ fusiùs jam dicta sunt, suapte sponte sequitur, nullum antediluvianæ Henochi Scripturæ e Judæ Apostoli vaticinio præsidium tutò quæri, nedum e suppositio personati *Henochi Fragmento*, quod *Scaliger* edidit, Notisqve ad *Eusebium* inseruit, & *Kircherus* Latinâ civitate donavit. Non est dubium, inquit *Cunæus* lib. 3. de *Repub. Hebr.* cap. 1. quoniam severâ increpatione Enochus improbitatem castigaverit hominum sui avi. Atque hæc res quosdam nugatores excitavit, qui stultâ persuasione siderati sperare se posse seæ posteritati illudere, quippe in gloriâ studio & jejuniâ operâ librum olim in vulgus extruserunt, quem ipsi, si Deo placet, ab Enocho scriptum ajebant. Profectò is liber aut e diluvii undis inueger evasit, cum perirent ferè omnia, aut postea e cælo delapsus est, quod est anile. Quamquam quid non audebit asserere ineptorum recordia, cum etiam *Judæi* dicant *Eliam* septimò annò postquam raptus fuit, literas ad *Foramum Regem* dedisse ex cælo, & addant adhuc hodiè illic omnium temporû *Fastos* ab eo componi. Hæc ille. Facestant ergò, qui incautionibus publicè fucum faciunt, & tam venerabile gloriofissimi Patriarchæ nomen impudentiùs prostituunt. Hic enim immortalitate ante mortem donatus cunctorum mortalium vanitates in his terris procul habet.

Neque propterea omnis Scriptura vel sculptura literarum antediluvianarum absoluto illi vivæ pietatis exemplari *Henocho* temerè abjudicanda erit; quippe qui splendida gemma & cælestis portio fuit *Adamicorum* posterorum, qui duabus columnis sua inventa (*ἐπέγραψαν*) inscripserunt, teste *Josephò*: cujus testimonium plenius allegatum invenies supra pag. 12. Quæst. IV sic fuit: sequitur modò

QVÆST. VII:

Ad dentur Literæ cælestes & Angelicæ, quæ cælesti auctoritate & veritate nitantur?

Antediluvianæ Literaturæ Promachi animadvertentes suis manibus fœneum larvati *Henocho* pugionem facilè excussum iri: missis terris, cum *Henocho* in cælum evolare nituntur, ut Literas suas luteas inter sidera collocent, parumqve abest, quoniam cœlitum consortio pæne inferant.

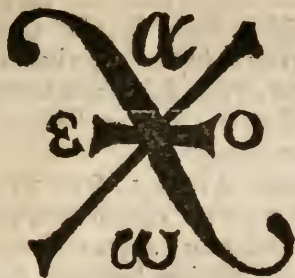
ferant. Qvi Icarius conatus eò minùs metuendus, qvò altiùs affurgit. Primò quidem aspectu multis adeo formidabilis extitit hic leviorum ingeniorum volatus, ut eorum assensum meruerit, qvi non modò Synagogæ Antistites iudicati sunt, sed etiam domus Dei nivei lapides vulgò habiti. Altivolantium & cœlestium *Alphabetariorum* horum numero annumerati comperiuntur *R. Ben-Fochai* in *Zohar*, *R. Akiba*, auctor libri *Jeziræ* iudiciò *Kircheri*, *Rambam*, *Abraham Dior*, *Aben Ezra*, *Radak*, *Fomzof*, *Ralbak*, *Arbalbanel*, aliiq; complures Rabbini. Qvorum simii quidam Latini hoc dogmà velut *Διόπτρες* ambabus, qvò dicitur, ulnùs amplexari, exoculari, propagare cœperunt. In hac utopicâ cœlestium abecedariorum scholâ nomina professi sunt *Cornelius Agrippa*, *Paracelsus*, *Robertus Flud*, *Ciculus Esculannus* in Commentariis super *Ptolomæi Centiloquium*, *Postellus* Comment. in *Jezira*, *Origenes* Tom. Explan. in *Genesin*, & qvi horum agmen magnò apparatu & igneò impetu paucis ab hinc annis ducere volupe duxit, *Gaffarellus* in Gallico Libro, cujus titulus *Les Curiosites inouyes*, id est, *Curiositates inauditæ*: in qvo inauditâ prorsus conclusione concludit aliam non legi in cœlo *Literaturam*, qvàm *Ebræam*. Hos fictitii Alphabeti Auctores hâc vice indigitâsse suffecerit; cùm illud vel levi digitulò tactum suapte vanitate ruat, tenuesq; in auras, vel nobis tacentibus, evanescat. Qvò si verò festinantes operæ typographicæ tantum ocii indulserint, conabimur efficere, Deò benedicente, ut veritas & vanitas horum cœlestium characterum suis utrinqve momentis infrà librentur. In antecessum ominaturi aeriæ & planè ventosæ auctoritatis fore præsidium, qvò character antediluvianus a cœlo sibi polliceri habebit. Hactenus EXERCITATIO PRIMA GENERALIS: sequitur SECUNDA SPECIALIS.

G L O R I A
P R I N C I P I O E T F I N I

ליהודא הנאלי

A E T Ω.

EXER-

EXERCITATIO SECUNDA SPECIALIS

DE

Literatura patriarchali, Literis Adami, Sethiano-
rum, Henochi, Noachi, Hetruscorum :

Item de

*Literarum caelestium & angelicarum Figura
& futilitate.*

Quamvis post hominum memoriam magna quidem humani ingenii vis cognita & perspecta sit in veri investigatione, in multiplici inventione rerum praeclararum & ad usus vitae communis necessariorum: nemo tamen est qui inficias ire poterit, quin e diverso temeraria hominum otio & ingenio abundantium curiositas saepenumero plus justo sibi indulserit in excogitandis iis, quae sapientium iudicio non majus robur habere existimata sunt, quam [ut divini Prophetæ *Esaiæ* verbis è cap. 59. v. 5. desumptis utamur] קוֹרֵי עֵפְרַיִם hoc est, telæ aranei quovis excitatio ventulò aut deciduâ de tectis guttulâ facile dissipabiles.

N

Vana

Vana hæc humanæ mentis temeritas vel ex unicô intuitu *Antediluvianæ Literaturæ* perspici potest. Etenim extitit audaculum quoddam hominum genus, quod se supra vulgus haut commodius aut gloriosius eminere posse putabat, quàm si in *Literariæ antiquitatis* commentis operam ac studium consumeret, adeoque suum cuique ferè aurei seculi Patriarchæ Alphabetum affingeret.

Hinc enati sunt varii ADAMI, SETHIANORUM posterorum, HENOCHI & NOACHI characteres, qui nitidis typis ornati cum applausu in lucem prodierunt, atque curiosorum hominum oculos admirabundos & animos sollicitos hæctenus detinuerunt. Fucum verò tantò illustrium nominum splendore obductum, tantâ divinatorum Herorum auctoritate velatum, tamq; longinquè temporis antiquitate tectum haut facile cuiquam pellucere posse autumabant primi hujus Literaturæ architecti. Sæpe enim à tempore robur nanciscuntur commenta & a magnis nominibus fidem.

Ceterum, veluti ignavum fucorum vulgus bellè ordinatæ apum Republicæ insidiatur, tectè alvearia subit, laboriosè comportatis & constipatis mellis favis vescitur, tandemq; vernaculam apum familiam aut domo extrudit, aut fame interimit, nisi maturè eliminetur: consimili ratione quamdiu hi characterum fuci antiquas sedes & loca *genuinarum literarum* occupârint, & vetustatis jura facta tecta conservârint; tamdiu suum decus, suam dignitatem & primigeniam antiquitatem tueri nequeunt *illæ Literæ*, quas ipsius JEHOVÆ digitus consecravit & longè evexit supra omnes alias, quas solers humanæ mentis & manus industria ullô unquam tempore fingere aut formare potuit.

Quamobrem, ut suus *divinæ* atque *Ebraicæ Literaturæ* honor & antiquitatis jus constet: *Antediluvianis Literis* fucata vetustatis ac dignitatis larva erit detrahenda.

Quia verò neminem hæctenus animadvertimus, quantum mens nostra spacium præteriti temporis respicere potest ac memoriam Literarum recordari ultimam, qui hos fucatos characteres & notas planè nothas sub justam censuram vocaverit; Imò, quoniam *Generalem* de *Literis Adami & Adamæ posteritatis* ante diluvium EXERCITATIONEM modò proposuimus: agedum nunc in nomine JESU CHRISTI conando experiamur vires, & *Specialem* magis de hac LITERATURA

Patri-

Patriarchali tractationem instituiamus, in primis cùm documenta Literaria rari & desiti hujus argūmenti alia nunc nobis suppetant, quàm cō tempore, quò has Literas primùm cœpimus rimari.

Quapropter plurimùm confidimus Lectores tantò æquiores & nostrorum laborum ac conatuum fore arbitros, quāntò densioribus vetustatis tenebris circumfundimur, & quāntò magis aliorum scriptorum præviā manu auxiliatrice fucum priùs ex professo detegente sumus destituti.

Nos itaque divinā gratiā adjuti, causæ bonitate freti, & indagandæ veritatis studiò incensi impigrò animò, in arenam descendemus: initiò studiosè investigaturi,

Q V Æ S T. I,

Quinam auctores Literis antediluvianis patrocinentur, de iis testentur, & quibus figuris illæ expressæ extent?

PRincipiò quidem haut abs re fuerit rem ab ovo ordiri & in primos fontes harum *Literarum* studiosè inquirere. Id quod commodius haut fieri posse arbitramur, quàm si ipsos hujus scripturæ vel sculpturæ diluviò antiqvioris auctores, patronos & testes justò ordine & diligentiā recenseamus, quò quidem nobis cogiti sunt, & quorum scripta ad nostras manus hæctenus pervenerunt.

Ordinem a primi hominis *Adami Alphabeto*, quò, si genuinum esset, antiqvius prodi aut promi neqvibat, humanā quidem industriā & solertiā elaboratum. Hujus *Adami characteris* originem quod spectat, non heri aut hodiè nata ante seculum viguit, diuq; in animis credulis sedem fixit. Veluti verò hæc *Literarum* prima stirps, ut putatur, à publicis monumentis & nitidis sculptorum cælis gratiam: ita ab illustri *Adami* nomine splendorem, a diuturnitate verò temporis, quo intacta & leterioris examinis secura floruit, robur ac duramentum nacta est.

Ingrediamur modò atque contemplemur spaciosum *Literarum Forum*, quod *Iacobus Bonaventura Hepburnus Scotus, Ordinis Sancti Francisci de*

Paula, Pontificis Pauli V. privilegiò & superiorum licentiâ confirmatus extruxit Romæ 1616, & *Auream Virgam* inscripsit; mox velut in acta publica relatum testimonium de Literis protoplasti intuentium oculis observabitur. Nam inter sexaginta octo differentes *Literarum* formas magnò quidem studiò conquisitas, sed majori impendiò in æs incisas spectatur talis typus

ADAMÆI ALPHABETI.

Sic vidimus *Hepburni* testimonium *Literarum Adamæarum* monumentis consignatum. Sed tantùm vidimus. Quare à nuda *characterum Adami* indice tabula obiter inspecta, quam *Hepburnus* Pontifici Paulo V. dicitur, rectè progrediemur ad lustranda *Monumenta Italiae* à *Laurentio Schrader* *Halberstadiense Saxone* edita, atque inibi lustrabimus eos *Adami* characteres, quos in peregrinatione Italica viderat *Schraderus*, quosq; ex *Bibliothecæ Vaticanæ Columna octava* in muro ad effigiem *Adami* exscriptos *Helmstadii* ediderat 1592: quibus mox alia *Adamæorum elementorum* forma ab *Hepburneo Adami* characterè planè diversa nostris oculis subjungetur. Hæc autem talis est:

Quoniam verò non modò in *Hepburnæa Literaria Tabula*, verum etiam in *Schraderianis Italiae monumentis* jam allegatis nudas tantùm characterum figuras intueri licet: veniendum erit ad alios autores, qui non minùs nonnulla fundamenta antiquissimarum *Literarum* ab *Adamo* formatarum tradere conati sunt, quàm nudos characteres typis aut cælis exprimere. Hos inter tres in primis numerantur: *Angelus Roccha à Camerino* in *Bibliothecæ Apostolicæ Vaticanæ Commentariò*, quem concinnavit & Romæ 1591. edidit: *Claudius Duretus* in *Historia de Lingvis Universi*, quam Gallicò idiomate publicavit *Coloniæ* 1613: nec non

non *Theſeus Ambroſius ex Comitibus Albonenſis* I. U. D. in Appendice Introductionis in Chaldaicam Lingvam, Syriacam, Armenicam atqve decem alias Lingvas, quas Papiæ in Italia evulgavit 1539.

Initiò quidem in illud *Adami Alphabetum* oculos defigemus, quod *Angelus Roccha* in Commentario Bibliothecæ Vaticanæ videndum proponit pag. 79. & verba ejus audiemus, quæ ita habent: *Supra hujus [picti Adami] caput characteres, sive Litera antiquiores, nunc Hebraicæ dictæ, ejusmodi leguntur.*

Hebraicum Alphabetum antiquius.

INBƆh3E7T9F
 5W9P3I73h2L

Ad ejusdem verò Adami pedes Inscriptio Latina in hanc legitur verborum formam:

Adam divinitus edoctus, primus scientiarum & literarum inventor.

Pergit Roccha p. 80. *Ratio ipsa persuadet, Adamum divinitus edoctum discipulus, certosq; præsertim scribendi characteres adeo necessarios aliis præmonstrasse, sicut Inscriptio docet. Hanc autem formam scribendi hęc locò positam Hebraicas inter literas antiquiorem, primumq; Alphabetum fuisse CREDENDUM EST, quod à dextro in sinistrum latus legitur. Hęc Roccha.*

Porrò nunc ad primum & præcipuum hujus *Adami Alphabeti* primum ac patronum pedem promovemus. Nobis quidem nemo hætenus visus est aut cognitus, qui publicando *Literas Adamicas Theſeum Ambroſium* anteverterit. Etenim Annò Christi 1539. Papiæ primus evulgavit *Adami characteres*, eosq; velut è mediis, ad quas damnati memorantur, flammis eripuit. Quæ de re ipsum *Theſeum* loquentem audiemus. *Sex, inquit Theſeus in Append. variarum Literarum p. 202, 203, relatis Hebraicarum Literarum generibus, operæ precium me facturum arbitratus sum, si alios haud quaquam spernendos Hebræorum characteres, à variis non infimi nominis autoribus excerptos in hac nostra Appendice adderem. Inter libros Antonii de Fantis Tarvisini, olim Philosophi & Astrologi excellentissimi, meminisse me vidisse opera Razielis, Picatricis, Bailum, Mercurii, Petri Apponis, Salomonis ac interpre-*

tis ejus Apollonii, & aliorum multorum, ex quibus tanquam ex virenti & florido prato variarum Literarum flores & characteres diversos collegi. Neque enim aliam ob causam tam diligenter libros illos, antequam in Vulcani potestatem a paribus nostris, in quorum manus ex testamento pervenerunt, legi; quam ut characteres illos Literarum scilicet varias figuras exscriberem. In secundo quippe Tractatu, in quo de Lapidibus preciosis loquitur Raziël, reprobatâ illorum opinione qui dicunt viginti duas Literas, de quibus ibi loquitur, à Camuele fuisse inventas; Angelum Raphael in Libro, qui dicitur Liber ignis, illas Adâ protoplasto dedisse scriptas asseverat, & ob id filios Adam eas recusare non posse. Quarum quidem Literarum figura & nomina sunt infra scripta. Hactenus Thesaurus. Quia verò figuris planè conveniunt hi Angelici characteres Adâm traditi cum isto Literarum Adâmearum genere, quod supra primò locò videndum proposuimus quodq; nitidò satis cælò in æs incidendum curavit Hepburnus, nolimus Alphabetum huc denuo transcribere, aut idem bis cum tædio Lectoris repetere, ne actum agamus.

Veluti verò Thesauri vestigiis pressè institit Hepburnus in Aurea Virga, hoc est, Splendida variarum Literarum Tabula, quando easdem quas ille Adâmearum Literarum Figuras attulit: ita Claudius Duretus ne latum quidem unguem ab eisdem Thesauri latere discessit, nisi quòd novâ testimoniorum symbolâ adjectâ diligentiam ejus superare conatus sit. Etenim Primò allegat Ambrosium Thesaurum tanquam ducem, quem imitandum sibi proposuit in divulgandis hisce Adâm Literis. Hujus enim narrationem & auctoritatem velut scutum adversantibus objicit. Deinde hunc titulum eis præfigit: Characteres de l'Ange Raphael, Characteres angeli Raphaelis. Tertio plane eisdem & numero & habitu characteres Adâmicos, quos Thesaurus ante seculum excudendos curaverat, ob oculos ponit pag. 117. Quarto & ultimo præscriptis characteribus substruit nova fundamenta partim petita è Cabalistarum & Ebræorum Commentariis in Librum Jezira, partim ex Patribus, Epiphanio & Augustino.

Primò quidem è scriptis & Peruschiis Rabbincis in Librum Jezira probare nititur, quòd patrum præceptores fuerint angeli noti, videlicet præceptor ipsius Adâm Raziël, &c. Secundò asserit Epiphanium ad Panarium facere mentionem Libri, cujus titulus: Adâ Revelatio, quando Deus immisit soporem in illum. Tertio tradit Augustinum contra Faustum Manichæum meminisse Libri Adâm, cujus inscriptio & argumentum fuit de Genealogia

logia filiorum & filiarum Adami. Quare ait Librum quendam Razielis angeli extitisse, qui hunc prætulit titulum: *Chava sive omnium viventium admirabiles & super omnes doctrius mundi secundum evangelicam Veteris & Novi Testamenti veritatem amplectende Prophetie, conscriptæ a Raziæle Adami primi parentis Angelo, ex Libro Bebu, id est, Lucis purissimæ excerptæ.* Quinò denique memorat Sanctum Thomam librò de Ente & Essentia affirmare ab Abele filio Adami librum fuisse compositum, &c. Universa Dureti dissertatio eò collinat, ut è Libris, qui Adamo tanquam auctori assignantur, *Litterarum* Figuras, quas *Theseus* attulit, exculpat. Nam sine adminiculo *Litterarum* Libros scribere non potuit *Adamus*. Quamobrem neutiquam se aberrasse putat, quando *Thesei* exemplum sequutus tale *Litterarum* genus, quale supra à nobis expressum est, *Protoplasto Adæ* tribuit. Sed ab *Alphabeto Adameo*, ad *Literas filii Seth* ascriptas lustrandas progrediemur.

Alphabetum filii Seth sigillatim tribui non observavimus nisi ab *Angelo Roccha* in Comment. Bibliothecæ Vaticanæ pag. 8. *Schradero* in Monumentis Italiae, & auctore inscriptionum, quæ visuntur Romæ in Parastaticis columnis Bibl. Vaticanæ: quem ducem sequuti sunt *Roccha* & *Schradero*, sed dispari successu. Hic enim *Litterarum* ordinem confundit, ipsosque characteres rudiùs ac impolitius formandos curavit: Ille verò in celebri suo Commentario, cuius jam aliquoties meminimus, eundem planum situm & habitum *Litterarum filii Seth*, ut ipse loquitur, assignatarum exhibet, quem ipse in *Adameo Alphabeto* videndum proposuit, & quem nos celandum supra curavimus. Hoc *Alphabetum posteris Seth* tributum nullò aliò fundamentò fulcit *Roccha*, nisi geminis illis columnis, quarum meminit *Josephus* libr. 1. *Antiq. Jud.* *Harum una*, ait *Roccha*, *lateritia erat, altera cinea sive marmorea: illa contra ignis conflagrationes, hæc contra aquæ alluviones erecta, ut monumenta ipsa diutius conservarentur & permanerent. His in columnis liberales artes, & eas præsertim, quæ ad observationem siderum pertinerent, conscripserunt. Josephus autem ad suam usque ætatem columnam illam marmoream in Syria durasse testatur. Hæc Roccha*, qui porrò addit opinandum esse, quòd hoc *Alphabetum filii Seth* præmonstratum sit ab *Adamo*. *Tzetzes Chiliad. 5. Hist. 26: Κὸν Σηθ ἑβραϊκὶ λέγουσιν ἐφ' ὁμοιωτῶν γεγραμμάτων*, quamvis *Seth* *Hebræi* dicant inventorem *litterarum*: quò loco ipsi parenti *Setho* *litterarum* inventum tributum observas. Cæterum ab *Alphabeto filiorum Seth* ad *Literas Henochæas* descendemus.

Henochi Literas, quoad investigare licuit, primus publicavit *Joannes Augustinus Pantheus Venetus Sacerdos*. Is *Libro*, quem mirò titulò & hybridà voce inscripsit *Voarchdumiam contra Alchimiam*, & Venetiis edidit 1530, initiò quidem usitatas & hodiernas *Ebraeorum Literas* spectandas proponit pag. 12. Deinde easdem ornatiùs excusas ob oculos ponit atq; illos caractères fuisse asserit, quos in monte Sinai Deus *Mosi* concesserat pag. 13. Tertiò *Figuras Literarum Abrahae* traditarum exhibet. p. 14. Quartò deniqve talem *Henochi Alphabeti* typum exprimit pag. 15.

Ω Ψ Ϛ ϛ Ζ Η V X Υ Μ Δ Ε Ν
 Δ υ Ν S γ ρ δ ζ ι κ λ Ϙ ϙ

Has *Literarum Henochearum* umbras, quibus formidolosæ suæ *Voarchdumiæ* arcana [mysteriò enim *Ebraicarum Literarum*, in primis quatuor, *קלפ*, artis suæ secreta tegit] obscuravit *Pantheus*, festinus captat *Duretus* pag. 127. citati suprà *Libri*, easq; pro veris *Henochi Literarum* antiquitate venerabilium figuris orbi literato obtrudit. Ne verò planè tacuisse videatur, postquam hos caractères ob oculos posuit, hæc subjungit: *Nobis, qui hòc sæculò vivimus probè innotuit extare in Æthiopià Librum magnæ autoritatis & pro Canonico habitum, qui res divinas complectitur & Enocho tanquam auctori tribuitur*. Cetera, quæ addit, planè sunt *ἀδόκιμα*, quare ea adscribere operæ precium haut putamus.

Verùm enim verò à *Pantheo & Duretho* abijt *Fac. Bonaventura Hepburnus* expressurus *Henochi caractères*, & in sua *Aurea Virga* hodiernos caractères *Ebraicos*, sed elegantiusculè sculptos & punctulis in mediò instar rhomborum pulcherrimè cælatos pro *Henochis Literis* agnoscit. Quia verò nudas saltem *Literarum Figuras* exhibet *Hepburnus*, frustra ab ipso rationes & diductiorem confirmationem *Alphabeti Henochi* expectaveris. Sed misis *Literis Henochi*, ad *Noachi caractères* veniemus.

Qui in colligendis ac cælandis variis *Literarum generibus* omnium industriam superare conatus est *Bonaventura Hepburnus* in *Magna & Splendida octo & sexaginta characterum Tabula, Virga Aurea dicta*, hifce sequentibus figuris sculptum exhibet.

Υ Ϛ Ϙ ϙ ϙ ϙ ϙ ϙ
 7 Δ Η Ο Ω Μ Ν Ι
 Ζ Υ Ζ Χ Υ 7

Heic planè silent *Theſeus & Duretus*, audaces aliàs *Antediluvianarum Literarum* promi & patroni, ſolus *Hepburnus* loquitur; ſed quò ſucceſſu, mox *Quæſtione Secundâ* oſtendemus. Neq; alibi in antiqvis Monumentis *Literarum* quicquam obſervare hæcenus potuimus, quò talis *Noachi ſcriptura* confirmetur, niſi cuiſiam placuerit ad partes vocare *Noachi Librum*, quem *Cabaliftæ* tradunt à *Chamo* in arca patri ſurreptum fuiſſe: De quo *Dchius* *Diſq. Magic. Lib. 1. c. 5. quæſt. 1.* Aut ſi quis velit *Noachi Teſtamentum*, ejuſq; epistolam huc trahere quâ ſuprema tanti viri voluntas contineri perhibetur, quam paucis abhinc annis e ruderibus *Volaterranis* erutam cum aliis *Etruſciſ* *Antiquitatibus* *Proſper* *Italus* divulgavit. Atq; ſic etiam luſtravimus *Literas Noacho* aſcriptas.

Ecce *Scriptores*, *patronos*, *editores* ac *teſtes* *Literarum*, quæ ante diluvium viguiſſe memorantur, juxta ætates *Patriarcharum* ordine recenſuimus, atq; ipſos *characteres* velut *indice* *digitò* ſollertibus *Antiquitatis Literariæ* ſcrutatoribus hæcenus monſtravimus. Id autem tantò *prolixiore* *narratione*, *majori* *induſtriâ* ac *curâ* perſequi ſtuduimus, quântò *rariora* ſunt illa *Monumenta*, ex quibus tanquam *fontibus* hos *prifcarum Literarum* *rivos* duximus, & quântò *circumſpectiore* ac *candidiore* *fide* verſari oportet in aliorum *ſcriptis*, quorum ſententiam aut *refutandam* *ſuſcipimus*, aut *imitandam* nobis proponimus. Quamobrem id operam dedimus, ut non modò *ſenſum* *auctorum*, ſed & *totidem* *Latinis* *verbis* dicta ac *ſcripta* eorum bonâ *fide* referremus, & ipſorum *Aboriginum antediluvianorum* *elementa* ad *vivum* *exprimenda* curaremus. Nunc porrò in eorum *gratiam*, quibus *inveſtigatio* *veri* *cordi* ac *curæ* eſt, *memoratos* *Patriarcharum* *characteres*, eorum *teſtes* ac *patronos* *convocatos* ad *tribunal* *veritatis* *divinâ* *adjuti* *gratiâ* *examinabimus*. Ut autem *ibi* *veritas* ac *falſitas* ſuis utrinq; *momentis* *librentur*, *iniçiò* cum *expedendum* erit,

QVÆST. II:

An Bonaventuræ Hepburni patrociniū ac testimonium factis validum sit ad evincendum Alphabetum supra scriptum proprium fuisse Adami? N.

Cūm veritas necdum occupata omnibus pateat, cūm scriptores, quos jam vidimus *Literis* aurei sæculi patrocinos fuisse, Domini nostri non sint, sed rerum dubiarum testes, cumq; eorum dicta tanquam edita, & testimonia ut imperatoria mandata æstimari nec possint nec debeant: agendum, Deo conatibus nostris benedicente, in auctoritatem & fidem scriptorum, qui hæcenus testimonia tulerunt de *Characteribus antediluvianis*, sedulo inquiramus expensuri, quid valeant tam grandia & insolita ausa, quid ferre recusent.

Omnium primus ad tribunal venit *Hepburnus Scotus* causam dicturus, quia primus testimonium dixit, veluti supra ostensum est. Hujus autem testimonium de *Adami Literis* non tam momentosum est, quam speciosum, typisq; elegantissimis splendidum. Quia enim in vasto illo *Literarum* Theatro nil nisi nudas variorum characterum figuras intuendas proponit: eadem facilitate *Hepburneum Adami aliquid habetum* rejicitur à curiosis veritatis æstimatoribus, qui non nisi solida rerum momenta & rationes ponderant atqve probant, quâ admittitur a credula turba. Etenim hæc non raro instar puerorum, qui missis preciosis rebus, pulchras imagines cupidè captant & amant, non tam rerum pondera ac valida fundamenta pensi habet, quam evanida simulacra. Dignum sanè patellâ operculum. Cūm itaq; patrocinator *Hepburnus Adamo characteri* meras tantum *Adamearum Literarum* imagines proferat, nec ullâ eas aut solidâ auctoritate aliorum virorum fide dignorum, aut antiquitatis veris documentis, nisi suò testimoniò confirmet, ex eo efficitur, quòd arbiter, testis, & patronus idoneus censerì non possit, in primis rei insolentissimæ & hominum fidem prorsus excedentis, nisi quis propriæ causæ & testis & actor & iudex simul esse velit, id quod jura haut permittunt.

Deinde, illud *Adami alphabetum*, quod *Hepburnus* astruit, *Roccha* & *Schradærus* destruunt. Etenim hi longè abeunt ab *Hepburno*, quando caracte-

res planè alios quàm ille, *Adamo* assignant. Necessum igitur est, ut aut tranſigat *Hepburnus* cum *Roccha* & *Schradero*, priusquam certi aliquid statuerit de avitis *Adami* Literis, aut eos erroris convincat & se solum regiam veritatis insistere viam demonstrat, si *Adamicarum* *Literarum* auctoritatem & splendidæ suæ *Tabulæ* dignitatem factam rectam conservare velit.

Tertio, quòd si quis *Tabulæ* *Hepburnæ* varia *Alphabeta* inspexerit & rectæ rationis librâ ponderaverit, mox animadvertet nonnulla eorum vel plumis leviora fore. Quo fit, ut fides auctoris elevetur, auctoritas periclitetur, suspecta reddantur reliqua *Alphabeta*, in primis ea, quæ hætenus incognita & inaudita fuerunt. Id quod institutò nonnullorum *Alphabetorum* in *Literario* *Hepburni* abaco extantium examine ad oculum ostendere conabimur.

Tabulam *Hepburnæam* quando contemplamur, mox animadvertimus in eâ aliud extare *Græcum* *Alphabetum*, aliud *Latino-Græcum*, aliud *Atticum*, aliud *Eolicum*, aliud *Ionicum*, aliud *Doricum*. Ita pro varietate præcipuarum *Dialectorum* varia *Hepburnus* distribuit *Alphabeta*: perinde ac si quis vellet alias *Danis*, alias *Sædlandis*, alias *Fionis*, alias *Cimbris*, alias *Scanis* *Literas* affingere, qui tamen omnes unus *Daniæ* *populus* eisdem utuntur *characteribus*. Licet verò scribendi artificium in hoc magis exquisitum, quam in alio appareat: Tamen hæc καλλιγραφία non mutat speciem, ut *Philosophi* loquuntur. Mirari autem subit, cur *Hepburnus* plura pro ingenii libertate non continxerit *Græcorum* *Alphabeta*, scilicet *Bæotica*, *Thessalica*, *Chalcedica*, *Macedonica*, *Pamphylica*, *Argiva*, *Laconica*, *Cypria*, *Cretica*, *Sicula*, *Syracusana*, *Rhegina*, *Tarentina*, quum tot extiterint nationes, quæ *Græco* sermone usæ quondam fuerant. Sed fortè cautius prævidebat fraudem minùs manifestam fore, quæ paucorum *Græcorum* *dialectò* differentium diversis *Literis* tegebatur. Hæc tamen adeò evidens est, ut planè cæcus sit oporteat, qui eam non animadvertat. Veluti autem fraudum genitricem audaciam fuisse sæpe compertum est: ita nisi prius audax fuisset *Hepburnus*, facile sibi ab hoc dolo temperasset. Audaciam autem ejus inde cognosces. Numerum suarum *Litarum* ut in immensum pæne augetet, illud *Alphabetum*, quod *Theseus* in *Append. Literarum* pag. 196. vocat generatim Ἐδηνικὸν, *Hepburnus* magnò ausu sigillatim *Eolicum* fuisse indigitat. Rursum, alium *Græcum*

Theſei, novâ licentiâ *Atticum* nominat. Adeo ut fingendi reſingendique Alphabeta in Tabula *Hepburnea* magnam audaciam ac temeritatem cernere liceat. Sed ad novos characterum dolos in eadem Tabula conſpicuos detegendos pergamus.

Quemadmodum veritas unica, ſimplex, & ſui ſimilis exiſtit: ita e diverſo mendacium varium eſt, *πλόμορφον* & *πλυσπίκιλον*. Equidem velut unda undam pellit: pari ratione inſtar undarum ſæpe glomerantur figmenta, ac volubili quodam æſtu in vagis ingeniis fluctuant atque exundant. Crescunt eundo, ex ſucceſſu capiunt incrementa. Quamobrem poſtquam *Hepburnus*, audaculus Literarum faber, ſuboleſcerat *Alphabeta* Græcis afficta, & pro diverſitate idiomatum obtruſa, non modò à Cenſoribus Romanis approbari, ſed etiam publicas fraudes Superiorum privilegiò confirmari, immane dictu quàm creverit comminiſcendi audax cupido, quantas vires ſumpſerit e ſucceſſu, quanta foetuum Literariorum nothorum facta ſit acceſſio. Etenim mox Tabula *Hepburnea* inſtar gravidæ matris aliud peperit *Chaldaicum* Alphabetum, aliud *Babylonicum*. Non ſecus ac ſi quis fingeret Latinas Literas a Romanis diverſas eſſe, vel alias dari Literas Romanorum, alias Latinorum. Aut ſi quis ſpiam fingeret alios eſſe characteres Hollandorum, alios Amſtelodamenſium; item alios Miſnenſium, alios autem Lipſienſium, & ſic deinceps. Nemo enim ignorare poterit, quòd Babylon primaria ſit Chaldææ civitas. Quare ſi ex mente Hepburni juxta numerum civitatum & regionum multiplicanda forent alphabeta, opinione citiùs multitudine Literarum diſcipuli Alphabetarii obruerentur, & in iis diſcendis maxima vitæ pars conſumeretur, aliâque incommoda ſeqverentur.

Sed necdum ceſſat *Hepburnus* cumulare Literarum quivſquillas. Nam mox in eadem Tabula pari auſu aliud *Paleſtinum* Alphabetum, aliud *Cananæum* cudit, cum tamen *Paleſtina* & *terra Canaan* uſu communi ſint Synonyma apud Scriptores. Sed *Paleſtinos* characteres mutuos ſumpſit ab Append. Lit. *Theſei* p. 201. & quos *Theſeus Chaldaicos*, *Hepburnus* vocat pro auctoritate *Paleſtinos*. *Cananæum* itidem Alphabetum ex eodem *Theſeo* p. 201. deſumpſit, & ſolùm more ſuo nomen ejus mutavit. Rurſum conſimili licentiâ, qua *Babylonicum* a *Chaldaico*, *Paleſtinum* à *Cananæo* diſtinxerat, novum fabricat *Galileum* Alphabetum, cum tamen Geographi *Galileam* pro regione *Canaan* ſeu terræ ſanctæ habeant. Equidem ſi
pro

pro arbitrio ingenii citra experientiam & contra consuetudinem liceret nova singulis provinciis & regionibus particularibus obtrudere elementorum genera, tot extarent literarum formæ, quot partes terrarum, quot plagæ regionum, nec ullus fingendi finis foret. Hæc & alia plura evidenti sunt documento non pauca *Alphabeta*, quæ in Tabula *Hepburni* conspiciuntur, esse spuria vix civilitati redimenda. Quamobrem quivis facile videt, quid judicandum sit de *Hepburni* fide in publicandis *Adami Literis*, qui tot vicibus sublestæ fidei ac imposturæ convictus est. In perfido frustra quæris fidem. Veluti ei postea credi non oportet, qui semel pejeraverit, ut ait Comicus: ita qui sapius fidem fregerit, ei postea tutò quis fidere nequit, in primis in re maximè dubia, valde suspecta & omnem fidem longè excedente. Cùm itaque *Adami Literæ* nullum certæ auctoritatis, fidelis patrocinii ac veri testimonii præsidium ab *Hepburno* toties minùs fido expectare habeant: quærendi ipsis erunt novi patroni magisq; fidi testes, atque eorum fides coràm exploranda. Quapropter, *Hepburno Scoto* forò cedere iussò succedit ac succurrit *Italus, Angelus Roccha a Camerino*, tanquam novus patronus, cujus fides quanti sit faciendâ, mox apparebit, ubi veritatis coticulam senserit. Quò etiam nomine quærimus,

Q V Æ S T. III:

Num Angeli Rocchæ auctoritate Adamearum Literarum sinceritas solidè probari & confirmari possit? N.

Primò, sententiam ac testimonium dicturus *Roccha* de *Literis propriis Adami*, disertis verbis pronunciat illud *Alphabetum*, cujus typus superius ex ipsius *Rocchæ* Commentario pap. 79 monstratus est, & quò *Samaritani* utuntur, esse *Hebraicum antiquius*, & quidem *primum*. Id autem ut nobis persvadeat, cum *Hieronymo* & *Genebrardo* docet p. 89, 92 Comment. Literas, quibus V. T. monumenta consignata extant, novas esse & ab *Esdra* inventas. Quamvis verò nostri instituti ratio haut permittat, ut hanc controversiam a doctissimis viris & *Literatoribus Ebraeis* ultrò citroq; agitari solitam pluribus jam persequamur: tamen *Rocchæ, Genebrardi* & aliorum sententiam, quâ *Esdra* *Litararum* mutationem &

novitatem adjudicare præsumunt, tanti ponderis haut esse arbitramur, ut elevet antiquitatem characterum, qui hodiè visuntur in Bibliis Ebraeis, & quibus Prophetæ monumenta sua consignârunt atque ad posteros transmiserunt. Id quod malumus luculentâ & eruditâ dissertatione *D.D. Brochmanni*, Sædlandiæ Episcopi quondam venerabilis confirmare, quàm nostris verbis. *Si Esdras*, inquit *Sysem. Theol. cap. 2. de Sacra Scripturâ* Quæst. 8, *tale quid fecisset, nec ipse, nec Nehemias, non denique Josephus hoc, quippe ἀξιωματικὸς & ἴσως, silentio involvisset. Deinde edicant hujus sententiae assertores, quâ probabilitate dici queat, omnia Biblica exemplaria prisca istius Scripturæ ita abolita, ut ne unum quidem usquam supersit? Tertio non potest afferri immutata Scripturæ certum ac solidum fundamentum. Plures rationes ibidem loci allatas, quibus Roccha assertio solidè refutatur, ipse lege: & mox apparebit, quàm infirmum sit argumentum a novitate hodiernorum characterum deductum, & ad evincendam antiquitatem Scripturæ Samaritanæ, quam Roccha defendendam suscepit, minùs efficax, imò planè ineptum ad probandum Samariticum characterem fuisse Adami proprium Alphabetum. Sed hæc fusius infra edisertabuntur.*

Deinde, adeo certus & securus est Roccha de hisce Literis, quòd omnium primæ fuerint, ut nobis persuadere ausit, id credendum esse. Etenim pag. 80 hæc sunt ejus verba: *Hanc scribendi formam hòc locò positam [Samariticam] Hebraicas inter Literas antiquiorem, primumq; Alphabetum CREDENDUM EST.* Sanè affirmanti incumbit probatio, non absoluta debetur fides sine evidenti documento aut solida ratione, in primis ubi de humanis rebus aut hominum inventis ambigitur. Grande itaq; & audax Rocchæ postulatum est, quâ sibi affirmanti Samaritarum Literas priscos ac primos hominis primi characteres esse, credi postulat. Sæcula verbò Dei condita esse fide præcipimus ex præscripto Gentium Doctoris & Apostoli Pauli Ebræor. c. II. v. 3. Alphabetum verò humanæ mentis & manus inventa ac si Symbola Apostolica forent, talia vel talia credenda esse, quis unquam vel fando audivit, nisi solius Rocchæ verbis ac audaculò ore proditum? Quamobrem nisi Roccha aliâ ratione fidem conciliaverit suo Alphabeto minùs fido ac firmo, illud primum & antiquissimum esse credere haut obligamur.

Tertio, is cui credere oportet, omnimodè fidus erit, in dictis ac factis constans. Sed verò si in Rocchæ fidem in aliis Literis publicandis & ad
certum

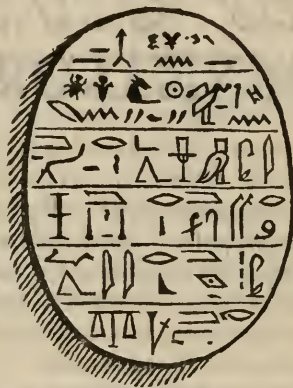
certum auctorem primum referendis sedulò inqvisiverimus, deprehendemus eum parùm sibi constare, ejusq; fidem vacillare, qvi sua dogmata Literaria credi postulat, perinde ac si indubitatae fidei articuli essent, & is qvi ea prodidit solus mereretur, ut sibi aliquid pronuncianti mox unanimi voce omnes acclamaremus antiquum illud, G R A N D E S O P H O S, vel, ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ. Hunc autem applausum & plenum assensum haut ubiq; mereri Roccham, id cuius ad oculum patebit, si quis inspexerit *Aegyptiorum Literas Sacras* dictas, quas Roccha Mercurio tanquam primo inventori tribuit pag. 101. Harum figuras nunc oculis subjicimus:

Ρ Ϛ Τ Ϛ Υ Χ Ψ Υ Υ Ζ Ζ Ρ
 Υ Ζ Ο Ϛ Σ Ζ Μ Ϛ Β Μ Τ

Hos eosdem characteres, ne quidem unico apice mutato, postea p. 180, velut sui immemor ascribit *Memnoni* tanquam primo auctori Et si vel maxime alterutrum horum tantum fuisse instauratorem miriore & cautiore voce interpretari quis posset: tamen jacentis aut incultae *Litteraturae* instauratio atque expolitio institui vix potuit sine aliqua neglecti characteris mutatione in melius, καλλιγραφία, studio & scribendi commoditate, quae nulla haec cernitur, cum idem *Alphabetum* tanquam crumbe bis non tam cocta quam cruda apponatur.

Porro, ipsa *Elementorum* facies fucum prodit. Nulla enim harum *Litterarum Sacrarum* Aegyptiis ascriptarum vel minimum characterem eorum refert, qui videntur in *Pamphilio Obelisco* aut *Oedipo Aegyptiaco Athanasii Kircheri*, viri harum literarum peritissimi, in caelata *Pignorii* Tabula, aut *Isaaci* imagunculis, *Obelisco* Romano, quem Exercitat. V ostendimus, *Jacobi Besii* sculpturis Aegyptiacis, quae extant in Libro, quem scripsit de Cruce, aut *Ulyssis Aldrovandi* figuris Hieroglyphicis, quarum typus exhibetur l. 10. Ornithologiae, *Becani* simulacris Aegyptiacis, Pauli Petavii monumentis characteres Aegyptiacos ostendentibus, quae Parisiis 1610. sunt excusa, aut denique in monumento Aegyptiaco, quod Patavio ad nos benignè transmisit *Johannes Rhodius*, vir celeberrimus & affinis

affinis honoratissimus, in quibus est vera sedes & theatrum sacrarum ac Hieraticarum Literarum Ægyptiacarum, quibus usi sunt Prophetæ Ægyptii, teste *Clemente Alexandrino, Oro & Cassino*. Sed ecce ipsam *Faspidis* figuram *Literis sacris Ægyptiacis* cælatam ob oculos posuimus, ut ex ipsius inspectione clarè pateat veras Ægyptiorum *Literas* longè alias esse, quàm quas *Roccha* ostentar. Hunc autem *Faspidem* CL. & celeberrimus vir, *Joan Vessingius Med. D. & olim Profess. Anatomicus Patavinus* secum detulit in Italiam ex celebri totius Ægypti metropoli *Alcairo*, quàm alii Europæi *Cabirum* vel *Cairum* nominant, ipsi incolæ vocant nunc *Alcahera*, nunc *Metsr*, à *Metsraim* Nöe nepote ducta appellatione, quæ Græcis & Latinis olim *Memphis* dicta est.

Neque juvat causam *Roccha*, quòd *Plutarchum*, *Diodorum Siculum*, *Ciceronem* & *Tacitum* laudet suæ sententiæ parronos. Etenim dicti auctores unanimi ore tribuunt quidem *Mercurio* inventionem quarundam *Literarum*, veluti nos *Exercitatione* aliâ, *Deo* juvante, prolixè sumus confirmaturi: neutiqvam tamen sigillatim indigitant hoc *Alphabetum*, quod modò ob oculos positum est, *Mercurii* proprium esse, cujus inventor, *judice Roccha*, fuisse perhibetur.

Imò contrarium potiùs e *Plutarcho* evincitur. Etenim si locum ejus, qui extat *Lib. 9. Sympof. quæst. 3.* inspexerimus, evidenti erit documento, veriùs *Vulgarium Ægyptiacarum Literarum* inventionem *Mercurio*

rio tanquam primo auctori ascribendam esse, quàm *Sacrarum & Hieraticarum*. Nam postquam affirmasset Mercurium Ægyptiis tradidisse *Litteras*, vivum exemplum *primæ Literæ* in Alphabeto Ægyptiaco proponit *Ibin*, & dicit: *Διότι τὸ ἰβιν γραμματικῶν Αἰγυπτίων πρῶτον ἔστιν ἡ ἀρχὴ, ὡς Ἐγμῆρ περιέγραψεν*, hoc est, *Itaque primam Literarum Ægyptij scribunt Ibin, quasi Mercurio obediens*. Hujus autem divaricati pedes triangulum constituent, quos immisso rostrò velut medios secat, ut testatur idem *Plutarchus* l. de *Iside & Osiride*. Majoris lucis ac evidentia causa haut abs re fuerit figuram hujus *Literæ Mercurialis* mutuam sumere e nostra *Exercitat. Hieroglyphica*, cujus editionem paramus, & cum hac nostra observatione conferre.

Sed verò, tantum abest, ut *primæ Literæ* in sacro Mercuriali *Alphabeto* expressa a *Roccha* referat *Ibin* divaricatis pedibus insistentem, iisque rostrum immittentem vel colubrum innectentem, cui ea avis insidiatur, quomodo a *Pignorio* in Expositione *Mensæ Isiacæ* pingitur, ut potius similior appareat τὸ P Græcorum, cujus pars dextra superior luniformis ac falcata, aut τὸ P Latinorum, in primis illi, quod in antiquis Libris ac Monumentis usitatum fuisse animadvertimus. Quòd si verò inspexeris *Alphæ* primum in *Alphabeto Ægyptiaco* vulgari & Græcanico, quod planè ductum Ægyptiaci *Alpha* sequitur, si *καλλιγραφίαν* excipias, clarè ad oculum patebit, illud *Ibidè* ex sententia *Plutarchi* superius formatà & disposità representari. Ex his modò dictis manifestum evadit, cujus monetæ, fidei & roboris sint *sacra Literæ Ægyptiacæ* inconstanti assertionem nunc *Mercurio*, nunc *Memnoni* assignatæ ab *Angelo Roccha*. Rectè venit in mentem novæ fraudis, cujus tenetur *Johannes & Israel de Bry*, qui in *Tabulis* variorum characterum editis *Francofurti 1596*. *Indicum* suum *Alphabetum* ex hoc *Mercuriali* consueverunt, invertentes saltem *Literarum* ordinem. Adeo fecundus est error, ut editus in lucem mox alios complures sui similes parturiat.

Ejusdem coloris & valoris cum priori est *Alphabetum Ægyptiacum*, quod *Roccha* pari incuriâ attribuit non modò *Isidi* *Reginæ* tanquam *primæ* inventrici p. 89, sed etiam *Herculi Ægyptio* ut primo auctori p. 104. Licet verò utrobique figuræ eadem ac profus invariata cernantur: tamen haut dubitavit. *Roccha* primò *Ægyptias* pronunciare, mox velut sui immemor *Phrygiæ* dicitare. Harum *Figura* talis est:

9W4D~J~N~O~L~S~V~h
 In~A~V~Z~X~D~Q~S~e

~J~A~N~S~I~G~A~P~H~V~S
 L~O~V~E~S~F~D~X~V~X~Ø

Hæ incertæ autoritatis *Literæ* tanquam quædam propagines magnam partem enatæ videntur e putri radice *Egyptiaci Alphabeti*, quod in Appendixe multarum *Literarum* manu *Thesei* confitum videmus pag. 205. & ab *Autore Inscriptionum* publicarum in Vaticanam Bibliothecam velut florētissimum hortum transplantatæ; mox verò manu *Rocchæ* excultæ ac Commentariò illustratæ. Multò tamen prudentiùs fecisset *Roccha*, si famæ, existimationi & fidei suæ, quæ non tam periclitatur, quàm profus labefactatur, consuluisset, scapham dixisset scapham, adulterinæ monetæ *Literas* Lydiò veritatis lapide probâsset, minùs probas e Commentariò aut eliminâsset, aut meritò suò castigâsset. Equidem si fides *Angeli Rocchæ* majus robur non habeat, quvis quæso tutò fidet, nedum crederet ei asserenti characteres suprâ propositos, proprios ac genuinos esse *Adami* fœtus? Hactenus vidimus & expendimus, quantum valeat fides & autoritas *Angeli Rocchæ* in confirmandis *Literis Adami* & aliorum: nunc porrò veniendum erit ad *Theseum Ambrosium Adami* characteris patronum faciliè principem ac primum. Cùm verò ipsi pro se ex suo characterè antiquissimo & Angelico sententiam dicenti suprâ aures præbuimus: superest modò, ut quas vires ea habeat, diligenter examinemus. Quapropter inquirendum duximus,

QVÆST. IV:

Num Ambrosii Thesei auctoritas sufficiat demonstrandæ Adami characteris veritati ac primigeniæ integritati?

IN causâ dubia haut suffecerit unius testimoniò uti. Nam omnem causam duorum aut trium testimoniò stabilitum iri testatur *Christus* Matth.

Matth. 18, 20. Paulus 2. Corinth. 13, 1. Ebræor. 10, 29. & ante eos Moses Deut. 17, 5. In Jur. Civ. L. juris jurandi 12. ff. de testibus. Unius testimonium nemo iudicium in quacumq; causa facile patitur admitti. Et nunc manifestè sancimus, ut unius omnino testis responsio non audiat, etiamsi præclara curiæ honore refulgeat. Nos itaque in causa Literaria, quæ paulò obscurior ac difficilior visa est, haut tutum putavimus unò saltem uti teste. Geminum hæcenus audivimus *Hepburnum Scotum & Roccham Italum*: his nunc se tertius adjungit *Theseus*. Quàm validum verò sit ejus Testimonium, nunc cum curâ expendemus.

Primò quidem curiosè explorandum erit, an *Theseus* sit testis sat fide dignus in ferendo testimonio de variis Literarum generibus. Dudum id negavit *Josephus Scaliger*, & post eum *Kircherus*. *Scaliger* quidem lib. 4. Epist. 444. qui de fide *Thesei* ad CL. virum *Johannem de Lact* ita scribit: *Alphabeta illa, quæ misisti ineptissima hominum imperitorum commenta sunt. Ea primus Ambrosius Theseus Papiensis edidit, ab eo nuper Angelus Roccha Augustinianus in librum suum de Bibliotheca Vaticana exscripsit. Qui hæc non sentiunt ab otiosis conficta, nihil in Literis vident. Athanasius verò Kircherus in Prodromo Ægyptiaco cap. ult. pag. 222. fidem Thesei & Theseanorum elementorum sic elevat: Nunc desunt tamen, qui hæc scripturam Sacerdotalem ex mysticis certi cujusdam Alphabeti figuris constatam asserant, cujusmodi in Appendice diversarum Lingv. Introductionis sue in Lingv. Orientales Ambrosius Theseus adducit: verum cum nulla inter Hieroglyphicorum monumenta hujus alphabeti reperiam, meritò ceteris id genus supposititiis annumerandum censeo. Actum igitur est de Thesei fide, ut ita dicamus, Literariâ, si hi audiendi sint. Alphabetum verò illud Hieroglyphicum, quod à Kirchero tanquam spurium rejectum est, e pag. 196 Append. divers. Literarum Thesei huc transcriptum unâ cum duobus aliis hypobolimæis alphabetis Ægyptiacis, desumptis ex eadè Appendice, p. 205 oculis subjicimus hęc modulò:*

Γέρματᾶ τὰ καλούμενα ἱερογλύφικα.

ΑΟΥΤΒΘΤΖΖΛΒ
 >ΗΩΘΩΝΣΔΖωδς

Alphabetum Ægyptiacum.

Α Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω
 Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Secundò , cum *Theſei Ambroſii Comitis* testimoniò ita comparatum est, ut non modò *Comite* sit indignum , sed etiam homine Christianò ; non tantùm debile nimis sit ad statuminandas p̄rietinas *Adamei Alphabeti*, verùm & prorsus turpe ac infame. Ratio in promptu. Nititur istis scriptis tanq̄vam fundamentis, q̄vibus publicæ infamiæ nota inusta est, q̄væ Magiæ crimine non vacant, & q̄væ ultricibus flammis expianda veniunt. Etenim pro se & suo *Alphabeto* probando adducit impia *Picatricis, Bailum, Petri Apponis* monumenta, nec non *Salomonis, Mercurii* ac *Salomonis* interpretis *Apollonij Libros*. Hos scriptores antediluvianæ vel potius *Utopicæ sive Literaræ* primos auctores laudat, hos haut infimi nominis viros fuisse pronunciat *Theſeus*. Horum scripta tanq̄vam florida prata ipsius oculis adeò adblandita sunt, ut ex iis flores Literarios magnò studiò magnòq̄ve desiderio collegerit, anteq̄vam *Vulcanus* ea vorasset. Proh vesanæ mentis cœcitatem ! *Theſei* oculis isti Libri, isti characteres tanq̄vam fragrantissimi verni flores apparent, q̄vos ejus ætatis cordati viri ac Patres tanq̄vam atros infausti *Vulcani* carbones horrebant, atq̄; totò pectore averſabantur. *Vulcani* pabula tanq̄vam florida, tanq̄vam virentia prata blandè intuetur *Theſeus*. O deplorandam temeritatem ! Ex iis Literarum flosculos legit, in q̄vibus noxia & magica delituerant animarum venena succensis rogis digna. *Angelum Raphaelem* istius scripturæ auctorem pronunciat, cujus instinctor extiterat angelus tenebrarum & consarcinator homuncio aliquis vanissimus ac superstitioni deditus. Illustri primi hominis nomine abuti haut erubescit ad incruſtandas obscuras illas *Literas*, q̄vas monstrum aliquod hominis conscribillarat. Eos characteres a filii *Adæ* recusari ac rejici haut posse disertis verbis scribit, q̄vos nemo admisit, q̄vi vera a falsis distingvere didicit, nisi unus & alter *Theſei* simius, *Theſeanæ* vanitatis captator, imò relegatorum scriptorum nimis temerarius approbator.

Hæc verò Scripta *Ægyptiæ* [ut voce Spiritus S. desumpta e cap. 19. Act.

Act. v. 19. utamur] *Picatricis, Apponis, Salomonis, Apollonii Tyanæi, Razielis, Adami, & consimilia*, magicò venenò infecta fuisse docet fatalis ro-
 gus, cui Patrum sententià & fuerant adjudicata & injecta. Ne verò quis
 putet sibi verba dari, nòsve in *Thesæi* manes injurios esse: ecce non unius
 testimonium adducemus de horum Librorum & auctorum publica in-
 famia, quos tamen non infimi nominis viros extitisse judicii inops *The-
 sæus* literis prodidit. Equidem a *Gestero* in Bibliotheca *Picatrix* Hispanus
 inter scriptores Magicos numeratur. Itidem a Sixto Senensi in sancta
 Bibliotheca noxii Magici Libri ac suppositii fœtus *Salomonis* recensentur,
 & damnatorum scriptorum subselliis ascribuntur. E. g. *Clavicula Sa-
 lomonis*, quem Librum olim *Sixtus* se vidisse ait circumferri a quibusdam
 impostoribus continentem genus Magiæ superstitiosæ, prodigiosæ ac
 maleficæ, nec non ejusdem fictitium & noxium scriptum de Umbris I-
 dearum, cujus meminit idem *Sixtus Senensis*. *Apollonii* verò *Tyanæi* Magia
 ex *Philostrato* cognosci potest, frustra excusante ipsum *Gabriele Naudæo*
 Medico Parisiensi in Libro, in quo pleròsq; suspectos olim Magiæ viros
 purgare conatus est. Neq; hili faciendâ est *Michaelis Majeri* defensio, quæ
 extat in Symbolis Aureæ Mensæ L. 3. pag. 127 quâ nititur probare *A-
 pollonium* ope chymicæ artis ista miranda opera præstitisse. Nam, ipsò
Majerò teste, ab Imperatore *Domitiano* Magiæ est accusatus, & ab *Anasta-
 sio* Theopolitano Episcopo proclamatus tanquam ille, per quem tot &
 talia Diaboli egerant. Sed ater an albus fuerit artifex, ex *Philostrato*, &
Petri Molinæi Vate c. 15. p. 193, ed. & ex ejus Magicis facinoribus editis
 clarè demonstrari potest.

Quod si *Agrippa* de his auctoris, eorum operibus sententiam rogatus
 a quopiam, animadvertet eum jam senio confectum & majori quam
 dum juvenis erat, judicio præditum velut fulminare in ejus farinæ scri-
 ptores ac scripta, cujus hæc extant verba in Libro de Vanitate Scienti-
 arum & Artium cap. XLV: *Ex horum* [inquit] *Goëticorum anagyri proflu-*
xerunt omnes tenebrarum Libri, quos improbatæ lectionis Ulpianus JC. appellat,
protinusq; corrumpendos esse statuit. Cujusmodi primus excogitasse dicitur Zabulus
quidam illicitis artibus deditus. Deinde Barnabas quidam Cyprius. Et hodie ad-
huc confectis titulis circumferuntur sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, Abra-
hæ, Salomonis: Item Pauli, Honorii, Cypriani, Alberti, Thomæ, Hie-
ronymi, & Eboracensis cujusdam, quorum nugæ stultè sequuti sunt Alphon-

fus Rex Castellæ, Robertus Anglicus, Bacon & Apponus, & pleriq; alii deplorati ingenii homines. Præterea non homines modò, & sanctos, & Patriarchas, & angelos Dei tam execrabiliū dogmatum fecerunt auctores, sed & libros a Raziæ & Raphaelæ, Adami & Tobix Angelis traditos ostentant. Qvi Libri tamen acutiùs insipienti, suorum præceptorum Canonem, rituum consuetudinem, verborum & characterum genus, exstructionis ordinem, insulsam phrasim, aperte sese produnt, non nisi meras nugas ac imposturas continere, ac posterioribus temporibus ab omni antiquæ Magiæ ignavis, perditissimis perditionum artificibus esse conflatos, ex profanis quibusdam observationibus nostræ religionis ceremoniis permixtis, insitisq; ignotis multis nominibus & signaculis, ut perterreant rudes ac simplices, & stupori sint insensatis, & his qui nesciunt bonas Literas.

Hæc ille scripsit postquam senuit & sapuit, qui dolet se juventutis suæ florem iis legendis turpiter impendisse, ac propterea suos Libros de *Occulta Philosophia*, quos juvenis scripsit, recantat. Quæ de re ipse ita scribit Libro de Vanitate Scientiarum cap. XLVIII: De Magicis scripsi ego juvenis adhuc Libros tres, quos de *Occulta Philosophia* nuncupavi, in quibus tunc quidquid per curiosam adolescentiâ erratum est, nunc cautiore hæc palinodiâ RECANTATUM VOLO. Permultū enim temporis & rerum in his vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, quod sciam quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie debortari. Sic serò sapiunt Phryges. Satius tamen est serò ac declivi ætate sapere, quàm semper desipere, quod *Theseo* contigit, qui senex velut repuerascebat & inanibus quibusdam Utopicorum characterum crepundiis sese oblectabat. Id quod meritò miramur. Etenim si *Agrippa*, qui horum vanissimorum Scriptorum & elementorum florente ætate velut intimus amasius quidam extiterat, jam in gravescente ætate usq; adeo ab iis abhorreat, ut meliora doctus alios suò exemplò sapere doceat, atq; ab iis tanquam meris nugis & perniciosis imposturis sedulò dehortetur: magnopere mirari licebit, quid causæ sit, cur *Theseus* jam senex & septuaginta ferme annos natus eò stultitiæ ac temeritatis progrediatur, ut iis monumentis, quæ visu fuerant indigna, velut floridis prætis graves seniò oculos pascat, ex iis characterum flores decerpat ac in meliorem orbem disseminet, quæ digna fuerant, quæ perpetuus cinis & umbra tegetet.

Licet verò ex his, quæ modò dicta sunt, manifestus evadat error *Thesei* & *Adamæi Alphabeti* vanitas clarè perspicatur: Tamen tolerabiliùs

Dure-

Duretò, æmulò suò, atq; harum *Literarum* restauratore errâsse videtur. Nam *Duretus*, qvi integrò post sæculò vixerat, in maxima *Literarum* luce, qvarum tantùm auroram eminùs aspexerat *Theſeus*, sciens volénsq; cœcucivit, dehonestamenta *Literarum* oblivione jam pænè sepulta denuò resuscitavit, semina characterum inutilium incautâ *Theſei* senis manu qvondam sparsa & nostrâ ætate ferè neglecta excoluit, atq; longe latèq; propagavit. In hos competit illud *Hosæ* cap. 8, 7: *Qvi ventum seminant, turbinem metent*. Hi enim characteres *Adami* mutuis manibus sive sati sive exculti planè irriti sunt, ac levis auræ similes. imò haut aliter se habent atq; folles, qvos *Virgilius* vocat *ventosos*. Follis explicatus ventos excipit, & non nisi reddit ventum complicatus. *Adamicus* character recipocâ manu *Theſei* & *Dureti* acceptus & traditus, facilè admittitur, sed qvia levis est, facile qvoq; diffatur, & in auras, ex qvibus conflatus est, celer abit. Sed vidimus hæctenus vanissimum *Theſei* studium in publicandis *Adami Literis*: nunc *Dureti* novam molitionem ac laborem expendemus

Q V Æ S T. V:

*An Dureto novo Literarum Adamæarum restauratori
tutò qvis fidere possit aut debeat?*

*IN*itiò qvidem novus hic oblitteratæ *Literaturæ* restaurator seqvutus vestigia *Theſei*, non modò *Patriarchæ Adami* auctoritate & nomine abutitur ad tutiùs fallendum ac speciosiùs adulterandum characteres, sed etiam e cœlo sanctum *Raphaelem* in societatem publicæ fraudis vocare haut erubescit, ut eò securiùs credulo vulgo imponat, suspectisq; *Literis* certiorrem fidem faciat. Sed contrà accidit. Etenim tantò splendidiora evadunt mendacia, qvantò majorem conseqvuti sunt splendorem illi, qvibus affinguntur. Quamobrem, quando *Duretus* angelum *Raphaelem* in classè literionum alphabetariorum detrudit, characterum formatorem & Librorum scriptorem fuisse fingit, nihil aliud agit, qvam judicii imbecillitatem, ingenii in re nihili & vanâ occupati temeritatem prodit.

Etenim si sacra monumenta consulamus, nullum prorsus in iis vestigium

gium *Angelici Alphabeti*, nedum integri voluminis conscripti ac manu *Raphaelis* traditi protoplasto *Adamo* invenimus. Scripsisse quidem & signasse *Angelos* haut inficiamur. Id enim ex scriptura *Danielis* & *Ezechielis* *Tau* liquet, de quibus *Exercitat. aliâ*: sed integra *Alphabeta* & volumina exarasse, ea aliis tradidisse, nullibi in scripturis leges.

Secundò, ut vanitas & inconstantia nugivendulorum scriptorum clariùs elufcescat: in scriptis aliorum Rabbiorum legimus, non à *Raphaelè* Librum exhibitum fuisse *Adamo*; uti ex Libro, qui dicitur *Volumen ignis*, cum *Theseo* probare nititur *Duretus*, sed ab ipso *Raziele* præceptore *Adami* porrectum esse. Id quod probat *Rabbi Israel filius R. Mosi* in *Cabalisticâ Disputatione de Anima*, pag. 5. e Libro *Zohar* Sect. I. Gen. I. Cum, inquit *Zohar*, versaretur *Adam* in horto *Eden*, misit illi *Deus benedictus Librum per Razielem Angelum sanctum, præfectum secretis superiorum sanctorum. In eo exarati erant characteres superiores sanctæ sapientiæ, &c.* Porro in *Notis suis* pag. 217. [itidem ex libro *Zohar*] *Voissinus* editor & interpres dictæ *Cabalisticæ Disputationis* pag. 217 tradit, quod iste Liber sit ablati *Adamo* jam expulso e *Paradiso*. *Quamobrem dolore confectus coniecit se in aquas Gichon* cervice tenus. Cum verò jam totum corpus ejus squallore oblitum esset, imperavit *Deus*, ut Liber ei redderetur, ne sapientiâ & doctrinâ privarentur homines. *Adam* tradidit eum *Seth* filio suo, a quo pervenit ad *Enoch*, ab *Enocho* ad *Abramam*, & sic deinceps ad sapientissimos cujusque generationis. Hæc *Zohar*. Sed hæc fabulæ sunt & figmenta *Judæorum*, qui dum fingunt ac refingunt, non dies, non annus tantum abit, sed totum vitæ tempus. Id quod rectè animaverterunt *Censores Parisienses*, qui censuerunt statim in limine hujus *Rabbinici scripti editi Parisiis 1635*, narrationem hanc de Libro per *Razielem* ad *Adamum* delato, item de eodem *Adæ* ablato & restituto, nec non ad posteros translato, fabulosam esse. Quæ tantò est levior, quantò priori *Thesei* assertioni magis contraria, quæ id muneris assignat *Raphaeli*. Sed audiamus *Judicium Ludovici S. Francisci Lusitani Theol. D. in Globo Canonum & Arcanorum Lingvæ S. Romæ edito 1586* pag. 773. lib. 10: *Quo fit, ut meritò Rabbiorum quorundam vana fabulositas irridenda sit asserentium Angelum Adami Raziel appellatum, illi librum tradidisse continentem omnium rerum divinarum & naturalium arcana. Eos irridet R. P. Georgius Venetus Problem. 22. Lect. 1.*

Tertiò, non modò parùm sibi constant *Duretus* ac *Theseus*, dum ille pro-

probaturus has *Literas* esse *Adami* proprias, confugit ad privatam *Razielis* institutionem, hic *Adameus Literas Raphaeli* acceptas refert, verum etiam ipse *Duretus* a seipso abit. Nam si ipso *Duretò* iudice, *Raziel* fuit *Adami* præceptor, eumque *Literas* docuit, non necessum fuit, ut *Adamus* ad novam *Angeli* scholam transfret, aliunde illud accerferet, quod domi habebat, adeoque *Literas* à *Raphaelè* disceret, quas privatus præceptor *Raziel* jam *Adamum* docuerat: nisi *Duretus* unius *angeli* operam haut ineffecturam putet informando *Adamo*, cum tamen unus homo plures discipulos feliciter instituat. Hoc clarius elucet, si quis Inscriptionem *Adamitici Alphabeti* propositi a *Duretò* p. 117. conferre velit cum ejusdem probatione. Inscriptio ita habet: *Characteres de l'Ange Raphael*, h. e. *Characteres Angeli Raphaelis*. Probatio verò urget, quòd non *Raphael*, sed *Raziel* fuerit *Adami* Præceptor. Quod si igitur optaret *Duretus*, ut aliquam vel veri speciem indueret *Adamcum Alphabetum*, id operam daret, ut solide probaret, eundem Angelum, qui fuit privatus *Adami* præceptor, etiam *Literas Adamum* docuisse, & quidem eas, quarum typus supra expressus est: non autem alium angelum *Adami* Præceptorem fuisse, alium verò ei *Literas*, quas diximus, tradidisse: id quod ad Græcas Calendas demum expeditum dabit.

Quartò, ut autem probeat *Adamum* usum esse *Raziele* privato præceptore, allegat Ebræorum Commentarios in Librum *Fezirah*, in quibus traditur, quòd patrum præceptores fuerint noti Angeli, sc. præceptor ipsius *Adam Raziel*. Idem docet *Joan. Reuchlinus* Lib. de Arte Cabalif. pag. 622. edit. Hen. Petri fol. Sic, inquit, *Cabalistæ in Commentariis circa Librum Fezirah* scribunt:

שהאבות רבותיהם היו מלאנים ידועים
רבי של אדם רציאל:

Hoc est, Quod patrum præceptores fuerunt angeli noti, videlicet præceptor ipsius *Adami Raziel*. pag. 626. Ex iisdem Rabbiniis memorat *Abrahami* præceptorem extitisse *Zadkielem*, *Isaaci Raphaelè*, & *Jacobi Pelielem*. Mirum itaque aut novum cuiquam accidere non debet, quòd, teste *Antonio Margarità* in Libro impresso Lipsiæ 1531, cujus titulus, *Der ganz Jüdisch Glaub* / *Judæi* suum cuique homini certum angelum velut custodem assignent; licet non angelum unicum sed angelos castra metari circa pios, eosque in viis suis custodire testetur *David* Pl. 91, 11. Confer *Matt. c. 4. v. 6.*

Q

Cete-

Ceterum Rabbiorum Commentarii, quibus plus justo nonnunquam tribuit *Reuchlinus*, cætera vir eximius, eatenus fidem merentur, quatenus Scripturæ *ἑρπνευσία*, fidei analogia & ipsa veritas permittit. Veras enim & utiles suas expositiones non raro aliis vanis nugis infartis anilibus fabulis assutis, ac commentitiis narrationibus sædè corrumpi ac deturpari testantur eorum Commentarii, testes locupletes fuerunt cordati veritatis revelatæ æstimatores, *Lutherus* Tractatu, qui inscribitur: *Von den Jüden und ihren Sagen* / qui integrò abhinc seculò, scil. anno 1543. Lipsiæ prodit. Item in Libro de Schemhamphoras Judæorum. Ante eum *Purchetus* in sua Victoria adversus Judæos, cujus undecimum caput in Germanicum idioma transfert *Lutherus* in suo Schemhamphoras. Nec non *Antonius Margarita* in scripto suprâ citato: *Finis Adrianus* novem Libris, quos Flagellum in Judæos inscripsit, & edidit Venetiis 1538. *Forsterus* in Præfat. Lex. Ebraici, *Christophorus Helvicus* Libris duobus Germanicis de Judæorum Historiis. *Christianus Gerson* in Refutatione Thalmudis Germanicè edita, *Schickardus* in *Happeruschim*, *Ferdinandus Hessen* in Flagello Judæorum, *Ludovicus von Hörnigk* Librò, cui titulus: *Medicaster Apella*; *Georgius Nigrinus* quem inscribit *Jüden Feind* / aliq; complures. Imò, qui primò locò nominandus fuisset, Apostolus Gentium *Paulus* suum *Timotheum* & *Titum* seriò hortatur, ne attendant fabulis Judaicis & anilibus nugis Tit. 1, 14. 1 Tim. 1, 4. & 1 Tim. 4, 7. Nam qui tales fictas fabulas impudenter difseminant, Apostolo teste, sunt *μαθησιολόγοι ἢ φρεναπαῖ*, vaniloqui & mendacium seductores Tit. 1, 10. Servatore judice Mendaces Joh. 8, 55. Stulti ac cæci duces. Matth. 23. 19, 24. Quod si igitur *Dureius* voluisset conciliare autoritatem suis *Adameis* Literis: opus ei fuisset indubitatæ fidei testibus, nisi consultò decreverit causâ cadere, cujus suæ causæ testimonio infirma ac fundamenta ruinosa esse facillè antea videre poterat, si non profus oculis sanus merò meridie cœcutiret.

Quintò & ultimò, patrum autoritatem quod spectat, quâ utitur *Dureius* ad inducendum aliquem colorem *Literis Adameis*, eâ non tam illustrantur, quàm penitus obscurantur. Nam veluti *Epiphanius* in Lib. 1. Panarii profus rejicit *Adæ revelationem*, tanquam Librum à Gnosticis Hæreticis publicò dolò confectum: pari ratione *Augustinus* in Faustum Manichæum stringens calamum disertis verbis testatur Librum, de *Genealogia Adami*

Adami a Manichæis falsò ascriptum fuisse protoplasto tanquam auctori. Quare justò titulò à *Gelasio* distinct. 15. inter Libros damnatos numeratur. Consimili ausu Alchimie patroni, ut splendidiùs mentiri possent, & suæ artis antiquitatem crassiore mendaciò palliarent, Chrysopopceiæ Librum quendam præclarò *Adami* titulò insignem fatuo vulgo obtruserunt, ut autor est *Antonius Delvius* Disput. Mag. l. I. Quæst. I. cap. 5. p. 108. edit. Mogunt. 1600. Eandem vanitatem spirant citatæ à *Dureto* *Eva Prophetiæ* operâ *Raphaelis* conscriptæ ex Libro Behu; Item Liber *Abelis* de Virtutibus Planetarum delatus ad *Mercurium* & tandem ad *S. Thomam*, cujus ipse *Thomas* meminit Libro de Ente & Essentia, *Boissardus* de Divinat. in Mercurio Trismegisto, nec non *Majerus* in Symbolis Lib. I. p. 10. Hæc & similia otiosorum hominum figmenta ac somnia, tantùm abest, ut ab ullo, cui vel unciola rationis suppetit, censeri possint aut debeant veritatis solida fundamenta & firma *Adamæ* *Literaturæ* fulcra, ut potiùs manifesta sint argumenta meræ vanitatis, audacis temeritatis, nec non fraudum ac imposturarum oculis omnium rectè judicantium obviarum.

Hactenus *Adamæ* *literarum* fundamenta excussimus, earum promos ac patronos coram ipso veritatis tribunali causam dicentes audivimus & examinavimus, tandemq; tales eas esse deprehendimus, ut omninò indignæ fuerint, quas unquam *Anglica* nomina illustrarent, *Adami* titulus celebraret, *Thesci* manus ex ultricibus flammis eriperet ac vindicaret, *Duretus* interpolaret, *Herburnus* in splendidum suorum Characterum theatrum transferret, aut ullum locum aut sedem inter veras *Literas* invenirent. Quamobrem in posterum, imò in perpetuum eas relegamus, atqve cum infamia ejiciamus e civitate Literaria, cui falsò titulò fuerant ascriptæ. Nunc ulterius ad *Literas filiorum Sethi*, ut *Rocchæ* loqui placet, lustrandas & examinandas progredimur, & quærimus,

Q V Æ S T. VI:

An Literæ Sethianis posteris ascriptæ sint sinceræ ac genuinæ?

Inquisituri in sinceritatem Alphabeti assignati posteritati Sethianæ, Junius tantùm hostis adversariam nobis paratam prævidemus. Solus

Angelus Roccha nobis aduersatur, quia is solus *Alphabetum filiorum Seth* defendendum suscepit. Ut igitur pes pedi figatur, & sine ambage in rem presentem veniatur: *initio* & ante omnia *Rocchæ* probandum incumbit, quod *Literæ* supra delineatæ ad vivum exprimant figuras characterum *filii Sethi* usitatorum, & quod ipsissimæ & propriissimæ *Literæ* sint, quibus illi quondam usi fuerant. Id quod non nisi ad *Calendas Græcas* probatum dabit *Roccha*. Neque enim addita a *Roccha* probatio ad id demonstrandum satis idonea aut sufficiens est. Nam quod ex *Josepho* geminas columnas testes producat: illæ non id evincunt, quod debebant, & quod suò quodam jure requirit cardo *Quæstionis*. Tantum testantur aliquid scriptum, vel potius sculptum esse a posteris *Sethi* ante diluivium: non autem ob oculos clarè ponunt ipsam sculpturam, ipsos sculpturæ ductus, nec ipsum characterum genus sigillatim exprimunt. Nam licet lapidea columna *Literis* cælata tempore *Josephi* extiterit in *Syria*: tamen hæc ætate nemo fuit, qui eam aut vidit aut characteres inspexit. Neque ipse *Josephus*, quænam & quales illis columnis inscriptæ quondam fuerint *Literæ*, usquam ostendit aut indigitavit. Quare ex incertis *Literarum* obliteratarum figuris certam elementorum speciem condere ac constituere velle nimis temerarium fuerit. Haut itaque injuriâ miramur, quod *Roccha* expressè ausit scribere, quod eo *Alphabeto*, quod ipse affert, & nos ex eo expressimus, usi sint *filius Seth* p. 82,

Secundò, ipse *Roccha* valde suspectam reddit sinceritatem ac auctoritatem dicti *Alphabeti*, quando eandem planè, quas *Sethi* filiis obrudit, *Literas* tribuit *Mosi* p. 88. hanc iis superimponens inscriptionem: *Moses antiquas & Hebraicas Literas invenit*. Rursus eandem, & nullò profus apice mutatas ascribit *Adamo* tanquam primo inventori, uti supra ostensum est. Nemini enim ignotum esse poterit, quantæ varietati ac vicissitudini *Literæ* sint subjectæ. Tanta nonnunquam ductuum in formandis *Literis* mutatio accidit, ut unius ejusdem sæculi gens suas *Literas* difficulter & legat & noscat, imò illarum vera *Lectio* ipsis etiam *Literarum* catis antiquariis crucem figat. Si itaque unius sæculi & populi characteribus tanta varietas accidere poterit, quid de multorum seculorum *Literis* judicandum erit? num illæ solæ intactæ manebunt contra luxuriantem pingendi licentiam & injuriam temporis? quod res mutat ac consumit, teste *Ovid.* 15. *Metam.*

*Tempus edax rerum, tuq; invidiosa vctustas
Omnia destruitis, vitiataq; dentibus edi
Paulatim lentâ consumitis omnia morte.*

In eandem quoq; sententiam cecinit Lyricorum Poëtatum Princeps Horat. l. 3. od. 6.

Damnosa quid non inminuit dies?

Eqvidem *Adami* tempora & *Mosis* ætas, quæ in Legis promulgationem ac scriptionem incidit, intervallò annorum 2460. præterpropter distinguuntur. Eosdem igitur & invariato *Literarum* ductus tot annorum spaciò mansisse, ad varios & multiplices posteros propagatos fuisse, ipsi experientiæ planè advesatur. Longè aliter scripserunt superiore ævò nostri majores, quàm hodiernus *Daniæ* populus. Exemplorum affatim in monumentis, antiquis inscriptionibus ac manuscriptis, quæ evidentiæ sunt argumenta mutati characteris nostratis, quorum etiam magna copia in aliarum gentium *Literis* visitur. Quando itaq; *Roccha* eundem & planè invariato characterem tribuit *filiis Seth*, quem *Mosi* atq; *Adamo* ascribit, dubiæ fidei *Literas* non tam certas reddit, quàm incertas ac magis suspectas.

Tertio, ut autem constet, quænam nostra mens sit & sententia de *Literis*, quas *Roccha* nunc *Adamo*, nunc *filiis Seth*, nunc *Mosi* assignat, illas certè judicamus maximam partem *Samaritarum* proprias esse. Id quod clarè ad oculum patebit conferenti hodiernas *Samaritanorum Literas* cum characteribus *posterorum Sethi*, quos supra expressimus. Verùm ut illa σύγκρισις commodè instituat: ecce tibi, Lector Candide, ob oculos ponimus characteres hodiernos *Samariticos*, sequuti istum typum, quem *Joannes Morinus* Exercitat. V. in *Samaritanorum Pentateucho* excudendum curavit p. 372. hòc modò:

• 3 • 7 • 6 • 8 • 9 • 3 • 3 • 9 • 7 • 9 • 2 •
• 1 • 3 • 4 • 8 • 5 • 7 • 7 • 3 • 5 • 2 •

Has autem *Literas* non esse antiquas *Mosis*, divinæ Legis, ac *Prophetarum* sacros characteres, nedum antiquissimas *Adami* ac *posterorum Sethi*, sed partim novas, partim novatas, alibi, Deo volente ac benedicente, fusiùs dicitur. Quare heic manum de Tabula.

Quartò, nullò jure ut justo titulò alteram columnarum erectam a posteris *Sethi aeneam*, vel speciatim *marmoream* appellat *Roccha*. Nam *Josephus* citatò locò in textu Græco asserit alteram columnam ἐκ πλινθῶν, *laterè*, alteram verò ἐκ λίθων, *lapidibus* structam esse. Quòd si verò *enea* vel *mormorea* fuisset, ut censet *Roccha*, neutiq̄vam id tacuisset *Josephus*, neutiq̄vam appellâsset alteram πλινθῆνην, alteram λίθην, sed scripsisset ἐκ χαλκῆ alteram, ἐκ μαρμάρου verò alteram fuisse fabricatam. Quare heic etiam fidem *Rocchæ* requirimus. Si illa cespitet in via obviâ, in re tam manifesta, q̄vale robur, q̄valẽ constantiam in dubia & ardua habitura erit? Prorsus tunc langvescet & succumbet, quando proprium ac certum characterem genus admetiri conatur posteris *Sethi*. Ita malum eos vocare, q̄vàm filios, ex hypothesi *Rocchæ*. Nam in Græco *Josephi* textu appellantur ὑπογονοί, oriundi, posteri. Per ὑπογονοὺς autem intelligit non tantùm *Enoschum*, & reliquos filios, quorum genitor exitit *Seth*, sed etiam nepotes, abnepotes, unò verbò, posteros, e. g. *Kenaan*, *Mahalalelum*, *Chanochum*, *Faredum*, *Metuschelacum*, *Lamechum*, *Noachum*. Quinam verò eorum vel mutuas operas tradiderint, vel laboraverint singuli in erigendis duabus illis columnis, sigillatim & nominatim non exprimit *Josephus*. Ex his modò allatis momentis liquere speramus, fundamenta, quibus *Roccha Alphabetum Sethianorum posterorum* statuminare conatur, infirmiora esse, q̄vàm ut novam istam & inusitatam molem sustineant. Ceterùm *Figuras* harum *Litterarum* quod spectat, memini me legisse, quòd nonnulli opinentur fuisse *Charagmata Hieroglyphica*, alii, ut noster olim *Longomontanus*, ad Astrologorum asterismos referant. Quæ tamen opiniones τῆ ἀσφαλείᾳ destitutæ adblandiuntur primâ fronte, sed propiùs inspectæ facillè collabascunt. Nunc porrò pari studiò *Henochæi Alphabeti* robur periclitabimur, & disquiremus,

QVÆST. VII:

*An Henochæum Alphabetum à Pantheo propositum
fidem & assensum mereatur?*

Primò, ipse Pantheus, qui *Henochi* characteres publicavit, tantùm *Figuras Alphabeti Henochæi* proponit, easq̄, *Henochò* à Deo concessas asserit

p. 14. editionis Venetanæ 1530. ; nulla verò suæ assertionis fundamenta ponit. Quare eadem facilitate à veritatis studioso rejici poterit, quâ ab ipso receptum est.

Secundò, *Pamtheo* laboranti, inermi prorsus & ab argumentis veris, quibus *Henocheum* astruat *Alphabetum*, destituito suppetias laturus *Duretus*, ex media Æthiopia non nisi unicum affert præsidium, idq; ficulneum ac parùm idoneum ad defendendum afflictitium hoc *Alphabetum*. Narrat *Librum* ab *Henocho* scriptum extare in Æthiopia, & quidem *Canonicum* & magnæ autoritatis. Sed quâ quæso autoritate *Duretus* id, quod tam audacter pronunciare ausit de hujus *Libri Henochei* canone, probat? Quò veritatis historicæ documentò hanc suam sententiam confirmat? Nullò prorsus. Nam ea quæ attexit pag. 127. in *Historia Lingvarum* planè aliena sunt ab hoc scopo. Quòd si verè *Canonicus* sit, cur inter *Canonicos* V. T. *Libros* locum non invenit? Cur *Judæi* sacrorum voluminum custodes, quibus concredita erant λόγια Ἱερῶν Rom. 3, 2. hujus divinissimi *Patriarchæ Henochi* scriptum neglexerunt, & è Canone & classè sacrorum monumentorum excluderunt? Cur *Eusebius* [ut alios mittam] l. 4. *Eccl. Hist.* c. 26. ex *Melitone*, & l. 6. c. 25. ex *Origene* recensens *Libros Canonicos* Testamenti Veteris *Henocheum* scriptum prorsus præteriit? Eat igitur *Duretus* & priùs probet scriptum *Henocheum* esse *Canonicum*, quàm nobis illud obrudat tanquam *Canonem Utopici Alphabeti*. Sed de *Libro Henochi* fusiùs egimus *Exercit. I.* quò remittimus *Lectores*.

Tertiò, *Pambei* & *Dureti* sententiæ nuncium remittit *Hepburnus*, atque in sua *Tabula* non eos, quos illi exhibent, *Henochi* characteres exprimit, sed hodiernos *Henochi* characteres & eos *Henocho* ascribit. Illos verò pulchrè & nitidè in æs incidendos curavit, atque medios punctulis instar rhomborum elegantiusculè secuit. Quamvis verò ipsissimos hos characteres, quos exhibet *Hepburnus* planè invariatos atque immutatos proprios fuisse *Henochi*, nemo nisi temerarius fuerit, certò definiverit: tamen, si non attendatur eadem prorsus *Literarum* primigeniarum facies & figura, atq; idem planè καλλιγραφίας modulus hodiernò seculò exprimi solitus, aut ab *Hepburno* scitè excusus, sed tantùm aliquavali hodiernarum *Ebraicarum* *Literarum* similitudine cum primis characteribus, quib⁹ *Adam* cum posteris usum fuisse perhibent, tunc magis veritati consentanea existimari poterit sententia *Hepburni* ascribentis *He-*

nocho vulgaria elementa Ebraica, quàm *Pambei* Voarchdumicos quosdam & Chymicos characteres divino viro affingentis sine ratione & prævia autoritate. *Si scripsit Enoch*, inquit *Vicelius* in Encomio Ebraicæ Ling. Lipsiæ 1538. edito, *hîs profecto Literis scripsit, quas postea ab Heber filio Sem Hebræus appellavere*. Eant igitur hæc characterum Henochæorum commenta in Utopiam, ibiq; exfulent, nec inde redeant ad antiquas verarum Literarum sedes ac loca, donec alios & majori autoritate præditos patronos ac firmioris fidei testes sibi asciverint, quàm hæctenus fuere *Pambeus* ac *Diretus*. Jam ulteriùs obiter & velut emissitiò oculò lustrabimus *Noachici Alphabeti* fundamenta, & coronidis locò explorabimus,

QVÆST. VIII:

Num Literæ Noachi firmò nitantur fundamento?

Primò, & quidem breviter respondemus: Prorsus infirmò. Nam non æneis aut immotis columnis, sed folius *Hepburni* chartaceâ Tabulâ nituntur. Hæc autem veluti tenui ac subtili materiâ contexta est: pari ratione res, quas complectitur, & characteres, quos exhibet, leviores multò ac debiliores sunt, quàm ut validius veritatis pondus sustineant. Tam firma igitur sunt fundamenta hujus *Alphabeti*, quàm firmâ ac constanti fide præditus est is, qui illud pomposè magis exstruxit, quàm solidè astruxit. Quòd si verò *Hepburnææ* fidei & autoritatis imbecillitatem gestias intueri: redeas quæsumus postliminiò ad QVÆSTIONEM II: mox evidenter cognosces, quàm *levifidus* sit is, ut *Plautina* voce utamur, qui hujus *Alphabeti Noachici* velut invictus Atlas, & quidam Jupiter Stator cluit. Cùm itaq; ejus vacillet autoritas, testimonium sit suspectum, & fides langveat, cuius humeris dicti *Alphabeti* moles incumbit: haut dubitare licet, quin illud vel levi digitò tactum mox imis ruat fundamentis & abeat in fumos, quibus constabat.

Secundò, magnopere mirari subit, quòd ausu *Hepburnus* hoc *Alphabetum* in suam Tabulam transfulerit atque pro *Noachico* vendidit, quod tamen *Theseus Hetruscum* esse pronunciat, atq; a dextro in sinistrum scribi ac legi ait. Quamvis verò *Thesei* fides in condendis ac confingendis Literis antediluvianis parùm tuta sit ac firma: tamen nonnullis aliis momentis

mentis moti magis propendemus in ejus sententiam, quàm in Hepburni partes. Nam ut in *Thesei* sententiam promptiores descendamus, primò efficit ipsa *Literarum Hetruscarum* figura, quæ eò nos manuducit. Etenim si *quartam* hujus Alphab. literam inspexeris, respondet Latino R, *quinta* E inuerso, *decima* I, *duodecima* M, *decima tertia* N, *decima quarta* O, *decima quinta* H, *decima nona* V, *vigesima* X, *anteperultima* Z, *perultima* Y. Cum itaq; *Hetruscarum Literarum* externa facies hic appareat, neminem fore arbitramur, qui non potius Italiae priscae genti, scilicet *Hetruscis*, eas malit ascribere, quàm *Noacho*.

Tertiò, *Theseus* non suâ solius autoritate id confirmat, sed duorum eximiorum Italorum testimonio, nimirum *Fulij Canobini* & *Foan. Achillini*: qui omnes quia Itali de illa re, quæ est in Italia, melius nôrunt judicare & certiùs testari, quàm *Scotus* exterus, qui de re planè incognita & incerta certum iudicium ferre præsumit.

Quartò, si inspexerimus statuat, in quam incisæ sunt *Litere Etrusca*, & cujus inscriptionem videndam proponit *Raphael Volaterranus* Comment. Urbanorum l. 33: non paucae earum his *Hetruscis* characteribus, quos *Hepburnus* *Noachicos* vocat, respondent. Idem esto iudicium de *Hetruscis Lueris*, quas ex æneis Tabulis Eugubii repertis *Gruterus* in illustre Inscriptionum Romanarum opus, & *Merula* in *Cosmographiam* transferendas curârunt. Harum certè inspectio & collatio cum his *Theseanis*, nos erga *Theseum* propensiores reddit, quàm *Hepburnum*. Ut autem ista comparatio commodè instituat, collectum ex æneis Tabulis Eugubinis, quæ industriæ *Fohannis Metelli Burgundi* debentur, tale exhibemus

Alphabetum Hetruscum.

A B P L D E F
 K I 8 I K
 L M N O P L 2 R V

Intercidit nunc antiqua scribendi ratio *Hetruscis* usitata cū celebri *Hetruscorum* disciplina, quam *Cicero*, *Macrobius*, *Censorinus* & alii commendant. Bene, inquit *Cicero* de *Divinatione*; apud majores nostros *Senatus decrevit*, quando forebat imperium, ut de principum filiis sex, singulis *Hetruricæ* populis in

disciplinam traderentur, ne tanta ars propter tenuitatem hominum a religionis auctoritate abduceretur ad mercedem & quæstum. Hæc ille. Polydorus lib. I de Invent. Rerum c. 6 citans Livii l. 9 hæc habet: *Quapropter, inquit Livius, Romanos deinde pueros non modò Græcis sed Hetruscis Literis quoque erudiri solitos. Ex quo scire licet, Hetruscos etiam suas olim habuisse Literas, quas ut nostra denique cetera omnia, ita tempus consumpsit, ut nunc ne nota quidem illarum cognita extet. Has autem Literas Cornelius Tacitus Lib. Aug. Hist. II autor est, Demaratum Corinthium Hetruscos primùm docuisse.* Sed ut de his fufius agamus, nostri instituti ratio haut permittit: tantùm monemus, Anno 1613 a *Bernardino Baldo Italo* Eugubinae Tabulae Hetruscæ Inscriptio- nem expositam esse, vel potiùs ejus conjecturam relictam, editam *Augustæ Vendelicorum*, eandemq; ab *Adriano Schriechio* Indice 3 ad Libros Originum mirè transformatam, imò ad expiationem fulminis expri- mendam detortam ex indole Lingvæ Teutonicæ, quam cum *Hetrusca* ineptè confundit. Porro, de *Literis Hetruscis* confer *Ιστορίαι* Lingvæ Punicæ a viro doctissimo *Thoma Reinesio* D. magnâ dexteritate & cum ingenii ac raræ eruditionis laude conscripta, atqve edita *Altenburgi* 1637. Interea eat *Hepburnus*, & avitis possessoribus *Hetruscis* suas Lite- ras restituat; quod ubi fecerit, mox fundamentum *Noachici Alphabeti* sua- pte vanitate collabascet.

Quintò, *Chamum* patri *Noacho* Librum de Magia Naturali in arca furi- puisse, pro meris Rabbiorum nugis meritò habet *Delrius* supra citatò locò. Neque moramur monstrosos abortus Librorum, quos vana inge- nia olim parturierunt. Cujusmodi a fanaticis impostoribus circumfere- bantur, *Liber Razielis*, *Adæ revelatio*, *Evæ prophetiæ*, *Abelis scriptum*, *Seibi Libri septem*, *Noachi volumen Æthiopicum*, *Scriptura Chami*, *Patriarcharum duodecim Testamentum*, *Abrahami Apocalypsis*, *Jacobi Testamentum*, *Vita Mo- sis*, quam edidit & notis illustravit *Gaulminus*, *Bileami* & *Salomonis* scripta, & similia, quæ *Possevinus* & *Sixtus Senensis* in Bibliothecis suis recensent & rejicula judicant, quorum Patres in suis Scriptis passim meminerunt. Equidem quando horum monumenta consulerimus, mox exploratiùs nobis innotesceat, quòd Hæreseon satores & propagatores varios a men- daci Spiritu dictatos Libros conscribillârint, quibus clarissimam veritatis cœlestis lucè tam Novi quàm V. Testamenti tempore obscurare summâ arte & astu moliebatur mundanus tenebrarû induperator Eph. 6. v. 12.

Quò

Quò factum est, ut *Gelasius Cyzicenus* in Act. Concil. Nicæni Tom. I. Concil. Responf. Patrum per Protogenem, Episcopum Sardicenfem, cap. xx, his verbis fictitii cujusdam Libri divino Mofi falso afcripti mentionem fecerit: *Ἐν βιβλίῳ ἡ ἀναλίψεως Μωσῆος, Μιχαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος & Δαλεζιμήλῳ τῷ Δαβὼλῳ λέγει. Ἐπὶ πρῶτος τῶ Θεῷ ἐξήλθε τὸ πνεῦμα αὐτῶ &c.* In libro autem Revelationis Mosis, *Michael Archangelus* differens cum diabolo inquit: *a Spiritu Sancto ipso omnes conditi sumus.*

Eodem modò Sanctus *Epiphanius Salaminis* in Cypro Episcopus Lib. I, Tom. 2 adversus Hæresin VI vel XXVI varia otiosorum ingeniorum deliria ad obscurandum Evangelicæ veritatis lumen sub initium Ecclesiæ excogitata, in medium passim producit. Hujus farinæ est *Evangelium Philippi*, quo de pag. 95 num. 13 edit. Paris. 1622 sic scribit: *Περσφέρουσι ἡ (de Gnosticis loquitur, qui Augustino fabulones appellantur, & quia arcanas quasdam nugas & execranda quædam fignenta, velut Mysteria tradebant, Γνωστικῶι ab exqvifita illa rerum profundissimarum noticia dici voluerunt) εἰς ὄνομα Φιλίππου τῶ ἀρχὴ μαθητῶ Ἐυαγγέλιον πεπλάσμενον, ὅτι Φησὶν, ἀπεκάλεσέ μοι ὁ Κύριος, πὶ τῷ ψυχῶ δει λέγειν ἐν τῷ ἀντίαι εἰς τὸ ἔργον, ἡ πῶς ἐκάσθη τῶ αἰῶνι δυνάμεων σκοπεῖν ἐξ ἡ:* Præterea Evangelium quoddam sub *Philippi sancti Christi discipuli nomine* circumferunt, in quo ista narrantur: *Mibi Dominus aperuit, quibus anima verbis uti, cum in cælum ascendit, ac quemadmodum unicuique cælestium Virtutum respondere debeat.* Sic ibidem pag. 84: *Alii, inquit, Evangelium Evæ sine ullo pudore jactitant. Sub hujus enim nomine, utpote quæ cognitionis nomen a serpente, quo cum colloqvita est, didicerit, perfidie sue semina sparserunt.* His accedunt illa, quæ ibidem adversus eandem Hæresin pag. 89 hac verborum formâ enumerat: *Καὶ τὰ μὲν βιβλία αὐτῶν (Γνωστικῶν) πικρά. Ἐωπίσι: γὰρ πνας Μαρίας ἐκλήθη, ἄλλοι ἡ εἰς τὸ περιερμηθῆν Ἰαλδαβαοῦθ, εἰς ὄνομα ἡ τῶ Σηθ πικρά βιβλία ὑπεθήθεν. Σκοκαλύψει ἡ τῶ Ἀδάμ ἄλλας λέγουσι, Ευαγγέλια ἡ ἔτερε εἰς ὄνομα τῶ Μαθητῶν συζητάσασθαι τετολμήνασιν:* *

Ceterùm Libri penes illos (Gnosticos) quamplurimi sunt: nam *Interrogationes quasdam Mariæ* venditant. Alii de eo, quem diximus, *Ialdabaoth* sub *Seibi* nomine complures Libros supposititios obtrudunt. Sed & *Adami* revelationes alias & alia item EVANGELIA falsa Discipulorum nomine conscribere sunt ausi. Verùm, ut alia præteream, quæ de *Mariæ* commemoratis *Interrogationibus*, majoribus & minoribus, blasphemiam &

spurcitie quavis plenissimis ibidem affert Epiphanius : hoc de *Ialdabaoth* monendum esse duxi, quòd inter ἀρχοντας, Principes, seu Potestates Angelicas, quarum nomina CCCLXV ibid. p. 91 num. 10 recensentur, numeretur, sextumq; inter ipsos Principes locum obtineat, primum v. *Fao*.

Sed talia Librorum figmenta quàm simillima sunt iis, quæ Judaicæ gentis Magistri plusquam fabulosi effutiunt. Id quod vel ex unica Epistola R. Ben Maiemon Astrologiæ judiciaræ opposita clarè patet. Voluti enim illa tradit e Cosdroa civitates & ædificia fuisse ante centies mille annos apud Indos; ita Libros a quibusdam Astrologorum conscriptos fuisse periodum 10000 annorum continentes ibidem memoratur. Imò homines ante Adamum fuisse nominatim exprimit his verbis : או כמו ספרי העבודה הנבטית שזוכרים שם שמות יבושאר וצגרת

ורואני ואמר" כי הם קודם אדם ושונכושר היה רבו של אדם

: " Velut sunt inquit, Libri Officii Henbadith, qui mentionem faciunt nonnullorum nominum Ianbosar, Tzareith, Roani, eosq; ajunt fuisse ante Adam, & Somboscher fuisse præceptorem ipsius Adami & his similia, Cosdroa sermone primo. Ex quibus manifestum evadit, vanissimæ istius opinionis de hominibus ante Adamum primum non fuisse auctorem *Isaacum Peyrerium Gallum*. Longè enim antiquiores agnoscit natales, uti nunc monstratum est. Locum Paulinum Rom. 5, 12, quod spectat, cui inædificat *Peyrerius* universam arachnææ structuræ molem: placet in primis magni Theologi *Gerhardi Exegesis* in eundem locum pag. 169 Edit. Jenens. 1654: ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, inquit. Pleriqve ex veteribus exponunt, in quo, scilicet Adamo omnes peccaverunt, quia scilicet omnes erant in ejus lumbis, sicut Levi dicitur decimatus in Abrahamo, in cujus lumbis erat Hebr. 7. v. 9: ac sicut in Adamo omnes dicuntur mortui, i. e. morti obnoxii facti I. Cor. 15. v. 22. Peccarunt ergo omnes in Adamo, ut in communi stirpe, unde omnes tanquam rami procedunt.

Sed quia ἄτι pro ἐν eò sensu vix reperietur usurpatum, ac quia hæc sententia pendet a proximè precedentibus, in quibus nulla fit Adami mentio, (referre enim Pronomen relativum ad nomen unius hominis, cujus in principio versiculi fit mentio, nimis durum videtur) ideo simplicius est, causaliter exponere, eò quòd omnes peccaverunt; cujus significationis exempla extant Rom. 8, v. 3, ἐν ᾧ i. e. ἐφ' ᾧ, eò quòd infirmabatur per carnem 2 Cor. 5, v. 4, ἐφ' ᾧ ἐ ἡλπίσθη, propterea

pterea non cupimus exui. Syrus iidem reddidit בְּרִי, eò quòd, LUTH. diereiff. Subintelligendum tamen circa verbum ἡμετερον, quòd in Adamo omnes peccaverint, i. e. quòd ex Adamo omnes trahant peccatum, videlicet per carnalem generationem. Quod enim hòc locò dicit omnes peccasse, id v. 19 postea exponit, peccatores constitutos esse. Est enim Hebræe lingvæ idiosifmus, verbò actionis habitum exprimere. Hæc ille.

His adde locum Matth. 26, 50: *Jesus a. dixit illi, amice, ἐφ' ὃ πῶς, cur ades?* Rom. 6, 21: *quem igitur fructum habebatis, ob quæ, (ἐφ' οἷς) nunc confundimini.* Hòc locò מִי causam impellentem notat, non secùs ac Hebræi particulâ ב subinde uti solent. Gen. 6. v. 3: *Non judicabit Spiritus meus in homine perpetuum בְּשָׂגֹם*, propterea quod ipse caro. Onkel. בְּרִיל. Et Jonathan מִן בְּנֵי לֵל. LXX εἰς τὸ εἶναι, propterea quod sunt caro, quæ non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. 1 Cor. 2. v. 11, 14. Sic Gen. 18, v. 28: *Num perdes omnem civitatem בְּחַמְשָׁה* propter quinque, propter paucos quosdam. Nam v. 26 & 29. hoc ב explicatur per בְּעֶבֶר. Chaldæus habet בְּרִיל. LXX ἐνεεν.

Eandem expositionem confirmant Interpretes. Antonius Bruciolus Tuscanicæ Versionis auctor, in quanto *che tutti peccorno. Selneccerus & Balduinus, quia in Adamo omnes peccârunt. Hunnius, eò quod omnes homines peccaverunt. Andreas Osiander, quandoquidē omnes peccaverunt. Svetica Biblia, Ester de alle Syndat hafva. Danica, esterdi at de Syndede alle. Reseniana, i det de Syndede alle. Gall. d' autant que, D. Wellerus, Arabs & Dieu, quia.*

Nec est, quòd quis hìc sibi timeat a Socinianismo. Nam causalis hæc expositio peccatum originis etiam confirmat. Cur enim mors in omnes homines pertransiit, nisi quia omnes peccarunt? Atqui peccatum actuale, quod est vel malum cogitatum, vel dictum vel factum, in infantulos non cadit teste *Winck.* qui tamen moriuntur. Ergò oportet esse aliud peccatū, ob quod etiam infantuli recens ex utero materno prognati morti sunt obnoxii. Imò, si ideo erroris accusanda foret hæc interpretatio, quia Socinianorum N. Testam. Germanicum in margine illam probat, uti & Socinus & Volkelius: procul dubiò ab errore immunis non foret eorum interpretū sententia, qui vertunt in *quo*, quia hanc Beza & Peyreus tuen-

tur. Unâ sæpe Verfione plures diverfarum religionum interpretes uti non eft inſolitum, etiam falvò veritatis robore.

Sed verò, cum portentofum hoc inventum ab aliis dudum fit jugulatum, ejuſq̄ve deteftanda fœditas demonſtrata, & noſtrum inſtitutum non permittat, ut in illud motorum fluctuum pelagus nos diffundamus: curioſos Lectores amandatos cupimus ad illa Scripta, quæ ſuperiori annò contra illud edita ſunt. Videatur *Præadamita utis*, ſive *Fabula primorum Hominum ante Adamum conditorum exploſa a Job. Damhavero* Edit. Argentor. apud Joſiam Stædelium: item *Johannis Micralii Pomerani S. S. Th. & Philoſophiæ Doct̄oris & Profefſoris, Regiūq̄ Gymnaſii Stetinienſis Rectoris* Scriptum eidem oppoſitum Stetini apud Valentinum Rhetium: nec non *Schediaſma Job. Uſini Spirenſis, ſive novus Prometheus Præadamitarum ad caucalum relegatus* edit. Francof. apud Chriſtianum Hermsdorf: *Samuelis Mareſii Refutatio fabulæ Præadamitiæ*, Groningæ typis Franciſci Bronchorſtii; *Johannis Hilperti in illuſtri Julia Profefſoris Diſquiſitio de Præadamitis*, Amſtelodami apud Johannem Fanſſonium juniorem; *Antonii Hulſii Norſis Præadamiticum*, Lugd. Batav. apud Johannem Elzevirium: *Eufebii Romani Animadverſiones in Librum Præadamitarum*, Pariſiis apud Joan. Billaine. Hæc cuncta ſcripta annò ſuperiori 1656 contra unum anonymum Scriptorem Præadamiticum edita ſunt, quem nos nominatim jam expreſſimus, cum MS^m ſuum ipſe Auctor nobis tradiderit Hafniæ Anno 1645. Neutiq̄vam tamen perſuadere nobis unq̄vam potuimus, eò temeritatis dilapſurum virum aliàs humanum & ingenioſum, ut hoc commentum publicis typis excudendum daret, niſi res ipſa noſtris oculis expoſita fuiſſet. Sed hæc obiter & velut ἐν τῇ παρεόδῳ. Nunc a Peyrerio Gallo nugarum Præadamiticarum editore ad Gaffarellum natione itidem Gallum Literas in cælo pingentem ac fingentem calamus humiò levatus evolabit. Equidem ne videamur verbis promiſi, factis autem condi, factioſi lingvâ, inertes operâ: conabimur efficere, Deo adjuvante, ut revocatis in memoriam promiſiſ, quibus noſtram fidem ſponſondimus ſub finem *Exercitationis primæ* benigno noſtrorum conatum interpreti, ut, ſi quid temporis indulgeret gementium typorum avaritia, impenderemus Characteribus cœleſtibus ad libellam cœleſtis veritatis expendendis & ἀπὸ τῆς ἑλελιῆς Viri eruditi & ingenioſi M. Johannis Gaffarelli Galli vindicandis; ne aut literas noſtras cælo mancipatas patereimur deſertas,

fertas, aut veritatem Scripturarum indefensam consultò relinquere-
remus.

Principiò itaqve vanam hujus opinionis de *Literis cœlestibus* originem ostendimus deberi istius gentis Doctoribus, qui nugari cum incipiunt, nunquam desinunt, sive cœlestia sive terrestria tractent, pervicaci & ascitâ *παρώσει* præpediti. Verbulò istos indigitamus: JUDÆI sunt, quibus eò sine concredita sunt divina eloquia Rom. 9. 2, ut iis contenti, procul haberent ut aliarum rerum, ita *Literarum* nugamenta, quas levis ingenii aura efflat. Nominatim autem cum illæ Literæ Qvæst. VII Exer. I. sint præsignatæ, eò Lectorem remissum cupimus. Superest modò, ut pari fide & industriâ Christianos Scriptores heic malè feriatos Judæorum simios suis Magistris adjungamus. In quibus primas tenet *πολιτευτής* ille (tantum non quondam veneficus) priscaurum *Literarum* ludio, Hemicus Cornelius Agrippa Lib. III, cap. 30, cujus hæc sunt verba atrò carbone digna:

Alius characterizandi modus a Cabbalisticis traditus.

Apud Hebræos plures characterum invenio modos, quorum unus est antiquissimus, Scriptura videlicet antiqua, quæ usi sunt Moses & Prophætæ, cujus forma nemini temere revelanda est: nam quibus hodie utuntur literis, ab Esdra instituta sunt. Est etiam apud eos Scriptura, quam vocant cœlestem, quia inter sidera collocatam & figuratam ostendunt, non secus atq; ceteri Astrologi signorum imagines e Stellarum lineamentis educunt. Est etiam, quam vocant Scripturam Malachim vel Melachim, hoc est, Angelorum sive Regalem: & est alia quam vocant transitus fluvii, & horum omnium characteres & figuræ tales sunt:

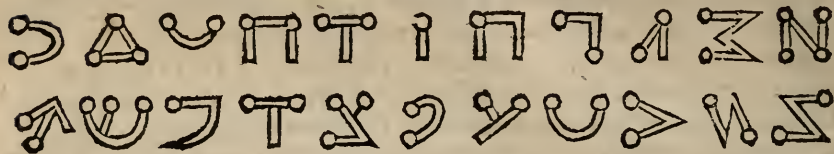
Scriptura Cœlestis.

Caph	Jod	Theth	Cheth	Zain	Vau	He	Daleth	Gimel	Beth	Aleph
⤵	Δ	U	Π	T	I	Π	Γ	4	Σ	X
Tau	Shin	Resch	Kuph	Zade	Pe	Ain	Samech	Nun	Mem	Lamed
7	ψ	7	T	Y	9	γ	U	Δ	η	Σ

Pauci hujus *Scripturæ characteres Cœlestes* mutationis aleam subierunt in Oedipo Ægyptiaco Kircheri, quam ex subjecta oculis hypotyposi Literarum

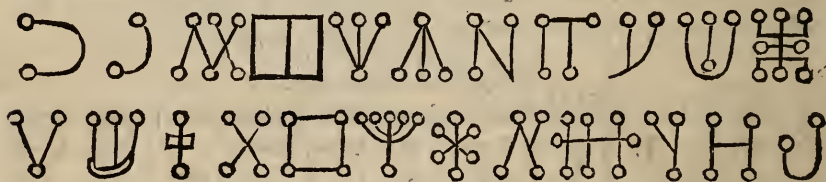
rarum cœlestium, quas idem exhibet pag. 105, hic oculis tuis, benigne lector, subjicimus, cum hac inscriptione:

Character duplex mysticus ab Angelo traditus.

וּן זָז

Hæc literarum pictura sumpta est ex tabula, in qua, teste *Kirchero*, ex probatissimis Auctoribus primævorum characterum formæ, & reliquorum omnium characterum, qui ab iis originem sumpserunt, successivâ temporum propagatione exhibentur. Ex quibus ostenditur apodicticè differentia unius ab altero, omnesq; nescio quæ rudimenta primorum characterum in seipsis continent; verum & unicum originis suæ argumentum. Verum enim verò, dissentit a *Kirchero Agrippa*, quando novam Scripturam *Malakim* affert, eamq; distingvit ipsò scribendi modulò a cœlesti Scriptura. Hypotyposis scripturæ *Malakim* sive *Angelorum* talis extat Lib. 3. p. 274. de occulta Philosophia:

Deinde, *Rabbi Abraham F. David* in Librum יצירה tradit Jod esse principium *Literarum* omnium his verbis p. 58 edit. Amstelodam 1639:

ראשית הכמה יראתה כי היא ראשית כל הנמצאים והיא כב יכול כעין החומר לצורה וכעין הנקודה שהיא אות יוד: שהיא ראשית כל האותיות: quæ sic verteris; *Principium Sapientie*

tie timor Domini: ed quòd illa est principium omnium existentium, sicuti se habet materia ad formam, & sicuti punctum, quod est litera, est principium omnium Literarum.

Quò jactò fundamentò, malumus cum Rabbi Abraham sentire alterum characterem, qui Angelico Oedipi Alphabeto parallelus est, Mysticus Kircherò dictus, & Angelis attributus, esse in sua principia resolutum, quæ Joddim sunt, quàm Angelicis Literis ascribere. Hoc observavit Gvilielmus Postellus Barentonius in Libro de Fanicum literis, seu de prisco Latinæ & Græcæ lingvæ caractere, ejusq; antiquissima origine & usu. Inspice modò Tabulam Secundam ejusdem Postelli, quæ huic Libro appensa est, & mox idem alphabetum, quod in Oedipo Ægyptiaco cernitur, ad primam sui originem reductum jucundò oculorum aspectu observabis. Nos primam tantùm hujus analytici Alphabeti literam J ad quadruplex Jod ceu principium revocavimus. Ex eo quid de reliquorum Hebr. characterù facili analysi sentiendù sit. haut difficulter perspici poterit. Sed quia plura de hoc Literarum Eberinarum principio Jod fusiùs III EXERCITATIONE dicentur: nunc ad Thurneysseri secretiona scribendi genera, quæ Postelli auctoritate nituntur, descendemus. Haut igitur abs re fuerit ad partes vocare מְלִיצָר , 'Egumve'ian, hoc est Onomasticum Hermeneuticum Leonhardi Thurneysseri Thurunensis, Electoris Brandeburgici quondam Medici, in cujus pag. 167 II Part. edit. Berlinensis 1583. de Scriptura Cabbalístico-cœlesti hæc perscripta extant:

$\text{H} \square \cup$

Mamama: Est מַמַּמָּ Disß ist rechte alt Cabalisticisch gerede / von dreien unterschiedenen Sprachen / als nemlich von Hebraisch / Syrisch und Chaldeisch oder Abyssinisch / und ist auß jeder Sprach ein Buchstab genommen. Ist ein bedeutung aller vollkommenheit / darhalb / das im Gewicht / in der Maß / und an der Zahl (wie Euclides und Pythagoras melden) alle Operationen stehen. Dann

ִּנְאָר } מְדַד } ִּנְאָר }	} ist	{ Numeravit } { Mensuravit } { Ponderavit }	} heist	{ Er hat Gezehlt.
				{ Er hat Gemessen.
				{ Er hat Bewegen.
לִּקְרֹא lege	מְשַׁקֵּל			

Besih *Paracelsum* de vera Magia, quæ est plenitudo, consumatio philosophiæ naturalis lib. 15. cap. 21: Wir haben dieselbigen Alphabet, dem Leser hier vorzeichnen wollen / damit er desto besser daraus kommen könne. Von diesem Alphabeten und ihrem Verstande / besih *R. Nathanem* de Sacra rer: arte lib. 19. cap. 33. Item lib. 52. cap. 41, 53, und 61. Item von dem Cabalisticalischen Alphabeten schreibt auch *R. Kanahab*, im 5. Buch der Unterscheiden. cap. 32.

Cabbalistarum Alphabetum, teste *Agrippa*, primum dictum est *Cæleste*, quo in Astrologicis utitur. Huic subjungit *Thurneysserus* Alphabetum, quod nos supra ex *Agrippa* attulimus, eiq; addit aliud ex *Agrippa*, vocatum *Melakim*, hoc est, *Regum* vel *Regale*. Tertium deniq; dictum *Transitus fluvii*, quod *Agrippa* falso ascribit, & perperam ad *Transituum fluvii* refert *Thurneysserus*, planè fictitium & e variis *Ambrosii Thefei*, *Agrippæ*, *Abrahami de Balmis* confarcinatum opinamur.

Porrò, inter omnes Christianos harum Olympicarum Literarum interpolatores eminent *M. Joannes Gaffarellus Gallus*, velut inter stellas luna minores: cujus rei testis est *Liber*, quem inscripsit *Curiositates innouyes*, hoc est, *Curiositates inaudita de Sculptura Talismanica, Persarum, Horoscopo Patriarcharum & Lectura Stellarum*. Nam *Cap. 13. p. 282.* edit. 1637 haut veretur *S. Scripturæ auctoritate abuti*, ut ruinoso cœli sui Alphabeto varia fulcra supponat. Horum Primum extorsit *Esaie Prophetæ*, quod descriptum extat c. 34, v. 4, in quo dicit a Spiritu Sancto *Cælum nuncupari Librum*. Quod si igitur *Cælum* in Scripturis divinis *Liber* dicatur, in *Libro* illo invenies *Literas & Characteres* nonnullis intelligibiles.

Secundum divino *Mosi* violentius eripit e *Geneleos* cap. 1, v. 1, lin. 1. בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: אִתִּי, Vox אֶת vel אִתִּי, ipso judice, notat *Characterem* vel *Literam*, adeo ut אֶת הַשָּׁמַיִם interpretetur characterem cœli. Mox *Literas* e linea exsculpsit: id quod ut expediat, huc obtortò collò trahit illustre *Psalmi Davidici* 19, v. 5 dictum: *In omnem terram exiit קְוַם, regula eorum*, Paulum autem *Apost.*

qvi Rom. 10, 18 *Lineam* interpretatur *sonum*, seqvutus 72 Interpretes, cum originali textu Ebræorum sic conciliat, ut minimè se errare putet, qvòd securè seqvutus vestigia Literæ קוֹן interpretetur *Lineam* eorum, sed ita ut illa *Linea* intelligatut de *Stellis* in cælo ordinatis tanqvam de *Literis* in charta vel pergamena scriptis. Qvâ ratione, ipsò arbitro, Scriptura dicit, Deum cælos sicut pellem extendere Psalm. 103, 2, & hoc extentum vocat קֶרֶן , unde Græcum *φανός* cutem vel corium significans deducunt, qvòd proprium pellis sit extendi. Huic verò extento cælo tanqvam pelli Deus *Stellas* ordinavit ceu characteres, qvi lecti narrant tanqvam in sacro libro omnibus Dei mirabilia, qvi eos legere nôrunt. Etenim Cæli enarrant gloriam Dei, inquit Psaltes. Sed, inquit, dixerit aliquis, cælos qvidem enarrare gloriam Dei, sed extensione qvâdam prodigiosâ, harmoniâ, lumine, ordine & mirifico motu, non aliqvâ Scripturâ. Verùm enim verò doctissimus Theologus, iudice Gaffarellò, R. Moses affirmat כִּפְר nunqvam rebus inanimatis attribui: qvocirca Cælos non esse animâ destitutos aliqvâ affirmârit, qvæ alia non est qvàm beatæ Intelligentiæ, qvæ *Stellas* disponentes juxta *Literas* a Deo ordinatas hac *Scripturâ cælesti* mortalibus futura præmonstrant. Atq; hæc ratio est, cur eadem *Scriptura* dicatur ab omnibus antiqvus $\text{כֶּתָב הַמַּלְאָכִים}$ *Che-*
tabb Hamalakim (Gaffarellus perperam legit, *hamelachim*, *Scriptura Angelorum*). Notate verò hæc sacra Davidis verba (Cæli enarrant gloriam Dei) clarè intelligi de *scriptura* hac *cælesti*, cùm *ἀμέσως* seqvatur: *In omnem terram exiit linea eorum*. Eqvidem scio qvidem, inquit, juxta Paulum & LXX intelligi posse per Cælos Apostolos, aut secundum alios, Prophetas: sed si quis, præteritò literali sensu, allegoriam vellet sectari, is criminis haut exigui a majoribus damnas judicaretur. *Scripturæ* verba, inqvunt Scholæ, propriè intelligenda sunt, quando nihil absurdum inde seqvitur: ita quando nos *Litetæ* adhærescimus, hæc dicta & pleraq; alia a me omisssa hanc *Scripturam cælestem* confirmant. &c.

Hæc sunt arachnæa fulcimenta, qvibus statuminare parat Cœlestem & Angelicam suam literaturam Gallus noster; sed qvo successu & robore, seqventia nostræ Dissertationis momenta clarè ad oculus demonstrabunt.

PRIMUM MOMENTUM.

Quando privatas nostras Particularum Hebraic. MS^{tas} Concordantias, uti vocant, consulimus; numerantur octies mille centum & triginta Testimonia Hebraicorum voluminum, in quibus bilitera אַת cum compositis extare apprehenditur; nusquam tamen locorum, *Characterem* vel *Literam* verè notare comperitur.

	בראשית	Genesi,	862
	שמות	Exodo,	669
	ויקרא	Levitico,	556
	במדבר	Num.	542
	דברים	Deuteron.	490
	יהושע	Josva	311
	שופטים	Judicum	320
	רות	Ruth	28
	א שמואל	1 Sam.	427
	ב שמואל	2 Samuel.	337
	א מלכים	1 Regum	400
	ב מלכים	2 Regum	426
א	דברי הימים	1 Paralip.	212
ב	דברי הימים	2 Paralip.	345
	עזרא	Esdra	20
	נחמיה	Nehem.	90
	אסתר	Esther	79
IN	איוב	Job	43
	תהלים	Pfalm.	150.
	משלי	Proverb.	39
	קהלת	Ecclesiast.	52
	שיר השירים	Cant. Cant.	18
	ישעיה	Esaia	195
	ירמיה	Jeremia	684
	איכה	Threnis	6
	יהזקאל	Jezech.	520
	דניאל	Daniel.	33

הושע	Hosea	36
יואל	Joël	15
עמוס	Amos	39
עובדיה	Obad.	17
יונה	Jon.	12
מיכה	Mich.	18
נחום	Nahum	1
הבקוק	Habakuk	4
צפניה	Sophon.	14
חגי	Chag.	13
זכריה	Zacharia	77
מלאכי	Malach.	29

Quòd si Servatoris incitamentum salutare in memoriam revocaverit Joh. 5, 39, & sollerti piæ mentis indagine hæc totius Scripturæ de una particula Ebraïca testantis loca scrutatus fuerit, tantum abest, ut vel unum ex 8130 deprehenderit, quod vel gry *Literæ caelestis* aut *Angelicæ* admittat, ut potiùs aliis usibus deservire comperiat: quibus ostendendis SECUNDUM MOMENTUM vacabit.

SECUNDUM MOMENTUM.

Syncategorematica Particula אֵת est genuinus Articulus *Quarti Casus*, qui Grammaticis *Accusativus* dicitur, cum verbis actionem *μετατιτικήν* sive transitivam significantibus, quod genus Verborum Hebræi אֵת פֶּעַל appellat.

Hoc momentum probatu haut difficile. Etenim in tribus præcedentibus Gen. capitibus quadragies ferme in hunc sensum usurpata extat, vid. Gen. I. v. 1, 4, 7, 16, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 31, c. 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 15, 19, 22, 24. c. 3, 8, 18, 23, 24, &c. Sic Exod. c. 32, v. 37, & passim in divinis V. fœderis monumentis.

Ut autem religiosa *σύνθεσις* & *ἀνάθεσις* non modò sententiarum & dictionum, sed & minimarum particularum curiosè instituat ab eo, qui sollicità puræ mentis investigatione sacras Scripturas scrutari tenetur Joh. 5, v. 39: ecce investigatam e *divinis Literis* variorum locorum symbolam vero particulæ *δεικνύσης* usui indicando apprime deservituram:

את - ארץ מְנַדֶּה אֶת - כָּל - אֶרֶץ כְּנָעַן Gen. 17. v. 8.

Terram peregrinationis tuae, ETH omnem terram Canaan.

את - בְּנֵךְ אֶת - יְחִידֶךָ Gen. 22. v. 2. & 12, 16.

Sume filium tuum, ETH unigenitum tuum.

וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת - יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי Gen. 26. v. 34.

Et accepit uxorem, ETH Jebuditham filiam Beeri.

וַיִּקַּח אֶת - שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת - מְנַשֶּׁה וְאֶת -

אֶפְרַיִם

Et assumpsit duos filios suos secum, ETH Manassen

& ETH Ephraimum.

וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד Exod. 2. v. 6.

Et vidit eum ETH infantem.

את - כָּל - הַמִּצְוֹת וְגַם אֶת כָּל - אֲשֶׁר צִוָּה Num. 15. v. 22, 23.

ETH omnes praeceptiones, &c. ETH omnia, quae praecepi.

וַאֲקַח אֶת - אֲבִיכֶם אֶת - אַבְרָהָם Josuæ 24. v. 3.

Et accepi ETH Patrem vestrum, ETH Abrahamum. Græci: τὸ πατέρα ὑμῶν τὸ ἀβραάμ.

את - אֲבִיכֶם אֶת - מוֹאָב Judic. 3. v. 28.

ETH hostes vestros, ETH Moabitas.

וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת - אִישׁ יְהוּדָה 1 Sam. 15. v. 4.

Congregavi (Saul) 10000 ETH viros Judæ.

וְהִחַרְמַתְּ אֶת - הַחַמָּאִים אֶת - עַמְלֵק Ibid. v. 18.

Et anathematizabis peccatores, ETH Amalachitas.

תָּנָה אֶת - אִשְׁתִּי אֶת - מִיכָל 2 Sam. 3. v. 14.

Da uxorem meam, ETH Michal. Græci: δρό-

μοι τὴν γυναῖκα μου τὴν Μιχαὴλ.

את - עמי את - ישראל 2 Sam. 5. v. 2.

2 Sam. 7. v. 7.

Populum meum ETH Israellem. Græci Ἰσραήλ μου, ἡ Ἰσραήλ.

השב את - הנער את - אבשלום 2 Sam. 14. v. 21.

Revoca ETH puerum, ETH Absolonem.

לפקד את - העם את - ישראל 2 Sam. 24. v. 4.

Ad numerandum populum, ETH Israellem.

ויקם לו שטן את - רזון 1 Reg. II. v. 23.

Et suscitavit (Deus) ei adversarium ETH Rezon.

את - בריתו את - כל - אשר צוה משה 2 Reg. 18. v. 12.

Et fœdus ejus (violaverunt) ETH omnia quæ præcepit eis Moses.

את - עמי את - ישראל 1 Paral. II. v. 2.

Populum meum ETH Israellem.

את - פתני יהוה את - בני אהרון 2 Paral. 13. v. 9.

Sacerdotes Jehova ETH filios Abaronis.

גם צפור מצאה בית את - מזבחתך Psalm. 84. v. 4.

Etiam avis invenit domum, & hirundo nidum sibi,

ETH altaria tua (i. e. ipsa altaria tua)

Græci τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν.

רוצה יהוה את - יראו את - המרחלים Psalm. 147. v. 11.

לחם

Acceptat Jehova timentes se, & sperantes in misericordia sua.

ותוציא את - עמך את - ישראל Jerem. 32. v. 21.

Et eduxisti populum tuum, ETH Israellem.

ואת - הפשדים אשר נמצאו שם את אנשי Jerem. 41. v. 3.

מלחמה הפה

Et Chaldæos qui ibi reperiebantur, ETH viros bellicosos cecidit.

Jerem. 43. v. 5, 6. אֶת - כָּל - שְׂאֵרֵי יְהוּדָה אֶת - הַגְּבֻרִים

וְאֶת - הַנְּשִׂיִם וְאֶת הַחֹפִי

(Et sumpsit Fochanan) omnes reliquias Juda, ETH viros, & ETH mulieres, & ETH infantes.

Ezech. 4. v. 1. וְחָקוֹת עָלֶיהָ עִיר אֶת - יְרוּשָׁלַם

Et sculpes super eam urbem ETH Jerusalem, Græci, πάλιν ἢ τὴν Ἱερουσαλήμ.

Plura hujus rei testimonia convec̄tare animus non est, cūm sup̄rà cuncti Hebræicorum voluminum loci non q̄videm in conspectu, sed in numero fuerint, ad quæ legenda & conferenda follers Lector remittitur. Quæ si quis follicitiùs cum hisce Testimoniis Eberinæ & Latialis dialecti contulerit, tantūm abest, ut συγκαταλέγεμα biliterum אֶת nusquã locorum citatorum adhibitum sit ad indigitanda Elementa, Signa, aut Characteres Cœlorum, ut potiùs emphaticã quadam δασιδάξει ipsissimam rei, cui juncta deprehenditur, substantiam haut rarò expresserit. Id quod non tam nostris quàm Rabbi Davidis Kimchi verbis demonstramus in Literis Radicum descriptis: אֶת תּוֹרַת הַמִּלָּה הַזֹּאת עַל עַצֶם: הַדָּבָר הַפְּעֵל: Hoc est: Hæc Legis dictio ipsam substantiam rei factæ significat.

Quæ observatio adeo certa est, ut Eva prima hominum mater velut protensò digitò ostendat ac præ nimio gaudio in hæc verba prorumpat edito in lucem Caino:

קָנִיתִי אִישׁ אֶת - יְהוָה

Adepta sum virum IPSUM Jehovah. Virum non sexu tantūm, ut justò dilutiùs Mercerus heic commentatur, sed admirandarum virium gloriã longè præstantissimum.

Eq̄videm virum talem tantūmq; a se in lucem editum esse clamat Περωσήτης, q̄vi viribus omnes antecelleret, & rerum salutarium gerendarum gloriã florentissimus evaderet, virum, q̄vi esset absolutum omnium virtutis exemplar, virum, cujus vis & vigor humi jacentibus hominibus benignè conferenda esset, & virum deniq;e, cujus folius Marte & arte εἰς ἀνδρα τέλειον ἔγνῆσωμεθ, q̄valis meminit divinus Jessæi Poë-
matis Vates Psal. I, v. 1. & 32, v. 1, 2, atq; ex eo Paulus Rom. 4, v. 7, 8.

TER-

TERTIUM MOMENTUM.

Particula אֵת juncta verbo, quod Hebræis אֵתְּיָעַן dicitur, nonnunquam admittit Nominativum rei patientis, veluti ex sequentibus locis patet Gen. 17, v. 5. cap. 21, v. 5. Exod. 10, v. 8. 1 Sam. 17, v. 34. 2 Reg. 6, v. 5. Jer. 50, v. 20. Intransitivo verò addita interdum per עִי (cum) exponi comparata est, sicuti apparet ex loco Esa. 28, v. 15.

Quam expositionem huic loco congruere evincunt alia loca Exod. 1, v. 1. 2 Sam. 19, v. 31, 34. 1 Paral. 20, 5. Esa. 23, 17. cap. 44, v. 13, 14. Eandem confirmat Apostolus Paulus, dum עִי proximò *Esaie* locò adductum per Nominativum explicat Rom. 11, v. 34 in sequentibus verbis: *Τὸ σύμβολον αὐτῶν ἐν οὐρανῷ;*

Quamobrem plurimum confidimus quemvis qui non prorsus cerebrum in calcaneo gestat, intelligere ex iis, quæ studiosius modò sumus persequuti verum ac genuinum significativæ hujus voculæ אֵת usum; quòd rem vel personam *δεικνύων* indiget, neutiqum verò designandis *Cælorum characteribus* a Spiritu Sancto in Scripturis ullibi accommodata memoretur.

QUARTUM MOMENTUM.

Davidicum קַו *Kav* neutiqum juvat *Gaffarelli* Literarium Cælum. Nam קַו Psal. 19, v. 5 non tam *Lineam Literis* ac *Syllabis* constantem, quàm cælorum amplissimè expansorum linearem structuram, ejusqum partes primas, medias & postremas juxta *Lineam* seu funiculum ductilem longiùs extendi comparatas ad enarrandam Dei gloriam.

Non in *Literarum* aut *Syllabarum* ductibus sita est admirabilis illa convenientia, quæ intercedit Lineæ cum extento רַקִּיעַ *Rakia*, hoc est, subti-

lissimo & vastissimo æthere pariter & aëre, sed in ipsa extendendi regulari facilitate, indicio & canonicò partium ordine. Veluti enim sollertis architecti κ seu funiculus mensioni aptus, juxta quem aedificium conformari solet, paulatim facilis evolvi ac extendi ab involucris suis unam ideæ artificiosè seriem præsignat; quâ præsignatâ & sepositâ rursus mensor extendit *Linearem funiculum*, ut novum ordinem designet; quò designatò curiosè pergit, donec totus ordo partium fuerit delineatus: pari modo *Canon* divinissimi primi DICTI-FACTI & reapse conspicui in Cœlis *Verbi* cū aurora surgente velut rubescit primulū, postea pleniore luce didirus magis oculos afficit, promovetq; hominum studia & labores, tandem verò ad supremum cœli fastigium extentus efficit, ut meridiani solis plenissimum jubar terris ministretur, atq; sic ab ortu ad occasum amussitatò immutabilium spatiorum volumine commean illustrissimum sidus intra viginti quatuor horarum intervalla universo terrarum & circumfusarum aquarum orbi illuceat, cunctisq; quæ Solis & Lunæ circis subsunt, vitalis auræ calorem indat, vigorem imprimat congruenter efficacissimi atq; omnipotentissimi Conditoris primo ac summè regulari DICTO-FACTO.

Equidem amplissimum Cœlorum הַרְקִיעַ *Harakia* suffultum quidem $\tau\omega\ \rho\acute{\eta}\mu\alpha\lambda\iota\ \tau\ \delta\upsilon\nu\acute{\alpha}\mu\epsilon\omega\varsigma$; Hebr. 1, 3, sed initio extantum ex aqueo chao in tenuissimas auras, seqvacissimum aëra atq; præcelsum æthera, in primis regularem Choragi ac Sponsi cœlestis Solis circuitū tam pressis, tam ordinatis vestigiis seqvitur, ut a *Linea* & *Lege*, quâ æternus mensor præsignavit, nunquam inde usque a primo sui cursus exordio usq; ad ultima orbis fata vel latum pilum exorbitet, nisi in medio cursu a Statore ter omnipotentis. ter Opt. Max. fisti jubeatur, id quod factum legimus *Josv. 10. 12, 13. 2 Reg. 20. 11. Esa. 38. 8. 2 Par. 32. 24.*

Quæ cū ita se habeant, tantum abest, ut קו הַרְקִיעַ *Regula* seu funiculus extentus cœlorum abeat a rectissima & constantissima primigenii sui יְדֵי הַסִּיָּא , ut potius linearem ejus ductum & amussitatam יֶעֱבֹרְתֶנָּה arctis vestigiis inseqvatur, quam Omnipotentissimum Verbum citius quam nuit oculus, attenuato ac diducto ex indigesta lutulentarum aquarum mole רַקִּיעַ *RAKIA*, hoc est, *EXPANSO* patentissimo ingenetavit; non secus ac quondam post suspensum & diductum שֶׁעָבְרָתָהּ

residuis circa chaos aquis rectilineum & ordinarium suum קו indidit Deus, cujus adhuc usq; adeo tenaces sunt, ut si vel maximè aliquando volvantur montes aquarum, imò

Una eurusq; nothusq; ruant timidusq; procellis
 Affricus, & vastos volvant ad litora fluctus,

Adeo ut,

Arte laborate mergantur in æquore puppes :

tamen extra regularem inditi motus lineam metámve non evagentur, nisi extraordinariâ eluvione is, qvi cælum, terram & maria condidit Gen. 1, 1. c. 14, 19. c. 24, 3. Psalm. 121, 2. 115, 15. 123, 8 cladem mortalium peccatis prænunciet, aut eadem aquæ humanâ industria & arte intra certa receptacula & aggeres conclusæ perrumpant quandoq; aggestas & interjectas moles, viamq; vi adaperiant ad primum sibi a Deo limitem constitutum efficacissimo verbò, qvòd Moïsi calamus sic

prodidit Gen. 1. v. 8 : יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל-מָקוֹם אֶחָד :

hoc est, rectà confluant aquæ ceu יָקוּוּ הַיַּבְשָׁה יָקוּוּ extentum

funiculum mensuris & ποδα sequuturæ vel præsignatam regularem lineam in unum vastum Oceani capacissimi locum usq; ad περὶ, terminos & metas prorsus canonicas sibi a Deo præstitutas.

Hoc canone & accurata regulâ nihil in tota hac vastissima rerum universitate verbò Elohim conditum destituitur, sicut scriptum est Sapient.

11, v. 17 : Ὁυ δὲ ἡ πῆξ ἡ παντοδύναμός σου χεῖρ, ἡ ἀλόσοσα ἡ ἡσσυμεν ἐξ ἀμέγεθους ὕλης, ἀλλὰ (qvæ mox subjungit versu 21) πάντα μέτρον ἡ ἀριθμῶν ἔσθημῶν ἀπέλαξας : Non enim impotens erat omnipotens tua manus, & creavit mundum ex informi materia, sed omnia mensurâ & numero & pondere disposuisti. Huic mensuræ regulari convenienter scripsit divinus Esaius cap. 40, v. 12 :

מִי-מִדְרַבְשָׁעֵלוֹ מַיִם וְשָׁמַיִם בְּיָדָהּ הַיַּיִן וְכֹל בִּשְׁלֹשׁ עֶפְרַיִם הָאָרֶץ :

hoc est, Quis mensus est in

pugillo suo aquas, & cælus in palmò mensuravit, & appendit in statera montes, & colles in statera? Idem stateræ congruenter dextra F E H O V A E mensa est cælus, sic scriptum est ab eodem Esaia.

Eqvidem SAPIENTIA instar firmi ac inviolabilis statuti circum imposuit ipsi voragini, liquidum athera stabilivit, fontes voraginis solidavit,

vari statutum suum posuit, ne aquæ transeant littus (ἡ θάλασσα) suum, certis limitibus fundamenta terræ circumscripsit Prov. 8, 25, seq. Imò Cælum cortine instar terræ & maria operire regulariter protensum terramq; sub se continere, atque suprema sui parte ex M A I M, sive liquoris gemina materia & natura constare sic declarat Jessæus Vates: *Qui extendis cælos sicut cortinam, qui aquis contiguus superiora ejus* Psalm. 104, 2.

Porro temperare nobis non possumus, quin insignem Dissertationem *Benedicti Ariæ Montani* oculati interpretis S. Scripturarum de gemino aquarum liquore, quem Deus in primordio conditarum rerum ad ἡ ΚΑΥ seu regulam quasi dirigendo deduxit in ordinarios alveos & terræ latè patentés cavernas, ascribamus, in primis cùm in publicis Bibliopoliis valde rarefcat hic Liber novis typis dignus. Inscribitur autem *Naturæ Historia*, quam *Ariæ Montanus* primam in magni operis corpore partem constituit, REGI SECULORUM IMMORTALI ET INVISIBILI SOLI DEO dicavit, & Antverpiæ ex officina Plantiniana apud Joannem Moretum c15 Ioc1 edidit. Concepta Montanianæ Dissertationis verba hæc sunt: *Est autem M A I M liquor geminus. Alter sua sponte pingvis, dulcis, lentior & in omnem partem ductilis minusq; concrefcens: cujus naturam in rebus iis, quarum usum accipimus, lac oleumq; præcipuè referunt. Alter verò humidus ac salsus est: facild sequax, docilis vacua penetrare & implere calori ac frigori obnoxium, & ut avis harum virium concrefcere natum: ubi verò concrevit, friabilis. Huic nomen propter verborum penuriam, Latina lingua plurali numero aquas fecit, quo notissimum omnium & communissimum liquorem significare consueverat. Sed vox ipsa primæva M A I M eo numero semper pronuntiatur, quò naturâ geminæ sive duplices res indicantur ac significantur: τὸ ὕδρατ, sive, τὸ ὑγρὸν Græcis dici posset. Igitur ex hujus duplicis liquoris varia & multiplici mixtione & coaptatione, ac proportionis dispensatione, tanquam opportuna & comparata materia variæ ac multiplices rerum formæ ac naturæ confectæ sunt, ac perpetuò conficiuntur, pro singulorum ratione, usu, durationeq; generum. Atq; ex his aliæ in alias mutantur formas: aliæq; per alias vel dissipantur vel conservantur pro summi auctoris nutu & arbitrio a judicii veritate nunquam alieno, & pro F E H I sapiente effcientia & Spiritus Elobim præsentia, virtute ac moderatione &c. Est autem Spiritus E L O H I M formarum omnium aptator, discretor, constitutor ac moderator. Id quod ita Moses indicavit. Et Spi-*

COELESTIUM ET ANGELICARUM VANITATE. 149
ritus Elobim merachepbet, id est, efficaciter motitans, confovens, agitans
super facies gemini liqvoris.

Atq; (pergit Arias) diversam illam gemini liqvoris vim, quam rerum corpus
posthac sive materiam appellari nihil prohibet, discernere ac dignoscere facile ob-
servanti & attendenti fuerit: quippe quam in omni compositarum, quæ usui veni-
unt, rerum natura vel igne admoto & incenso, deprehendere sensibus liceat. Namq;
ignis in omni quod corripit corpore, pingvem liqvozem a falso sejungit; quippe qui
illò alatur, nutriatur, crescat, & conservetur; hunc verò tanquam inimicum hor-
reat, respuat & propellat; aliàs nocentem seq; extincturum experturus. S. S. E.
Exod. 35, 14: Candelabrum ad luminaria sustentanda vasa illius & lu-
cernas, & oleum ad nutrimenta ignium. Ecclesiast. 3, 33: Ignem ar-
dentem extingvit aqua, & elemosyna obsistit peccatis. Quatuor itaq; ve-
rum primordia sive principia sunt, CAUSA JEHI, SPIRITUS
ELOHIM, MAIM, sive liqvozes duo; ex quibus corporea quæque con-
stant, & in quæ, cum resolvuntur, abeunt. Nam rerum formæ & species cau-
sarum potius effecta, quàm causas dicimus.

Quamvis singula heic non probemus, utpote, præteriri ab *Arta* cras-
siozem partem תהו ובהו טו, & solummodò geminum Liqvozem consti-
tuit materiam, omisâ terræ mentione; item, omitti tenuem ac dulcem
fontium, fluminum & pluviarum liqvozem: tamen multa heic notatu di-
gna occurrunt, quæ tantò fufius adferenda duximus, quantò certiores su-
mus, hanc *Scripturæ* & *Naturæ* explicationem traditam magnò studiò &
follerti ingeniò Doctissimi Hispani *Arias Montani* a multis siccò pede præ-
teriri, qui vulgaribus Philosophorum opinionibus imbuti ad vocum
Hebraicarum תו קרב ceu intimam medullam rarò penetrant, nedum
ad reconditos sublimiorum rerum thesauros, qui instar vitellorum voci-
bus Eberinis involuti hærent, penitùs pertingunt. Talium vocum censui
meritò accensetur Davidicum תו קו Kav variis interpretum ac Docto-
rum expositionibus celebre. Targ. מנה עניניהו extensio negotii eorum,
alludit ad extensionem funiculi & amussis. Syriaca versio edita Lugduni

Batav. Erpenii curâ apud Maire & Elzevir 1625: אסי דם

Evangelium eorû. Syriacum MSS^{um}, quod citat Joan. Viccars Anglus in De-
caplis Psal. edit. 1655: סבר תהו spes eorum. Sed verò, si non תו קו, sed מקור
aut תקור scriptum fuisset in primigenio Davidis textu, Versio ista

MS^{ti} Anglicani assensum mereretur. Hæc enim duo nomina spem & sollicitam expectationem notant. Quam significationem $\tau\tilde{\zeta}$ קָוָה evincunt loca Psalm. 9, 19. 62, 6. 71, 5. In quibus LXXII, ἠπομονῆ . Et Jerem. 14, 8 usurpatur קָוָה pro expectatione, quam indoli radicis קָוָה spirituales animi collectionem, quæ spes nostra continetur, vocare licebit. Arabicum Psalterium Romæ editum a *Victorio Scialac Accurense* & *Gabriele Sionita Edeniense Maronitis e monte Libano*, Exierunt voces eorum in omnem terram. R. David Kimchi בנין , adificium eorum. Unde Hispanica Biblia in Decaplis Vicarfanis, *Edificio*. Sed Hispanica Versio ed. 1569 sic habet: *En toda la tierra salto su hilo*. Anglicana, ed. Cantabrigiæ 1638: *Their line*. in Margine: *their rule, or direction*. *Munsteri, directio eorum*. *Cajetani, silum eorum*. *Arctii Felini, indicium eorum*. Sed observandum, quod *Aretius Felinus* fictum sit nomen. Genuinus enim hujus explanationis Psalmorum ad Hebraicam veritatem verforum, annoque 1529 Argent. editorum, interpretes *Martinus Bucerus Theologus*, teste *Cochlæo* in Dissertatione de novis ex Ebræo Translationibus publicata anno 1544. Ne verò dicatur dica injuriæ scripta *Bucero Calvinii* partibus addictiori a *Cochlæo Pontificio*; audiatur *Jofias Simlerus*, qui in vita *Petri Martyris Comment.* in *Genesin* sic scripsit: *Martyr nactus Buceri Commentaria in Evangelistas & Annotationes in Psalmos, quas ille sub Aretii Filini nomine ediderat, diligenter evolvit*. Italica Diodati: *Linea*, quam his illustrat notis: *Come chi direbbe, La loro scrittura a grossi tratti, e semplice. Altri, la lor delineatione: c. la lor struttura, perfettamente addirizzata, ed ordinata*. Luth. 1. ed. *Nicht schnür*. Nova Dan. Snor. Margin: Rom. 10, 18. *Einic/ Schriff/ Kettesnor / Wandelig Byzning*. Islandica prima Holumiæ 1584: *Um öll lönd er Peirra Ötiomur utgein geñ*. Islandica nova edit. 1644: *Mæle Praidur utgein geñ*. Biblia Cyssegr-lan edit. Londini à Christoph. Backer. 1588: *I bob tir yr acñ en sain hvynt*. In Manuali Lapponico, quod Stockholmiæ evulgavit Joh. J. Tornæus Bothn. 1648 extat Psal. 18. cujus vers. 5. ita sonat: *Sitten paddeg ulfos, manna caifit edramit/ ia sfiert ruodu fidda toco Wärelden kääñ*. Sym: $\alpha\lambda\lambda' \epsilon\iota\varsigma \pi\acute{\alpha}\sigma\alpha\nu \tau\lambda\omega \gamma\eta\nu \epsilon\zeta\eta\lambda\theta\epsilon\nu \circ \eta \chi\theta\alpha\upsilon\tau\omega\nu$; sed in omnem terram exiit sonus eorum. Aquila, $\epsilon\iota\varsigma \pi\acute{\alpha}\sigma\alpha\nu \tau\lambda\omega \gamma\eta\nu \epsilon\zeta\eta\lambda\theta\epsilon\nu \circ \kappa\alpha\upsilon\omega\nu \acute{\alpha}\nu\lambda\omega\nu$; in omnem terram exiit regula ipsorum. LXXII $\circ \phi\theta\acute{\epsilon}\lambda\gamma\omega \acute{\alpha}\nu\lambda\omega\nu$. Hos sequutus Apostolus Paulus ad Romanos sic scribit: $\text{Ἀλλὰ λέγω,$

μη σὸν ἴκωσαν ; μὴ ἔννε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξήλθεν ὁ φῶς τοῦ ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὰ πέ-
 ρα τῆς οὐρανόθεν τὰ ῥήματα ἀνθρώπων, Sed dico, annon audierum? Atqui in omnem
 terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba illorum. Vulgatus
 Interpres, Ang. MS, Gall. Sonus eorum. Felix Pratenfis in omnem terram
 exiit cursus eorum. Arias Montanus Commentar. in Psalmum hunc, *lineam*,
versum, *Pausam* interpretatur. Joannes Campensis; in paraphrasi suâ, quæ
 edita est Roschildiæ 1636 sic vers. 4, Psalm. 19 circumscribit: Uni-
 versam terram pervagata est doctrina eorum, & usque ad extremos orbis fines
 pervenerunt prædicationes illorum, ipsi soli aptavit Dominus habitaculum in eis, &
 imperium dedit in eos.

Quò spectat singularis meditatio Joannis Forsteri Augustani, Sacræ
 Theologiæ Doctoris, ac Hebraicæ lingvæ Professoris in Academia
 Wittebergenfis, in Dictionario Hebraico ad vocem קו ; in omnem terram,
 inquit, exiit funiculus eorum, id est, dimensum eorum in doctrina Evangelii &
 ejus propagatione: ad quam Paulus Apostolus quoque alludit. 2 Cor. 10,
 v. 13: Ἄγος autem non in immensum (eis τὰ ἄμετρα) gloriabimur, sed secun-
 dum mensuram regulæ (τὸ κανόν), quam ad mensus est nobis Deus pertingendi
 ad vos. Wilhelmus Lindanus Dordracenus. S. T. D. Reginus Consiliarius,
 Episcopus quondam Trajectensis, de Optimo Scripturas interpretandi
 genere lib. 1. pag. 25 versâ hunc locum vitiatum esse autumat hîs usus
 verbis: D. Hieron. cum 70 legit, Sonus eorum, cum hodie in veritate istâ He-
 braicâ sit קו Kafvam, quod alii funiculum, alii cursum, alii aliud reddunt. Ve-
 rùm ea vox sonum a D. Paulo commemoratum & interpretatum, non edit, nisi
 ו Vav gemines non in latus, sed in longum: hæc est ex uno ו Vav superposito altero,
 fabrices tibi ל ut legas קלם Kolam, vox eorum.

Verum enim verò Joannes Isaacus Levita Germanus discipulum suum
 Wilhelmum Lindanum refutat in defensione Veritatis Hebraicæ Sacrarum
 Scripturarum lib. 3. pag. 143 edit. Colon. 1559: Licet tibi Lindane con-
 cederetur, ut in קו, ו vav in ל lamed mutares, te tamen hunc sensum & in-
 terpretationem (scilicet sonum vel vocem eorum) quam venaris, consequi posse,
 prorsus negamus: Nihil enim inde evaderet quam קלם, quemadmodum tu ipse
 scribis, quod non Kolam, sed Kallam est legendum, & latius est, facilitas vel levi-
 tas eorum. Nequè verò Doctorum quisquam inventus est, qui unquam aliter lege-
 rit. Siquidem notissimum est, Kolam non aliter posse scribi, quam per vav, nimi-
 rum sic קו, sicuti in præcedenti versu scribitur. Hoc nomen sine vav sapius

quam

quàm septies in universis Bibliis non occurrit, cum aliàs cum vas sepius legatur. pag. 145: קול sexies repetitur ut Holem sine vas scribatur Gen. 27. & 45. Exodi 4. bis, Hieremie 7. Reliqua omnia, quotquot sunt, semper Cholem cum vas conjunctum habent pag. 146. Cum hætenus probatum sit, קול absq; vas scribi non posse, nisi ob certas causas in sex locis, quomodo ergo ex קום conficies קול? quæ sit, quod tantâ confidentiâ affirmes קולם significare sonum eorum, quod tamen (ut tuâ veniâ dicam) est falsissimum. Enim verò fieri non potest, ut ex קום facias קולם nisi fortè aliunde novum vas asciscas. Pag. 147: Si secundum tuam opinionem & sententiam D. Hieronym. & Septuaginta legerint קולם non קום, quæ sit ergo quòd Aquila vertit canon? Sic enim in Psalterio Flamini viri doctissimi inveni, cujus verba hæc sunt: (Quod verò subjicitur, in omnem terram exiit sonus earum: fidelius Aquila vertit ex Hebræo, ὁ παντὶ ἀνθρώπῳ.) Reputa tecum Lindane, an Aquila קום, vel קולם, aut etiam קולם legerit. Certè aliter eum legisse, quàm nunc quoque; textus Hebræus habet, mihi nunquam persuadebis.

Sed fortasse objicies, quæ fiat, quod Paulus Apostolus, Septuaginta & D. Hieronymus transfulerint, Sonus eorum? Profectò hæc res, ut ingenue fatear, me quoque; aliquando torfit. Sed annotatio in Psalterium docti cujusdam viri, & ut audio, Vatabli Professoris Parisiensis ex parte scrupulum mihi exemit, cujus hæc sunt verba: Vel amussis eorum, id est, structura eorum ad amussim facta, hoc est, in extremis quibusque; terræ partibus conspicitur illa fabrica corporum cælestium quasi ad amussim facta, quæ est vice verborum. Quod hic dicitur de cælis, Paulus ad Rom. cap. 10 accommodat Apostolis per allegoriam, quæ non aliter in universo orbe potentiam & majestatem Dei celebraverunt & prædicaverunt, quàm illas accuratissima cælorum structura eloquitur & denunciat hominibus ubivis terrarum habitantibus.

Hæc sententia Vatabli, etsi mihi valde arridet, tamen puto nos aliud quoque; invenisse, ex quo facile appareat, cur illi קו per sonum vel vocem expresserint.

Si pii & docti viri hujus Psalmi verba considerabunt, & exactius examinabunt, in omnibus versibus deprehendent כָּפֶל לְשׁוֹן בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת, id est, eandem semper rem diverso vocabulo repeti, quod cum præcedente eandem ferè significationem habet, ut הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים, Cæli enarrant,

מַגִּיד הַרְקִיעַ, Enunciant firmamentum, יַבִּיעַ אֹמֶר, Eructat sermonem, יְהוָה דַּעַת indicat scientiam, &c. Proinde cum in omnibus versibus ejusdem sententiæ, sed diversis verbis iteratio deprehendatur, oportet hic quoq; קוֹ aliquam cum מִלָּה cognationem habere, & contra מִלָּה cum קוֹ. Nam si hoc non esset, ea certè elegantia, quæ in cæteris versiculis omnibus cernitur, hic prætermissa videretur. Neesse igitur est, קוֹ præter alias etiam significationes notas, aliam quoq; jam multis incognitam habere. Notum autem & vulgatum est, קוֹ significare spem, congregationem, normam, lineam & delineamentum, funiculum, amussam, vel lapidem amussis. Præter has, inquam, aliam neesse est notionem habere, quæ קוֹל, id est, vocem, vel saltem דְּבַר הַתּוֹרָה, id est, expressionem alicujus vocis habeat. Hanc sententiam confirmat etiam Paraphrasis Chaldaica in cap. 28 Esaiæ super verba קוֹ לִקּוֹ, si quis diligentius perpendat.

Videmus etiam, quòd amussis, quæ funiculo constat, non omnino voce careat. Siquidem architecti & alii artifices, quando aliquid signare aut metiri volunt, dum amussam vel funiculum extendunt, & deinde remittunt, sonum quendam edere consueverunt. Quæ ex re confirmatur קוֹ aliam quoque notionem, vulgo Hebræorum hæc ita notam habere, camq; vel קוֹל, vel cerè הַתּוֹרָה קוֹל repræsentare, ut cognatio & affinitas inter קוֹ & מִלָּה constet. Hoc autem quoniam paucis notum est, D. Apostolum, LXX, & D. Hieronymum aliter quàm קוֹמ legisse, errore quodam suspicantur. Hæc nostra sententia, si alicui probata fuerit, eam arripere potest: sin minus, suum cuique liberum iudicium permitimus, si modò ipsum textum violare non ausit.

Hæc totidem verbis Isaacæ Levitæ Germani, qui in Defensione veritatis Hebræicæ modò citatâ, oppositâq; Wilhelino Lindano, Episcopo quondam Trajectensi complura attulit lectu & observatu digna, tantò prolixius afferenda duximus, quantò rariùs eximium illud Apologeticum Scriptum pro veritate Hebræica sacrorum Voluminum in publicis Musarum tabernis prostat, quantôq; majorem diligentiam ipse Levita e Judæo Pontificius adhibuit, ut primigenium & authenticum Codicem Eberinâ dialecto conceptum a crimine depravationis, quam ei intentat pravum iudicium, liberaret, atq; proprio integritatis nitore restitueret,

& quantò propiùs accessit ad verum modum conciliandi *Paulum* cum *Davide*, & deniq; quantò audaciùs alii Scriptores vendicant sibi labores eruditi hujus Scripti, quibus hæ vindiciæ Isaacianæ tanqvã propriis laudibus inde usq; ab 1559 inclaruerunt; quorum nomina tutiùs ac modestiùs filere volumus, qvàm cū infamia plagii assignare, qvi fucus curioso veritatis indagatori & varię lectionis gloriã conspicuo facilè pellucebit.

Verùm enim verò ut nostram symbolam conciliandi Hebræum Psal-
tis textum cum Paulino interpretamento conferamus: sequentibus scruti-
niiis nos expediemus.

PRIMUM: Initiò nuncium remittimus *Genebrardo*, qvi commen-
taturus in hunc Psalmum hanc fovet suspicionem, qvã imbutus vocabu-
lum קו Kav pro קול Kol, per Apocopen Poëticam lectum suspicatur.
Deinde Jacobi Gordoni arti conciliatrici justò duriori neutiqvã suffraga-
mur. Sic enim ille super v. 4 & 5 hujus Psalmi scribit: Septuaginta ο φθί-
γος ἀνίτων, qvi proinde legisse videntur in Hebræo קוֹל, ubi tamen cor-
ruptè est קוֹל lineam vel filum; sanè ad Rom. c. 10 habetur fons eorum, &
refertur ad prædicationem Apostolorum; rectè, sensu saltem allegorico,
qvippe qvi non malè, ut cæli vertuntur splendore suo Apostolicò. Sed
labem puro fonti immeritò affictam delevit modo suã spongiã *Isaacus* &
de Muis Com. in Ps: qvare hic nostrã non opus est ope. Ad extremum nec
Gaffarello nostrum calculum adjicere possumus, cui hæc conciliandi ratio
placet: Ainsì S. Paul, & les Septante, estant parfaictement conciliez avet
l'original Hebreu, nous pouvons hardiment suyvre la lettre, & dire ti-
teralement קוֹל Kavam, linea eorum entendant des Estoilles qvi sont
rangeés au Ciel, comme des lettres dans un liure ou sur un parchemin;
à raison de qvov l'Escriture dit qve Dieu estend les Cieux comme une
peau, appellant ceste extension רַחֲיָה Rachia, d'ou les Grecs auroient
paradventure tiré leur ράκος qvi signifie une peau ou un cuir, estant le
propre d'une peau d'estre estenduë. hoc est. Ita Sancto Paulo & 70 per-
fectè conciliatis cum Hebræo originali, securè Literam sequi possumus,
& literaliter dicere Kavam, *Linea eorum*, de stellis in Cælo ordinatis in-
telligentes, ut de literis in libro, vel pergamento; qvã ratione Scriptura
dicit Deum in modum pellis Cælos extendere hanc extensionem vo-
cans, Rachia, unde fortassis Græci suum ράκος extraxerunt cutem vel
corium significantem, qvòd proprium pellis est, extendi.

Modus

Modus quidem, quo usus est *Gaffarellus* conciliaturus utrumque; Scriptorem modò nominatum, haut ineptus videtur, qui ducitur a sensu sublimi & allegorico Pauli & 72 Interpr. accommodantium hæc verba prædicationi Apostolorum, quomodo & Syrus Evangelium interpretatur: sed appendix, quâ יך seu Linea stellis in cœlo ordinatis alligatur, illætabilis planè est.

SECUNDUM: Versionem 72 Presbyterorum, quæ tunc aut ad manus fuit, & in usu apud Romanos, ad quos scripsit, aut singulari Spiritus S. *ἀναμνήσει* Paulo in memoriam revocata, Apostolus sequi pensavit, ne succrescentes nuper satæ Ecclesiæ Romanæ plantas in primo flore justò intempestiviùs enecaret.

TERTIUM: Ut autem ista *Seniorum Versio*, in quâ extat, $\delta \text{ϕησὶς} \text{ϕ} \text{αυτῶν}$, pro $\delta \text{κανὼν αὐτῶν}$, menti ipsius Dei a quâ profecta est, & rei, ad quam exprimendam adhibetur, convenienter respondeat: tutum erit, abdamus nos intra *Radicalè Fundamentum*, *Elementale* seu *Centrale* binarum dictionum יך & $\text{ϕησὶς} \text{ϕ}$ significatum, atque ex eo verum voces vulgò diversi sensus ac usus componendi modum venemur. Equidem in compluribus vocibus variarum Lingvarum nonnunquam dilitescere *Radicalè aliquod communissimè, simplicissimè & abstractè significationis Centrum*, ad quod reliqua significata ceu Lineæ a circumferentia se facile reduci patiuntur, nec novum nec inusitatum est.

Ut enim ex unâ arboris radice omnes partes summæ, medioximæ & minimæ ortum & alimentarium succum trahunt, nimirum, atrix medulla, iners truncus, rudis cortex, surgentes rami, virides frondes, gemmantes calyces, pulcherrimi flores ac fructus, atque ex eâ decus, robur ac duramentum consequuntur: consimili modò multiplices significatorum rami de una *Radicali ac communi significandi indole* originem ducunt, rursùmque ex iis variæ propagines ortæ latè diffunduntur in communes rerum usus, quarum indices hæc subolescentes voculæ existunt.

Rabbini *Generale* hoc significatum אֵיך appellant, eò quòd portet alias significationes ceu sarcinulas, teste M. Samule Bohliò $\text{ב}^{\text{י}}$ b. memoriæ virò, qui olim hoc commune significatum vocavit *Formale Radicis*. Si detur *Prima & Communis Forma*, quam Keckermannus nobis procu-

dit, appositè loquutus est : sed si Aristoteles & Peripatus audiendus erit, qui Formæ primæ, communis & manentis *εἰρησιν* intulit materiæ, minùs ἀρετῶν; Onomathetæ munere functus est Bohlius. Etenim veluti Noëma Generis ac Speciei dicendi indole variant, Materia & Forma usu disparēs sunt : pari ratione significationes *Generales & Speciales, Materiales & Formales* accuratiùs loqvendi usus distinxit. *Materiale* enim & *Generale* Significatum habet se instar *Rei consideratæ* apud Philosophos : Formalis autem & Specialis significandi ratio *Modum considerandi* varium in vulgus Philosophorum notum nobis repræsentat. Cui igitur volupe fuerit *Generales* significationes appellare *Formales*, id quod viro docto excidit, *Rem consideratam & Modum considerandi* vix pensi habuerit.

Quod verò spectat novum nomen נִשְׁוֹת, nobis quidem sufficiet primùm appellâsse שׁוֹרֶשֶׁת, hoc est, *Radicalem*. Quemadmodum enim unum est שׁרֵשׁ, *Radix* Hebræa dictionum unica, a qua ceu matrice cæteræ voculæ nascuntur, primâqve ortus sui capiunt initia : sic in una eadémqve *Radice* unicus sæpe latet *Communis & Radicalis* sensus. Quod si quis aliam porrò desideret nomenclaturam, haut incommodum erit appellâsse יסודי *Fundamentalem*. Nam ut *Fundamentum* totam diversæ structuræ molem sustinet; ita *Primum & Commune Significatum* habet se instar *Fundamenti*, cui inædificari comparata est nova variarum significationum accessio. Quando autem vocas יסודי *Fundamentalem* significationem, non procul abes a στοιχείωδ seu *elementaria*. יסודי enim Physiци Hebræi adhibent non modò ad significandum *Fundamentum*, sed etiam *Elementum & Principium rerum naturalium*. Sic enim scribit Rabbi Aben Tybbon in *Physica Hebræa*, quam inscripsit רוּחַ הַחַי, hoc est, *Spiritus gratia, & Joannes Isaacus Levita*, Germanus primùm edidit Coloniae Anno 1555 : וְרוּחַ הַחַי גַּם בֵּן יַחֲלֵק לְשָׁנֵי מִיָּנִין : מֵהֶם גַּשְׁמִיִּים :

פְּשׁוּטִים כְּמוֹ אַרְבַּע יְסוּדוֹת וְגַ' וְאֵין הַדּוּמִים בָּהּ מוֹסֵית עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוּדוֹת אֵלֶּה הָעֲרוּב שֶׁנִּתְעַרְבוּ בּוֹ כָּל אַרְבַּע יְסוּדוֹת וְהַפְּסִיד כָּל אֶחָד וְאֶחָד צוּרְתוֹ וְשָׁבוּ עֵצִים אֶחָד : וְכָל

Qvæ verba וְכֵן אַחַד מֵהָאַרְבַּע יְסוּדוֹת תּוֹכַל לְקַרְוֵהּ רוּמִים:

R. *Aben Tybbon* hac qvondam latinitate donavimus & typis excudenda curavimus: *Ceterum, hæc itidem in duo subdividitur specialia membra: qvorū qvædam Simplicia sunt corpora, ut qvatuor Elementa &c. Nam nulla Qviescentibus vis inest augetendi ex singulis Elementis, nisi confusanea mixtura, qvā qvatuor Elementa in iis mista reperiuntur, qvorum unum qvodqve Formam suam amittens singulare constituit corpus. Imò singula Elementa vocare possis Qviescentia. Hæc σέψις; fuit ἐνοματώδης, sequitur παραματώδης, qvam paucis QVINTI MOMENTI verbis sic complectemur:*

QVINTUM MOMENTUM.

Radicale & commune binarum vocum קו & φήσις fig-
nificatum esto: **C**anonicus & **G**nomonicus rei ductus
ab uno extremo in aliud.

Etenim *Primò*, in hoc velut communi centro concurrunt hæc duo, *Canon* & *Sonus*, qvòd, veluti *Canon* ab uno *Subjecto* in *Objectum* facillè ac regulariter extenditur qvomodo *Munstero* & *Bibl. Angl.* directio exponitur: simili modò *Sonus* ab uno *Subjecto* facili atq; regulari meatu in aliud transit.

Secundò, ut *Regula* sequitur rectam lineam sui ductus ab uno in aliud, qvâ ratione *Targ. extensio funiculi, Angl. Linea, Hisp. & Cajetano filum* redditur: sic *Sonus* rectà tendit e percussis corporibus solidis per medium sonabile aëra ad bipatentia ostiola aurium, qvarum anterioribus anfractibus moderatus, exceptus & motus ab incluso aëre movet ossicula, ut tympanum percutiant sonumq; efficiant, delatum per cochleam ad nervos acroamaticos & ab his rursus ad cerebrum, tandem sensui communi judicandus sistitur.

Tertio, velut קו seu *Amussis* est gnomon seu index qvidam rerum mensurandarum: sic φήσις est gnomonicum indicium νοημάτων & per illum rerum in dicentis animo latentium; qvò etiam nomine *Bucerus* קו interpretatur *indicium*.

Quarto qvemadmodum קו seu *Perpendicularum* ab uno primo puncto ordine procedit ad ultimum & in idem definit: sic *Sonus* successivâ promotus serie a *Puncto* certo qvodam, & singulari extremo, qvòd digitò mon-

strari potest, & dicier hoc est, & in aliud certum ac *δεσμίον* *Punctum* terminatur.

Quimò quemadmodum *Linea* contortula seu *Funiculus* contortuplicatus, qui adhibetur metiendis rebus unò momento nequit e glomeratis plicis suis enodari, sed opus est morâ & revolubili singularum partium quodam successu, antequam linearis glomus totus queat exsolvi: pari morâ opus est sonis transeuntibus nunc per liberum aërem, nunc per valles & montes, nunc deniq; per templorum fornices, *περίστυλια* & alia intermedia objectacula nunc remorantia, nunc duplicantia, nunc triplicantia sonos priusquam finiantur, quibus nunquam sua deest echo sive percepta auribus sive impercepta ob sui debilitatem & mediū tortuosi defectum.

Hæc centralis significationis quintuplex convenientia pari facilitate intercedit cælo ejusq; luci cum Evangelio, ejus ministerio, atq; Regno cælorum, cui pii ac verè Christiani homines cuncta cogitata, dicta & facta in omni vitæ gradu ac munere & serere & metere debent.

Ut enim *Primò* *Linearis Regula* rectà ducitur ab uno per medium mensurandum in aliud ceu terminum mensurandis, & ut *Sonus a sonante* editus varia loca permeat, antequam desinat: sic a Deo vocibus Apostolorum & Discipulorum editum salutaris Evangelii præconium per omnes orbis fines & extremitates dimanavit Psal. 119, 5. Eloquia enim Dei sunt instar pernicium alarum, quibus subvectus thesaurus salutiferæ scientiæ cum lucro animarum nostrarum ex *Zione* seu Hierusolyma ceu carcere penetrat se ad ultimas *ἡ ὀκνημῆς* oras tanquam metam & calcem cursus ut divinissimi ita salute abundantissimi. Nam S. S. E. (sic scriptum est) Esa. 2, 3, & Mich. 4, 2: *De Sion egredietur Lex & Verbum Domini de Jerusalem.* Luc. 24. v. 46, 47: *Sic oportet pati Christum, & resurgere a mortuis tertiâ die & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, factò initiò* (quàm commodissimè) ab Hierusolymis.

Etenim Hierusolymitanum terræ situm si contendas cum reliquis orbis plagis, instar umbilici cluit urbs illa atq; velut centrum quoddam totius Palæstinæ, latera ejus latiora si spectes: e quo in omnes mundi partes huic *Evangelio Canon* aut sono facilis patuit transitus, & ad quod *Judææ* centrum *ἀνδρες ἑβραῖοις ἀπὸ παντὸς ἔθνους ἦ ἰσὸς ἦ ἑβραίων* confluisse memorantur Act. 2, 5, 8 seq: idq; convenienter vaticinio Prophetico

Esa.

Esa. 43, 5: *Ne timeas, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum & ab Occidente congregabo te.* 6. *Dicam Aquiloni, da: & Austro, ne prohibeas: adducito filios meos de longinquo & filias meas ab extremo terra.* 7. *Omnis qui vocatur de nomine meo & ad gloriam meam creavi eum, formavi eum, etiam feci eum.* 9. *Omnnes gentes congregentur simul & colligantur in populos &c.*

Ne verò quisquam oggniat regerens hunc congregabilium gentium confluxum forē infructuosam quandam variorū hominum concursationem: audiat quid proclamet Spiritus Dei ore ejusdem Prophetę Esaię usus:

פְּנוּ - אֵלַי וְהוֹשִׁיעוּ פְּלִי - אֶפְסָי - אֲרִי

Convertite ad me vultus (72 Παντοφύειέπ' ἐμὲ) *& salvi eritis omnes fines terrę.* *Quia ego Deus & non alius.* Matth. 11, 28: *Venite ad me omnes, qui onerati estis.* Tanta salutis omnibus terrę finibus oblata amplitudo non ad bonos ac obedientes solū diffundetur, sed etiam ad populum דורר refractarium (72 ἀπειθεῖν & ἀνυπακούειν) *Febova totum diem suas manus expandit, qui gradiuntur per viam hauri bonam juxta suas cogitationes.* 72: ἔπιον ἄμαξιπῶν ὄσῶν. Prov. 1, 24: *Vocavi & remissis, extendi manum meam, & non fuit qui animum adverteret.* Penes hos refractarios, salutis palmis יי tensis

oblata incuriosos ac pertinaces peccatores culpa estō, si votis æterni regni ac gaudii excidant, non penes Deum suas manus auxiliatrices exporrigentem, non penes Christum, qui instar Gallinæ glocitantis ac passis aliis tegere & fovere parantis pullos suos, etiam eos, qui Prophetas ad se missos occiderant, & lapidibus obruerant missos a Deo æternę salutis legatos, ad se adducere & in societatem regni cęlorum tantō desiderio flagravat, sed illi planē recusarunt Matth. 22. v. 37.

Deinde sicut per pendiculum e superioribus rectē construendarum ædium partibus rectā demissum æquō ponderis libramētō efficit, ut cunctis sua integritas & pulchritudo constet, ne quid tortuosum aut inordinatum structura patiat, imō ut Sonus e collisis corporibus, organis pneumaticis, aliisve sonabilibus solidis emissus pernici ac ultroneō motu fertur ad aures, eas variē afficit, demulcet, movet, atque in animis hominum varios motus excitat, id quod Sauli accidisse memoratur 1 Sam. 17, v. 14, 15, 16 seq. qui turbatus malō genio non modō levamen sentit e Davidicę citharę svavi modulamine ibid. v. 23, sed fidibus canente Davide etiam vexatio mali Spiritus cessavit: Sic Evangelii & Verbi divini sonus

sonus ab ore Virorum Dei profectus non modò ad aurium bipatentes fores rectà tendit, sed & easdem suaviter afficit, quomodo Herodes ἡδέως cum suavitate & lubentia quadam olim audiebat Johannem concionantem Marc. 6, v. 21 : imò vivus Dei sermo valde efficax est & quavis ancipiti (δυσίμω) machærâ penetrantior, pertingens usq; ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoq; & medullarum, & κρηλικὸς ἐν θυμύσων ἢ ἐν νοεῶν καρδίᾳ, Crisim exercens in cogitata & discursus cordis Hebr. 4. v. 12.

Tertio non secus ac amussis rerum mensurandarum certum signum existit, & ὁ φθῆγϞ indicium est noematum & idearum, quæ in mente artificis præextiterunt anteqvam manus operi fuit admota : sic doctrinæ Evangelicæ sonus hanc propriam laudem sibi vendicat, ut λόγον δ' ὄσμῃον (bene significantem) insonet auditorum auribus & animis 1 Cor. 14. v. 9.

Quarto, ut Regula Ὀρθότητος causâ non unò momentò adhibetur fabricis rebusq; omnibus metiendis, sed nunc uni mox alteri parti ἑκαίρως ἢ Ὀρθότητος inferendæ atq; combinandæ applicatur: pari modò vox humana sua agnoscit ordinaria organa, prima, media, ultima, ac proinde suis constat articulis, quos ori vel indita vel addita instrumenta conficiunt, teste disertissimò juxta ac doctissimò Romuli nepotum Cicerone Lib. 2 de Natura Deorum pag. 239 edit. Paris. Carol. Steph. 1554: *Ad usum, inquit, orationis incredibile est, nisi diligenter attendeas, quantâ operâ machinata natura sit. Primum enim a pulmonibus arteria usque ad os intimum pertinet: per quam vox principium a mente ducens, percipitur & funditur. Deinde in ore sita lingua est finita denibus. Ea vocem immoderatè profusam fingit & terminat: quæ sonos vocis distinctos & pressos efficit, cum & ad demes & ad alias partes pellit oris. Itaque plectri similem linguam nostri solent dicere, chordarum dentes, nares cornibus iis, qui ad nervos resonent in canibus.* Et ibidem mox addit: *Hâc cohortamur, hâc persuademus, hâc consolamur afflictos, hâc deducimus perterritos a timore, hâc gestientes comprimimus, hâc cupiditates iracundiasq; restinximus: hæc nos juris, legum, urbium societate devinxit, hæc a vita immani & fera segregavit.*

Canonicus iste sonus, quò sonante & percrescente ipsa S A L U S salit, Cælum tripudiat, orcus tremit, nec unius temporis est, neque unius ore proditus. Prima hujus vocis *Linea* hæc fuit, quam os Jehovah eloquutus est Gen. 3. v. 15:

הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ

Hoc ipsum conteret tibi caput.

Quò sonò protevangelicò Prima mater

ibat ovans & spe suâ damna levabat,

natòque Caino, exclamabat:

קְנִיתִי אִישׁ אֶת־יְיָ

Consequuta sum virum ipsum Jehovah.

Continuârunt ac testimoniis suis confirmârunt hunc suavissimum fidei ac promissi Evangelici sonum Presbyteri antediluvianiani, teste Paulo Hebr.

11, v. 2.

Hâc fide in Messiam, mundi הַגִּיּוֹרִים ac redemptorem, hòc sonò fidei nunciò salutisqve arrhabone confirmatus Abel pleniùs quàm Cainus sacrificium Deo obtulit, ibid. v. 4.

Hâc erectus Henoehus vir pientissimus, ante mortem mortalitate donatur, cœlòqve infertur vivus. ibid. v. 5.

Hic sonus, hæc fides, hæc justitia utriusqve mundi incolam Noachum præconem naeta est 2 Petr. 2. v. 5: quò χρηματισθεὶς & paravit arcam in salutem domus suæ, & damnavit mundum, & deniqve justitiæ, quæ per fidem est, hæreditatem adiit Hebr. 11. v. 7.

Divinæ voci obediens Abraham Genes. 12. v. 1, 2 patriâ egressus in terram promissionis ceu alienam fortunarum sedes transtulit, & in tabernaculis cum coheredibus promissionis Isaac & Jacob habitavit, civitatem exspectans, quæ habet fundamenta, cujus artifex & conditor Deus. ibid. v. 8, 9.

Insonuit auribus Sara senio confectæ verbum Jehovah: Certissimè revertar ad te הָיָה בְּעֵת secundum vite tempus, & erit filius Sara tuæ Gen.

18. v. 9, 14. Quò factum est, ut Sara, licet sterilis fuerit ac decrepita; tamen fide consequuta sit virtutem concipiendi, ut præter ætatis rationem pepererit, fidem judicans promittentem, & sic ab uno mortuo orti sunt (Hebræi) tanquam sidera in cælo multi, & sicut arena ad littora maris innumerabiles ibid. v. 11, 12, 13.

Idem esto iudicium de Jacob, Josepho, Mose, ibid. v. 20, 22, 23, aliisq; Patriarchis & Prophetis ad quos sermo Dei factus diversis temporibus. Nam πολυμερῶς ἢ πολυτρόπως loquutus est Deus Patribus & Prophetis in tempore V. Testamenti, postremis autem temporibus, quæ διορθώσεως sunt propria Hebr. 9, 10, loquutus est nobis per filium Hebr. 1, v. 1, 2.

Et verbum Domini, quod manet in æternum Esa. 40, 8, hoc est verbum, quod Evangelizatum est 1 Petr. 1, v. 25: seu ut scribit b. m. vir, D. Joh. Pauli Resenius Disp. profundæ eruditionis Theologicæ ferace, habitâ Anno 1630, 21 & 24 Decembris: *Verbum seu Evangelium æternum etiam ad $\delta\pi\kappa\acute{\alpha}\lambda\upsilon\psi\iota\nu\ \mu\upsilon\sigma\eta\eta\iota\varsigma\ \chi\acute{\rho}\theta\omicron\upsilon\varsigma\ \acute{\alpha}\iota\omega\nu\iota\circ\iota\varsigma\ \sigma\epsilon\sigma\tau\eta\mu\acute{\alpha}\theta\omicron\varsigma$, sensim tamen revelati per Scripturas Prophetarum, secundum constitutionem ipsius æterni Dei in obedientiam fidei in omnes Gentes, (tandem quoque) manifestati Rom. 16, 25, 26. Neque enim tunc cepit primum Evangelium ejusmodi (verba sunt Resenii) quod ipsum erat potius adeo æternum; & sic tantò etiam ante illum angelum, qui descendit de cælo cum illo tali, quod evangelizaret ita ocius simul habitantibus super terram, & omni nationi & tribui & linguæ & populo: quò juxta vocem ejusmodi tam clarâ ac sonorâ tincerent verum Deum & darent illi gloriam: quoniam venit hora iusta certi judicii ejus: quem ita adorarent, ut ipsum factorem universorum &c. sicut hoc quoque est Apoc. 14, 6, 7.*

Quâ autem ratione sensim, uti notat Resenius, Evangelium fit ita revelatum, ut tam distitis nationibus orbis innotuerit: monstrat initio Liber totus. Actuum Apostolicorum, & dein ipsa docendi & discendi Christiana ratio.

Nam Apostoli & Discipuli suscipientes iter ad docendas omnes gentes, Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. ut locum mutare necesse habuerunt: ita ipsa doctrina cum itineris progressu nunc in hoc nunc in illo loco admirabilem successum habuit & quotidie magna incrementa cepit. Quoniam verò sequenti membrò de hoc successivò soni Evangelici motu acturi sumus, plurimum heic definimus.

Quintò, Architecti involutum lineare suum perpendiculum sensim evolvunt ex involucris, evolutum tamdiu versant & applicant, donec filum $\delta\epsilon\iota\kappa\lambda\eta\omega\varsigma$ signaverit gnomonem, qui porrò obliquitatem operis monstrans occasionem præbet architectoni eam emendandi ac de rectitudine fabricæ inveniendâ suscipere cogitationem. Sonus auditui deserviturus neutiquam absolvit munus impulsâ primâ vicinâve aëris parte, sed ulteriori succedentium aëriarum partium impulsu opus erit, antequam a vacivis auribus percipi possit. Ut autem modus iste, quò peragitur auditio, meliùs intelligatur, quippe quem disputandi cacœthes dubiorum quorundam tricis implicuit: observandum est, quò Auditionis ordo talis sit. Duo solida corpora invicem collisa intermedium aërem compellendo pulsant & diffidunt, qui diffusus edit sonum,

num, sonus verò cum quodam impulsu diffundi cœptus afficit proximam circumstantis aëris partem, quæ immissum sonum recipiens rursus vicinam aëris partem impellit, illamque sonò imbuit, & sic deinceps donec per aërem tanquam *διηχὲς* medium ad ipsum auditus organum ventum fuerit. Hunc sonum vernaculus aër statim excipit & in nervum auditorium trajicit, qui sonorum omnium modulus ad sensum communem tanquam judicem atque censorem vehit. Has promotorum sonorum vices ab Echus jucunda reciprocatione facilius observabis. Plinius l. 36, c. 15: *In eadem urbe juxta portam, quæ Thracia vocatur, turres VII acceptas voces numerosiore percussu multiplicant: non enim huic miraculo Echo est a Græcis datum. Et hoc quidem naturâ locorum evenit, & plerumque convallium; ibi casu accidit: Olympicam autem arte, mirabili modo, in portu quam ob id heptaphonon appellant, quoniam septies eadem vox redditur.*

Applicaturi, *ἡμῶν* nostrum *Canon*a perpendiculararem Evangelici soni, ejusque revolubiles vices & series ostensuri: sequemur *ἡ πῶτα* vestigia divinissimi Prophetæ & Regis Davidis, quæ nobis Psal. 18. v. 5, 6, 7, 8, sequ. reliquit: v. 5. Verba Davidis sic sonant: *In omnem terram exiit linea eorum, & in extrema orbis eloquia eorum. Soli posuit tabernaculum in ipsis. Et ipse tanquam Sponsus egrediens de thalamo suo, gaudet ut potens ad currendam viam. Ab extremo cælorum egressio ejus, & revolutio ejus usque ad extrema eorum: & non est qui abscondat se a calore ejus. Lex FEHOVAH perfecta convertens animam; testimonium FEHOVAH fidele, sapientem efficiens parvulum. Præcepta FEHOVAH recta, latificantia cor: præceptum FEHOVAH purum, illuminans oculos. Timor FEHOVAE mundus permanens in seculum: judicia FEHOVAH veritas, justificata sunt pariter. Desiderabilia magis quam aurum multum, & dulciora melle & stillatione favorum.*

Veluti modò ostendimus e Cap. II Paulinæ Epistolæ ad Hebræos, quæ promptitudine & constantiâ prisca mundi religiosi Heroes ante & post diluvium exceperint extentû cœlestis veritatis *Canonem*, atque Evangelicæ fidei *Sonum*: pari nunc curâ & industriâ conabimur efficere, ut constet, quæ promptitudine, quò fervore, constanti animi proposito contra quasvis Satanæ artes & astus, immundi mundi illecebras, & exterioris hominis horaria objectacula traditum e cœlesti Sponso *Canonem Evangelicum* & salutaris fidei penetrantissimum *ἡ ψῆφος* diffuderint Apostoli, & per totum terrarum orbem diditum auditores conservârint & usurpârint.

Id quod tantò faciliùs nos expedituros speramus, quàn tò preffiùs sequamur *Sponsum Cælestem*, qui de thalamo egressus instar gigantis pulverem Olympicum collecturi, vel curriculum pro præmio. & gloria confecturi, nobis viam & pedetentim præmonstravit & ante nos calcavit.

Principiò autem attendendum erit, quid velit sibi nomen חָפָה e quo egressus perhibetur *Cæli Choragus* sive Sponsus Naturæ Titan.

Adi & audi *Eliam Levitam Germanum*, ejusqve opus quod inscribitur תּוֹשְׁבֵי תִשְׁבִּי Thispites; mox quod quæris, inventu haut erit tibi difficile. Sic enim sonant verba *Eliæ* pag. 119. edit. Isnæ in Algavia Anno 1541:

חָפָה חָפָה חֲתָנִים פִּירֵשׁ הַרְדֵּק מְקוֹם הַסְּתֵרֶת הַפְּלֵה עִם
הַחֲתָן נִקְרָא חָפָה וְאַנְחָנוּ קוֹרְאִים הַבְּגָד שְׁפוֹרְשֵׁין עַל רֹאשׁ
הַחֲתָן וְהַפְּלֵה בְּאַרְבַּע בְּדִים בְּשַׁעַת הַקְּדוּשֵׁין חָפָה מְלִשׁוֹן הַמְּקָרָא
כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חָפָה וְכֵן בְּחֲתָן יוֹצֵא מִחֲפָתוֹ וְהֵם לִשׁוֹן כְּפוּי
כְּמוֹ חוֹפֵת עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבִלְעֹז בְּאַלְדֵּרֵאקִינוּ וּבִלְשׁוֹן אֲשַׁכְּנוּ הַיּוֹמֵל

Quæ sic vertit Paulus Fagius: CHAPHA, *Thalamus nuptialis*. R. David Kimchi dicit, quòd locus, ubi abdit se sponsus cum sponsa, חוֹפָה vocetur. Nos verò *Judæi* vestem illam, quam extendunt super caput sponsi & sponsa, quæque tenetur quatuor vectibus ea hora, qua fit desponsatio חוֹפָה vocamus. Quo schemate & scriptura vitur. ut, *Esa. 4*: Quoniam erit super omnem gloriam protectio. Item *Psal. 19*: ipse autem tanquam sponsus egreditur de thalamo suo. Significat autem propriè hæc vox operimentum. ut *Deut. 33*: Teget super eum totâ die. *Ital. baldekino, germ. himel.*

Quo præmissò ceu præcognitò hæc deinceps nostris oculis & animis porrò contemplanda proponit Psalter. Prout ex *Cælorum Solis* motu atque efficientia aliqualis DEI cognitio & investigari & haberi potuit: consimili ratione viam cognoscendi Dei multò sublimiorem ostendere aggreditur v. 8, seqv. quando *Legem divinam* indigitat. Perinde ac si diceret: Quemadmodum cæli & sol ipse statim testes sunt DEI gloriæ & sapientiæ; ita ejusdem Dei ac Domini nostri Lex manifestum testimonium est sapientiæ & voluntatis divinæ; id adeo quidem, ut meritò quondam proclamârit Moses *Deut. 4, v. 8*, quotqvot Dei Leges audi-

rent,

rent, dicturos: *Quæ est alia gens sic inclita, quæ habeat statuta & judicia Dei, sicut est (Lex Dei) ista?*

In primis verò nostris cordibus inscribendus erit ὁ νόμος ἡ πύσιμα ἡ ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, qui nos a lege peccati & mortis vindicat, quo de gentium Apostolus Paulus Rom. 7, 2, hoc nomine a Jacobo Epistol. Cap. I. v. 25 appellatus νόμος τέλει ὁ ἡ ἐλευθερίας.

Hæc Lex, hæc Evangelica amissis ab ipso Sponso non minùs vetera quàm nova proferente Matth. 9, v. 15, 16, 17 promulgata, non sine benigniore oneris ἐλαφρῆ jugo Matth. 11, v. 10: imò pro captu discientium & excipientium inculcata Joh. 16, v. 12; quæ nec potuit nec debuit unò momentò cum universa sua διορθώσαι proponi. Proinde, haut mirum aut novum cuiquam accidere debet, si Lex ita Spiritu & vitâ animata suas certas habeat vices, suosq; progressus sancta fides ac eruditio admittat: non secùs ac *Linea perpendicularis* & emissus *Sonus* suas quoque admittunt partium & mediorum progressiones.

Quemadmodum *Esaius Propheta* populum planè enormibus vitiis fœdatum ceu infantem recens ablactatum sensim ad pietatis & virtutis semina recipienda formare quondam studuit cap. 28, v. 9, 10, 11, 12, 13. Quod suum studium & incredibilem curam Zelotes Propheta his verbis complecti voluit: *Quam docebit ultrà Propheta scientiam, & quem intelligere faciet, quod audivit? sum ut pueri ablactati a lacte, avulsi ab uberibus. Nam ut pueris datur eis לקו לקו לקו לקו לצו צו לצו לצו præceptum post præceptum, præceptum post præceptum: linea post lineam, linea post lineam, parum ibi, parum ibi. Quia balbutientibus labiis, & lingvâ alterâ loquitur Propheta ad populum istum. Ad quos dixit Propheta: Hæc requies est, requiem præstate lassò, & hæc requies: & noluerunt audire. Et erit eis verbum F E H O V Æ, præceptum post præceptum, præceptum post præceptum, linea post lineam, linea post lineam: parum ibi, parum ibi &c. Hi morum corruptorum & corrigendorum gradus infimis subselliis adhærescentes: nec aliam feriem, quam quæ gradus admisit, doctrinæ Apostolicæ Regula docuit.*

Eqvidem *Canon Religionis* primùm plantatæ similes quondam moras habuit, *Linea canonicæ doctrinæ*, quæ secundum pietatem fuit, paulatim evolvi & *δικαίως* excipi avebat. Quò factum arbitramur, ut divinus gentium Doctor & Apostolus *Paulus* initiò lacte Ecclesiam alendam judicaverit, sicut instituti sui rationem, & methodi cum magistris

immaturis & iis qui πῶς ἀκοαῖς νοθεύει facti sunt observandę modum luculenter nobis exposuit Epist. ad Hebr. c. 5, v. 12, 13, 14: *Opus habetis, inquit Apostolus, ut tradamus vobis elementa quaedam initiū eloquiorum Dei, & facti estis ii, quibus opus est lacte & non solido cibo. Quisquis enim lactis est participes, rudis est verbi iustitię, infans enim est. Perfectorum autem est solidus cibus, utpote qui propter habitum sensus habent exercitatos, ad discretionem boni, & mali.*

Etenim ἀνὴρ ὁ τέλει & ad quem nos remittit Paulus Eph. 4, 13, & ad cuius μέτρον τῆ ἡλικίας & πληρώματι & Χρῆσῃ omni nisu & ope contendendum nobis erit, non est aut unius diei ephemeron, aut unius roridę noctis fungus. Ut non amplius pueri simus, & fluctuantes quovis doctrine ventulę agitati juxta aleatoriam hominum nequitiam & seductricem ac insidiarum latentium plenam methodum Ephes. 4. v. 14: est, ut Apostolorum, Prophetarum, Evangelistarum, Pastorum & Doctorum voces Evangelicas & regulas Pietatis, quas verbo Dei convenienter & sonant & præscribunt, audiamus, & ad easdem vitam conformemus. Sic eadem nobis continget felicitas, quā alii fideles gavisi sunt. S. S. E. Rom. I. v. 14: *Justitia Dei in eo revelatur ex fide in fidem, sc. incipiente, imperfectiorique in consummationem. Textus Epistolarum Paulinarum editus Roëskildię 1534 fol. ex Erasmica Versiōne has margini annectit notas: Ex fide in fidem, hoc est, ex fide promittentis Dei in fidem hominis credentis, vel ex fide Judęi in fidem gentilis, sive ex fide Veteris in fidem N. Testamenti, sive ex fide Legis in fidem Christi, sive ex fide verborum in fidem rerum, aut ex fide prædicantium in fidem credentium.*

Sapienter, pię, nostroque instituto convenienter scripsit divinus gentium Doctor Paulus Ephes. 4. v. 7, seq: *Ἐνὶ ἧ ἐκάστω ἡμῶν ἐδόθη χάρις κτῆ τὸ μέτρον τῆ δωρεᾶς τῆ Χρῆσῃ &c. Καὶ αὐτὸς ἐδωκε σὺν μὲν, λαοτέλεις, σὺν ἧ, περὶ φήταις, σὺν ἧ, ὁμοειδῆς, πὺς ἧ, πιμῆας ἢ διδασκάλους, πῆς τῆ κατὰ τὸν ἦ ἀρχῶν, εἰς ἔργον ἀγαθῆς, εἰς οἰκοδομὴν τῆ σώματι & τῆ Χρῆσῃ, μέχρι κατὰ τὸν ἦ οἱ πάντες εἰς πῶ ἐνότια τῆ πίστεως, ἢ τῆ ἦ γνώσεως τῆ ἦ τῆ Θεῖ, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τῆ πληρώματι & τῆ Χρῆσῃ.* Quid autem Paulus indiget nomine *mensura* donorum Christi, secundum quam in unitatem fidei & cognitionis filii Dei aliquando Servatori nostro obviam procedemus, & in perfectam staturam plenitudinis Christi olim grandescemus, non dissimulat Apostolus quando Rom. 12. v. 6. tradit habe-

re nos dona secundum gratiam nobis datam differentia, sive Prophetiam secundum proportionem (ἀναλογίαν) Fidei.

Certam enim Analogiam, proportionem & mensuram non tantum fidei, verum etiam aliorum Charismatum suis ministris Deus admittitur, suam cuiq; gratiæ ac salutaris scientiæ ἐπιχορηγίαν concedit, suum cuique τὸ δωρεᾶς μέτρον per eundem Spiritum distribuit, quo singuli contenti erunt. Neque ultra datam revelatæ cognitionis mensuram aut supra analogicum & Apostolicum τὸ σωφρονεῖν, ἀμετρον ἢ ἄρραφον quoddam vani sui ingenii nimiam sæpe curiositati indulgentis ὑπερφρανεῖν cum Scripturæ neglectu & aliorum contemptu præsumptuosius sibi arrogabunt, quem temerarium ausum cuius sacrarum Literarum interpreti serio interdixit Apostolus allegatæ modò Epistolæ ad Romanos capite 12, v. 3, nec non 1 Cor. 12, 4, seq.

Ceterum, quoniam hanc mensuram spiritualium Charismatum ἀναλόγως donatam ac distributam quibuslibet vocatis servis Luc. 16, 13, Matth. 25, 15, seqv. sed a domesticis Dei ac sympolitibus Sanctorum fideique Eph. 2, 19, Gal. 6, 10, percupido ac fideli pectore acceptatam ac fructuosè usurpatam ipsa Sapientia Luc. 7, 35, parabolico paradiigmate talenti unius vel plurium, pro modo, capacitate & facultate suscipientis traditorum Dominus fœnori locavit: nostrarum partium erit, haut defodere humi indulta aut naturæ aut divinæ gratiæ talenta, sed omni ope conari, ut illa pio sollicitoq; fœnore, quod imperatum cuiusq; fidelis (damnas sit ἀχρεΐα Matth. 25, 30) servi opus jure dixeris, aucta Domino ac Deo nostro tantorum bonorum perbenigno datori rationem nobiscum in futuro adprobemus. In primis autem moniti Apostolici haut inmemores nos esse oportet, cuius emphatica, cedro imò æterna tenacis pectoris custodiâ digna oratio perscripta legitur 2 Cor. 10, v. 12, 13, 14, 15: Nos enim non audemus accensere aut conferre nosmetipsos cum quibusdam, qui seipso commendant: nam ipsi se metientes semetipsis, & conferentes se cum semetipsis, non intelligunt (seipso:) nos autem de iis, quæ mensurâ carent, non gloriamur, sed secundum mensuram canonis, quam partitus est nobis Deus, etiam mensura usq; ad nos pertigit. Non enim quasi nos pervenimus ad vos, nosmetipsos extendimus supra modum: nam etiam ad vos usq; per Evangelium Christi pervenimus. Neutiquam εἰς τὰ ἄμετρα gloriamur de alienis laboribus: sed spem concipimus ex incremento fidei vestræ abundè grandescens secundum nostrum canonem.

Exfulent ergo a cujusvis Christiani studiis ἀμετῶς illa & extra orbem Scripturarum evagata scrutinia, tanquam indultæ fidei mensuram excedentia. Ut enim in cunctis rebus modum observare tenemur, ita in proponendis fidei dogmatibus & in dubiis Quæstis solvendis necesse est, ut intra præscriptam regulam assignatamque donorum mensuram modestè nos contineamus, quemadmodum ista OLIVA SACRÆ P A C I S repurgata Hafniæ Anno 1655 edita, & hoc anno 1657 denudò recusa latius pandit. Hęc χαρυσμάτων spiritualium æquali proportionē contenti, si nos intra circum revelati verbi cohibeamus, vaniq; intellectus nostri νοήματα ἢ ὑψώματα in scientiam Dei protervò fastu infurgentia sub jugum obedientiæ Christi ac fidei mittamus: neutiq; licet ambigere, quoniam desinente cæcæ hujus mortalitatis caligine perfectæ cognitionis Christi luce perfusi æternum illustremur. Lux enim illucescet, quæ abrogatæ imperfectæ, illi puerili 1 Cor. 3, 1, successivæ Act. 18, 25, 26, ænigmatica & partiali cognitioni consummatissima scientia substituetur, & in locum discursus infantilis acquisitu difficilis & obscurioris succedet scientia plusquam viro digna, sicut omnibus, qui in hac vita religiosis meditationibus vacare non desinunt, certissimè promittit oraculum Apostolicum solatiò plenissimum, 1 Cor. 13, v. 9, 10, 11, 12 his verbis melle & favò suavioribus perscriptum: *Ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus; ubi autem venerit perfectum, tunc quod ex parte est abrogabitur. Cum infans essem, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar. Quum autem factus sim vir, abrogavi ea quæ sunt infantis.* Βλέπω μὲν ἤδη, sicut pertexit Apostolus, ἀλλ' ὡς ἐπὶ σπῆλαι ἐν αἰνίγματι, τότε ἡ θέσσω πρὸς θέσσωπον. ἀλλ' ἡ γνώσκω ὡς ἐν μέρῳ, τότε ἡ ὁππινώσσομαι καθὼς καὶ ἡ ἐπεγνωόθω.

Ut a in hujus felicitatis participationem possimus admitti, requiritur ut primò in hac vita præviâ quâdam ἀετιάζῃ nobis aditum quendam ad dictæ felicitatis fastigium præparemus. Quod tum demum dabimus expeditum, ubi gloriam Domini apertâ facie contemplati nostras mentes quotidiano sed successivo hujus gloriæ intuitu & conformemus & confirmemus, institutionem Pauli harum rerum experti fideliter sequuti 1 Cor. 3, v. 18 his verbis perscriptam: Ἡμεῖς ἡ δόκιμα καλυμμένα προσωπα πλὴν δόξαν τῆς Κυρίας κατοπερζόμενοι πλὴν αὐτῆς εἶκόνα μεταμορφόμεθα διὰ τὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ διὰ τὸ Κυρίας πινόμεθα.

SEXTUM MOMENTUM.

Qui visi sunt STYLI inter reliquos Apostolos, Jacobus, Cephas & Joannes Gal. 2, 9, suam quisque doctrinæ Lineam convenienter expresso Servatoris Christi mandato Matth. 28, 19 extendere allaboravit, ut complures Christo & cœlo animas sic lucraretur.

Jacobus Major filius Zebedæi, cognominatus *Boanerges*, sive filius tonitru Marc. 3, 17, ἀντιωνῆς admirator metamorphoseos illustrissimæ in monte Thabor Matth. 17, 1, 2. seq. Judex summæ controversiæ de circumcissione profelytorum gentilium Act. 15, v. 19 Evangelii salutiferum sonum instar tonitru auribus recutitorum insonuit, potissimum Hierusolymis, ubi majorem vitæ suæ partem egisse fertur, prout conventum fuerat inter columnas recens structæ domus Dei, *Jacobum*, *Petrum* & *Johannem*, nec non *Paulum* & *Barnabam*, quibus illi manum communionis porreixerant, ut hi gentes Evangelicæ veritatis dulci sonô per mulcerent, isti verò suo Judæos canone ad viam veritatis cœlestis a deviis *μαρτυρίας ἀδωρεσι* reducerent Gal. 2, 9. Quorum hæ sunt Lineæ seu soni Evangelici.

JACOBI LINEA EVANGELICA.

Divinis Apostolis post Christi in cœlos ascensionem *Jacobus* sancti fœderis cum *Paulo* & *Barnaba* initi suum funiculum admovit extruendæ domui Dei, quâ Palæstina ejusq; clarus oculus ac decus Hierusalem lætabatur. Neutiquam tamen huic glebæ tam affixus sederat, quin aliò se contulerit. In primis autem ad Hispanos rectà concessisse fertur, atq; eâ dexteritate Evangelium sonuisse, ut huic Doctori complures Hispani se ceu discipuli, suos mores & animos formandos ac recoqvendos tradiderint. Ceterùm, Discipulis recens ascitis ibidem relictis, in Judæam rediisse memoratur. Cujus exitum martyrium coronavit anno Christi 45, Claudii verò 3. Herodes enim Regno Judaico præfectus gratificari voluit Judæis, effecitq; ut sanguine suo primus evangelicâ sanctæ veritatis lineam coronaret & Ecclesiæ ad palmam martyrii constantia suâ præiret. De hujus obitu *Eusebius* Lib. 2, de Præp. Evang. cap. 9, sic scribit: *De hoc Jacobo Clemens historiam memoratu dignam in septimo*

timo Hypotyposewn, quam ex præcedentium relatione acceperat, ponit dicens: Is sanè qui eum ad tribunal duxerat, cum martyrium subiturum cerneret, ea re motus, & se Christianum esse ultro est fassus. Ducti sum igitur simul utriq₃. Ille verò in itinere petiit a Jacobo, ut sibi ignosceretur. Hic cum parumper deliberasset, pax tibi, inquit, & osculatus est eum. Atq₃ ita simul uterq₃ decollatus est. Nunc porrò ad Jacobi fratris Joannis Lineam progrediamur.

JOANNIS LINEA EVANGELICA.

Joannes Apostolus & Evangelista instar aqvilæ subvectus ad sublimia de divinitate Christi mysteria contemplanda, intimæ ad sinus usq₃; admissionis discipulus Christi Joh. 13, 25, & 1, 18, a retibus vocabatur cum fratre Jacobo, nec non Andrea & Petro ad salutarem animarum piscaturam a Servatore Matth. 4. v. 19, 20. seq. Hujus Linea extendi cœpit apud Samaritas, ad quorum fidem confirmandam cum Petro ablegatur Actor. 8. v. 14, cujus prima semina sparfit Philippus. Quò præsentem per manuum impositionem confertur Spiritus Sanctus, ibid. v. 17. Eusebius lib. 3. cap. 1. auctor est hujus cœlestem Lineam in primis fructuosam fuisse Asiæ. Ac Ephesi quidem ipsum aliquandiu, ut sanctum domus Dei architectum moratum esse multi affirmant: in qua sententia etiam fuisse videtur Irenæus, lib. 3. contra Hæreses c. 1 dicens: Ephesi Johannem fuisse, cum suum Evangelium scriberet. Nec multò post, inquit idem Irenæus: Paulum quidem fundasse Ecclesiam Ephesinam, sed Johannem ibi permanisse usque ad Trajani tempora.

PETRI LINEA EVANGELICA.

Porrò, postquam Petrus constitutus ac renunciatus a Cœlesti ac summo Doctore CHRISTO JESU est hominum Piscator Joh. 5, v. 10, unâ quidem piscatura fermè ter mille hominum Jerusalemis cepit Actor. 2. v. 41. Sed alibi laxavit sua retia non unò momentò, sed paulatim nunc in hoc nunc illo locò evolvit, non secùs ac ille, qui vada bolidè prætenturus perpendiculum nauticum ad explorandam maris altitudinem priùs e plicis explicat, quàm penitus demittit. Equidem postquam Christus ascendit *Ἐπερῶν πάντων τῶν ἔθνων, ἵνα πληρώσῃ τὰ πέντα; καὶ αὐτὸς ἔδωκε αὐτῷ μὲν ἀποστόλους, αὐτῷ δὲ πρεσβύτερος, αὐτῷ δὲ διάκονοις, αὐτῷ δὲ ποιμνίας καὶ διδασκάλους; ὡς τὸ κατὰ γλισμὲν τῶν αἰώνων &c*: Petrus muneri Apo-

stolico

stolico præfectus non unâ cathedrâ mox fastuosè insolefcebat, sed in Pontum, in Galatiam, Bithyniam, Paphlagoniam, Cappadociam iussu ejus, cujus iussa non capessere aut mors aut morti proximum judicatur, concessit, homines eò successû capiens, ut sagenâ regni cœlorum sint conclusi cum æterno animarum gaudio. Nec non in Antiochia sua retia salutis hominum apprimè commoda expandit Piscator ille, quem urbs urbium suum facit. In Antiochia autem, ubi Discipuli primùm Christianorum nomine salutari cœperunt Actor. II, v. 26 tamdiu mansit, donec ei placuit, a quo ducebatur, aliò ipsum evocare.

Philippi Linea Evangelica ut paucis multa complectamur, per Asiam superiorem circumducebatur, *Andreas* per Schytiâ, *Thomas* per Parthos, Persas, Medos & Indos, cujus memoria etiamnum apud Barbaros in Meliâpora, quæ in regno Narsingensi est, sacrosancta existit. Hujus comes *Bartholomeus* citeriorem Indiæ partem Evangelicâ luce illustravit. *Mattheus Evangelista* Æthiopes, *Jacobus Alphæus* seu Minor Hierusolymitanos, *Simon Cananeus* Ægyptios, *Judas Thaddæus* Mesopotamiæ, Arabiæ & Idumææ, *Matthias* Africae, Cyrenes, Lybiæ & Getuliæ inhabitatores docuisse memorantur.

Pauli Evangelica Echo non ἐπιπέφων tantum fuit, sed μυρεψων. Etenim quantum prius Ecclesiæ nocuerat persequendo, tantum eidem postea profuit veritatis Evangelicæ sonû longè lateq; & auditò & perceptò. Hujus Linea ab Hierusolymis trahi cœpta latissimè postea extendebatur per Syriam, Siciliam, Cyprum, Pisidiam, Lycaoniam, Pamphylia, Myciam, Macedoniam, Græciam, Illyrium, tandemq; Romam usq;. Atq; hi primi & præcipui fuerunt Christianæ fidei architecti, Viri in lucem orbis terrarum & salutem gentium a Deo dati. Duces ad veritatem, duces ad pietatem, duces ad cœlum; in quo ut viverent, pleriq; mortui sunt Martyres. Primi fuerunt religionis Confessores, qui orbis errores domandos susceperunt non per argutias *Sophorum*, mysteria *Ægyptiorum*, sapientiam *Brachmanum*, superstitionem *Druidarum*, carmina *Bardorum*, vaticinia *Magorum*, Astrologiam *Gymno-Sophistarum*, monita *Aegeriæ*, secessum *Lycurgi*, sed testimonio Jesu & martyrii coronâ.

Postquam populus Christianus a duris persequutionibus respiraverat atq; per carceres & tormenta adoleverat, transvecta legitur Linea Evangelicæ lucis ad Italos & a captivo Paulo lex libertatis prædicata. Mox

Ravenna Appollinarem, Aqvileia Hermagoram, Mediolanum Barnabam, Fœsulæ Romulum, Capua Priscum, Neapolis Asprenatem divinæ domus architectones habuere. Eadem *Linea* paulatim explicari cœpta crevit eundo ad varias nationes, utpote Gallos, Hispanos, Britannos, Scotos, Hibernos, Germanos, Alsatos, Lotharingos, Sabaudos, Helvetios, Hungaros, Sclavones, Dalmatos, Bulgaros, Transylvanos, Polonos, Russos, Tartaros, Danos, Norvegos, Gothos, Islandos, Groenlandos, Suecos, Lappones, Finnos, Frisios, Saxones, Vandalos, Borussos, Livonos, Lithuanos & alios. Confer Orationem D. Johannis Slangendorphii, SS. Theologiæ Doctoris & quondam Professoris in regia Hafniensium Academia, de initiis doctrinæ & religionis propagatione & incrementis in inclitis Daniæ & reliquorum septentrionalium regnis Hafniæ habitam & editam 1591. Huic junge Academiam JESU CHRISTI Filii Dei collectam per Johannem Schopffium, Abbatem Monasterii Blaubeirn, Tubingæ anno 1593 editam, nec non Florum Christianum Petri a Streubagen Coloniae Agrippinæ 1640.

Tot linearum una Salutis LINEA genitrix, quibus ducendis Gaffarellus ansam præbuit. Sed non solus hujus opinionis faber est. Rabbini Gaffarellum hujus Lineari atque Literariæ hujusmodi levitatis aucupio longè anteverterunt. Hæc enim extat Perusia R. Aben Ezra in comma

quintum hujus xix Psalmi: וְכֹל קוֹם כְּמוֹ קוֹ לְקוֹ וְהוּא הַמִּכְתָּב וְכֹל קוֹם שֶׁב־אֵל שָׁמַיִם וְהַטַּעַם כִּי מִכְתָּבָם יִקְרָא בְּכֹל הַמְּקוֹם וַיְבַיְנֵן מֵרָ טַעְמוֹ כֹּל הַמְּשִׁבִּילִים בְּכֹל מְקוֹמוֹת הָאָרֶץ: וּבִקְצֵהוּ תֵּבֵל הוּא הָאָרֶץ הַמְּיוֹשְׁבֵת מְלִיהֶם יִשְׁמְעוּ וְהִנֵּה סִפּוֹר וְהִקִּי הוּא הַסֵּפֶר וְהֵם שְׁהוֹכִיר בְּעַל סֵפֶר יִצִּירָה סֵפֶר סֵפֶר וְסִפּוֹר כִּי אֵלֶּה שְׁלִשְׁתָּם עֵיקְרֵי כֹל הַחֲכָמוֹת וְטַעַם לְהוֹכִיר הַשֶּׁמֶשׁ כִּי הוּא גְדוֹל מְכֹל נֹקֵה וְהַתְּנוּעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת כֹּלֵם קִשּׁוּרוֹת בּוֹ וְהוּא מוֹלִיד הוֹמָן הַשּׁוֹחַ וְהַשּׁוֹנֶה וְהַיּוֹם וְהַלֵּילָה וְהַמִּתְכַּבֵּת וְהַצְּמַחִים

Huic commentationi suâ interpretatione notis intercalaribus conspicuâ sic olim lucem conciliavit industria Simeonis de Muis, qui scriptis Anno J. Ch. 1645. literis & amicorum Parisiis redeuntium adhortationibus nos ad mutuam Voluminis Hebraei

ci defensionem contra *Morinum* vocavit. In omnem terram exiit Linea eorum. *Linea eorum uti Linea post lineam, estq;* Scriptura. Eorum, referri debet ad Cælos, *senfusq;* est, Scripturam eorum ubiqve locorum legendam, *intellecturōsq;* quid significet omnes intelligentiā pradios per omnem terrarum orbem. Et in extremum תבֿר i. e. terrę habitabilis eloqvia sua audire faciunt. Porro narratio & linea seu Scriptura Librum efficiunt: hæc autem sunt, quæ dicit auctor Libri Creationis [vel Abraham Patriarcha, cui perperam hic liber tribuitur, vel quivis alius] omnium scientiarum esse fundamenta, ista videlicet tria recensens, ספֿר i. e. Librum ספֿר i. e. Numerationem [intellige Scripturam, sic dictam, quod certō linearum & literarum numero perficiatur] & ספֿר i. e. Narrationem. [Tria hæc videtur complecti vox מספֿריִם, i. e. enarrant, quæ Cælis tribuitur. Itaque videtur velle significare *Aben Ezra*; Cælos, quorum est aliqua Narratio, & Scriptura, & quibus duobus Liber efficitur & constat omnium scientiarum materiam suppeditare, nec immeritō dici מספֿריִם, quippe quod enarrent, enumerent vel describant, & quasi Liber sint, in quo Dei Opt. Max. gloria clarē legatur: tria enim hæc una vox dicta significare atqve exprimere potest] Soli posuit tabernaculum in ipsis. *Ratio cur Solis mentionem fecerit est, quod ipse omnium corporum maximus sit, superioresqve omnes motus ab eo dependeant, ipseqve generet tempus æquale, & diversum diem, & noctem, metalla, & vegetantia, omnia deniqve viventia 25 a sole dependeant.*

Deinde contra *Gaffarellum* observandum venit, quod nominet quidem *Gaffarellus* Rabbi *Davidem Kimchium*: quia verō Kimchianorum verborum nec vola nec vestigium in curiosissimo *Gaffarelli* scripto reperitur, quō parietinæ ruinosæ opinionis suffulciri queunt, suppressa *Kimchi* verba indigitabimus, ut ipsa usurpatorem potius pro dant quàm defendant.

Verba adducemus hujus Rabbini ex ipsius ספֿר תהלים Parisiis שנת שב״ קום בניינם וכן קו לקוי לפי שהבניין יעשה הגלגלים והככבי יצא בכל הארץ וכן בקצה תבֿר מליהם והנה מעשירה דבריה: לשמש שם אהל ומקום בגלגלי ואמר הספור על השמש לפי שהוא המאור הגדול ושיג ממנו לבני אדם תועלת גדולה יתר משאר הככבים במאורו ובחומו לבני

וְגַם וְצִמְחִים וְגַם אֲדָם וְלִשְׂאָר בְּעֵלֵי חַיִּים וְצִמְחִים וְגַם
 Qvæ verba Latinitate sic dona-
 veris: Linea eorum, i. e. ædificium eorum. *Quomodo dicitur*, Linea post Li-
 neam. Propterea quod ædificio exstruendo servit extenta mensuris linea, quasi di-
 ceret, Opificium orbium & Stellarum exiit in omnem terram, atq; sic in extre-
 ma orbis eloquia eorum. Ecce autem opus eorum verba eorundem sunt. Nam
 Soli inter illa posuit tabernaculum. Soli erexit tabernaculum locumq; consti-
 tuit in Sphæris. Porro narrationem Soli attribuit, quod sit Luminare maxi-
 mum, quodq; ex eo emergat plus utilitatis ad homines, quam ex reliquis Stellis,
 qui fovet luce & calore suo homines, reliqua animantia & vegetabilia.
 Hactenus Kimchi: E quibus cuivis liquidò apparet, qui non cerebrum ge-
 stat in calcaneo, in eo loco Kimchii nusquam apparere ullius vel minimi
 Jota vestigiū, deserviturum novi Alphabeti cœlestis structuræ, quod cu-
 riosius in cœlis observavit Characterū cœlestium celerior promus, quam
 condus constantior Gaffar. Edicat enim aliquis, an fictus character cœle-
 stis ullo apice conveniat cum ædificio, quod vocabulò Kimchius קוּם in-
 terpretatur. Et ne putes ipsum Literis cœlestibus strenuum fore patro-
 num, actutum subjungit affirmatq; Verba Cœlorum esse opus eorum. Quis
 autem unqvā dixerit cœlestia Sidera mutuas operas traditura in Alpha-
 beto conservando, quod certum foret prognosticon futurorum contin-
 gentium & infallibile subsidium conjectoribus Genethliacis, & id genus
 hominibus, qui Vatum consiliis se aut interesse aut præesse putant.
 Profectò longè diversam provinciam astris commissam esse a summo
 Διούσης τεστυγεται testatur voluntatis divinæ primus & antiqvissimus interpres

יהו מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים:

Sint luminaria in extemo Cælo, ut distingvant diem a nocte, & sint in signa
 & stata tempora & dies & annos. Qvæ evidenti sunt documento, eam ob
 causam condita esse Sidera, partim ut certas dierum noctiumq; magni-
 tudines singulis locis & temporibus conformes exactè definiant, ea-
 rundem partes variorum instrumentorum beneficiò variegatim investi-
 gandi ansam subministrant, partim statorem temporum, annorum &
 festorum periodos circulis suis exquisitè describant, partim ut signa
 sint agricolis ad internoscenda commoda sationis tempora, partim na-
 vigaturis phari ad evitanda naufragia & alia marina vitæ & fortunarum
 discri-

discrimina, partim denique cunctis hominibus *ἑταροπολίταις* ad cognoscendam Dei omnipotentiam & celebrandam ejus sapientiã. Confer *celeberrimi Viri D. M. Vilhelmi Langi, Principi D. in. Electo a studiis, Mathem. Super. in Academia Hauniensi Prof. P. Dn. Collegæ & amici plurimum honorandi Exer- ciationum Mathematicarum primam contra Genethliacorum arachnæas telas.*

Verùm enim verò, cùm *Literarum cœlestium* auctor adhibeat varia fulcra, quibus Literariam suam araneorum telam statuminare parat : sedulam dabimus operam, ut compendifaciamus longius iter, quod, Deo duce & comite confecturi ad metam summo cum desiderio contendimus. Esto itaque

α
ε Χ ο
ω

SEPTIMUM MOMENTUM.

TOta cœlestium Stellarum instar literarum ordinarum a *Gaffarello* structa moles facili tactu collabascit, quia auctoritas, quam divinis monumentis inædificat, omni contextus sacri fundamentò & verò Hebr. dictionum usu vacat, humana auctoritas, quam citat ut plurimum vacillat, & denique rationis acumen planè heic hebescit.

Ut paucis periodis multa complectamur, ad unum *Momentum* tria arctamus, nimirum 1. sacræ Scripturæ testimonia, 2. suffragia hominum & 3. eorum ratiocinia.

Testimoniorum sacrorum abusus, qui *Gaffarello* potissimum est in delictis, partim ostensus est, partim ostendendus : sed ita ut ipsius auctoris verba neutiqvam a nobis neglectui habita jure a quoquam cense- ri queant.

Jacobus Gaffarellus cap. XIII Curiositez Inouyes N° 2. p. 582. ed. Parisiensis typ. *Herv. du Mesnil* 1629: p. 282, n. 2. Rothamagi. Typ. *Jean Bouley* 1631: pag. 281: item ed. 1637 sine Typographi & loci nomine p. 281, 282. N. 2. sic fari incipit:

Si nous pouvons trouver que le Ciel dans ces divines Escriures ait esté nommé par le S. Esprit LIVRE, il n'y a nulle doute qu'il ne faille conclurre que dans ce liure, il y a des lettres & caracteres intelligibles à quelques uns. Or qu'il soit appellé LIVRE, nous le voyons dans le Prophete Isaye, lequel parlant du dernier des jours auquel toutes choses se reposeront, dit, *complicabuntur sicut liber cæli* où le \beth Caph en Hebreu, que les Latins ont tourné en *sicut*, signifie dans l'original *quia*. De façon que si Isaye dit que les Cieux seront pliez, il en donne à mesme temps la raison, parce qu'ils sont un livre. Que si on dit que le \beth Caph peut signifier aussi *sicut*, on respond, que les moins versez aus Escriures Sainctes, scauent assez que ce mot Latin n'est pas tousjours marque de similitude, *facti sumus SICUT* *consolati*, nous avons esté (chante le peuple revenant de captivité) comme des hommes consolez, est ce à dire qu'ils ne le fussent pas veritablement & non, mais ce mot de COMME *sicut* est là mis comme s'il n'y estoit pas, Le mesme en est il du passage *transivimus sicut per ignem*, & d'un bon nombre d'autres; doncques *complicabuntur Cæli quia LIBER* *sunt*: Que si on insiste encore que puis que le \beth Caph signifie quelque fois *sicut* dans l'original Hebreu, on n'aura pas plus de raison de l'interpreter en *quia* que en *sicut*, & par consequent il sera veritable que les Cieux ne seront pas un livre, mais comme un livre, A cela on peut respondre que l'Escriure sainte definit parfaitement cette controverse, puis qu'en d'autres endroits, parlant du ciel elle fait mention de lignes, & de lettres, qui sont mots qui conviennent essentiellement à un livre, sans qu'elle mette le mot de COMME *sicut*: marque infallible que ces mots ne sont pas de similitude dans ce passage avancé: *Complicabuntur SICUT* *liber cæli*.

Qvam Gaffarelli Dissertationem Latinitate sic donaveris. Qvòd si Cælum in divinis monumentis a Spiritu sancto Liber sit nuncupatum, procul omni dubio concludere licet in illo Libro literas & caracteres fore, qvi a nonnullis intelligi possunt. Ceterum appellatum fuisse Librum videmus in Propheta Esaiâ, qvi de extremo die, qvo omnia qviescent, loqvutus sic ait c. 34, v. 4: *Complicabuntur sicut LIBER* *cæli*. ubi \beth Caph Hebræum qvòd Latini SICUT reddiderunt, significat in originali QVIA. &c. Qvi in sacris Literis versati sunt, bene nôrunt illud vocabulum non semper similitudinibus adhiberi: *Facti sumus sicut consolati*. Hocne est illos verè non fuisse consolatos? Minimè. Istud autem vocabulum Comme Sicut est, ac si non adfuisset, adhibuit. Idem dictum esto de illis: *Transivimus sicut per ignem*, & de pluribus aliis: Qvare compli-
cabun-

cabuntur cœli? quia *Liber* sunt. Sin iterum instes: quòd quamvis Caph interdum *sicut* significet convenienter originali textui Hebræo, non major suppetat causa interpretandi **QVIA** quam **SICUT**, & consequenter verum erit Cœlos non esse *Librum*, sed instar *Libri*. Huic responderi potest, sacram Scripturam perfectè decidere hanc controversiam; quia alibi de cœlo loquens *Linearum* & *Literarum* meminit, quæ verba propriè *Libro* conveniunt, non consideratâ dictione **SICUT**, quod certo indicio est hæc verba in sequente hac parabola non esse *instar similitudinum*: *Complicabuntur sicut Liber Cœli*.

Principiò quidem verba *Esaie* e fonte hauriemus c. 34, v. 4 descripta:

וְנִמְקוּ כָּל-צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִגְלוּ כִסְפֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל-צְבָא
יְבוֹל כַּנְּבֵל עֵלְיָהּ כַּנְּבֵלָת מִתְאַנְּהָ :

LXXII Interpretes ita: Καὶ ἐλιγύσθη ὁ ὕψους, ὡς βιβλίον, ἢ πέντε τὰ ὡς ἐπεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλων, ἔ ὡς πίνθη φύλλα ἕτοι συκῆς.

Vatablus ita reddidit: *Liquefcet quoq; universus exercitus cœli, complicabunturq; cœli sicut liber, & universus exercitus eorum decidet sicut decidit folium de vine & sicut decidit de ficu.*

Vidimus abusum hujus conjuncti Syncategorematis, cui propalando ac defendendo Gaffarellianus literarum cœlestium stylus justò curiosius indulgit: nunc misis sarcasticis obelis verum usum hujus dictæ particulae e gazophylacio divinarum literarum investigare pro virili annitemur. Interea haut abs re erit *Arie Montani* in hunc locum commentationem & singularem meditationem ad partes vocare & Lectoris judicio subjicere. Ita autem *Arias*: *Stellis fatum ascribebam (gentiles), cujus vis nec vitari, nec impediri nec mutari ullo pacto possit. Atq; fati comitem fortunam cœlo etiam astrisq; intulere, cujus vana & insipientis doctrina plena sunt ferè gentium omnium chartæ, &c.* Hanc verò persuasionem ac disciplinam exitu manifesto argutum in *Vates* prædicat: *interitu nimirum ac strage ac cade nationum omnium promiscua, cujus spectaculum doceat nihil astra efficere, nihil posse, nihil valere, aut prodesse citra Dei voluntatem & consilium; & perinde esse inuiles cœli pictas figuras iis omnibus quibus divina immineat ira, atq; liber sive volumen densis exaratum literis, involutum tamen ac complicatum, quibus nullus legentibus hoc pacto esse possit usus.*

Nunc sequitur ejusdem conjunctæ voculae varia indoles his sequentibus linearum cancellis inclusa:

Simplicem, ut Genes. 3, v. 5. *Eritis כַּאֲדָמָה sicut Dii.* Sic Psal. 1, 3,

כֶּעֶץ sicut lignum, & Dan. 12, v. 3 Docti fulgebunt sicut splendor (כְּזָהַר) cœli; non aliter ac Græcorum ὡς; usurpatur Eph. 5, v. 22. Uxores subditæ sint suis maritis ὡς τῷ κυρίῳ, sicut domino.

Æquales, quæ ita secum conferuntur, ut sibi non præferantur, sed æquivalentur; e.g. Gen. 18, 15; Absit ut (כְּצִדִיק כְּרָשָׁע)

sic justus sicut impius.

Ἀξιομεινῶς, & est

Βεβαιωμένον, ad sententiam confirmandam adhibitum
 Hebræis dicitur כ. ה. האמתית. Tale est illud Gen. 2, v. 18, *אָעִשֶׂה לּוֹ עֵצֵר כְּנַדָּו, Faciam ei adiutorium, quod revera sit coram eo.* 1 Sam. 9, v. 13. Sic Joh. 1, v. 14. *ἕθελάμεινα τῷ δόξαν αὐτοῦ, ὅτι ὡς ὡς μονογλωσσας.* Ad quæ Theophylactus: *τὸ ὡς, ἐνταῦθα ἕρξ' ὁμοιώσεως ἐστὶν ἀλλὰ βεβαιώσεως καὶ ἀναμφισβήτητος διασλισμῶ.* Simile reperitur Phil. 2, 8. *Formâ inventus (ὡς ἀνθρώπου) sicut homo h. e. revera homo; secundum Oecumenium, velut solet homo.* Sic Cicero in Lucullo: *Illos qui omnia incerta dicunt, quasi desperatos aliquos relinqvamus, h. e. cum verè desperati sint.*

Hebræorum כְּהַקְבִּינִי כ. seu similitudinis significat ὁμοιωσιν

Comparatam, cum denotat collationem inter res

Inæquales, quando usurpatur

Προσδιορισμένον; Sic usurpatur ad determinandum rerum vel

Quantitatem secundum

Mensuram, ut Exod. 16, 21. Collegerunt manna כְּכִי secundum cibum suum. Sic Judæi: מִדֶּרָה כְּנֹגֵד מִדֶּרָה Mensura secundum mensuram. Tempus e.g. Gen. 19, v. 17; Et factum est (כַּהוֹצֵאתִים) cum educerent eos. Alias species, de quibus passim.

Qualitatem: ut 1 Sam. 13, v. 14, Dominus quæsit sibi virum כְּלִבְבוֹ secundum cor suum. Sic Psal. 51, 1. Miserere mei Domine כְּחַסְדֶּךָ secundum misericordiam, ut soles miserere respiciētium.

Εἰκαστικῶς, v. pag. seqv.

Εκασιμῶς, cūm servit conjecturæ exprimendæ vel circa numeros, tempus, vel circa mensuram, & dicitur כ הַשְׁעוּר Josva. 4, vers. 13 אֶלֶף כַּאַרְבָּעִים quasi *quadrages mille*. Græci utuntur ad hanc exprimendam ὥσει; Conf. Matth. 14, v. 21. Apud Latinos ei respondent particulæ *quasi, quodammodo, ferme, ferè*. Terent. Heaut. Mercedem quasi *valenta ad quindecim cœgi*. Porro de tempore Ruth. 1, v. 4: *Et manserunt ibi כַּעֲשָׂר שָׁנִים ferme decem annos*. De mensura Ruth. 2, v. 173 & fuit כַּאֲפָרָה שְׁעוּרִים *modius hordeorum præter propter*.

Cūm germanum eximii hujus Adverbii usum præsens tabula repræsentet, & suapte sponte concidat vocabuli abusus qvò curiosum suum ingenium oblectavit *Gaffarellus*: rectà nunc ad expendendū vaticinium Eisaia progredimur, ubi e Fontibus Hebræorum & LXXII Interpretum rivis in alveum characterum, qvòd alba Melonis pagina signat, simile Jeremię dictū prius deduxerimus, atq; publicis oculis subjecerimus.

Jeremiæ 38 v. 2.

קָה- לָךְ מִנְלֵת- סֵפֶר וּכְתָבַת אֵלֶיךָ אֶת- כָּל- הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר- דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל- יִשְׂרָאֵל וְעַל- יְהוּדָה וְעַל- כָּל-
הַגּוֹיִם מִיּוֹם

Versio LXXII his verbis concepta est: Λάβε σκαυτῶ χάριτιν βιβλίου, (Vatablus volumen libri) ἢ χεῖρον ἐπ' αὐτὸς πᾶντας σου λόγους ἕς ἐλάλησας πρὸς σὲ ἐπὶ Ἰσραὴλ ἔ ἐπὶ Ἰουδαίαν, ἢ ἐπὶ πᾶντα τὰ ἔθνη ἅφ' ἧς ἤμειρας ἐλάλησας.

Tolle tibi *Volumen Libri*, & describe in eo omnia verba qvæ loqvutus sum tibi adversus *Israel* & *Jehudah*, & adversum omnes gentes, a die qvæ loqvutus sum ad te, a diebus *Fosie* usqve ad diem hanc.

Initiò qvidem instituenda fuisset σύγκρισις utriusq; Vaticinii partim ab Eisaia partim a Jeremiâ profecti, in primis autem usus convoluti voluminis esset evolvendus; huic συγκρίσις mox subjungenda esset amborum sacra ἀνάκρισις Scripturæ conformis, & huic nostro instituto conveniens. Qvia verò paucillum temporis, cujus angustia arctamur, huic considerationi vix suffecturum prævidemus, malumus heic vocare ad partes ipsius subsidium, qvem olim *Franeckeræ Frisurum Musæ nostræ Rabbini-*

cæ & Chaldaicæ ducem & adiutorem nactæ sunt, & responsum ὀνοματώ-
δες ab ipso mutuum accipere, quàm hanc σκεψιν desertam pati.

Sixtinus Amama is est, qui Libro 3. Anti-barbari Bibliici pag. 771 super
Psalmi 40, v. 8 sic scribit: [In capite libri scriptum est de me] ita Vulgatus.
LXX. ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται ἐπὶ ἐμοῦ. In eundem modum invenies locum
hunc citatum in Epistola ad Hebræos 10, v. 7; Textus Ebræus habet כְּפֶלֶת סֵפֶר
in Volumine Libri, hoc est, in Libro. Locutio ἐν ἀπέλλυς ut petra silicis & si-
lex petra. Vide Gramm. nostram lib. 2. cap. 1. Ita & Genebrardus in comment.
כְּפֶלֶת est Liber, sed convolutus. Solebant enim præsci libros suos in cylindri
formam convolvere, ut etiamnum Fudæi exemplar illud Legis, quod in pergameno
exaratum in Synagogis asservant, convolvunt. Hinc nata illæ locutiones, ἀναπ-
τύξας & πτύξας τὸ βιβλίον Luc. 4, v. 17 & 20. Hinc Latinorum Volumen, &
evolvere Libros. כְּפֶלֶת ergo ἀνταλεξεί, volumen, a כָּפַל volvere. Hæc est
simplicissima interpretatio &c. Et postea: Pro eo (loquitur de Græco interpreta-
mento, κεφαλίδι) Symm. & Aq. εἰλήματι dixerunt. Εἰλήμα involucrum & vo-
lumen. Huc respexit Suidas, quando inquit, κεφαλὴ βιβλίου ἕπερ πνευ εἰλήμα
Φατί. Idem ergo quod Ebræum כְּפֶלֶת. Vox κεφαλὴ plus negotii interpreti-
bus faceffit. Κεφαλὴ in lingua Hellenistica (subjungit hæc verba Amama sen-
tentiarum de illa vocula divortiis p. 775) idem quod כְּפֶלֶת Volumen.

Fidem facient hæc exempla Ezra 6. 2. καὶ εὐρέθη κεφαλὴ μία. Chald. כְּפֶלֶת
& inventum fuit volumen unum. Jêzech. 3. 1. ἡ ἐν θρόνῳ κατὰ Φαρε τὴν κεφαλὴ-
δα τὴν τὴν, ubi Ebraicè rursus כְּפֶלֶת; sic & v. 2. Hic rectè nec caput nec ini-
tium significare potest. Jesai. 8, 1. vocem synonymam לִיָּן, LXX τόμον, alius
πῦνχθ, alius διφθέρωμα, alius κεφαλὴ interpretatus est. Κεφαλὴ ergo volu-
men, undecunq; ita appellatum sit. Hæc Amama. Sunt enim qui κεφαλὴ defle-
ctunt, quasi dicas opus capitatum. Talis liber Græcis vocatur ἐλικοςδὴς γεαυ-
μὴ, tortilis & formam voluminis habens. Confer Myrothecium Fortu-
nati Scacchi cap. 38, pag. 367, 368. Hactenus ὀνομαλώδης, sequitur πειραγ-
μολώδης consideratio.

Secundò, rem ipsam quod spectat: prædicat Esaias Idumæis maxi-
mas clades & inevitabiles calamitates ob commissa peccata. Ut autem
severitatem divini judicii possit exaggerare, sermonem deflectit ad πα-
ρολεθρίαν totius mundi, ut ejus cogitatione territi homines desistant ab idolo-

idololatria & offensione divini numinis. Exemplum aliorum Prophetarum sequitur, qui securitatem peccandi amoliturum magnitudinemque; vindictæ divinæ & imminentium pœnarum ingentia mala exaggeraturi in subsidium vocare assolent ea, quæ finem ruituri mundi proximè præcedunt.

Talem methodum observatam esse alibi testatur ipsius vaticinii c. 10 v. 19: *Ecce dies Dominini crudelis & indignationis plenus, quoniam stelle non emittent lumen, obtenebratus est sol in ortu, & luna non splendebit in lumine suo.* Alia hujus rei exempla legere licet Jer. 15, 9, Joel. 2, 10, 30, cap. 3, 2. Illustre cum primis testimonium extat Apoc. 6, v. 14. Ὁ ἔρεινός ἀπεχωρήσθη ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον, *Cælum secessit sicut libellus convolutus.* Quinimo ipsum Prophetarum omnium caput & Dominus Christus ab hoc stylo non abhorruit Mat. 24, ubi signa & portenta consummationis sæculi præ-nuncia cum iis prodigiis conjunxit, quæ Jerusolymæ totalem everisionem præcessura ante tot annorum periodum infallibili prophetandi aëno prævidērat. Confer 2 Pet. 3, v. 7, quod paginâ 87 a nobis supra allegatur.

Tertio, Vim & consecutionem argumenti Gaffarelliani libraturæ, deprehendimus confundi hic τὰ βιβλία τὰ cum ἰσότητι. Neque enim instar Voluminis est ipsum Volumen. Propheta autem vaticinatur כִּסְוֵי הַשָּׁמַיִם *cælus sicut volumen involutum iri.* 2. Similitudo non sita est in libro quæ scriptilis existit, ut cum Ammiano Marcellino loquamur, sed in libro quatenus est *Volumen*, hoc est, quatenus volvi & revolvi comparatus. Etenim veluti convolutus Liber nemini fructuosæ lectionis usum præstat: sic cælum ad instar voluminis clausum divinâ vindictâ virtutes suas sublunaribus (inter quæ eminet ἀπερχή & κλισμάτων Jacob. 1, v. 18) subministrare recusabit: e diverso cælum quamdiu est עֵרֶקֶת retinens primigenii ex-tenti naturam, vivificas hominibus & animantibus vires ingenerat. Nec illud inobservatum nobis erit: Dicti Idumæi exercitui cælorum cultum indebitum deferendo peccârunt atque benignissimi numinis oculos a se averterunt. Ideo per cælorum & astrorum negata officia puniri debuerunt, quæ prius fuerant ascita instrumenta peccandi. Quemadmodum veteri sermone tritum, ita veritate communitum comperimus Hexametrum

Per quod quis peccat, per idem punitur & ipse.

Quartò, quia confertur Cælum cum folio deciduo ingruentis hyemis, feqveretur juxta *Gaffarelli* argumentandi rationem cælum fore folium, quod valde ἀτόπων. Textus enim hic prodit similitudinem, non identitatem, veluti Philosophis loqui placet. Extat in textu, יְפַל כְּנֶבֶל יְפַל כְּנֶבֶל (sicut decidere solet folium ficus. Innuitur enim hac similitudine cælorum inutilitas, quæ priùs noëmate voluminis convoluti indigitabatur.

Porrò ut cūdat nobis *Gaffarellus Alphabethum cæleste*, obtortò collò cuncta in sui obsequium trahit, quæ librariam rem attingunt. Ex usu libri ejusq; modo sophisticari cœpit; jam ad ejusdem materiam pellem rectà descendit his usus verbis p. 587 edit. Paris. 1629. Nous pouvons hardiment suyvre la lettre, & dire literalement קוֹב Kavam, linea eorum entendant des Estailles qui sont rengees au ciel, comme des lettres dans un liure ou sur un parchemin; à raison dequoy l'Escriture dit que Dieu estend les Cieux comme une peau, appellent ceste extension רַחֲיָא Rachia, d'oules Grecs auroient paradventure tire leur φάξος qui signifie une peau ou un cuir, estant le propre d'une peau d'estre estendue. Quæ sic verteris: Securè literam sequi possumus, & literaliter dicere קוֹב Kavam, Linea eorum, de stellis in cælo ordinatis intelligentes, ut de literis in libro vel Pergamena; quâ ratione Scriptura dicit Deum in modum pellis Cælos extendere, hanc extensionem vocans Rachia, unde fortassis Greci suum φάξος extraxerunt, cutem vel corium significantem, quòd proprium pellis est extendi.

Hæc itidem *Gaffarelli* Dissertatio laborat Ἀδευκεία, quam cæcus literarum cælestium amor parit. Quinam autem sit sensus hujus loci, ejusdem religionis socienus *Genebrardus* pandit Comment. in Psal. 103: Extendens cælum sicut pellem] Cortinam propriè & velum. Cælos sicut cortinam in rotundum sinum, absq; ruga, summâ æqualitate, amplè & latè extendit. Pellis enim & cortina non solum in planum sinum extenditur. Nam & uter, sicut vesica, pellis est. Unde alibi cælum dicit esse velut camera suspensum. *Augustinus* de Genesi ad literam, c. 9. Aliqui, sicut cortinam, intra quam occultatus habitet & sedeat. Vel est Metonymia, pellis pro toto tentorio: qui extendisti cælum quasi tabernaculum & tentorium militare. *Kimchi* mavult cælum hic significare aërem extensum, sive expansum inter cælum & terram.

Nobis

Nobis verò placet explicatio Eſaiæ Prophetæ deſcripta cap. 40, v. 22.

תְּנִיפָה כְּדֶק שָׁמַיִם וּיִמְתָּחַם כְּאֶהָל לְשָׁבֵת Extendens velut cor-
tinam cœlos, & expandit eos ſicut tentorium ad habitandum. In
Græco *ὡς καμάριον*, in Latino velut nihilum, in Chald. כִּיעֵר, cizer,
velut minutum extendit cœlos, & extendit eos ſicut tabernaculum ad
inhabitandum, hoc eſt, ut ipſe ſub iis habitet ac ſedeat, nimirum ſuper
gyrum, ſeu circulum terræ, ut habet initium verſus 5 ſequentis. Alio-
quin Deus, qui nullo continetur loco, ſed omnia continet, atq; ideo
מְקוֹם ab Hebræis appellatur, non infra cœlum modò, ſed & in ipſo
cœlo, imò fortasſe & ſupra & extra cœlum, ubi nullus locus eſt, exiſtit.
Confer Simeonem de Muſis in Pſalmos Davidis.

Ultimò id unum agit Gaffarellus, ut Moſaicum לְאֹרוֹת תִּדְבַּר in Literas
ſuas torqueat. Sed auctorem ſuâ lingvâ vernaculâ utentem audiamus
pag. 583 editionis Pariſ. 1629. Or que l'écriture ſainte parlant du ciel, nom-
me expreſſement le nom de LETTRE, on le peut voir au premier verſet de la
Bible dans l'original Hebreu, qui eſt בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת Be-
rechit bara Elohim ET haſchamain, ceſt à dire, au commencement Dieu crea
la LETTRE, ou Caractere du Ciel: Ainſi le porte le mot אֵת ET ou אֹרֹת
aot qui ſignifie LETTRE.

Quorum verborum, ſi placet, ſit hæc interpretatio: Quod autem ſocra
Scriptura de Cælo dicens, expreſſam mentionem faciat Literarum, id in primo
Bibliorum verſu in originali Hebræo videri poteſt; nimirum בְּרֵאשִׁית בְּרָא
אֱלֹהִים id eſt, in principio creavit Deus literas vel characteres cæli: Illa
enim comprehendit vocula אֵת ET, aut אֹרֹת aot, quæ LITERAS
ſignificat.

Similia verba lege pag. 590 ejuſdem Edit. La concluſion de ce ſçavant
Pere eſt d'autant plus puiſſant que là où noſtre Traduction porte, ſint in ſigna,
l'Original Hebreu dit וְהָיוּ לְאֹתוֹת vahaïou leotot, c'eſt à dire de mot a mot: וְ
ſint in literas.

Quæ ſic ſonant Latine: Ed major & nervoſior iſtius Patriſ excellentiſ (laudat
autem hic Origenem, qui citat librum inſcriptum Narratio Moſis, in quo ſer-
tur Patriarcha Jacobus de ſe filiis benedicturo dixiſſe: Legi in tabulis Cæli quæ-

cung, contingent vobis & filiis vestris) conclusio ibi est, quàm quò tendit nostra Translatio, sint in signa, Hebræa originalis dicit לַחַיִּים וְלַבָּנוֹת Vchailcotot, id est dicere verbum de verbo: & sint in literas.

Quàm hic toto cælo cælestis Elementarius Gaffarellus recesserit a vero sensu & significatione vocabuli לַחַיִּים, optimè nôrunt; quibus unquam res fuit cum iis ingeniis, quæ vanarum & novarum Quæstionum amore effascinata fictis interpretamentis hoc admittere non verentur, ut invariatus ille credendi & vivendi canon tandem audiat regula Lesbia, ad quam videlicet quævis absurdorum dogmatum structuræ examinata rectitudinis speciem sub hoc falso titulo splendide mentiri queunt. Ac ut primò cuius appareat, quàm inepta sit & quàm aliena ab ipsa Scriptura voculæ לַחַיִּים significatio, quæ Gaffarello arrisit, benevoli Lectoris exquisito iudicio & oracula subjecimus, in quibus varius ejusdem usus toties præcisè est obvius, ad oculum demonstrantes ἀτιπὴν & ἀρεσκον esse tale significatum, quæ τῷ לַחַיִּים ascribi haut debitâ circumspectiōne existimavit; interea Lectorem significationis לַחַיִּים cognoscendæ avidum ad ea remittentes, quæ Primo & Secundo Momento a nobis ea de re sunt observata.

Hebreum in Libris Canonicis V. I. est. est

- I. Μνημονεύειν, cum eò aliquid denotatur, cuius beneficio res vel actio quædam nobis in memoriam potest revocari. Hoc sensu occurrit Exod. 13, v. 9, 16. cap. 31, v. 13, 17. Num. 16, v. 38. Deut. 6, v. 8. Josvæ 4, v. 6. 1 Sam. 2, v. 34. Psal. 64, v. 4. 9. Esai. 19, v. 19. Ezech. 14, v. 8. cap. 20, v. 12, 20.
- II. Θαυμασινέν, cum eo miracula Dei & inusitata beneficia vel, plagæ ingentes significantur. Sic Exod. 3, v. 12; 4, v. 8, 9, 17, 28, 30; cap. 7, v. 3; c. 8, v. 23; c. 10, v. 1, 2; c. 12, v. 13; c. 13, v. 16. Num. 14, v. 11; c. 17, v. 10; Deut. 17, v. 10; c. 13, v. 1, 2. c. 26, 8; c. 29, 3; Josv. 24, v. 17. Jud. 6, v. 17. 2 Reg. 20, v. 8, 9. Nehem. 9, v. 10. Psal. 65, v. 9; 78, v. 43; 105, v. 27; 135, v. 9; Esai. 7, v. 11; 38, v. 7, 22. Jerem. 32, v. 20, 21. Dan. 3, v. 33; c. 6, v. 27.
- III. Προφητεύειν, quando est rerum futurarum indicium. Sic Gen. 1, v. 14; 1 Sam. 2, v. 34; 1 Reg. 19, v. 29; Job. 21, v. 29; Esai. 20, v. 3; cap. 37, 30; cap. 44, 25; Jer. 10, v. 2; c. 44, 29; Ezech. 4, 3; Dan. 3, v. 33.
- IV. Διακελεύειν, ubi certæ alicujus rei vel personæ, quæ ab alia digno-

gnosci debet nota est. Sic Gen. 4. v. 15; Num. 2, 2; Josv. 2, 12. I Sam. 10, v. 7, 9; 14, v. Esa. 66, v. 19. Respondet huic in N. T; *σημείον* 2 Thessl. 3, v. 17.

V. *Μυστικόν* est rerum parabolica significatio. Ut e. g. Es. 8, v. 18.

VI. Pro simulacris & idolis. Sic Psalm. 74, v. 4.

VII. *Διαιθηκετικόν* sive Fœderale; Sic Josv. 2, v. 12. Psal. 86, v. 17. Es. 55, v. 13.

NB. Cognatum huic vocabulum *האיתות* ter reperitur in authentica Scriptura, & ubiq; denotat *Futura*. Confer Esa. 41, v. 23; cap. 44, v. 7; cap. 45, v. 11.

Horum omnium sacræ Scripturæ canonicæ locorum nullum reperi potest, quò manifestè voculæ *אִתּוֹ* significatio demonstraretur, quam *Gaffarellus* privatò ausu eidem vendicavit, ut suam opinionem palliaret.

Quocirca constanter negamus *אִתּוֹ* in Historiæ Mosaicæ capituli primi commate 14 denotare propriè *Characteres* ita in cælo ministeriò *Angelorum* dispositos, ut *Lectorem* eorum curiosos Astrologos futurorum eventuum plausibili scientiæ inhiantes edoceant investigatu impossibilia *Prognostica*.

PRIMO enim seriò interdicta sunt in sacrorum monumentorum Voluminibus omnia vanæ prædictionis genera, quæ *ὑπερφρονούται* ingenia de *Stellarum* in cælo asteristica & Angelicâ dispositione sibi fingere præsumunt. Audiamus modò divinarum Legum primum Scriptorem *Mosen* ex Deut. 18, v. 10 suâ lingua ita loquentem: *לֹא יִמְצֵא בְךָ מְעַבֵּר בְּנוֹ-וּבְתוֹ בְּאֵשׁ קִטְמִים קְטָמִים כְּעוֹן וּמְחַשׁ וּמְבַשֵּׁק*: *Non sit inter vos, qui filium suum filiamve per ignem traduxerit, neq; divinans divinationes præstigiator neqve augur, neq; maleficus.*

In quo *Mosis* interdicto vox *כְּעוֹן* significat *nubem obtendere, præstigiis uti ad offuscandum hominum oculos, aut vaticiniis vanis instabiles & veri ignaros homines ludere*. LXXII Presbyteri exponunt *κλυθόνειον*, fluctuare: qui fluctus, quæ inconstantia eorum hominum propria est, qui talibus divinationibus sua studia haut dubitant mancipare.

Rabbi Ben-Majemon Lib. de Idololatria capite 6 his verbis exponit:

נתנים עתים שאמרו באצטמנונית יום פלוני טוב ויום פלוני רע:
 Quorum verborum hæc est sententia: *Constituentes tempora, qui dicunt
 per Astrologiam diem quendam bonum esse, quendam malum.* Danica nostra
 Versio exponit hunc ferè secuta *Dagwellere/ dierum electores.* Præterea,
 quàm abominetur Deus *Astrologorum* instituta eorumq; vanas conjectu-
 ras, indicio haud obscuro est illud *Jeremiæ* cap. 10, v. 2 interdictum:
*Nolite discere gentium mores, & ne patiamini vobis terrorum incutere cælorum
 signa; gentium enim est ea timere; v. 3, nam gentium mos est vanitas ipsa.*

Ecce judicia, quæ nitebantur astrorum aspectu, atheismi fœdò crimi-
 ne notantur, atq; timori gentili ascribuntur. Confer ea quæ contra
Astrologiam judiciariam ductum Spiritus Sancti sequutus edixit *Esaius*
 cap. 8, v. 19. His adde *Caspari Erasmi Brochmanni* cap. 2 Quæstionem
 III. Art. de Creatione, nec non *Alexandri de Angelis* Libros V in
Astrologos judicarios Lugduni 1615 in lucem editos. Hactenus
 ad libellam veritatis cœlestis expensâ sunt Testimonia Scripturæ
 sacræ novâ *σεεελα* detorta a *Gassarello* in sequiorem & a sui indole
 & sede propriâ alieniorem sensum: nunc calamum promovebimus ad
 Testimonia humana sub incudem vocanda quibus arachnæam suam Lite-
 raturam corroborare nititur *Olympicus Alphabetarius.*

SECUNDO: Testimonia humana quod spectat: *Rabbi Aben Esdra* aucto-
 ritati opponimus *Kimchii* & *Rabbi Salomonis Farchi* contraria suffragia.
R. Kimchium audivimus: nunc *R. Salomonem* audituri, qui sic commenta-
 tur in *Psalms*. 19: השמים מספרים כבוד אל המשורר עצמו פירוש:
 את הדבר אין אומר ואין דברים אינן מדברים עם הבריות
 אלא מתוך שבכל הארץ יצא קוים ומאורים לבריות מתוך
 כך מספרים הבריות כבוד אל ומודים ומברכים על המאורות
 ומעשי ידיו מגיד הרקיע הכוכבים ואת המזלות שהם מעשה
 ידיו של הקב"ה ששרתם שם כמו שנאם ויתן אותם אלהים
 ברקיע השמים ומשם מגידים כבודו: יום ליום יביע אומר
 מעשה בראשית מתחדש מיום אל יום לערב חמה שוקעת
 וזורחת לבוקר ומתוך כך יביעו הבריות אמרי שבה על ידי חיי
 והלילות

והלילות שמורים את הבריות לקלם ולהורות מנחם פתח
 יביע לשון מעין נובע : יחור" לשון הגדה : בכל הארץ יצא
 קוום" קו השמים שהם נמתחים על פני כל הארץ ומחמת
 כן בקצה תבל מליחם שהכל מדברים בנפלאות שהם רואים :
 לשמש שם הבה אהל בהם בשמים מכאן שה שמש נתון
 Qvæ sic verteris : Cæli enarrant gloriam Dei. Res
 ipsa clara est ex ipso Psalte seu cantore. 4. Non est sermo, nec sunt verba. Non
 quidem homines (creaturas) alloquuntur, sed quoniam in omnem terram exit li-
 nea eorum, lucemq; hominibus præbent. Idcirco enarrant homines gloriam Dei,
 confitentur ac benedicunt propter luminaria : (Alludit ad precatiunculas quas-
 dam, quibus Judæi bis aut ter singulis diebus manè præsertim & vespere, scilicet
 ob lumen Solis ac Lune Deo gratias agunt) Et opus manuum ejus annunciat
 Expansum, stellas videlicet, & planetas, quæ quidem opus sunt manuum Dei Opt.
 Max. ibiq; sunt, quemadmodum dictum est, & posuit ea Deus in expanso Cæli in-
 deg, annunciant gloriam ejus.

Dies diei eructat sermonem. Opus creationis singulis diebus renovatur, vespere
 Sol occidit, manè autem oritur, atque propterea eructant homines sermones
 laudis dierum & noctium adminiculo quæ quidem illos erudiant ut laudent ac ce-
 lebrent. Porrò Menabem exponit Scaturit מַפְּעֵ נֹבֵעַ ex יִבִיעַ, quod scaturi-
 ginem scaturientem significat. יְהוָה autem annunciat, indicat, &c.

In omnem terram exiit linea eorum) Linea Calorum, qui quidem 33 super
 universam terram extenduntur, & propterea in extremum orbis eloquia eorum,
 unusquisque enim loquitur de mirabilibus, quæ ipse videt. Soli posuit Deus Opt.
 Max. tabernaculum in ipsis : in cælis, propterea quòd Sol in quadam theca aquæ
 plena, quæ existimant nimium solis ardorem temperari, alioquin fore, ut universus
 orbis subitò incendiò pereat, quemadmodum futurum est ex eorundem sententia
 ultimis temporibus, quando educturus est Deus Opt. Max. Solem ipsum e theca sua.

Hæc commentatio R. Schelomoh Farchi, quanquam haut pauca contin-
 neat, quæ apud cordatos S. Scripturarum scrutatores assensum non facile
 merentur, præsertim refrigeratoria Solis theca, risu potius quàm refuta-
 tione digna: tamen cum sententia, pro qua tanquam aris & focis dimicat
 Gaffarellus, adversâ fronte pugnat, imò דָּרִינָא נַסְטֵי nostram suprâ Kimchi
 Commentario subjunctam ulterius confirmat.

Sed non solâ *Aben Fsdre* auctoritate suam opinionem confirmat Gallicus cœlestium characterum patronus; nubem qvâsi aliorum testimoniorum adducit, qvo id multitudine evincat, qvòd unica veritas negat. Qvo fit, ut ad alios, ita ad virum nominis celebris apud Judæos R. *Mosen Egyptium* se conferat, suffragium ejus impetraturus. Nos verò qvantâ fieri potuit industria evolvimus R. *Ben Meimon* מורה נבוכים, *Moreh Nebuchim, Doctor Perplexorum*; sed ita, ut frustra fuerimus in Literatura cœli invenienda, qvam indigitat *Gaffarellus*. Verùm indigitat tantùm & nominat auctorem, non signat locum, non Tractatum aut Librum, nedum paginam aut editionem, in qva opinio cœlestis alphabeti a R. *Maimonide* confirmata extat. Qvid senserit hic Rabbiorum coryphæus de cœlo, de astris, rotundis verbis edicit, qvando iis vitam & intellectum attribuit. Sed ipsum *Maimonidem* loquentem audiamus, cujus verba in כל הכוכבים והגלגלים כלן בעלי נפש ודיעה והשכל הם והם חיים ועומדים ומכירין את מי שאמר והיה העולם כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים וכשם שמכירין הקב"ה כן מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעלה מהן ודעת הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים וגדלות מדעת בני אדם; Id est, Omnes stelle & orbis animâ, scientia, intelligentiâ, vitâ & substantiâ præditi sunt, atq; agnoscunt eum qui dixit, (Deum) Factus est mundorum quisq; juxta magnitudinem & dignitatem suam, laudantes & celebrantes creatorem suum prout Angeli. Et sicut Deum, sic seipsos quoq; cognoscunt, & Angelos qui sunt supra ipsos. est autem stellarum & orbium cognitio minor Angelorum, major hominum. Et mox Capite seqvente addit, qvòd apprehensionem habeant, id verissimum & rectissimum est secundum Legem quoq; nostram quodq; non sint corpora mortua, sicut Ignis & Terra, (uti fatui & imperiti arbitrantur), sed, ut Philosophi loquuntur, Animalia, qvæ colunt, laudant & celebrant Dominum, & Creatorem suum. Hinc dicit David: Cœli enarrant gloriam Dei, &c.

Hæc, qvæ modò citavimus, R. *Maimonidis* verba, in sui obsequium violentiùs trahit strenuus restitutor cœlestium characterum, ut ex iis Literas suas Astrologicas conformet. Sic enim scribit pag. 284 edit.

Rothom.

Rothom. 1631: Mais R. Moses tres sçavant Theologien, assure que ספֿרֿ Saphar RACONTER, ne s'attribuë jamais aux choses inanimes, c'est pourquoy il auroit assuré que les Cieux ne sont point destituez de quelque ame, qui n'est autre que les bien-heureuses intelligences, qui conduisant les Estoilles, & les disposant es lettres que Dieu a ordonné, monstrent aux hommes par ceste escriiture ce qu'il il leur doit arriver: & c'est la raison que ceste mesme escriiture est appelée de tous les Anciens כתב המלכים chetab hamelachim c'est à dire, Escriiture de Anges: & remarquez que ce passage Cæli enarrant gloriam Dei, s'emend clairement de ceste Escriiture celeste, puis qu'il suit incontinent; In omnem terram exivit linea eorum.

Cujus Dissertationis hic est sensus: Sed R. Moses Theologus profundus asserit Saphar Enarrare, nunquam rebus inanimatis attribui; quapropter Cælos haud esse animâ destitutos affirmavit, quæ non est alia, quàm beatis intelligentiâ, quæ stellâ regentes, casti, in literas, quæ Deus ordinavit disponemes, hac Scripturâ mortalibus futura ostendunt, unde hæc eadem scriptura ab omnibus appellata est antiquis כתב המלכים Chetab Hamalakim, id est Scriptura Angelorum; Observandum autem hunc locum: Cæli enarrant gloriam DEI, clarè intelligi de hac cælesti Scriptura, quandoquidem immediatè sequitur: In omnem terram exiit Linea eorum.

Varia animo veri percupido obverfantur in hac Gassarelliana Dissertatione, quæ eundem dubium & suspensum detinere valent, quæ sub incudem longâ ferie fuissent vocanda, si temporis angustia permitteret. E quibus spicilegium parçâ tantùm manu legemus.

INITIO ferri haut debet vitiũ, cujus nomine juniores in nostris scholis luerent. Etenim Primò a מַלְאָכִים format Gassarellus pluralem מְלָכִים, quæ formatio erronea si firmo staret talo, interpretationem mox falsam pareret, ut non Scriptura Angelorum sed Regum appellanda foret. Quamobrem ad analogiam Grammaticam hoc reducendum erit, ut rescribatur כתב המלאכים chetab hammalachim locò כתב המלכים chetab hamelachim, quod placuit Gassarello.

DEINDE Cælo animam assignavit eamq; non aliam esse voluit, quàm beatas intelligentias. Hic error ipsâ vetustate obsolescit. Equidem nemini ignotum esse potest, qui scripta Hebræorum, Græcorum & Latinorum evoluit, magnò conatu hoc seriò egisse antiquos, ut & eos sequu-

ti nonnulli novi scientiarum antifites, ut cœlum animarent. Hæc *Aristotelis* fuit opinio lib. 1 de cœlo: id quod etiam *Simplicius* in lib. 3. comm. 10. de *Aristotele* fatetur. Hoc ex lib. 10 *Metaph.* clariùs patet, ubi traditum est substantiam immobilem ac perpetuam & a materiâ separatam cœlum movere, ut id, quod cadit sub intelligentiam. *Averroës*, *Themistius*, *Philoponus*, *Alexander* cœlos etiam animâ donârunt. Platonici, qui Hebræorum & Ægyptiorum dogmata sequi volupe ducunt, idem placuit. Neutiquam subibit alicujus animum admiratio, cœlis tribui animam, cum ne quidem Ægyptii & Phœnices sibi temperârint, quin terræ animam indiderint. Quò factum est, ut arbitrati sint omnium animantium genera vi solis e terra fuisse procreata. Imò eò audaciæ progressus est *Thomas Campanella*, ut quatuor libris demonstrare haud veritus sit mundum esse Dei vivam statuam, bene cognoscentem atque omnes ejus partes sensu donatas esse. Vidéatur de Sensu rerum & Magia, cujus tractatum *Thomas Adami* recensuit & edidit *Francofurti* Anno 1620. Ceterum Platonici cœlestibus sphæris non quavis animas affixerant, sed præstantissimas.

Horum cœcutientium ducum vestigia sequutus *Gaffarellus*, priùs animam cœlis affingit, quàm Angelis aut Intelligentiis, ut loquuntur, cœlestibus gubernaculum stellarum tradit, eisq; novum munus disponendi astra in literas attribuit.

Quòd si verò iis anima esset attribuenda, sequeretur primò, quod cœlestis anima intelligens non secus cœlum Universum occuparet. Secundò, esset cœlestis anima non solum virtutis, sed & vitii capax, frueretur aliquando vel gaudio cœlesti, vel apud Inferos lueret pœnas, quæ hominum & Angelorum propria esse solent. Tertiò, verendum esset, ne cœli animâ intelligente præditi cultu indebitò afficerentur contra divinum interdictum, quod descriptum extat *Deuteron. 4. v. 19.* Quartò, si stellis anima libera inesset, huc atque illuc sine ulla necessitate passim ferrentur, sicut animantia in terris: quorum quia animas liberas edit actiones, huc atque illuc pro libitu se movent &c. Hoc *Lactantii* argumentum quod legere licet lib. 2, *Instit. cap. 5* probant alii Patres, *Basiliius*, *Ambrosius*, *Cyrillus Alexandrinus*, *Hieronymus*, *Epiphanius*, & alii, qui *Origenem* eò nomine reprehendunt, quod cœlis & astris animam inditam voluerit. In primis autem *Damasceus* lib. 2. de fide *Orthod. cap. 6* varios

rios Sacrorum monumentorum locos exponit & tuetur, e quibus minùs dextrè intellectis aliquis posset sibi persuadere cœlos & stellas animâ gaudere. Confer *Thomam Gianninium* Ferrariensem de substantia cœli & stellarum efficientiâ, cujus disputationes Aristotelicæ editæ sunt Venetiis Anno 1618.

His adde quæ *Alexander de Angelis* lib. 1 in Astrologos conjectores scripsit cap. 13 de Cœlo in animo p. 27, 28. edit. Lugd. 1615: ubi novis argumentis impugnat *Animam*, quam *Julius Firmicus*, *Bellantius*, *Marsilius Ficinus*, *Carpentanus*, *Augustinus Niphus*, *Achilleus*, *Xenocrates* apud *Tullium* lib. 1 de natura Deorum, *Plinius* l. 2 de nat. hist. cap. 8, aliiq; quorum longum catalogum texuimus supra, cœlo ascribunt. Nostra varò argumenta maximam partem superius petita ἐν τῷ ἀτόπων communia sunt a *Gianninio* aliisq; ante nos adducta contra inveteratam opinionem antiquorum pariter & novorum Scriptorum de Anima Cœlorum & Astro- non modò assistente, sed etiam intelligente atq; motrice.

Quenam verò propria & privata nostra sit sententia de hoc dogmate, quod longâ Judæorum Ægyptiorum, Græcorum, Latinorum, Platonico- rum manu magnaq; studiorum contentione traditum accepimus, pau- cis edissectabimus ex illo principio, quod certum & indubitatum est. Certos autem & securos nos reddet illud verbû, quod os Dei loquutum est.

Quando igitur sic dixit Elohim: יהי מארות *Sit* (sint) *luminaria* Gen. 1, v. 14; & cùm dixit: יהי רקיע *sit extentum*, omnipotentissimo

suò verbò, quò cuncta adhuc sustentat Hebr. 1, v. 4 indidit cœlo & astris essentiali formam ad edendum debitas & proprias suæ naturæ & indolis actiones. Hæ actiones, hæc munia seorsùm descripta sunt a *Mose* cap. 1 *Geneseos*. *Rakia* seu cœlum quidem hoc proprium & peculiare agnoscit munus, quòd dividat aquas, quæ sub extento cœlo sum ab us, quæ sunt supra illud Gen. 1, v. 6, 7: *Lumina* verò hoc munere funguntur, ut diem a nocte distingvant, tempora, dies, annos constituent, illuminent Univer-

sium Gen. 1, v. 14, 15. Quæ munia non modò מארות magna luminaria, sed etiam תְּכֻכְבֵּים ὀχρύματα & φωτὸς, ut verbis *Basilii* utamur, receptacula lucis illustria a primordio conditarum stellarum jugi adeo studiò obierunt, ut a fictarum *Intelligentiarum* motrice ope, quas *Gassarellus*

Animas vocare novô ausu haut veretur, planè ab eo tempore huc usq; fuerint immunia. Etenim cùm maxima animæ vis in motu cernatur, & is ab ipso Deo & ejus Spiritu non *Intelligentiis* tanquam motricibus assignatus deprehenditur, nec orbibus, quos illæ circumducere finguntur, sed ipsis astris tam majoribus quàm minoribus: manifestum evadit haut opus esse Soli, Lunæ & sideribus illud aliunde petere, quod possident. *Egreditur*, inquit David, (sol) *tanquam sponsus de thalamo suo, exultat instar gigantis curriculum conficientis, ab extremis cælorum plagis exitus ejus, & revolutio ad extrema climata eorum: nec quicquam ab ejus calore abscondi potest* Psal. 19, v. 6, 7. *Oritur Sol & occidit, ad locum suum ortus festinat, vadit ad meridiem, circuit aqvilonem* Eccles. 1, v. 5. Hic motus Formæ solaris evidens *περιέλευσις* ostendit a primo JEH I & efficacissimo per verbum divinum impresso ESSE ortum & originem trahere quicquid in Sole mobile, calidum, illustre, vigorosum, expeditum existit, non autem ex afflictitia *Intelligentiarum* motrice facultate. Confer Psal. 104, v. 19, Esai. 38, v. 8, Habacuc. 3, v. 11.

Tertio, quòd beatæ intelligentiæ Stellas regant, & eas in literas disponant, dogma est planè carens fundamentò Prophetarum & Apostolorum, & alienum a fide Christianâ, quàm Scripturæ ductum sequuti infallibili assensu confitemur. Etenim quodnam sit *Angelorum*, sive uti *Gaffarello* loqui placet, *Intelligentiarum* munus, nemini obscurum esse potest, qui vel primoribus labris fontem Israelis degustavit. Ps. 103: *Benedicite Domino Angeli ejus, valentissimi robore, efficientes verbum ejus, auscultantes voci verbi ejus. Benedicite Domino omnes exercitus ejus, ministri ejus facientes placitum ejus.* Sic Psal. 34, v. 8, & 91, v. 11 collat. cum Matth. 4, v. 6, Esa. 6, v. 3, Daniel. 7, v. 10, Luc. 2, v. 13, 14, Hebr. 1, v. 14.

Hæc sunt munia *Angelorum* verbis Spiritus Sancti prescripta, nullibi verò memorantur occupati in disponendis Stellis, ut evadant literaria lectionis organa, nedum ut habeant *Intelligentias* seu animas sibi & suo motui additas adjutrices. De qua astrorum *Anima* nemo prolixius egit quàm *Ascanius Martinengus* in Glossa magna in Genesin Patavii 1597 edita, ubi a pagina 877 ad 893 de hac re copiosè disserit. Sed sententia ejus definitiva duobus momentis comprehensa omne punctum vix laura erit, si ad libellam cœlestis veritatis expendatur.

Hæc antiquorum erronea opinio de *Cælis & Astris animatis* tantò studio-

diostius vitanda erit, quanto periculosius eâ abusa est non tantum veterum ætas, sed etiam nostrum sæculum vanæ & superstitiosæ novitatis avidum eâ abuti haut reformidat. Quia enim *Angelicis istas Intelligentias* motibus cælorum non modò assistere, sed etiam eorundem virtutes moderari, & partiri in hæc inferiora putant, excogitarunt ductum secretioris cuiusdam Philosophiæ sequuti, varias Figuras easq; amuletis & sigillis impresserunt, atque *Intelligentiarum* imperio accommodarunt & subjecerunt. Concludimus igitur verbis *Athanasii Kircheri* ex *Oedipi Ægyptiaci* Tom. I. Class. 5. cap. 10. pag. 400. Edit. Roman. *Tradunt Hebræi 4 mundos, quorum influxibus ex uno in alterum factis, universa Mundi machina consistat; tradunt & hos Saraceni, uti ex iis quæ dicta sunt colligi potest. Fingunt vel potius affingunt Hebræi singulis mundis suos præsidēs Angelos, affingunt & hos Saraceni; ita quidem ut non sit ullum cælum, neq; ulla stella aut firmamenti statio, cui non suos Genios deputent: hinc in 12 signis Zodiaci, 28 mansionibus Luna, 7 Planetis, 4 Elementis, in singulis suam Potentiam influxuum supernorum administratricem, unâ cum litera divini alicujus nominis radice, considerant; quibus magna & mirabilia se præstare posse jactitant. Ægyptii verò, quæcumq; aut Hebræi, aut Saraceni, per literas; per occultas & abditas Symbolorum hieroglyphicorum significationes præstuerunt, uti in sequentibus fusè ostendemus. Ex quibus aperte patet, omnem hanc superstitiosam philosophandi rationem non aliam originem habuisse quàm ab Ægyptiis: cum enim Hebræi Ægyptiorum consuetudine multa, uti in primo Tomo ostendimus, delectarentur, eorumq; sapientiam tot occultis imaginum symbolis expressam unicè suspicerent; neq; tamen, legis prohibitionem, per imaginum humanam aut brutale quid representantium similitudines, eam tradere audent; impuniùs hanc literis exhibuerunt: quos sequuti deinde Saraceni, hanc execrandissimis superstitionibus ita commacularunt, ut ea publica totius Magicæ superstitionis officina facta sit, uti ex iis, quæ hucusq; demonstrata sunt, luce meridiana clariùs patet.*

Quod si hujus rei exempla desideres, adeas *Johannem Reuchlinum* de *Arte Cabalistica & Verbo mirifico, Archangeli Commentat.* in dogmata Cabalistarum, *Agrippam*, *Libros septem Philippi Theophrasti Paracelsi*, qui x Tomo Operum *Basilæ* editorum 1590, pag. 67 seqv. justò licentiùs in *Archidoxi Mag.* figuras ejusmodi tractat, *Cabalam Hebræorum*, quam *Kircherus* in *Oedipi Ægyptiaci Gymnasio Hieroglyphico* Classe 4. cap. 9, pag. 331 seq. plurimis exemplis illustrat, e quibus

bus unum selegisse suffecerit, ex quo quid de aliis sit judicandum, facile perspicere potest.

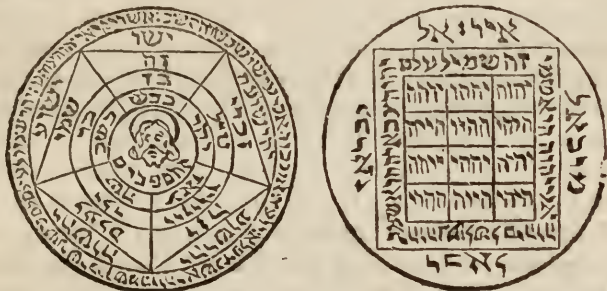
Abacus quaternarii sacri, tetracty Pythagorico respondens.

Progressio numerorum	7	1	7	1
	1	2	3	4
Geometrica quantitas	Punctus	Linea	Superficies	Corpus
Tres literæ, Matres dictæ	Α Aleph	Μ Mem	Ω Schin	⊙ Circulus
4 Elementa	Terra	Aqua	Ignis	Ær
4 Agathangeli	Ariel	Tharxis	Seraph	Cherub
4 Spiritus	Mabaziel	Azael	Samael	Azazel
4 Anni tempora	Autumnus	Hyems	Æstas	Ver
4 Porta cæli	Bethel	Hebron	Hierusalem	Mare
4 Partes Mundi	Occidens	Oriens	Meridies	Septentrio
4 Angeli Præsides	Raphael	Michael	Uriel	Gabriel
4 Flumina Paradisi	Euphrates	Phison	Geon	Tigris
4 Venti principales	Favonius	Subsolanus	Auster	Aquilo
4 Spiritus præsides	Paymon	Oriens	Ammonius	Egyn

Quamvis hæc oculis blandiantur pulcrâ quadam *ὀρασίᾳ*, nulli tamen rei verè conducunt, nisi quod ad superstitionem manuducant homines majori vanitatis amore effascinos, quàm solidè veritatis studiò ductos. Luxuriant hujuscemodi Figuris & nominum ordinatò situ Cabalistici He-

Hebræorum Scriptores, a quibus hæc Literarum & Figurarum concinna crepundia immane quantum amentur & æstimentur, iisq; usibus nonnunquam accomodentur, quorum nec vola nec vestigium ullum in tabulis N. aut V. Fœderis visitur.

Paucis abhinc annis moneta quædam, cujus materia orichalcum, nobis ab amico donabatur variò characterum quatuor, quibus Tetragrammatum JEHOVA constat, schemate pulchrè ornata, eò sine, ut ejus expositionem adornaremus, quippe cum characteres in eam incisi sint Hebraici, nostræq; tunc Professionis proprii. Hujus *Moneta* Schema publicis oculis heic subjicimus :

Ecce audacem metathesin quatuor characterum, quibus illustre *Tetragrammaton* constat : quæ certè nil nisi merum vanumq; ingenii otio luxuriantis lusum ostentat. Si ludendum erit, aut locò digitorum micandum sit *Literis*, in alio profanæ *Literaturæ* genere exerceatur ars lusoria, quàm in illo nomine ipsius Dei, quod Judæi tantopere venerantur, ut nominare illud non ausint. Cum igitur sacratius esse arbitrentur, quàm ut humano ore præsumptuosius prodatur augustissimum hoc nomen : cur adeo irreligiosus est eorum calamus erga nomen JEHOVÆ ter venerabile, ut neutiquam sibi temperet, quin ejusdem *Literas* licentius transponat, ac si aleam in alveo lusorio versaret ? Num consonantes hujus vocabuli diversimodè disjectæ majori efficaciâ præditæ sint, quàm si suam quæque sedem obtineant syllabarum constituendarum causâ ? num multitudo locorum, varietas situs & aleatoria mutatio earundem *Literarum* majorem vim habitura erit, quàm nomen יהוה unicâ vice,

unò locò debità ac decenter scriptum? Et quid quæso causæ est, quòd tantà scribendi, transponendi licentia hic cernatur absq; omni pronuntiationis usu? Quamobrem probare nec possumus nec debemus superstitiosum illud mutatorum elementorum commentum, quò hujus monetæ auctor se oblectavit, & illustrissimum *Tetragrammatum* deformavit.

Porrò hoc misso ad alia conquisita *Gaffarelli* testimonia manum promovebimus. *Origenem* ad partes vocat, locum tamen non expressè signat, in quo is cœlestem Scripturam confirmat. Nos verò ex Bibliotheca *Sixti Senensis* eundem adducemus.

Origenes, inquit *Sixtus*, qui in *Tomis explanationum in Genesin ostendens eam eadem narratione*, quòd in astris cœli, veluti in libris omnium humanorum eventuum prænotiones legi possunt a peritis siderum inspectoribus, sic inquit: *Universum cœlum est quasi liber quidam apertus, omnia futura in se conscripta continens, idcirco in oratione Joseph sic intelligi potest, quod a Jacob ad filios dicitur, Legi in tabulis cœli quæcumque contingent vobis & filiis vestris. Hæc Sixtus.*

Eusebium etiam indigitat cœlestis literaturæ Promus sine expressa loci mentione. Nos supplebimus hunc defectum, quippe quum *Lib. VI Præparat. Evangelicæ* num. 11, pag. 292, edit. *Parisiensis 1628* observemus sic scripsisse *Eusebium*: *Διόπερ ἐν τῇ περὶ ἑρμηνείῃ τοῦ Ἰωσήφ, δύνανται εἶπε νοεῖσθαι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ, Ἀνέγνω ἡδὲ ἐν ταῖς πλάξι τοῦ βιβανῆ, ὅσα συμπεῖσει ὑμῖν, καὶ τοῖς υἱοῖς ὑμῶν*: Itaque hunc in modum intelligi potest, quod in *Josephi* præcatione a *Jacobo* dicitur; *Legi in tabulis cœli, quæcumque accident vobis & filiis vestris.*

Sed ipsum *Gaffarellum* differentem audiamus num. 3, pag. 590 edit. *Parif. 1629.* Or apres les Prophetes tous les plus habiles des Anciens ont à leur imitation appellé les cieux *LIVRES SACREZ*, comme des Hebreux, *R. Simeon Ben-Fochajj dans le Zohar, sur la Session Temourah, qui est le 25. chapitre de l'Exode, chiffre 305.* où il parle amplement de ceste escriture cœleste, mais fort obscurément: *Abraham dans son Fetfira, ou livre de la Creation, en advance aussi des Mysteres, & apres eux R. R. Moses l'Egyptien, Moses fils de Nachman, Abraham fils de Dior son contemporain, Aben Esra, David Chimchi, Fom tof fils d'Abraham, Joseph fils de Meir, Levi fils de Gerson, Chomer, Abarbanel, & un bon nombre d'autres que je ne coteray poin pour venir aux Grecs, & aux Latins qui seront par aventure mieux reçeus. Mox nonnulla addit ex Origenes, quibus memorandis nos non immorabimur, lectorem remittentes ad ea quæ*

attu-

attulimus sub finem pag. 183 & initio sequentis 184. His subjungit auctoritatem *Julii Sireni* Lib. 9. de Fato cap. 35, *Augustini* Lib. 2 contra *Manichæos* cap. 21. Neque, inquit *Augustinus*, in illis corporibus cælestibus hic latere posse cogitationes credendum est, quemadmodum in his corporibus latent, sed sicut nonnulli motus animorum apparent in vultu & maxime in oculis, sic in illa perspicuitate ac simplicitate cælestium corporum omnes omnino motus animi latere non arbitror. Pag. 592 adduntur his suffragia *Ambrosii* Epist. 8 ad *Demetr.* item de vera Relig. 3, & in *Psal.* 41. itidem *Prosperi* de mirabil. & de fid. ortho. lib. 3. cap. 1, qui *Cœlos paginas & instructiones mirabiles* appellant. *Alberti Magni*, cui cœlum *Liber est universalis*, & denique *Johannis Damasceni*, a quo cœli *clara specula* nominantur. Mox omnium *Platonico-*rum fidem hic implorat. *Porphyrus*, inquit, cum e medio se tollere constituisset, tunc *Plotinum* in astris ejus propositum legisse eiq; hoc crudele facinus dissvasisse. Nec *Orphei* tustudinem intactam relinquit, quin eam in fabricæ literariæ societatem adfiscat, citans hæc *Orphei* verba:

— Σὺ μὲν ἐν ἄερος

Τάξις ἀναλλάττοις ἐΦυμοσυνᾷσι τέρχουσαι.

Certus tuus ordo

Immutabilibus mutatis currit in astris.

Quibus querelam subjungit pag. 593, Bibliothecas quidem variis voluminibus obrui, vix tamen quinque aut sex repertos fuisse Scriptores, qui curiosæ hujus Scripturæ mentionem fecerunt, quæ, judice *Gaffarello*, Theologo cuivis curioso & Astrologo cum primis est cognitu necessaria. Et ut nihil dicamus de *Cornelio Agrippa*, de quo nos suprâ nonnulla scripsimus, *Picrio Valeyano*, *Vignerio Blasio*, *Bancello Italo*, adducit *Capnionem* & *Picum Mirandulanum*, superioris sæculi lumina. Horum autem cum nec loca nec verba adducat, nos quæ legendo observavimus, publicis oculis non subducemus. Comes *Mirandulanus* Lib. VIII in Astrologiam, cap. 5 sic Scribit: *Hebræorum magistri, sicut imagines suas Astrologi, ita suum in stellis Alphabetarium, hoc est, sue lingvæ notas & elementa invenire contendunt, nec si credulos oculos nanciscantur, minus hoc possunt illi probabiliter, quàm de imaginibus Astrologi persuadere. Quid pluribus opus est, ibi omnes formæ, omnes effigies, quare nullæ ibi formæ, nullæ effigies, omnes potestate & arbitrio hominum, naturæ & veritatis actû nullæ. Qvòd si ibi saltem nostri divinaculi angustiarum quædam rerum & sublimiorum simulacra confuixissent, facilius ego quidem*

dem induceret, ut non tam eorum & contra naturam, quàm Dei opera mihi viderentur. Sed cum illius consilium & sapientiam animadverto, non video, cur illud divinitatis templum, illa atria cæli, melioribus non poterit aut noluerit imaginibus insignire, &c. Pauca in eandem sententiam prodidit Reuchlinus de Arte Cabalistica Lib. 3, pag. 724 edit. Basiliens. *Fiam luminaria in firmamento cæli. Nimirum illa extensio in modum pellis tanquam literis inscripta luminaribus & stellis propter localem expansionem dicitur Rakia, quod nos a firmitudine firmamentum appellamus.*

Postquam Capnionem & Mirandulanum aliosq; velut emissitio oculo spectandos proposuerat, calamum promovet ad Robertum Flud & Postellum. Ex illius apologet. Scripto edit. Lugd. Batavorum anno 1617 hæc adducit: *In cælo inserti & impressi sunt hujusmodi characteres, qui non aliter ex Stellarum ordinibus constantur quàm lineæ Geometricæ & lucræ vulgares ex punctis, superficies ex lineis, & corpus ex superficiebus.* Concludit autem si characteres hi legi possint non solum cuncta futura, sed etiam cuncta ad Philosophiam spectantia cognoscerentur ab iis, cui hæc lingua & Scriptura innotuit.

Præ omnibus autem Scriptoribus, qui de his cælestibus characteribus sunt loquuti, solus Postellus, iudice Gaffarello, laude cognitæ Cælestis Scripturæ claruit, cui fidem facit periculum ejus rei a Postello factum & adductum in Tractatu Fetzira: *Si dixero, inquit Postellus, me in cælo vidisse in ipsis Sanctæ Lingvæ characteribus ab Esra primum publicè expositis, ea omnia quæ sunt in rerum Natura constituta, ut vidi non explicitè sed implicitè, vix ullus mihi crediderit, tamen testis Deus & Christus ejus, quia non mentior, Idem Postellus in Lib. de Creatione sic scripsisse memoratur: Decreti igitur sunt demum delineati suisque Figuris adumbrati igne divinè in aquis cæli scilicet expresso sancti characteres, & tantâ virtute in cælis expressi, ut possit etiam veritas futurorum haberi, cujus scienciæ adhuc vestigium in Marocho & multis aliis Israelitarum civitatibus, licet sint apud eos valde depravate & adulterate Figure sanctæ.*

Ut autem hoc inusitatum & grande æmpta assensum publicum tantò faciliùs impetraret, Joannis Leonis historia Africana subsidium sibi comparavit. Hunc autem memorat tradidisse ex Albonis Arabis volumine primò, quod inscribitur ELLYMAHEMORAMITH, quomodo Arabes suas Constellationes Literis Arabicis consignare soliti sint, quas

quas Arabes Eremitæ libenter portant, ut postea regulis cum *Zairagia* yel divinationibus applicent.

Hæc sunt Testimonia ceterioris ævi, quæ *Gassardus* e scriptis Christianorum Doctorum confarcinavit, ut fidem faceret characteribus olympicis. Quæ ita comparata esse animadvertimus, ut aut *metaphoricum Librum & characterem* designent, aut ab iis profecta auctoribus, quorum fides neutiquam tanti facienda est, ut publicum assensum mereatur.

De priori genere humanæ auctoritatis liceat nobis usurpare illud, cuius meminit *Tripertita Historia*, teste *Hyperio*: Cùm *Antonius eremi in Ægypto incola* a quodam Philosopho interrogaretur, quomodo res tam sublimes contemplaretur, qui omni Librorum chartaceorum esset destitutus suppellectile? prudenter respondit: Universum hanc mundum librorum & instructæ Bibliothecæ vice esse, hanc omni tempore & ubivis locorum præstò existere, in eadem se res divinas & cælestes lectitare. Diu ante hunc *Antonium Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 6* definit mundi Creationem esse *Dei scripturam*, ac Decalogi præcepta esse in rebus naturalibus promulgata, legique posse. His suffragatur *D. Chrysostomus* in priorem epist. ad Corinth. hom. 7, item illà de *Jejunio & lectione Geneseos*, nec non illà ad populum *Antioch*.

Hunc loquendi modum ut multi eruditi usurpasse deprehenduntur, ita *Andreas Hyperius Lib. 1. de Sacræ Scripturæ lectione & meditatione* omnibus omnium ordinum hominibus Christianis perquam necessariâ, cum primis hujus Libri mentionem notatu dignam facit, quæ sic sonat pag. 29, 30 Edit. Basil. 1561: Etenim libros ex quibus potentiam ac voluntatem divinam homines omni tempore discerent, Deus ipse duos parentes & multiplices doctrina refertos in omnium conspectu statuit. Alter quidem est mundus hic universus, qui a nobis incolitur, ac sensibus quantum est undiq; perlustratur: alter verò est Verbum Dei, scriptis Prophetarum & Apostolorum voluminibus comprehensum. Quorum duorum librorum dignitas atq; auctoritas longè est amplissima: utpote in quibus oracula ac monumenta reperiuntur, quæ nos non erudiant modò, verùm etiam ad præstandum omne officium arcano quodam modo instigant.

Atq; de priore Libro ut aliqua hic interponam, quis obsecro, cùm splendidissimam mundi machinam cum suis partibus, tam oculis quam mente intuetur, non incipit statim cogitare, potentissimum, sapientissimum, optimum necessariò esse, qui hæc omnia mirabiliter condidit ab initio?

iniitio? longè verè mirabiliùs conservat, & sapientissimè moderatur? Cœli, inquit *Rex & Psaltes Hebræus* Psal. 19 (cur enim non potiùs a sanctis vatibus quàm a *Cleante*, de quo apud *Ciceronem*, vel quovis alio Philosopho idoneas rationes mutuemur?) *enarrant gloriam Dei, & firmiter annunciat manuum ejus operationem.*

Adprimè verò huc quadrat expositio horum verborum, quàm *Simeon de Muis* Hebræarum literarum Parisiis olim Professor Regius Commentar. in Psalmos his verbis edoctus ab *Aben Ezra*, adduxit: *Ezra*, Linea eorum, exponit *Scripturæ eorum*. *Certè bene convenit Scripturæ cum verbis, quorum mox mentio fit in sequente membro, at sic sensus est perspicuus, in cœlis tanquam in volumine, Dei gloriam omnibus legendam proponi, ac simul illis quodammodo inditam esse vocem, quæ ad omnium aures perveniat.*

Ceterùm, cum non nemini gratum fore confidimus cognoscere, quâ ratione tot Interpretum & sententiarum divortia, quot ostendimus supra **QUARTI MOMENTI** pag. 150, 151 in טוּן יקו קאב quasi adversis frontibus concurrere, circumspectè, commodè Scripturis & indoli vocum convenienter queant componi: nos sequuti vestigia *Simeonis de Muis*, quæ jam visâ sunt, sedulam dabimus operam, ne noster conatus etiam in hac **IRENE** Hermeneuticâ desideretur, exordium facturi a Δέξαι vocû, & desituri earundem Εξουνοεια. Sed priùs præmonstranda apparens discordia, cui concordia nostris curis investiganda συνθεω succedet.

Qui primus omnium Doctorum Europæorum baptisimi tesserâ **CHRISTO JESU** initiatorum Eberinarum vocum Δέξαι expendere & Latine interpretari cœpit **Jo. REUCHLINUS PHORCENS.** Doctor Juris, Comes Palatinus Lateranus, Maximil. Imper. & *Eberhardi primi Wirteberg.* Ducis Consiliarius, totius Sæviæ Triumvir, & monumentum exegit Anno **JESU CHRISTI 1606** ære perennius, Hebraicam dictionem יקו קאב in Rudimentis Lingvæ S. exponendam censuit *Normam, Lineam, Directorium, Perpendicularum.* Quam Δέξαι Psalmi Davidici sono sic accommodavit. Psalm. XIX (verba Reuchlini) *In omnem terram exivit sonus eorum: restitùs Norma, directio, regula, ædificatio & architectonia eorum.* Hujus Δέξαι interpretamentum sequitur *Pagninus* in suo Lex. ed. a Rob. Stephano 1548 in 4º, nisi quòd addat, *filum*, & dictò Esa. 18, 2 illustrat: Gentem יקו - יקו lineatim operantem. R. David, paulatim, metaph. a cæmentario. Ut n. cæmentarius extensâ lineâ facit ordinem, & supra illum

illum iterum extendit, ut faciat alium ordinem, donec paulatim perficiat opus: sic mens sensim perficiunda & Evangelium promovendum. Sed in *אוצר לשון הקודש* Thesaurio Lingvæ Sanctæ [qvi operâ *Merceri*, *Cevalleri* & *Berrami* Lugduni 1575 editus est] *Mercerus* quidem utitur labore *Johannis Forsteri* tanquam suô, quando radicis קור expositionem hanc affert, *Verbum est magnò animi desiderîo in aliquem intentum esse, respicere & ex eo pendere*: supprimit tamen more suô nomen magni *Forsteri*. Sed ipse *Forsterus* in suo *Dictionario Hebr.* 1564 hujus dictionis קו intimiorem indolem ita evisceravit, ut posteris pæne otium facere visus sit. Nam 1 hâc biliterâ voculâ ait significari *applicationem animi ad rem aliquam*, 2. *Funiculum mensorium*, qvi ad materiem seu ad ædificia ipsa applicatur, & qvô rectè mesurantur regiones terrarum. Quando autem *Mercerus* & *Cevallerius* tacitè perstringunt *Forsterum*, qvôd *Esa.* 28, v. 10 קו vertat *expectationem & animi applicationem*, pugiones stringunt in propria viscera. *Vulgata n. Versio* hâc strigili læditur, qvæ exponit: *Expecta, reexpecta*. Nec non 72 *Interpretum* ipes incautiùs sic decollat, qvi interpretantur, *μεσοδέξαι ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι*. Sed ad lineam. *Reuchlinus* in ספר יאר נתב Capibus Concordantiarum Hebr. *R. Mardochai Nathan* a sui ipsius interpretatione non abit, nec a primo vestigio, qvôd signavit *Reuchlinus Sebastianus Munsterus* in ספר השרשים, nec *Avenarius* in *Dictionario Hebr.* 1519, nec *Marcus Marinus* in תבת נח *Arca Noe*, h. e. *Novo Thesaurio Lingvæ sanctæ Venet.* 1593, nisi qvôd hanc præ reliquis peculiarem conjecturam sibi vendicer, opinatus a collectione קו dici, qvia (inqvit) *funiculus ex multis filis congregatis effectus*. Sed פתיל huic vocis etymo magis convenit, qvô utitur *Ezechiel* c. 40, v. 3, qvîqve significat *funem arcûs intortum*, teste *Platavitiô* *Lodovensium* in *Gallia Narbonensi Episcopo* in *Thesaurio Synon. Hebr. Chald. Lodovæ* edit. 1644. Vel etiam עבורת (*funis densus seu rudens* *Psal.* 129, v. 4) magis heic erit appositum.

Nemo tamen קו amussis architectonicæ & perpendiculi nautici usum explicatiùs nobis exhibuit *Valentiô Schindlerô*, qvi edit. *Hannov.* 1612, pag. 1595, ita hanc vocem explicat: *Nom. קו Linea, filum lineum, funiculus tenuis, qvem minîo, cretâ aut aramentô imbuunt fabri, ut lineam rectam ducant, cujus ductum sequamur in materia ex æquanda & complauanda. Amussis,*

funiculus cretâ aut rubricâ illitus, qvo dirigunt saxa aut ligna: libelli, perpendiculum, instrumentum, qvò filò plumbo appenso explorat structura in altum rectitudinem. Funiculus tam ædificii quàm dimensionis; in bonum, ædificandi causâ, in malum, destruendi ergò. Hæc Schindleri interpretatio appositè quadrat hodiernis instrumentis, quibus utuntur structurarum & manualium artium periti artifices.

Qui Literarum Hebraicarum studia excolenda & ornanda summis vigiliis & laboribus suscepit *Johannes Buxtorfus* in Lex. Hebr. vulgari vocis expositioni nil addidit, nisi quòd putârît quòd etiam reddi posset delineatio. *Bartholomæus Scheræus* in Itinerario in Psalterium Davidis Hebr. edito Witenbergæ 1624, *Daniel Schvemerus* שֵׁפֶרֶת הַקֶּדֶשׁ hoc est, Manipulo lingvæ sanctæ Noribergæ edito 1624, *Paulus Tossanus* in Syllabo dictionum Hebraicarum, quæ in סֵפֶר הַתְּהִלִּים continentur Basil. 1615, *Joseph. Barbatus Meniphiticus* in Speculo Hebraico Lovan. An. c1610c. xv, *Christophorus Helvicus* in Lexico Hebr. Didactico Gieslæ 1621, *Schibcharus* in compendio Lex. Heb. Horologio subjuncto, & eum imitatus *Adamus Fufius* in Dictionarii furker Auszug für die Deutschen einseitigen Schüler der Hebræischen Sprache ab præmonstratis modò exponendi קוֹן viis יַיִץ latum pilum discedunt. *Antonius* autem *Hulsius* in מִקְרָא לְשׁוֹנוֹת הַמִּקְרָא sive Nomenclatore Biblico Hebræo-Latino Bredæ edito 1650 locum Esa. 44, 13 Rubricam *Pagninus* filum Phœnicium, *Avenarius* rubrica infectum, *Marinus* in arca Noë, miniò vel aliò colore imbutum exponunt. *Victorinus Bythnerus* in Lyra prophetica Davidis Regis Londini 1650, præmissâ vulgari Interpretatione dicit Lxx legisse ὁ φῶς ἢ ἀντὼν sonus eorum, quòd legerint in fontibus קוֹל quòd est versu precedenti, sed sensu eodem; nam sonus verbo enarrandi, linea verò indicandi, appositè respondet. Hunc *Delrius* in Adagialibus Sacris, *Simeon de Muis* in Psalmos aliique refutant. Benè tamen heic usurpat vocem indicandi cum *Bucero*. *Edvardus Leigh* in Critica sacra Londini 1650 duplicis lineæ meminit, altera Ædificationis Zach. I, v. 16, altera est destructionis 2 Reg. 21, 31, קוֹן autem dici putat a collectione; est enim, inquit, funiculus ex multis congregatis effectus. Ceterum nec *Leighii* nec *Marini* hæc prima est observatio, sed *R. Isaiæ*, teste *Andrea Masio* in Jos. cap. 2. pag. 51. *R. Isaias*, inquit, a positione, קוֹן, quæ collectionis habet notionem, deductum

nomen תְּקוּוֹר, funem significare censet, quòd in fune multa fila contorta componantur. Mibi verò verbum תְּקוּוֹר quod Chaldaeis textorem significare animadverti, persuadet ut credam תְּקוּוֹר Hebraeis non solum colligere sed etiam contere olim significasse. Sunt enim cetera Orientis lingvæ ex Hebræa nata. Absq; eo verbo תְּקוּוֹר lineam, funiculum & hoc nostrum תְּקוּוֹר descendere. Hæc Masius. Fuit הוּט הַשׁוּי funiculus fili cocchinei, 72 Presbyteri τὸ ἀραβλὸν τὸ κούκινον, quòd usq; Rachab in liberandis binis exploratoribus, cùm liberi per fenestram demissi; tessera postea fuit Soterii Rachab mulieri meretrici benignè indulti.

Syncrisin aliarum si adhibere placeat: initiò occurret Antonius Gigueus Collegi Ambrosiani Doctor Theol. Arabicæ Lingvæ Volum. 3.

pag. 1436 قُوَى Funiculi, ex quibus constat funis. Syr. Chald. חַבְלֵי חַבְלֵי

chabla, Rabbel. 72 Seniores quinqvies תְּקוּוֹר interpretantur μέτρον mensuram 4. Reg. 21. 13. Esa. 44. 13. Thren. 2. 8. Ezech. 47. 3. Zachar. 1. 16. Aliàs Hebr. פְּלֶס, מִשְׁקָל, Græcè γνώμων, κανόν. Ital. Regola misurata. Hisp. La regla para juzgar lo derecho. Angl. A rule or square. Gall. règle. Polon. lineal'. Bohem. linyal pra Widlo. Hung. regula. Carniol. rithshert, linial. Germ. ein Nichtscheit/recht/linial. Belgi Regels/ rye/ liniael/ liny/Wincelmate.

Ut autem ad lineam rerum, quas nostrum תְּקוּוֹר seu linea designat, non minùs istius interpretamentum & applicatio variat, quàm συνωνυμία vocis variarum gentium lingvis modò ostensa. Haud abs re fuerit novam accessionem ἐξουθενότατον adjecisse illi interpretum diversitati, quam superius pag. 149, 151 seq. observavimus. Quoniam verò regularis hic Evangelii sonus non modò orbem replevit, sed etiam regnum Dei παντοκράτορος admirabili successu beavit, regnum Satanæ κοσμοκράτορος destruxit, cunctaq; generi humano salutis bona attulit: in nullo argumento lubentius verlamur, quàm in hoc dicto illustrando. Sed ut id commodè fiat: magnorum Luminum facibus opus erit, quas benignis oculis haut pigebit subjicere.

Lutherus in psalm. 19. pag. 310 tom. 3 Witeb. Lat. 1553: In omnem terram exivit sonus: Vide, quàm vigilanter aptet Spiritus verba sua, ne Aposto-

li putarentur esse verbi auctores, facit eos ministros & instrumenta. Sicut dicit Christus: Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et iterum: Ille me clarificabit & testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis. Ideo dixit, voces eorum audiuntur, sed alius est, qui loquitur: Exit sonus eorum, & alius est qui essat & emittit, usus voce & verbis eorum pro instrumentis suis. quoniam Hebraeus habeat, in omnem terram exiit regula eorum (Wittenberg, Lat. edit. 4° an. 1565, funiculus eorum) tamen Apostolus Rom. 10. Sonum dicit, & in idem recidit. Sonus enim Evangelicus regula illa est, juxta quam edificatur Ecclesia. Non enim edificatur armis corporalibus fabricorum, sed verbo vite: simul tamen eò verbo certa mensura significatur, quã cuiusq; Apostoli ministerium dispersitum est in orbem terrarum. Non enim omnes eodem locò predicaverunt, sed divisi sunt in totum mundum, non ut divitias ejus sibi aggregent, sed unusquisq; portionem suam ad Christum reducat.

Deformati quondam cœtus nostratis, qui Sponso illustrissimo Servatori Christo Sponsa sine macula fisti debuit, cordatus reformator & fidus reductor a devotis ad tutum ovile Joannes Pomcranus Bugenbadius in interpretatione Psalmorum Witembergæ publicè lectâ, Basileæ verò 1524 editâ, hâc exegefi dictum sonum illustrat: In omnem terram &c. Id est, omnibus lingvis predicatum est & in toto orbe terrarum. Prophetia adhuc adimpletur usq; ad finem mundi. Felix: in omnem terram exiit cursus eorum. Nam velociter currû sermo ejus, & Christi predicatio brevi mundum pervasit, quin & adhuc dies est, & quod nondum cœli spatium permensus est ille Sol, brevi permetietur, ut sit deinde finis mundi, sicut prædixit Christus: Prædicabitur hoc Evangelium regni in toto orbe terrarum, & tunc veniet consummatio. Totus Psalmus est de prædicatione & institutione regni cœlorum per orbem, quæ in Spiritu non minus gloriosa est, quàm illa fuerint, atq; ad eò propter hanc illa facta sunt, & illa nihil nobis profuissent, nisi hac secuta fuisset. Nos dicimus hic alludi ad visibilem illum Solem, qui egreditur ab oriente & vadit in occidentem usq; donec dies est, & totum orbem illustrat & calore suo foret, & idem significari, quod supra dixit: In omnem terram exiit &c. Similis oratio est in Matthæo cap. 24: Congregabunt electos ejus ab extremis caloribus usq; ad extrema eorum a quatuor ventis cœli i. e. ex omnibus mundi partibus, etiam novissimis. Et Felix (Pratenfis) sic versum reddidit: Ab extremo cœlorum egressus ejus, & circulatio ejus super extrema eorum.

Brentius in Psalmos: In omnem terram exit sonus, seu ut Hebraeus legit, amussis

amissis & regula eorum. Apostoli enim sonò Evangelii sui edificarunt & exstruxerunt tanquam amissi & perpendicularè Ecclesiam in omnibus finibus terræ. Nec futurum est quod vaticinatur, potius rem seu gestam, seu quæ jam geritur, narrat, hoc Christus ipse hunc mundum juxta externam conversationem deferreturus monet: Vos, inquit, eritis testes mihi non solum Hierosolymis, verum etiam in universa Judæa, Samariâ, deniq; usq; ad extrema terræ. Et Paulus ad Coloss. cap. I: Per sermonem Evangelii, quod pervenit ad vos, quemadmodum & in toto mundo fructificat. Et mox: Siquidem permanetis, inquit, in fide fundati ac stabiles, nec dimovemini a spe Evangelii, quod predicatum est apud universam creaturam, quæ sub cælo est. Vides igitur hunc Psalmum verius historiam de rebus jam gestis texere, quam viticinium de rebus adhuc gerendis commemorare, quod divulgationem Evangelii in totum orbem, mille autè annis ita recitet, perinde ac si eam coram fieri suis oculis vidisset.

Hemicus Mollerus Hamburgensis in Enarratione Psalmorum edition. Witeberg. 1573 pag. 328: Rectius itaq; ab aliis redditur: Scriptura eorum, ut significet in cælis tanquam in volumine omnibus conspicuo descriptam esse Dei gloriam, quæ omnibus conspicienda & legenda proponatur; simul illis inditam esse sonorant vocem, quæ ad aures omnium perveniat. Quod igitur de sermone dixerat autè, ostendit eum oculis magis, quam auribus percipi. Sicut autem יפ funiculum mensurum ab extensione significat: ita eadem ratione nonnunquam significat Versum scriptum, quem Germani nominant ein Zeil/ interdum etiam cum Latinis ein Linie. Estq; id manifestum ex Esaia 28, ubi Deus Judæos pueris nondum satis per ætatem docilibus comparans sic loquitur; Quoniam erit illis præceptum ad præceptum, versus ad versus, paulisper ibi, paulisper ibi, id est, opus est illis assiduâ inculcatione & repetitione ejusdem præcepti & versus: sicut pueris non multa simul ingeri possunt. Græcus pro יפק legit יולק vox eorum. Duo hæc singularia nostro conspectui obversantur: Alterum, quod Mollerus notet lectum esse a Græco יולק vocem eorum locò יפק regulam eorum: quod etiam Piscatori sollicitiori aliàs interpreti placuisse in Comment. in hunc Psalm. mirari subit. Alterum, quod יפ interpretetur Scripturam. Prius quod spectat: non modò Regius Hebraicarum literarum Professor Simon de Muis Comment. in Psalm. suprâ refutavit & in primis zelò quodam usus Isaacus Levita Professor Hebrææ lingvæ quondam Colonienfis, sed etiam Martinus Del Rio Antverpiensis Salmanticæ Professor in Ada-

gialibus sacris V. T. edition. Lugdun. 1614! In omnem terram exiit &c. Hebraicè est ויק filum, linea, adificii perpendicularum: Versionem LXX & nostri sequitur Paulus ad Rom. 10. 18. Nec puto illos legisse ויק sed vocasse sonum ipsam prædicationem, quæ revera erat perpendicularum adificii cælestis quod dixi: & est verus sensus Propheticus loci illius. Ad hanc etiam metaphoram allusit Apostolus 2. Cor. 10. 13. Nos autem non immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regula, quæ mensus est nobis Deus mensuram pertingendi ad vos. Hoc est secundum normam quæ usi sumus in adificanda apud vos Ecclesia, pro modulo quem tribuit nobis Deus.

Ad posterius quod attinet, prævia est Mollero Expositio Ecclesiastica in lib. Psalmorum Henrici Stephani 1562 ex Wolfg. Musculo. Quia nomen ויק nunc lineam, nunc structuram Hebræis significat, quidam hunc sensum eliciunt, quod cælorum architectura quasi lineatim ad regulam composita, longè latèqve gloriam Dei prædicet. Sed quum metaphoricè cælestis machinæ splendorem David hic Doctoris instar de gloria Dei concionantem inducat, frigida esset ista locutio, lineam cælorum exire in ultimos usque terræ fines. Adde, quod statim proximo membro verba ubiqve exaudiri subjicit. Quid autem verbis affine cum specie adificii? Quod si veritatem Scripturam, hæc duo optimè convenient, in cælis, tanquam in volumine omnibus conspicuo, descriptam esse Dei gloriam & simul inditam illis esse sonoram vocem, quæ ad omnium aures perveniat. Atque ita monemur visualet (ut ita loquamur) esse sermonem illum, cujus facta prius fuit mentio. Oculis enim, non auribus loquuntur cæli: ut merito eorum speciem tam distinctè ordinatam Scripturæ comparet David.

Sed hæc Musculi unius non est observatio. Idem Vatablus ante eum observavit apud alios, quò teste, quidam vertunt ויק Scripturam, quòd in cælis tanquam in volumine omnibus conspicuo sit descripta gloria Dei, & simul indita illis sonora vox, quæ ad omnium aures perveniat. Esa. 28, 10 ויק pro versu sive Scriptura poni dicunt. Sensus est: Gloriam Dei non obscuris literis notatam, sed splendido caractere expressam esse, cujus lectio omnibus exposita sit & facilis. A Musculo non longè abit Piscator, Junius & Tremellius: In totam terram prodeunte delineatione eorum, &c. Verto, inquit Piscator, in totam terram exit præscriptum eorum, Scriptura Hebraicè ויק , i. e. linea sive delineatio, significat hic præceptum, seu præscriptum: sicut Esa. 28, 10: ubi tanquam Synonymum adjicitur nomine significante præceptum. Sensus est, cælum per
cursum

cursum Solis, Luna & aliarum stellarum cunctis in toto terrarum orbe hominibus præscribit ac præcipit, quid de Deo debeant sentire. Hac spectant Gallicorum Bibliorum Genevæ 1610 impressorum verba: Leur allignement est issu par toute la terre. Belgicos interpretum margo conjungit, lineam, regulam, præscriptum & Scripturam: Haer Nicht-snoer gaet uyt over de gantsche Werde. ofte linie/ regel/ voorschift/ schrift. het is/ ofte ons met grove sinien / en letteren gheschreven ende leesden van haren Schepper. Vergel. Jesaia 28/ 10. Waer op de Apostel dit gepast heeft / siet Rom. cap. 10/ v. 18. Biblia Moschovitica sequuntur vulg. Interpretem :

ΠΟΚΙΩ ΖΕ ΛΥ ΗΖΥΓΔΕ ΚΤΙΜΑΝΙΕΗΧΖ,

Wowfy Zemlu izyde wiestfaine Jgh : *In terram omnem exiit sonus eorum. Isti interpretamento, quod in Scriptura exponitur succinit geminum distichon Friderici Widebrami S. S. Theologiæ Doctoris, quod in Psalm. 19 edidit ;*

Hæc velut in picto Scriptura volumine mundi

Omnibus exposita est conspicienda plagis.

Hæc procul extremis contingens finibus orbem

Clara velut viva concio voce, sonat.

Prima nostra Versio, quam civitate Danicâ donavit M. Johannes Michaelis & edendam curavit Lipsiæ apud Melchiorem Lottherum Anno 1524, sic habet: Sandeligen thet er jaa uti alle lande theres Røst udgangen/oc uti ald Verden theres Durd. Sed N. Testamentum, quod Canonicus Lundenfis Christiernus Petri comes exilii Regis Dan. CHRISTIANI II Antverpianis typis sic exscribendum curavit 1531 hunc locum: Thi deris Røst er udgangen i alle land/oc deris Drd hørdis til Verdens Ende. Svetica Biblia ita sonant. Theras lirod år jro vdgånget i all land/oc the ras Drd til noersdennes endar. Maximus verò in Μεταφρασι διγλωσσω reddidit : εἰς ἅλῃα τῶ γῆν δὲ γῆκεν ἢ βοήτης, καὶ εἰς τὴ ἀρχῆς τῆ εὐρυμῆνης τῆ λόγια τῆς. Syriaca Versio Gvidonis Fabricii & Tremellii קְלָהוֹן בְּרַתְּ filia vocis eorum. Oraculum, prædicatio instar oraculi. Hulricus Zwinglius in Enchiridio Psalmorum : *In omnem terram exiit oratio eorum, quod etiam in textu Campensis observatur. In Paraphrasi verò doctrina eorum. Vuesthemerius*

merus & Grotius in Psalmos: Doctrina eorum. Norma, amullis &c. *Alphonso Camorensi, Forerio in 28 & 34 cap. Esa. Davidi Pomario, Lorino, August. Justiniano, Oleastro, Bredembachio, Flaminio, Oforio, Figueiro, Buxiorfio, Mariane, Isidoro Clario, Avenario, Agathio, Chuidasferio. Steucho v. ordo, harmonia, moderamen, tractus eorum. Agellio resticula menforia, Pellicano Zona eorum. Unde Rabbiniס קו השורה Linea æqvatoris.*

Widebramo in Psalter Gr. γράμμα; nobis v. Chorda. Ceterum divortii affatim diversus modò attulit Hermes: nunc concordi Interpr. nexu opus erit, cum ratiocinia Gaffarelli vix egeant responsione, quippe suapte vanitate ruentia, Hunc nexum commodè nostrum Radicale & commune significatum sic constringet:

Canon, regula, norma, mensura, directio, dimensum, perpendiculum, funiculus, filum, resticula, series, mandatum, edificium, structura, architectonia, harmonia, ordo, moderamen etc.

Extensio, tractus, delineatio, linea, versus, perimetricum, paula, sonus, echo, influentia, congregatio, splendor, zona, oratio, Evangelium etc.

S CANONIC U S E T G N O
 U C T U S C H O R U S E T G N O
 U C T U S C H O R U S E T G N O
 D S N O I N O M O

Gnomon, iudicium, signum etc.

GLORIA PRINCIPIO ET FINI
 HAGOELI
 A & Ω,

EXERCITATIO
LITERARIÆ ANTIQVITATIS
TERTIA
HIERONYMI

Opinioni de Esdraeo hodierni characteris Hebraici novo invento modestè opposita.

QUM SECUNDA EXERCITATIONE modò propositâ priscum Sacrarum Hebraicarum Literarum depositum a *Gaffavelli* Cœlo deductum terris restituerere pro virili studuerimus : jubet nunc suscepium primigeniæ *Literaturæ Hebraicæ* studium, ac tuendæ veritatis zelus, ut pari constantiâ iis obviam eamus, quæ *Hieronymi* auctoritati, perinde ac si indubitabilis foret, plus justo tribuentes, seciùs quàm oporteat de antiquissimis Hebraicis hodiernorum sacrorum V. T. voluminum divinâ providentiâ conservatorû Literis, & earum cum Sacris Libris & in Sacris Scripturis mirabili servatione ad nostra usq; tempora statuere præsumunt.

Sed ipsum *Hieronymum*, cujus auctoritate velut clypeo adversa pars se tuetur, veritatis tribunali sistamus, & quantum valet, modestè expendamus.

damus. Præfat. in Libr. Reg. tom. 4. Op. edit. Basil. Froben. 1516 sic scribit p. 7: *Viginti & duas Literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque Lingva & Chaldæorum testatur, quæ Hebræa magna ex parte confinis est. Nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem fonô, sed diversis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantum & apicibus discrepantes. Certumq; est Esdræ Scribam Legisq; Doctorem, post captam Hierosolymam & instauracionem templi sub Zorobabel alias literas reperisse, quibus nunc utimur, cum ad illud usq; tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.*

Ut igitur cuius exploratiùs constare possit, qui absq; inveterato præiudicio & cæco erga Samaritanorum difformes figuras amore rectè ac sincerè de sancta *Literatura*, quam Dei digitus consecravit, iudicare, divinam hodiernorum elementorum Hebraicorum originem & admirabilem perennitatem indagare pensi habet, an Hieronymi auctoritas talis & tanta sit, qualis & quanta esse putatur, & an adeo immunis ab omni errandi periculo existat, ut quicquid is dicat pro rato sit habendum; adeoq; valeat antiquitatis gloriam nostris Characteribus adimere, eandem Samariticis Literis vendicare, & deniq; præposteram de Esdræano Hebraicarum Literarum invento opinionem solidè confirmare: esto

QVÆSTIO PRIMA:

QVÆSTIO I GENERALIS.

Num Hieronymi auctoritas omni errore, dubiô & periculô vacet?

NEgamus: *Primò*, quia talem & tantam auctoritatem ipse Hieronymus nec aliis scriptoribus nec sibi met vult arrogare. Nam Comment. in Psal. 86. tom. 8 p. 61. ed. citat. expressè monet: *Videte*, inquit Hieron. *quid dicat (David) Qui fuerunt, non qui sunt: ut, exceptis Apostolis, quodcumque aliud postea dicitur, abscindatur, non habeat postea auctoritatem. Quamvis ergo sanctus sit aliquis post Apostolos, quamvis disertus sit: non habet auctoritatem.* Ecce ipse Hieronymus divinam & Propheticam, hoc est, omnis erroris expertem auctoritatem & sibi & cunctis aliis post Apostolorum tempora viris, licet eximiis donis præditi fuerint, planè abjudicat.

Secundò, quia non *debet* sibi talem vindicare auctoritatem, quæ San-ctis Dei hominibus extraordinariâ divinæ patefactionis luce illustratis in solidum debetur. Illis enim singularis indubitatae auctoritatis & veri-tatis prærogativa est concessa: *Spiritus Sanctus duccet vos in omnem veritatem* Joh. 16. v. 13. *Qui loquuturi aguntur Spiritu Dei* 2 Petr. 1. 21, scrip-turi divino afflatu afficiuntur 2. Tim. 3. 16.

Tertiò, quia non *potest* talem scribendi auctoritatem mereri, quæ om-ni careat errore, ob varios, quibus ejus scripta passim deformata dolem-us, errores; eosq; partim *Hermeneuticos*, partim *Grammaticos*, partim *Dogmaticos*, partim *Historicos* &c.

Ex horum ubere segete, quæ in ejus lucubrationibus succrevisse non sine dolore animadvertimus, paucas tantum spicas parca decerpemus manu.

Hermeneuticus error est, cujus interpretatio Hieronymiana capit 3. Sophon. v. 18. tom. 6. p. 100. planè comperta est. Verba enim נִיגֵי נִיגֵי נִיגֵי ita interpretatur Hieronymus: *Nugas quæ a lege recesserunt, congregabo*. Quâ versione velut ruinosò fundamentò seqvens ejus Critica & Commentarius nititur: *Id quod diximus*, inquit in Commen-tario, *Nugas*: Sciamus in Hebræo ipsum Latinum esse sermonem נִיגֵי, *Nuge*; & propterea a nobis ita ut in Hebræo erat positum: ut nosse possimus *Lingvam Hebraicam omnium Lingvarum esse matricem*: id quod non est hujus temporis disse-rere. Sed verò, si Hebraica Lingva aliarum Lingvarum tanquam filia-rum matrix, uti eam rectè laudat *Hieronymus*, aliam non haberet sobo-lem, quàm qualem hic nugarum partus eruditus, obstetricante Hierony-mò editus ob oculos ponit, abortivos omnes & nothos, nullos genuinos, nullos ingenuos ederet fœtus. Tantum igitur primigenii Textus vo-cula נִיגֵי distat Hieronymianis nugis, quantum scoriis aurum obryzum.

Equidem versionem *Hieronymi* quod spectat, vertere debuisset: *Mas-tos ob convenum congregavi*: hoc est, dolentes, quòd sacros, certo tempo-re definitos, ac sollennes conventus divino cultui destinatos, ad tempus verò neglectos celebrare nequiverint, recollegi. *Primus* itaq; interpre-tationis, quam *Hieronymus* probat & proponit, lapsus cernitur in voce נִיגֵי nuge, quam vertit *Nugas*. Nam נִיגֵי vox constructa Participii

Niphal adhibetur pro absoluta ׀׀׀, qvâ significantur mœrore affecti, & originem suam ducit à radice ׀׀׀, cujus Kal in Bibliis Hebræis non usurpatur: in Niphal verò, Piel, & Hiphil extat, atqve *doloris* seu *mœroris* significationem admittit. Hunc lapsum *Hieronymi* non sine admiratione observavit *Lutherus* in explicatione hujus loci fol. 655: *Mirum mihi est, inquit Lutherus, cur tam insigniter tibi permisit (Deus) homines tantos, sicut etiam hic in re Grammatica lapsus est Hieronymus, vir tantus. Non enim Nugæ est vox Hebræa, ut ipse vult, &c.*

Secundus error Hermeneuticus est, qvòd *Hieronymus* vocem ׀׀׀ vertat *Legem*: cùm ׀׀׀ (moedh) non *Legem* notet in Bibliis sacris, sed aut certum definiti temporis ac loci conventum (moode) aut ipsum tempus definitum, in primis illud, qvò talis conventus peragitur, e. gr. Festos dies, aut deniq; totum ipsum actum certi cœtus certò tempore & locò institutum designet h. e. festorum celebrationem ac ipsam solennitatem.

Tertius error est, qvòd justò liberalior sit *Hieronymus*, & hæc verba (*qvæ recesserunt*) de suo affuat sacro textui. Horum enim vorborum nulla in Prophetico textu vestigia, nec qvòd iis respondeat, qvæqvam apparet. Ceterum, ut, misis vocibus, rem ipsam consideremus: quis qvæso sensus erit horum verborum? *Nugas, qvæ a Lege recesserunt, congregabo.* Num divina bonitas ac Providentia versatur circa *nugas* colligendas? & num *Lex Dei*, qvæ sancta, justa & bona est Rom. 7. 12. qvæqvam cum *nugis* commercii unqvam habuit? *Quantum* itaq; valeat illa auctoritas, qvæ *nugas* vendit, unâ lineâ ter peccat, ac præposterum divinis oraculis sensum obtrudit, nemo non videt.

Grammatici errores, qvorum manifestus est *Hieronymus*, partim *Barbarissimum*, partim *Solœcissimum* redolentes, ex sequentibus locis patent. Psalm. 77, 5 tom. 8. & 9. *Scopebam* spiritum meum: qui *barbarissimus* aliquoties non modò in *Hieronymiano* Commentario hujus Psalmi, sed etiam in nova *Translatione* juxta *Hebraicam* veritatem, & porrò ex 70 *Interpretibus* seorsum adornata ab *Hieronymo*, repetitur. Zach. 11, 13. *Decorum præcium* qvòd *appreñatus sum* ab iis. 1 Tim. 1, 19: *Circa fidem naufragaverunt*; utrumq; & *Appreciare* & *Naufragare* in *Textu* & in *Commentario Hieronymiano* invenies. *Solœcismi Hieronymiani* sunt:

sunt: Sophon. 3. 1. *Ve provocatrix & redempta Civitas*, pro, *Væ* provocatrici & redemptæ civitati. Ut nihil dicamus de *Versione*, quæ *Latinitate* non est melior. Matth. 5. 22, 23. *Reus erit iudicio, reus erit concilio*: pro, iudicii, concilii. Esâ. 1, 14: *Odivit anima mea, Barbarismum olet.*

Porrò *Grammaticus* pariter ac *Hermeneuticus* error ab *HIERONYMO* committitur, quando & *Grammaticæ* & *biblicæ* significationis incuriosus *Esaia* cap. 1. 22 vocem רַבִּי transfert, *Caupones tui*. Nam **1** est dictio composita numeri singularis: *Hieronymus* autem interpretaturus hanc dictionem iustò licentiùs plurarem numerum substituit.

2. נֶבֶד in *Sacris* quidem *Bibliis* non ad designandum cauponem, sed ad exprimendum (ut eruditis placet) nunc quemvis potum, quò quis se ingurgitat, nunc sigillatim vinum aut merum.

His junge illud *Esa.* 2, v. ult. רַבִּי , quod ab *Hieronymo* vertitur, *excelsus*, & in *Comment.* exponitur, *altitudo, sublimitas*; cùm *Grammaticæ* convenienter verti deberet, *in quo*: quippe dictio est composita e *Præpositione* seu *præfixo* & *Pronominis* fragmento.

Huc etiam refer illud interpretamentum, quod *Hieronymus* hausit a præceptore *Judæo* descriptum *Sophon.* c. 3, 8, רַבִּי , *ad futuram*: ubi cœcum sequutus ducem *Hieronymus*, confundit רַבִּי *Syncategorema* futuri temporis cum רַבִּי conſignificante prædam, ab רַבִּי prædatus est. In *commentario* autem hanc vertendi audaciam acceptam refert *Præceptor* his verbis usus p. 99: *Hebraeus qui me in scripturis instituit* (fortè. *Bar Hanina*) *asserbat* רַבִּי *in presententi loco magis eis* ἐπὶ , id est, in in futurum *debere in telligi, quàm*, in testimonium.

Hanc confessionem sæpius in scriptis suis repetit: quæ licet sit ingenua, tamen novimus cor *Judæorum* velamine esse obductum ad hunc usq; diem, cùm legitur *Moses* & *Vetus testamentum*, teste *Paulo* 2. *Cor.* 3. 14. 15.

Ne vero *juventus* plùs iustò tribuat *Judæorum* sive *Rabbinorum* scriptis, ubi verus ac genuinus *Sacræ scripturæ* sensus erit investigandus, nos nacti occasionem ex hoc errore, quem e *Præceptore* (a quo sæpe deceptus fuit, ut *DRUSIUS* scribit *lin.* 2. de *tribus Sectis Jud.* c. 9.) *ſuaviter*

fluxit *Hieronymus*: haud abs re fore putamus, si admonitionem doctissimi viri *Johan. Forsteri* S. S. Theologiæ Doctōris & Hebraicæ Lingvæ Professoris olim in Academia Wittebergenfi, quâ Præfationem suam Lexico Hebraico præfixam clausit. Verba *Forsteri* hæc sunt: *Saniorum dexteritas mihi solatio est, qui, quod res est fatebuntur, & gaudebunt Hebrææ Lingvæ veritatem per me esse repurgatam à sordibus Rabbīnorum, quibus multis jam annis defædata & obscurata fuit. Si quis est, qui facultates suas in Rabbīnos profudit, qui in ipsorum Synagogis longo tempore versatus est, qui domi propriis impensis ipsos præceptores aluit, qui ipsorum Commentaria studiosè evoluit, Forsterus est, & tamen (Deum & conscientiam meam testor) nihil eximij, & quod singulari laude dignum esset, reportavi. Eram illis initio aded addictus, ut alius quisquam, sed quò olim illis fui addictior, hòc nunc factus infensor, quòd omnem operam & oleum me perdidisse verè, sed non sine dolore, fateor. Et licet Rabbīnorum interdum interpretationes vocum adduco, id facio, partim, ut videant scioli me etiam illorum scripta legisse, partim ut eorum ineptias ostendam & inscitiam, si quando plures inter se dissentientes sementias allego. Nunquam autem aut varissimè cito, ut ipsorum autoritate nitar, sed ut illis, qui Rabbīnis addictiores sunt, fidem faciam, ut expositioni meæ cò facilius astipulentur: optimè sciens, quòd qui cæci sunt (ut sunt equidem omnes Fudei) testificari de veritate non possint, neq; illis fides habenda sit. Hæc *Forsterus*.*

Historicorum, Chronologicorum, Topographicorum lapsuum jam dudum convicerunt *Hieronymum* docti viri: *Drusius* de tribus Sectis L. 2. cap. 8, 9, 10. & in Responf. ad *Minerval Nic. Serarij* cap. 7. *Josephus Scaliger* in *Elencho Trihæref. Serarij* cap. 12. & post eos *Casaubonus* lin. 1. Exercit. num. 8. pag. 40 edit. Francof. 1615, nec non Exercit. 16. num. 93. p. 466. Horum observationes & argumenta, quibus ostendunt *Hieronymum* non rarò hallucinatum esse, etiam in Judaicâ antiqvitæ & historia, nolumus huc convectare, ne actum agamus. *Nicolaus* verò *Serarjus* in *Minervali*, quòd opposuit *Jos. Scaligero* & *Drusio*, & *Hieronymum* & semetipsum conatur defendere: sed frustra. Merus enim ibi conatus, successus verò nullus: uti videre est Lib. 4. cap. 7. p. 156. seq. *Minerval* pro *Trihæref.* apud eundem.

Dogmaticus error est, quem exponendo versum 1 cap. 9 *Ecclesiastæ*, committit, & pag. 41 ita proponit: *Etiam in hoc dedi cor meum, & scire volui quos Deus diligeret, quos odisset: & inveni justorum quidem opera in manu Dei esse:*

esse: & tamen utrum amentur à Deo an non, nunc eos scire non posse: & ambigè fluctuare: utrum ad probationem sustineant, quæ sustinem, an ad supplicium. Quæ Hieronymi expositio periculosa dubitationis plena est. Qui plures Hieronymi Dogmaticos errores scire volet, adeat & consulat Δύχρον λόγον Θεοφραστειῶν Brochmannianum pag. 34. edit. Haunienf. 1634. nec non ejusdem Apologiam seu Παρεγκλιτικὴν divinam pag. 191.

Cæterùm, licet Hieronymum plurimùm veneremur ob eximias ingenii & eruditionis dotes, trium Cardinalium Lingvarum peritiam, Scripturarum cognitionem, incredibilem scribendi & commentandi industriam, igneam in svadendo & dissvadendo vim, quæ in Paræneticis ejus Epistolis maximè elucet: tamen diffiteri haut possumus, quin subinde cespitaverit nunc in vertendo, nunc in docendo, nunc deniq; in narrando. Veluti euiam magna cæli lumina nonnunquam eclipsin patiuntur: ita quoddam est magnorum etiam ingeniorum deliquium. Suos quisq; patitur manes. Nemo omnibus horis sapit. Id quod Hieronymo nonnunquam accidisse, ex ostensis erratis constat. Hos autem lapsus in Hieronymo ideo notamus: primò, ut certò demonstretur, ejus auctoritatem omni errore, dubiò ac periculò non vacare. Secundò, doceamus, judiciò & delectu opus esse legenti Hieronymum, aliosq; Patres, qui eatenus sunt audiendi, quatenus illi vocem cælestis patris audiunt. Neq; enim quicquid magni viri auctoritate est munitum, mox pro rato ac indubitato habendum erit. Sæpe veritatis indagini fatua nocuit credulitas.

Nobis itaq; nemo vitio vertat, quòd Literarum Hebraicarum, quas profitemur, antiqvitati patrocinatori, Hieronymi auctoritatem, quâ primigeniæ Literaturæ vetustas obscuratur, quanta sit & qualis, æqvīs momentis ponderemus, atq; incerta a certis cautè secernamus. Id quod, nisi detectis priùs ejus lapsibus, fieri neqvibat. Neq; nostrum institutum exemplò caret. Magni & eruditi ante nos viri fuere, quos non terruit Hieronymi auctoritas, quò minùs lapsus ejus detegerent, falsa à veris circumspèctè removerent. Nimirum, Lutherus, Brochmannus, Waltherus Præfat. ad Psalm. Dav. Bibliander de opt. gen. explicandi Hebraica p. 16. 17. Drusus, Scaliger, Casaubonus; & è Pontificiis (ut alios sileamus) Jo. Morinus, qvil. 1. Exerc. 3. cap. 5. pag. 155. de Hebræi Græciq; textus sinceritate ita scribit: *His omnibus ulivò citroq; pensiculatis, colligat Lector, quàm vera sit, & quàm latè se diffundat magnifica illa & confidentiloqua S. Hieronymi*

ronymi assertio. Paulò post: Videat (Lector) num tantò verborum apparatu, & toties repetitò umbram ferè sine lumine coloraverit. Hæc ille.

Quocirca, quando *Hieronymus* pronunciat certum esse, quòd hodiernæ Literæ Hebraicæ sint ab *Esdra* primùm inventæ, adeoq; nec *Mosi* nec *Decalogo*, in cuius literis formandis Dei laboravit digitus, sint coævæ: neutiq; credulâ quâdam temeritate committendum erit, ut sine prævio examine *Hieronymi* auctoritate stemus, nisi mox cadere velimus, cum tot lapsibus sit obnoxia, ob duces, procul dubio, quos sequutus, planè cœcos ac cespitantes. Sit itaq; **QVÆSTIO SECUNDA:**

QVÆST. II SPECIALIS.

An Hieronymo narranti hodiernas Hebræorum Literas ab Esdra repertas esse tutò sit fidendum?

NEgamus: Primò, quia auctoritas & fides *Hieronymi* parùm tuta est, uti jam clarè ostendimus. Subinde enim vacillat nunc in verendo sacro textu, nunc in commentando, nunc denique in narrando. Exemplum erroneæ narrationis *Hieronymianæ* hoc esto. *Hieronymus* tom. I. Oper. p. 56. versâ in Epist. sub nomine *Paulæ* & *Eustochij* scripta ad *Marcellam* sic scribit: Denique etiam *Iosephum*, qui vernaculus scriptor est *Judeorum*, asserere: illo tempore, quo crucifixus est *Dominus*: ex adytis templi virtutum cælestium erupisse voces, dicentium: **TRANSMIGREMUS EX HIS SEDIBUS.** Proh fidem *Hieronymi*! *Iosephus* quando consulitur, & caput XII, de bello *Jud.* l. 7. evolvitur pag. 960, 961. edit. *Genev.* 1611. ostendit, quantam & qualem fidem aliquando mereatur *Hieronymus* aliquid narraturus. Verba *Iosephi* hæc sunt: Festò autem die, quem *Pemecosten* vocant, nocte *Sacerdotes* inimunè templum more suò ad divinas res celebrandas ingressi, primò quidem motum & strepitum quendam senserunt: postea verò repentinam vocem audire, quæ diceret: **METABAINOMEN ENTETΘEN, TRANSEAMUS HINC.**

Viden' ut fidem *Hieronymi* elevet *Iosephus*? Nam 1. *Hieronymus* dicit hoc prodigium accidisse tempore crucifixi **CHRISTI**: *Iosephus* verò numerat inter prodigia, quæ non longè ante excidium *Jerusolymitanum* contigerunt. 2. *Iosepho* unica vox terruisse *Sacerdotes* perhibetur:

Hiero-

Hieronymus voces auditas memorat. Et 3 denique de suo cerebro addit, *cælestium virtutum* voces fuisse, quod in *Iosepho* non extat. *Eusebius* in *Chronicis* eidem errori obnoxius est, quando non minùs quàm *Hieronymus* tempore *Passionis Domini* hoc evenisse tradit. Si dicerent, rem accidisse, quam narrat, neque testem fidei suæ *Iosephum* laudarent, facile imperitis rerum *Judaicarum* rem ita se habere pervaderent. *Nunc* verò (inquit) *Casaubonus* *Exercit.* 16. n. 93.) quis non intelligit *humanitus* illos errasse, & in tempore audita vocis insigniter esse lapsos? itaq; ne constent quidem sibi, & rem eandem variè narrant, hoc est, variis modis depravant.

Secundò, ipse *Hieronymus* suam de invento ab *Esdra* hodierno *Hebraico* caractere narrationem suspectam redditi docens, quòd idem sit sonus *Syriacarum*, *Chaldaicarum* & *Hebraicarum* *Literarum*. Nam *Literæ Hebraicæ* sic sonant & sic significant juxta *Hieronymum* tom. 4. *Oper. Epist. ad Paulam Urbicam* de interpretatione *Alphabeti Hebraici* p. 90: Verùm jam complendum est quod petisti: ut sensum uniuscujusque elementi interpretatio annexa significet. *Aleph*, doctrina interpretatur, *Beth*, domus. *Gimel*, plenitudo. *Daleth*, tabularum. *He, ista, Vau* & *Zain*, hæc. *Heth*, vita. *Teth*, bonum. *Jod*, principium. *Caph* manus. *Lamed*, disciplinæ sive cordis. *Mem*, ex ipsis. *Nun*, sempiternum. *Samech*, adiutorium. *Ain*, fons sive oculus. *Phe*, os, ab ore non ab osse dictum intellige, ne *literarum* ambiguitate fallaris. *Zade*, justitia. *Coph*, vocatio. *Res*, capitis. *Sin*, dentium. *Thau*, signa. Post interpretationem *elementorum* intelligentiæ ordo dicendus est. *Aleph, Beth, Gimel, Daleth*, *Prima* connexio est, *Doctrina domus plenitudo tabularum*, quòd videlicet doctrina *Ecclesiæ*, quæ *Domus Dei* est, in *librorum* inveniatur plenitudine *divinorum*. *Secunda* connexio est, *he, vau, zain, heth, ista & hæc vita*. Quæ enim alia potest esse *vita sine scientia scripturarum*? Per quam etiam *Christus* agnoscitur, qui est *vita credentium*. *Tertia* connexio habet, *teth, jod, bonum principium*: quia quamvis nunc *sciamus universa quæ scripta sunt*: tamen ex parte *prophetamus*, & nunc per *speculum* in *ænigmate* videmus. Cum autem *MERUERIMUS* esse cum *Christo*, & *similes angelis* fuerimus: tunc *librorum doctrina* cessabit: & tunc *videbimus facie ad faciem bonum principium* sicuti est. *Quarta* connexio est, *Caph, Lamed, Manus disciplina seu cordis*. *Manus* intelliguntur in opere: *cor* & *disciplina* intelliguntur in sensu: quia nihil *facere possumus*, nisi

prius quæ facienda sunt scierimus. *Quinta* connexio est, *mem, nun, samech*, ex ipsis sempiternum adiutorium: hoc explanatione non indiget: sed omni luce manifestius est, ex scripturis æterna subsidia ministrari. *Sexta* connexio habet, *ain; phe, sade*, fons seu oculus oris iusticiæ: Secundum illud quod in quarto numero exposuimus. *Septima* connexio est, quæ & extrema, quò & in ipso quoque septenario numero fit mysticus intellectus, *coph, res, sin, thau*, *vocatio capitis dentium signa*. Per dentes articulata vox promitur: & in his signis ad caput omnium, qui est Christus, pervenitur: per quem venit ad regnum sempiternum. Oro, te, qui hoc sacratus sacramento? &c.

Ecce Hebraici Alphabeti sonum, significatum & mysticum sensum. Hic sensus & significatus ingeniosius quàm solidius, si nonnulla elementa accurariùs expendas ab *Hieronymo* concinnatus, vix omne feret punctum, tantique viri fidem & auctoritatem minùs tutam reddet. Quæ *Drusus* in hoc literarum arcano desideravit, ostendit in *Censura Alphabeti Veteris Hebraici editi Franekeræ 1609. p. 13. seq.* Tali etiam elementorum Hebraicorum mystico sensu delectatus est *Eusebius*, quem Græcò sermone expressit. *Hieronymum* & *Eusebium* sequutus est *Joannes Cheradamus*, qui Alphabetum Sanctæ lingvæ mystico sensu refertum curiosius, quam utiliùs edidit Parisiis 1532.

Nos verò, misè Literarum Hebr. mysterio & exquisitiore singulorum significatum examine, sonum saltem hòc locò attendimus. Pronunciat *Hieronymus* eundem esse Syriacorum & Hebraicorum sonum. Verùm enim verò, quando Hebræi pronunciant *Aleph, Gimel, Daleth, Fod, Lamed, Mem, Samech, Ain* &c. tunc Syri aliis ascitis vocalibus, quàm quibus gaudet Literarum Hebraicarum enunciatio, non eundem, quò Hebræi utuntur, sonum servant. Ita enim Syriaci characteres mutant fonos: *Olaph, Gomal, Dolath, Jud, Lomad, Mim, Semkad* (ubi consonantes etiam mutantur) *Ee*, pro *Ain*, &c. Quamobrem non idem est Syriacorum & Hebraicarum Literarum sonus, uti *Hieronymus* tradit.

Tertiò, quando *Hieronymus* narrat certum esse, *Esdram* Scribam Legisque Doctorem post captam Hierosolyman & instaurationem templi sub *Zorobabel* alias literas reperisse, quibus nunc utimur, & ad illud usq; tempus eosdem *Samaritanorum* & *Hebræorum* Characteres fuisse, suam ipsius fidem dubiam reddit, & planè suspectam.

Ratio in promptu: quia ipse *Hieronymus* longè antiquiorem hodiernis
lite-

literis Hebræorum usum tribuit: quando docet eas tempore Aharonis viguisse. Tom. 4. Oper. Epist. ad *Fabiolam* de veste Sacerdotali pag. 26 ita scribit: *Octava est lamina aurea, id est, sis zaab* וְיֵץ זָאָב quâ scriptum est nomen Dei Hebraicis quatuor literis, י, Jod, ה, He, ו, Vau, ה, He, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hæc super pileolum lineum & commune omnium sacerdotum, in Pontifice plûs additur, ut in fronte vitta hyacinthina constringatur totamq; Pontificis pulchritudinem Dei vocabulum coronet & protegat. Hæc sacerrima inscriptio insculpta aureæ laminæ florem repræsentantis & super cidari ac fronte Aharonis collocatæ Exod. 28. v. 36 ita ex Mose expressa cernitur: קֹדֶשׁ לַיהוָה hoc est, SANCTITAS DOMINI.

Ex his manifestum evadit, quòd, quando Hieronymus expressè signat figuras literarum Hebraicarum extantium super cidari Aharonica, ipsam frontem Aharonis citet & indigetet testem antiquitatis & perennitatis Hebraicis sacrorum Bibliorum characteribus propriæ, contra semetipsum & contra suam fidem. Nam illud, quod pro rato habuit, nimirum, *ab Esdra inventas* esse figuras literarum Hebraicarum, quibus hodie utimur, irritum reddit, certumq; planè incertum, ne quid gravius dicamus. Nam Literas tales olim ostensas fuisse in fronte Aharonis docet. Ecce Hieronymum oppositum Hieronymo. Secum itaq; priùs transigat, fidemq; Hieronymianam evidenti contradictione liberent Hieronymi patroni, anteqvam eam tanquam indubitatam credendam proponant.

Quartò, Hieronymo Esdræanum Hebraicarum Literarum inventum asserenti tutò non fidimus, quia suæ assertioni nullò sacræ Scripturæ testimonio fidem facit: nec *Esdræm*, qui hic utramq; quod dicitur, paginam faceret, nec *Nehemiam*, nec *Haggæum*, nec *Zachariam*, nec deniq; *Malachiam*, qui circumductò 70 annorum orbe captivisq; Judæis jam patriæ redonatis, scripserunt ea, quæ canone sacro & fide digna habita sunt. Putasné *Esdræm* memorabile hoc suum Literarum Hebraicarum inventum, audax mutandi divini Characteris facinus, laboriosum suum in docenda ac procerum & populi in discenda nova Literatura studium Literarum monumentis aut indignum putavisse, aut incuriosius negligere voluisse? in primis cum rerum longè viliorum curiosè meminerit, scilicet, cibi, potus, olei dati Sidoniis locò præmii quòd promptiorem advehendis lignis cedrinis operam locarent Esd. 3. 7. Me-

morat quot cantores, cantatrices, camelos, asinos reducerint reduces ab exilio Babylonico Judæi Efd. 2, 66, 67; nec non, quot millia fervorum & ancillarum redierint Efd. 2, 65: quæ ergo probabilitate dixeris inauditam & insolitam hanc elementorum mutationem solam indignam habitam fuisse, quæ in literas relata posteritati commendaretur, cum res sit, si revera gesta fuerit, fide & assensu publico dignissima? Efdra igitur tacente, si conticuisset Hieronymus, melius suæ fidei & famæ consulisset, quando loquentibus suis Præceptoribus, hominibus parum fidis fidem habuit. Etenim ab iis *Hieronymum* hanc opinionem & tales hausisse etiam eruditi, *Morinus* & *Capellus*, testes sunt, Hieronymianæ aliàs sententiæ patroni. Præceptores *Hieronymi* Judæos quatuor numerat *Morinus* Exercitat. Bibl. de Sinceritate Hebr. & Gr. textus lin. 1. Exerc. 3. c. 2: *Primus* ex Judæo factus Christianus. *Secundus* *Barrabanus* Epist. ad *Panmachium* & *Oceanum* Tom. 3. Oper. pag. 86: quod tanquam altero *Nicodemò* usus est ob metum Judæorum. *Tertius* *Tyberienfis* Tom. 4. oper. p. 8. qui Judæis admirationi fuit. *Quartus* *Lyddeus*, adjutor Hieronymi, licet infelicio in exponendo Jobo Tom. 4. p. 10. Alios præterea audivit, præsertim peritum Judæum Chald. lingvæ in exponendo *Tobia* Tom. 4. pag. 9.

Quindò, monstret *Hieronymus*, vel ejus defensor, quænam fuerit necessitas mutandi illum characterem, qui populo jam notus fuit, & surrogandi alium incognitum cunctis Judæis. Etenim illâ Lege, quam jam dudum Literis suorum digitorum consignatam JEHOVAH per manum *Mosis* tulit Neh. 8, 14. Nehem. 9, 14. & c. 10. 29 utebantur in cultu divino, qui hætenus neglectus jacuit, instaurando. Nam 𐤅𐤓𐤁𐤀 juxta illud quod dudum *perscriptum* extabat in Lege *Mosis* viri Dei, erecto altari, holocausta denuo instituerunt Efd. 3, 2, & Festum tabernaculorum celebrârunt v. 4. Porro *juxta scripturam Libri Mosis*, qui jam scriptus extabat, ordinârunt Levitas & Sacerdotes Efd. 6, 16. Quæ igitur virisimilitudine scribit *Hieronymus* post instaurationem Templi Literas ab Efdra reportas fuisse? cum eò tempore Efdra ac primis religionis reformatoribus sufficeret scripta & ab exilio reportata Lex Mosaica; nullaq; evidenti necessitate adduceretur *Esdra*, ut incognito Scripturæ genere nuperè accensum pietatis zelum, succrescentis ecclesiæ judaicæ primordia, & populum assuetum Literis Mosaicis, aliisq; negotiis quàm di-

scendis novis Literarum formis magis intentum turbaret. Confer Eisd. 2, v. 62.

Sextò, quod si nova sacrorum librorum Scriptura Hebraica ab *Esdra* sit inventa, ut *Hieronymo* placet, adeoq; antiq;villima divinæ manus Literatura sit abrogata, ostendatur, quò divino mandatò tam novum & audax Literarum molimen nitatur. Quis enim facilè credat *Esdram* eò audaciæ progressum esse, ut illam scribendi formam, quam Dei digitus consecrârat, quam Deus denuò Legem scripturus indemnem & inviolabilem præstiterat Deut. 10, 4, quam *Moses*, *David*, *Salom. u.*, *Esaius*, *Jeremius*, *Ezechiel*, *Daniel* &c. ad tempora *Esdrae* usurpârunt, quamq; populus noverat, propriò ausu absq; speciali Dei mandato prorsus mutaret, a sacris Libris exscribendis removeret, atq; sic tenuia propriæ manus orsa & novella lineamenta antiq;villimæ, absolutissimæ & divinissimæ ipsius **J E H O V A H** Literaturæ præferret? Moli producenti mandatam, *Scribe tibi verba hæc* Exod. 34, 27. fidem habem⁹: *Hieronymo* autè mandatū *Esdrae* expressè a Deo datum de novis Literis inveniendis, publicandis & usurpandis proferre nec audenti nec potenti credulâ temeritate non assentimur.

Septimò, si iidem Hebræorum & Samaritanorum characteres (Samaritici, ut putat *Hieron.*) fuerint usq; ad tempora *Esdrae*, sequitur Sacros Libros omnes olim Samariticis Literis fuisse scriptos. Si verò tot libri *Josuae*, *Judicum*, *Samuelis*, *Jobi*, *Salomonis*, *Davidis* &c. Literis Samaritanorum verè sint exarati, vel unum ex tot librorum exemplaribus alicubi existere necesse est. Designet itaq; *Hieronymus*, aut alius *Hieronymo* patrocinaturus, in qua orbis parte, in quo cœtu, urbe vel bibliotheca Samariticum *Esaiæ*, *Jeremie* &c. volumen, & Samariticum *Ἰωάννου καὶ Ἐζράου* delitescat. Indiget etiam, qui hæc Samaritica divini codicis scripta unquam viderit, legerit aut usurpârît. Quotus enim quisq; est, cui curæ ac cordi est divina providentia in conservando verbo, qui sibi persvaderi patiatur, cuncta archetypha volumina Samaritica, si revera extitissent, & cuncta eorum ectypa ita intercidisse, ut ne unum quidem superesset exemplar. Hoc opinari nil aliud est, quàm Dei providentiam insuper habere, sacræ scripturæ perennitatem profiteri, atq; Judæos curiosissimos in conservandis Libris ac Literis divinis incuriæ præter meritum accusare. Satiùs igitur fuerit, missâ hac opinione, statuerre tali olim Libros sacros exaratos esse caractere Hebraicò, quali ad

nos divinò munere propagati & adhuc excusi cernuntur, & gratias agere ter opt. ter benignissimo Deo tanti, tam antiqui, tam intemerati & preciosi thesauri conservatori, quàm opinari, tot scripta & exscripta divina prorsus periisse; imò tutius erit fidere divinæ Providentiæ, quàm Hieronymo suorum vanissimorum Præceptorum commenta non rarò narranti & publicanti.

Octavo, Literarum *Jod* & *Vau* figura hodierna collata cum locis Scripturæ Matth. 5, 18. & Exod. 26, 33. rectè expensis & intellectis, fidem Hieronymianæ narrationis minùs tutam reddit. De qua vide EXERCIT. nostram opponendam *Josephi Scaligeri* opinioni, quâ Hebræorùm Literæ a Syriacis depravati memorantur.

Nonò, si auctoritas humana admittenda erit *Hieronymo* opponimus I. *Augustinum*, qui l. de Civ. Dei c. 39, docet *Lingvam Hebræam* ejusq; *Literas non cæpisse a Lege* multò minùs ab *Esdra* sed per *successionem patrum custoditas esse*. 2. *Clem. Alexandrinum*, qui tradit l. I. *Stromat.* quòd per *Esdram* (tantùm) *sacrorum facta sit recognitio & instauratio*. 3. *Tertullianum* c. 3 de habitu mulierum, qui scribit, *instrumentum judæica Literaturæ esse restauratum*. *Chrysof.* Homil. 8 in Epist. ad Hebr. docet *Esdram* ex reliquiis Scripturæ eam composuisse. *Hilarius Præfat.* in Psalm ait *Esdram* omnes Psalmos collegisse & ex iis unum Librum confecisse. *Theodoretus Præf.* in Psalm. tradit, *Scripturam veterem depravatam tempore captivitatis ab Esdra* fuisse restitutam.

Ad extremum hæc sunt *Momenta*, quibus moti *Hieronymo* hæctenus assentiri haut potuimus. Neutiqvam tamen suâ fraudandus erit gloriâ magnus Ecclesiæ Doctor *Hieronymus*, cujus meminit *Baronius* in Martyrologio passimq; in *Annalibus*; *Laurentius Surius*, Jac. *Charius Lippeloo*, *Alphonfus Vilega* in *Sanctorum flore*, *Petrus Diaconus*, *Marianus Victorius Episcopus Reatinus*, *Jacobus Cavaccinus Patav.* in libr. *Anachoretarum*, *Gerardus Vossius*, de *Hist. Latin.* lib. 2, cap. 11, & deniqve *Jac. Philippus Thomassinus* in *Oratione de Laudibus Hieronymi excusa Patav.* 1630.

Nunc porrò modestiùs opponenda fuisset nova EXERCITATIO opinioni magni olim Viri *Josephi Scaligeri* de *hodiernis Hebraicorum Voluminum Literis*, quas ex *Syriacis depravatas* perperam docet, uti testantur *Animadversiones* ejus in *Chronologica Eusebii* p. 109 ed. *Lug. Batav.* MDCCVI, nisi temporis exiguum spaciùm quò arctamur, obicem

cem poneret. Quocirca veniam dabit benignus nostrorum conatum interpres, sicubi in EXERCITATIONIBUS, præsertim SECUNDA injiciatur mentio III EXERCITATIONIS, cujus editionem Nundinis Librariis Autumni reservare cogimur. Cujus etiam tempestivitati TRIADA novam Ægyptiacæ LITERATURÆ destinavimus, si Deus vitam ac vires benignè indulserit. Hæc proponit *Mercurii, Isis & Ἀρμια* literaria, *Ægyptiacarum & Græcarum Literarum* mutuas colonias, auctoritatem sacrorum Ægyptiacorum charagmatum, eorundem *συγγεσιον* cum aliis Literis, signisq; religiosis, militaribus, cœlestibus, nec non etymon & partitionem, tandemq; Hieroglyphico Heliocanthari Schemate URANIAM SACRAM & PROFANAM repræsentat. Cui labori faveat & benedicat cœlestis gratia!

Verùm enim verò ne pagellæ aliquot vacent, in antecessum Vindictiarum, quas forte EXERCITATIO hæc poscet, si qua penna a pruritu & cacoëthe contradicendi non necessario nequeat sibi temperare; præmittemus SPICILEGIUM quarundam *Assertionum* ceu novum prophylacticum subsidium antiquissimis Hebræorum Literis debitum, illudq; EXERCITATIONI huic TERTIÆ instar CORONIDIS in spem tuæ gratiæ, Lector benigne, subjungemus. In hoc autem SPICILEGIO *ὡς ἐν τέλει* publicis oculis & melioribus judiciis contemplandum proponemus varium armorum genus, quò pugnant celebres Samariticæ aciei antesignani. Nos igitur

1. ASSERIMUS a *Bartholomæo Mayero* Philol. Sacr. part. I, seu Prodr. Chald. sacri pag. 39, 40. edit. Lips. 1629, vocem ܩܘܕܕܝܢ , Dan. I, 4. & 17 inconvenientius trahi ad violandum priscum & proprium jus antiquitatis Literariis Hebræo-Biblicis debitæ.

2. *Mayerum* frustra præsidium petere e Germanica *Lutheri* Versione, ibid. pag. 40.

3. Eundem sequentem vestigia *Schindleri* docentis nomina consonantium Literarum esse Chaldaica hallucinari pag. 50.

4. E nominibus Hebraicarum Literarum firmum non neci argumentum.

5. Sicli *Mayerianis* non plus ponderis inesse, quàm *Capellianis* ad characteris Biblici divinâ Providentiâ conservati antiquitatem elevandam pag. 52, 53, 54, 55.

6. Nondum solidè demonstrâsse *Mayerum*, quòd Judæi reduces e Babylonia novas *Literarum* notas, Legi Dei & Libris sacris describendis deservituras secum attulerint pag. 52.

7. Idem esse nostrum judicium de viris *Consilij magni*, quibus novum illud *Literarum* nostrarum scitum confidentiùs ascribit pag. 56, 57.

8. Textu Efdraenò cap. 7. v. 12, in quo Efdra audit perfectus *Scriba*, perennitatem hodierni Hebræi characteris non tolli.

9. Criminè falsi non vacare *Morinum*, quando Exercit. Eccles. in Samaritanorum Pentateuchum ita allegat pag. 29. ed. Paris. 1631 *Hieronymum* in cap. 3. Epist. ad Galat. v. 10, ut de suo textui *Hieronymiano* aliquid assuat. Deinde *Morinum* se opponere communi oculorum sensui & *Samaritico Alphabeto*, quod ipse attulit Exercitat. 4, pag. 372, cum affirmat Vau Samaritanorum *uncum semper esse juxta omnium figuras*; Hebraico autem Vau denegat *unci* figuram, ut antiquas nostras *Literas* de ponte deiciat Exerc. 2. pag. 154.

10. Nullò certò fundamentò niti *Blancuccium*, quando Instit. in Linguam Hebraicam suo Alphabeto hoc geminum hoc modò repræsentans crucem inserit, ut nostris Literis crucem figat.

11. Nec testimonia, nec rationes, quibus *Capellus* niritur Arcan. Punctat. l. 1, c. 6. p. 37, ed. Lugd. Bat. 1631 tanti ponderis esse, ut grande antiquitatis momentù, quod Hebræorù Bibliæ character possidet, officiant.

12. Maximam Judæorum cum antiquiorum tum recentiorum partem suffragari perennitati hodiernorum Hebræorum elementorum in Legis Tabulis, & ceteris divinis voluminibus extantium secus ac *Capellus* opinatur Sect. 1.

13. Ut paucis multa complectamur: Nec *Hieronymi*, nec *Scaligeri* opinionem rectè probando *Capellianæ* Quæstionis statui, nec Historiam 2 Reg. 17 deservire, nec solidè probatum esse, quòd Judæi in Babylonia obliti sint suarum *Literarum*, odiive in Samaritanos post reditum characterem suum mutaverint, nec e *Sichis* firmum duci argumentum, nec deniq; ostensum esse, quòd illi *Sichiane* captivitatem Bab. cusi sint. Hic esto limes adjecti *SPICILEGI*, quem statuit temporis angusta mensura, cui ascribat benignus Lector, siqua incuria fudit aut humana parùm cavet industria.

Pag. 63. lin. 5. Lege Secundo pro Primo.

GLORIA PRINCIPIO ET FINI
JEHOVAH HAGOELI

A & Ω.

